nikolay

ostrovski

FIRTINA ÇOCUKLARI

AKADEMİ

ROMAN

FIRTINA ÇOCUKLARI

NİKOLAİ OSTROVSKİ

Çeviren: Reha Pınar

AKA DEMİ

Fırtına Çocukları

Nikolai Ostrovski

Roman:1

Akademi Yayın: 5

Birinci Baskı: Ocak 2010

ISBN: 978-975-6304-91-4

Editör:

Berat Günçıkan

Kapak tasarım:

Nuran Gündoğdu

Teknik Düzenleme:

H. Ümran Yurdayol

Baskı-Cilt:

Can Matbacılık

Telefon/Faks:

(0212) 613 10 77-613 15 47

Ceylan Basım Yayım Dağıtım:

Hocapaşa Mah. Kargılı sk. No:1,

Celal Orman İşhanı Kat:2/24 Sirkeci-İstanbul

Telefon: (0212) 519 70 93 - **Faks:** (0212) 514 68 77

E-mail: akademiyayinlari@gmail.com

FIRTINA ÇOCUKLARI

NİKOLAİ OSTROVSKİ

Çeviren: Reha Pınar

İçindekiler

Birinci Kitap..... 9
İkinci Kitap..... 231
Sonsöz.....239

BİRİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

Kapıya hafifçe vuruldu. Louise okumasını bırakıp kulak kabarttı. Yeniden vuruldu, hafifçe. Böyle ihtiyatlı ve rahatsız ettiği için önceden özür dilercesine bir yumuşaklıkla kapıyı çalan, yaşlı Joseph'ten başkası olamazdı. Louise elinde olmaksızın eski saatin kadranına bir göz attı. "Gece yarısını geçmiş... Gecenin bu saatinde yaşlı Joseph'i buraya gelmeye zorlayan ne olabilir ki"?

Zeromski cildi elinden kayıp halının üstüne düştü. Belirsiz bir kaygının ya da çıplak omuzlarına attığı ipek kimonosunun yarattığı, ancak duyulabilen bir serinlikle ürperdi.

— Sen misin, Joseph?

— Benim, kontes hazretleri.

Louise, yaşlı uşağın her zamanki gibi yerlere kadar eğilmediğini gördü; yüzündeki afallamış havadan da olağanüstü bir olayın meydana geldiğini anladı.

— Kont Edouard az önce geldiler, kontes hazretleri...

— Nasıl?.. Edouard mı?.. Nerede? diye sordu ancak duyulabilen bir sesle. Oysa bağırdığını sanmıştı.

Louise kocasının geri dönme ihtimalinden başka her şeyi umuyordu. Birkaç saniye kadar eski sesini bulmak için boşu boşuna uğraştı. Daha fazla düşünmeden, koşarak çıktı odadan. Büyük salon, kuyruklu piyanonun üzerindeki bir mumun soluk ışığıyla aydınlatılmıştı. Üzerinde gri asker kaputu bulunan bir adam hiç acele etmeksizin çıkarıyordu sırtındaki çantayı. Kapının açıldığını duyunca hızla geri döndü, içgüdüsel olarak kimonosunun göğsünü kapattı Louise; mum ışığı, gözlerine kadar indirdiği sol-

muş kürk kalpağıyla bir yabancının varlığını yansıtıyordu. Kontesın bakışları gür sakalın üzerinde şaşkınlıkla durdu. Asker, elinden tutup kendine doğru çekti Louise'i. Geri çekilmeye çalıştıysa da erkek onu sıkıca tutuyordu.

Yabancının yüzü kendi yüzüne yaklaştığında korkusu, gelmiş olduğu gibi, birdenbire yok oldu. Ne çalı gibi sakal, ne de kalpak onu yanıltabilirdi. Edouard'ın gözlerini binlerce göz arasından rahatlıkla tanırdı; yay biçimi ince başların çevrelediği hafif kırışmış gözler. Bununla birlikte kendi Eddie'si, parlak altın apoletli muhafız albayı Edouard değildi karşısındaki.

Bıyıkları, sakalı, kirli üniforması tütün kokuyor, ıslanmış kaputu sert ve itici bir koku çıkarıyordu.

Mogueinitski karısının neler hissettiğini anladı. Dudaklarını karısının şakaklarından sarkan ipek gibi saçlara değdirdikten sonra onu, yumuşak ve titreyen ağzını öpmeden bıraktı. Yaşlı uşak yanlarında duruyordu.

— Beni bu kılıkta görmen, Joseph'in suçu. Yıkanmadan ve üstümü değiştirmeden önce geldiğimi sana haber vermemeliydi, dedi Edoard, özür diler gibi bir sesle. Bir yandan da başındaki kalpağı çıkarıyordu.

Yorgunluğunu belli eden bir hareketle ellerini karışmış saçları arasında gezdirdi. Bu çok yakından tanıdığı hareket Louise'in tüm sevecenliğini uyandırdı. Bu kirli elbiseler, bu çok sevdiği insanın itici yüzü karşısında bir an olsun duyduğu iğrenme duygusundan rahatsız oldu. Joseph'in varlığını unutarak, başını elleri arasına alan, o hiç değişmeyen gözlerini uzun uzun öpen kocasına sıkıca sarıldı. Kocası yumuşakça, ama biraz da sertlikle ayırdı onu kendinden.

— Daha sonra, Louisette, daha sonra... Önce şu üzerimdeki pis giysilerden kurtulmalı, özellikle de bir güzel yıkanmalıyım. Sanki bir şeyler bütün vücudumu kemiriyormuş gibi geliyor; bu son iki günümü bir lokomotifte geçirdim, kömürlerin üzerinde uyudum; daha doğrusu hiç uyuyamadım...

Bir saat kadar sonra Edouard karısının odasına girdi; yeniden şaşırdı kadın, saçlarını düzeltmişti ama kıvırcık saçları da tıraş makinesinin altında yok olmuştu. Güçlü

ve gösterişli başı cilalanmış gibiydi, alnındaki kemiklerse bir çıkıntı meydana getiriyordu. Bu kez de kendine benzemiyordu kocası; şimdiye kadar, yola çıkmazdan önce, kendine yakışmadığını bildiğinden hiç tıraş etmemişti başını. Joseph'in dolaptan çıkarmış olduğu gri elbise Louise'e evliliğinin Nice'te geçirdiği ilk yıllarını hatırlattı. Kocasını ilk kez orada sivil olarak görmüştü.

— Eh, artık benden korkmamalısın, sevgilim, istersen şimdi sarılabilirsin, dedi.

Sabah, tam kapanmamış perdenin aralığından solgun ışıklarını içeriye yolladı. Louise erkenden uyandıysa da uyurken seyretmeye doyamadığı kocasını uyandırmamak için kımıldamadı. Edouard derin derin nefes alıyor, ipek gömleği soluğunun ritmiyle kıllı göğsünde inip kalkıyordu. Kıyıcılığını belli eden sert ağzı yarı açıktı. Sürekli olarak gelecek tehlikelere karşı hazırlıklı bulunmak, uykusuz geçen geceler, kısacası her şey rahatlıkla okunuyordu bu dudaklarda. Yorulmuş, iyi cins şarap ve bol yemekten şişmiş, bir de bunlara eklenen karısının okşamalarıyla ancak en önemli şeyleri anlatacak kadar vakit bulabilmiş ve hemen uykuya dalmıştı.

Kocasının orada bulunmasının asıl nedeni kendisinin orada olmasıydı. Tabii hiç unutmamıştı sevgili karısını. Paris'ten iki sınır geçerek yaptığı bu uzun yolculuğun tek nedeni kendisiydi. Evet, ona bazı görevler verilmişti... Ama eğer Polonya'nın en güzel kadınının kendisini burada beklediğini bilmese Paris'i ve Savunma Bakanlığı'ndaki işini bırakıp bunca tehlikeye, bunca yoksunluğa katlanır mıydı?

Son kelimeleri uyumak üzereyken, daha doğrusu uyku halinde söylemişti. Louise kocasının anlatmaya zaman bulabildiği kısacık şeylerden çok önemli olayların hazırlanmakta olduğunu anladı; bugüne kadar hayatının anlamını oluşturan şeyleri yok edecek, korkunç ve dizginsiz, ne olduğu bilinmeyen bir tehlikenin varlığıyla titredi.

Ama tüm bunlar mutlu, olmasını engellemiyordu. Kocası yanında olduktan sonra hiçbir şeyden korkmazdı. Koşulların gerektirdiği gibi karar vermeyi, duruma göre harekete geçmeyi her zaman bilmişti; bu kez yine aynı yolu iz-

leyecekti. Mümkün olduğu kadar önemsiz sorular bulmak için başını kocasının geniş omuzlarına dayadı.

Edouard uyumuş olduğu gibi birdenbire uyandı. Bakışları karşılaştı ve gülümsediler birbirlerine.

— Tam boynunu kör bir bıçakla kestiklerini hissettiğin an uyanmak ve bir haydutun iğrenç suratı yerine senin yüzünü görmek tuhaf bir etki yapıyor. Ne o, inanmıyor musun?.. Epeyce geç olmuş, kalkmalı artık.

— Gözlerini kapat Edouard, giyineceğim.

Edouard hoşgörüyle gülümsedi. Halının üzerine düşmüş olan kitabı kaldırarak okur gibi yaptı: Zeromski'nin... Sadık Irmak... Başkaldırmalar, özveri, bağlılık romantizmi... Hiç değişmemiş... Ne zaman soyunsa gözlerimi kapamamı ister. Ne çocuk! Her zaman böyle romantiktir!

* * *

Her sabah olduğu gibi Moguelnitski kontlarına ait şatonun yirmi yedi odasında da hareket başlamıştı. Alt katın hizmetçilere ayrılmış olan bölümü çoktan uyanmıştı. Mutfakta sabah kahvaltısı hazırlanıyordu. İki oda hizmetçisiyle genç bir uşak, giriş aralığıyla büyük salonu yerleştiriyordu. Hâlâ uyanmamıştı üst kattakiler. Yaşlı Joseph'in torunu ve Louise'in oda hizmetçisi olan on altı yaşındaki Elise, hanımının yatak odasını derleyip toplamak istediyse de kapıyı kapadı buldu. Büyük babasına haber verdi kapının kapalı olduğunu. Yaşlı adam kontesi rahatsız etmemesini, öbür odaları temizlemesini söyledi.

Edouard karısının tuvalet masası üstündeki değerli bibloları seyrederek Louise'in dönmesini bekliyordu. Az sonra Joseph'le birlikte girdi içeri. Yaşlı adam beyaz başını yerlere kadar eğdi. Zayıf ve çıkık göğüs kemikleri mavi uşak elbisesinin altında rahatlıkla fark ediliyordu. Joseph, ta çocukluğundan beri Edouard'ın hizmetindeydi. Yaşlı adam kontun ailesine, kocamış bir bekçi köpeğinin sahibine bağlı olduğu gibi bağlıydı. Şatoyu Joseph'siz düşünmek imkânsızdı. Girişte dimdik duran iki ortaçağ zırhı kadar alışılmıştı ona. Joseph'ler, zırhlar gibi kuşaktan kuşağa devrediliyordu.

Yaşlı adam uşaktı. Çocuklarıyla torunları da, sanki mi-

ras yoluyla kendilerine geçmiş gibi, Moguelnitski kontlarının uşağı olmuştu. Joseph on beş yaşındayken Edouard'ın babasının hizmetine girmişti. İşte bu nedenle Edouard, çok güvendiği bu yaşlı uşakla olan ilişkilerinde bir dereceye kadar içli dışlı davranıyordu.

— Her şeyi sana söylediğim gibi yaptın mı, Joseph?

— Evet, geldiğinizden kimsenin haberi yok, kont cenapları. Kont hazretlerinin dairelerini ben kendim düzelteceğim. İşte kontes hazretlerinin odasına bitişik olan çalışma odasının anahtarı. Siz gittiğinizden bu yana kontesle benden başka kimse girmedi oraya... Elise etrafı toplarken kont cenapları çalışma odalarında beklemeliler. Torunum kimseye bir şey söylemez, ama böylesi daha iyi...

Joseph, ilerlemiş yaşının kısıklaştırdığı sesini yükseltmeden konuşuyordu. Edouard zayıf yüzüne, uzun, beyaz favorilerine dikkatle baktı; son üç yılın onu ne kadar yıprattığını yeni fark ediyordu.

— Çok iyi, Joseph. Şimdi bana şu Alman kumandandan söz et. Adı ne?

— Adolphe Sonnenbourg, kont hazretleri. Kumandan öğretmenin odasında oturuyor. Elinde bir emir eri var. Bu avare adam mutfaktan ayrılmak bilmiyor, hizmetçilerin odasında Adam'la birlikte yatıyor. Binbaşıysa gerçekten soylu bir kişi ve eğer söylememe izin verirseniz, kusursuz bir adam. Askerlerin kümesleri yağma etmelerini yasakladı, yoksa tavuklarımızı, kazlarımızı boğazlamakla geçiriyorlardı bütün zamanlarını...

— Evde kaç Alman var, dedi Edouard sözünü keserek.

— Tam bir süvari bölüğü. Atları bir aydan beri yulaflarımızı yiyor. Başta kâhya buna karşı çıktı, ama tutukladılar, böylece yine ambarları açmak zorunda kaldık. Şimdi ise kumandan burada kalıyor diye yulaflarını köylülerden alıyorlar...

— Askerler nerede kalıyor?

— Çiftlikte.

— Güzel. Papaz Jerom'a ne zaman gideceksin? Onu hemen bugün görmek istiyorum.

— Hemen gidiyorum. Başka bir emriniz var mı?

— Hayır.

Joseph bir süre kapının yanında bekledi.

— Papaz Jerome'a kont hazretlerinin geldiğinden söz edilebilir mi?

Edouard başını evet anlamında sallamadan önce bir an duraksadı. Moguelnitski'ler başbaşa kaldıklarında Edouard karısına yaklaştı.

— Özür dilerim, Eddie, ama Papaz Jerome'u neden görmek istediğini anlamıyorum. Beni günah çıkarmaya karar verdiğine inandırmaya kalkışmayacaksın herhalde.

Edouard çın çm öten bir kahkaha atarak karısına sevecenlikle sarıldı:

— Papaz Jerome'dan hoşlanmıyor musun?

— Hayır, ama yine de meraklandırıcı bir durum; ne baban, ne kardeşin, ne de Stephanie senin geldiğini bilmiyorlar...

— Oysa Papaz Jerome özel olarak davet ediliyor. Bu seni şaşırtmamalı. Gece yarısı evin altını üstüne getiremezdim ya; üstelik ev Almanlarla dolu ve ben bir Fransız subayıyım. İyi anlıyor musun, söylediklerimi Louison? Yarın Varşova'ya gitmek için yola çıkmak zorundayım ve burada olduğum ne kadar bilinmezse o kadar iyi.

— Nasıl, gidiyor musun?

— Yakında geri döneceğim, Louisette.

— Gerçekten çok güzel, bu birkaç saati benimle geçireceğin yerde kalkmış o soysuz cizviti çağırıyorsun.

Edouard gülümsedi.

— Bir iş için Papaz Jerome'a ihtiyacım var. Seni ilgilendirmeyen şeyler söz konusu. Beni affetmelisin, Papaz Jerome geldiğinde baş başa konuşmak zorundayız. Kardinal'e bir şeyler sormuştu, kiliseyle ilgili işler... Bu onun sırrı, birinin varlığı canını sıkabilir. Şimdi sana birkaç soru sormama izin ver.

— Dinliyorum, Eddie.

— Söyle bana, bu kumandan her zaman sizlerle mi yemek yiyor?

— Evet, babamla Stephanie onu sofraya çağırıyor-

lar. Davranışları kusursuz. Çok iyi Fransızca konuşuyor. Ama bazan bir başka subayı da birlikte getiriyor: teğmen Schumultke. Kaba bir Bavyeralı. Yaptığı komplimanların kabalığını, hödüklüğünü bir görsen! Her zaman, burada bizlerin değil, kendilerinin ev sahibi olduğunu üstü kapalı bir şekilde belirtmeden duramıyor. Babanın dediğine göre Schumultke'nin kendisine çok yararı dokunmuş, her şeye rağmen benim için çok tatsız biri.

Edouard bu sözcüklerde daha önemli bazı şeylerin gizlenmiş olduğunu tahmin etti ve hafifçe çattı kaşlarını. Louise kocasının öfkelendiğini fark ederek alnını kırıştıran dikey çizgiyi silmek için parmaklarının ucuyla çatılan kaşları okşadı. Bu sessiz dokunuş her zaman barıştırırdı onları. Karısının parmakları dudaklarında hafifçe gezinmeye başladığında kendini yüzükteki taşların parıltısına bıraktı.

— Louisette, nerede saklıyorsun mücevherlerini?

Karısının gür kirpikleri şaşkınlıkla birbirine vurdu.

— Çok garip, Eddie! Bu üç yıl boyunca nasıl yaşadığımı sormuyorsun da kalkmış mücevherlerimle il...

— Daha çocuksun Louise... Elimizde bulunan değerleri bilmeye ihtiyacım var, onun için soruyorum. Daha sonra açıklayacağım sana bunun nedenini. Elmaslarının ne kadar ettiğini hatırlıyor musun?

— Annem bir gün teyzeme bana çeyiz olarak verdiği mücevherlerin yüz yetmiş bin ruble ettiğini söylemişti. Senin hediye etmiş olduğun elmaslara gelince, onların değerini sen daha iyi bilirsin.

Edouard kafasından çabucak bir hesap yaptı; Yüz yetmiş, yüz yirmi daha iki yüz doksan bin yapıyor. Parkta gömülü, on rublelik paraların bulunduğu fıçıda da iki yüz bin var. Fransa Bankası'nda altı yüz bin frangımız yatıyor. Londra Bankası'nda Louise adına yatırılmış on iki bin sterling var. Bunun üstüne, yanımda bulunan on yedi bin Alman markını da eklemem gerek... Para olarak elimizde bulunanların hepsi bu. Toplarsak aşağı yukarı bir milyon altın ruble eder. Louise'le benim, bunun ancak yarısına hakkımız var. Kişisel servetim olan yedi milyon rubleden arta kalanların hepsi bu... Şu sıralarda yıkılma ve harabe

haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan evlerle çiftlikleri, dokuz bin hektar toprağı, buharlı değirmeni, beyaz deri ticareti yapılan yerle, bin altı yüz hektarlık ormanı nakit para saymaya imkân yok. Tüm bunları savaşarak yeniden kazanmak gerek... Bu arada, elimizde yarım milyon altın ruble var; eğer işler kötü giderse, Allah için, böylesi hiç olmamasından daha iyi.

Kapının öbür yanından kahkahâlârla karışık gürültüler duyuldu.

— Ladislas, doğru dürüst davranmasını öğrenmenin zamanı geldi artık, diyordu, bir kadın sesi inandırıcı bir tonda. Kendisine katılırcasına bir gülüşle cevap verildi.

— Stephanie'yle Ladislas, diye fısıldadı Louise kaygıyla. Joseph kendimi biraz rahatsız hissettiğimi söylemişti onlara, ama yine de gelmişlerdi işte.

Edouard Louise'i de kolundan çekerek karısının yatak odasına girdi. Çalışma odasının kapısını çarçabuk açtı.

— Onlara şimdilik bir şey söyleme ve elinden geldiğince çabuk kurtulmaya bak, dedi kapıyı kapatırken.

— Hasta olduğunu söylemişlerdi, neyin var sevgilim?

Stephanie daha içeri girmeden gevezeliğe başlamıştı bile. Ladislas Moguelnitski de onu izliyordu; patenler üzerinde kayarcasına birdenbire girdi odaya.

— Allah için, en az her zamanki kadar gönül çekici, dedi "r" seslerini boğazından çıkararak. Büyük bir ustalıkla Stephanie'nin çevresinden dolaşıp Louise'in yanına vardı.

Louise, sarkık dudakların eline değmesiyle her zamanki gibi bir iğrenme duygusuna kapıldı. Kendisinin de nedenini bilmediği bir duyguyla, bu soluk kumral delikanlı çocukluktan kurtulup erkekliğe doğru yöneldikçe, onu daha da iğrenç buluyordu.

— Senin de gördüğün gibi Louisette, kayınbiraderimizin eğitimi için yapılan harcamalar verimsizleşti. Yarıştaki bir jokey gibi her zaman birinci gelmeye uğraştı. Stephanie'nin dudaklarına müstehzi bir gülümseme yayılmıştı. Halinden her zaman çok memnun olan Ladislas papyonunun düğümünü düzeltti.

— Hız ve güç, işte büyük kaptanların parolası!

Konuşmanın tatsızlaştığını gören Ladislas, konuyu değiştirmek için, Stephanie'ye kocasından gelen mektubu Louise'e göstermesini önerdi.

— Neler yazıyor Stanislas?

Bu konu Louise'in ilgisini çekmişti, omuzlarından tuttuğu Stephanie'nin yanına oturdu.

Ladislas da tam karşılarına oturarak Stephanie'nin dolgun, Louise'in ise ince bacaklarını seyretmeye koyuldu.

"Sevgili Stephanie'm"... Edouard'ın çalışma odasından her şeyi duyabilmesi için Louise sesini yükseltti:

"Ordu kumandanımız şimdi Kiev'de bulunuyor. Şehir çok büyük, yeterince entelektüel eğlence var, opera hiç de fena sayılmaz. Örneğin dün 'Faust"u dinlemeye gittik. Albayımız, şu Becklendorflu yaşlı tirit, çok şaşırdı, 'Tıpkı Münih'teki gibi! Burasının barbar bir ülke olduğunu, dört bir yanda haydutların kaynaştığını söylemek için bin tanık ister', dedi. Bana Ostrog'da on beş gün izin verdiklerini daha önce yazmıştım. Maly Borovitsy'deki Volhynie topraklarımıza gittim. Orada gördüklerim karşısında duyduğum öfkeyi tahmin etmene imkân yok. Yağma edilmiş bir ev, boş odalar, kırık camlar. Damdaki saclar bile sökülmüş. Bütün makineler çalınmış. Köylüler, çiftlikteki atlarla sürü hayvanlarını götürmüşler, buğday ambarları boşaltılmış. Geriye yalnızca kupkuru bir bina kalmış. Pislik ve bakımsızlık her tarafta dikkati çekiyor. Müdür öldürülmüş, memurlar dağılmış. Borovitsy'de konaklamış alayın bir bölüğünün yardımıyla aramalara giriştim. Evinde kaldığım Paissi adlı bir Rus papazı evin kimin tarafından ve nasıl yağma edildiğini anlattı. Onun öğüdü üzerine bölgede sıkı bir arama yaptık. Tabiî yalnızca birkaç küçük ize rastlayabildik, o kadar. Askerler üç odada oturuyordu. Onlara evimize yerleşmelerini önerdim. Bölge polis şefi de (hancı Mazurenko'nun oğlu, hatırladın mı?) ailesiyle birlikte bizim eve yerleşti. Onu geçici müdür olarak atadım. Çok yararlı ve yardımsever göründü. En son tohumuna kadar, evle ilgili ne varsa geri alacağına dair yemin etti. Ona verdiğim otuz marka karşılık daha iyi bir müdür bulamazdım. Köyün tüm yerlilerini tanıyor, geri verebilecekleri ne kaldıysa

geri verdirecek. Alaydakiler de, kendisi de köyün dışında yaşamanın kendileri için daha iyi olacağı kanısındalar - çünkü orada hepsi bir aradalar- gerektiğinde kendilerini korumak daha kolay olacak. Bu arada çevrenin partizan çeteleriyle dolu olduğunu da söylemeliyim. Ne yazık ki papazın bana göstermiş olduğu kişiler bizim varışımızla birlikte ormana sığındılar. Geriye kala kala bidlo[1] kalıyordu yalnızca. Bu kopukları yağma zevkinden vazgeçirmek için, Mazurenko'ya içlerinden zararlılarının derilerini yumuşatmasını emrettim. Dayak sırasında hazır bulunamadım oysa görmeğe değerdi..."

— Ne korkunç, diye mırıldandı Louise; mektubu tutan elini dizlerinin üzerine bıraktı.

— Evet, bu olay Stanislas'la Fanie'yi tam anlamıyla yıktı. En azından Borovitsy'deki evleri hâlâ ayakta, oysa Galiçya'daki malikâne tümüyle yanmış. Ama neden ağız yapıyor anlamadım. Ben olsam köyün yarısını bir ipin ucunda sallandırır, bu itlerin sürü hayvanlarına, atlarına, tohumlarına el koyardım, diye düşüncesini belirtti Ladislas.

— Belki de hiç suçu olmayan insanları kırbaçlatmanın korkunç bir şey olduğu kanısındayım. Ve bunu yaptıran da Stanislas! Bilmiyorum... Ama bu gerçek bir aristokrata hiç yakışmıyor, diye cevap verdi Louise, heyecanla.

— Sen öyle düşünmekte haklı olabilirsin! Sen de, Edouard da hiçbir şey kaybetmediniz, oysa biz, Stanislas'la ben, neredeyse sefil olduk.

Stephanie hakarete uğramıştı. Ladislas gitgide ateşlenerek konuşmasını bıraktığı yerden sürdürdü.

— Gerçek aristokrat demekle neyi kastettiğinizi öğrenmek isterdim. Belki yalnızca sizler, siz Çernetskiler bu şerefe layıksınız!

— Yeter Ladislas, yeter! Stephaie sabırsız bir hareketle sözünü kesti, mektubu dinlemek istemediğinizi görüyorum.

Milyonlarını bir asalet beratıyla değiştirmiş becerekli

[1] Bidlo: Polonya kökenli olan bu kelime önceleri boynuzlu av hayvanları için kullanılıyordu. Sonradan, Ukranyalı esirlerden söz eden Polonyalı köylü asilcikler tarafından insan sürüsü anlamında kullanıldı.

bir ormancının kızıydı, Ladislas'ın sattığı çalımlar, genç horoz böbürlenmeleri şimdiye kadar kendisini eğlendirmişse de, şu anda fazlasıyla öfkelendiriyordu.

Ladislas birşeyler daha söylemeye hazırlanırken kapı vuruldu, uzun boylu bir uşak, Bey'in kontes hazretlerini görmek istediğini bildirdi. Güçsüz, şişmanlık hastası, ayaklarını zorla sürükleyerek odaya giren yaşlı bir adama yol vermek için saygıyla kenara çekildi.

Josehp neredeyse Peder Jerome'la birlikte gelecek, bunlar da sanki mahsustan toplandılar burada, gitmeye de pek niyetli görünmüyorlar, diye düşündü Louise öfkelenerek, Papaz Jerome'u Eddie'nin çalışma odasına götürmesi için Joseph'e haber vermeli. Tüm bu olaylar ne kadar tuhaf; Eddie burada ve bundan kimsenin haberi yok! Burada olduğunun bilinmesi onun için bu kadar tehlikeli mi, gerçekten? Ve şurada duran iğrenç çocuk...

— Uğursuz sonbahar! Her yanım ağrıyor, bir an olsun ısınamadım. Adam, ayaklarımı ört, sonra gidebilirsin. Yatağımı hazırla bana.

Yaşlı adamın sesi boğuktu ve sanki her kelime büyük bir güç harcamasını gerektiriyordu. Astımı nefesini kesiyor, hafif bir çığlık çıkararak güçlükle soluk alıyordu.

Adam çıktı.

— Stanislas'ın mektubunu okuyoruz baba dedi, Stephanie yaşlı adamın yanına oturarak. Kontun gözlerinde bir canlılık parıltısı dolaştı:

— Orada işler nasıl gidiyormuş? Anlatın.

Mektubun ilk bölümünün tekrarlanması gerekti. Sonra Stephanie okumasını sürdürdü:

"Askeri postayla göndermeme rağmen mektupta her şeyi anlatmak istemiyorum. Ne yazık ki ferahlandırıcı bir şeyler de ekliyemiyorum mektubuma. Ukranya, içine gelişigüzel birkaç çubuğun sokuşturulduğu arı kovanlarına benziyor. Bizim Alman ordusu da bu çubuklardan biri. Arılar her zamankinden daha sık sokuyorlar. Çelik zırhla korunmuyorsan, burnunu dışarı çıkartmak çok tehlikeli.

Kim bilir, belki de yakında buluşuruz. Kaderin bize bir trajedi hazırlamadığını umalım ve iyi, sağlıklı bulalım bir-

birimizi. Edouard'dan haber var mı? Hepiniz iyi misiniz? Babamı, Louise'i, Ladislas'ı benim için öp. Sana gelince, sevgilim..."

— Tamam, gerisi yalnız benimle ilgili. Stephanie bir kahkaha attı. Yakında gelecek Stanislas, çok muyluyum. Burada sıkıntıdan patlıyor insan. Bu hiç bitmeyen savaş, özellikle şu son yıllar, artık usandırıcı olmaya başladı. Bütün mevsim boyunca yalnız iki balo verildi, onlar da pek parlak olmadı ya... En ilginç insanlar savaş alanında. Nereye gitsen başıboş askerlerle karşılaşıyorsun. Özellikle burada, bu mujik(*) Ukranyası'nda. Bana kalırsa Paris'te, Berlin'de gerçek hayat başka türlü olmalı, ama burada sıkıntıdan çıldırabilir insan.

— Neşelenmen için ortada bir neden göremiyorum, dedi yaşlı adam hırçınlıkla.

— Nasıl? Stanislas geri dönüyor ya.

Casimir Maguelnitski hoşnutsuzlukla baktı Stephanie'ye.

— Geri dönmeden dönmeye fark var. Almanların durumunun son derece oynak olduğu mektupta açıkça belirtiliyor. Ukranya'dan ayrılırlarsa neler olacağını tahmin etmek hiç de güç değil. Onlar ayrılır ayrılmaz Bolşeviklerin geleceğinden kuşkunuz olmasın!

Ladislas, nefretini bir homurtuyla belirtmesinin gerekli olduğuna karar verdi.

— Daha neler, baba! Ukranya'da üç yüz bin Alman askeri var. Dünyanın en iyi ordusu, oysa Bolşevikler silâh olarak ellerinde yalnızca tüfekleri bulunan yabani köylülerden başka bir şey değil; zırhlı bir arabanın daha görünmesiyle kaçışan bir sürü. Schmultke onları Brest - Litovsk'tan Rostov'a kadar nasıl gerilettiklerini anlattı bana. Teğmen, Almanların yakında Bakü'yu, sonra da Moskova'yı alacaklarına inanıyor.

Yaşlı adam kendisini sabırsız bir hareketle susturdu.

— Sus artık, bıktık senin Schmultke'nden! Kendisinden on adım ilerde bulunan bu mujiklerin hesabını göre-

(*) Mujik: Rus köylüsü (Çev.)

miyor daha! Köylüler Zayonçkovskilerin otlağındaki kuru ot yığınlarını ele geçirdiğinde Schmultkelerin ne yaptı, Sonnenbourgların ne yaptı? Bir süvari bölüğüyle oraya gitmenin tehlikeli olduğunu söylediler yalnızca. Ya şeker fabrikasında ne olmuştu? Gülüp geçilecek şeylerdi onlar! Tek bir mitralyözle silâhlanmış sümüklü takımı üç saat boyunca fabrikaya yaklaşmalarını önlediler. Bunları önemsiz şeyler olarak mı görüyorsun! Her gün bir yangının ortalık yerinde uyanmak tehlikesiyle karşı karşıyayız! Rahat bir uyku bile uyuyamıyorum. Onlar vahşi insanlardır, her şeyi yapabilirler; daha şimdiden öldürmeyi öğrendiler. Onları durdurabilecek tek şey kuvvettir, kaba kuvvet. Eğer bu güç ortadan kalkarsa başımıza gelecekleri düşünmekten korkuyorum. Almanlar bizim tek dayanağımız. Eğer çekilirlerse işimiz bitiktir.

Yaşlı adam nefes nefese kalmıştı. Alnındaki şişmiş kan damarları mavi kurtları andırıyordu. Acı veren öksürük nöbetiyle sarsılıyordu tüm vücudu. Herkes susmuştu. Louise pencereye doğru yaklaştı. Kapıda bir landon durmuştu.

— Özür dilerim, şimdi geleceğim, dedi Louise kapıya doğru yürürken.

* * *

Louise kendilerini yalnız bıraktığında peder Jerome, Edouard'a:

— Emirlerinize amadeyim, kont hazretleri, dedi alçak bir sesle.

Yazı masasının iki yanında, karşılıklı duran iki derin koltuğa oturmuşlardı. Papaz Jerome'un yarı kapalı kirpikleriyle korunan küçük, siyah ve parlak gözleri ihtiyatla Moguelnitski'yi inceliyordu. Papaz Jerome yorgun ve uyuyormuş gibi görünmesine karşın bunu rahatlıkla hissetmişti Edouard.

— Burada oluşum sizi biraz şaşırtmadı mı, Peder Jerome?

Edouard dinleyicisinin siyah örgü kemerinin kordonlarıyla oynayan eğri büğrü parmaklarını gözlüyordu.

— Burada oluşunuz beni şaşırtıyor mu? Hımm, mümkün.

Bakışları karşılaştı. Bu sessiz çarpışma birkaç saniye

sürdü. Edouard parmağını bir traş bıçağının keskin yüzünde gezdirmiş gibi bir duyguya kapıldı.

— Sanırım birbirimize karşı içten davranacak, hemen konunun can alıcı bölümüne girebileceğiz, dedi Edouard, sessizliği bozarak.

Peder Jerome'un bakışlarında bir merak okunuyordu.

— Kardinal Camarini selâmlarıyla birlikte bu mektubu da gönderdi size.

Papaz Jerome, bir emir niteliği taşıyan Lâtince yazılı bu buruşuk kâğıdı birkaç kez okudu.

Papazı dikkatle izleyen Edouard "iyi bir boksör olabilirdi" dedi kendi kendine. Gerçekten büyük bir başı, güçlü, dikdörtgen bir çenesi ve kalın bir boynu vardı. Kara rahip cübbesi altında güçlü ve adaleli bir vücudun gizlendiğini tahmin etmek pek güç değildi.

— Eğer yanlış anlamadımsa, Kardinal hazretleri size yardım etmemi, daha açıkça söyleyeyim, bana vereceğiniz her işi yerine getirmemi istiyor, dedi sonunda.

— İyi anlamışsınız. Vatikan'ın yeni tutumunun pek açık olmadığını bildiğimi sanıyorum. Bu konu üzerinde ayrıntılı açıklamaları yakında öğreneceksiniz; şimdilik yalnızca içinde bulunduğumuz durumu size anlatacağım, diye cevap verdi Edouard.

— Evet, bu beni çok ilgilendirir.

— Peki, öyleyse, işte size anlatacaklarım, Sayın Peder, diye fısıldarcasına konuşmaya başladı Edouard. Kuşkusuz Alman ordularının nerede olduklarını biliyorsunuz.

— Tabiî, savunma hattındalar.

Edouard cebinden bir harita çıkarıp masanın üzerine yaydı, ikisi de üzerine eğildiler. Edouard'ın parmağı Karadeniz'den Baltık Denizi'ne kadar ilerledi.

— İşte Almanların işgali altında bulunan yerlerin kaba taslak sınırı: Don üstündeki Rostov, Harkov, aşağı yukarı tüm Ukranya.. Buradan Polonya'ya, sonra Beyaz Rusya'ya, Litvanya'ya, Letonya'ya doğru giderek Estonya'da sona eriyor. Toplam olarak Almanya'nın kendisinden üç kez daha büyük bir kara parçası. Yalnızca Almanya'dan söz ediyorum, diye devam etti Edouard, Avusturya - Macaristan bu-

raya kadar ikincil bir rol oynuyor. Fransız orduları genel kumandanının verdiği kesin bilgilere göre, Avusturya - Almanya kumandanlığı bu bölgede en azından yirmi dokuz piyade bölüğüyle üç süvari tümeni bulunduruyor. Toplam olarak hepsi tam tamına üç yüz yirmi bin asker ediyor.

Papaz Jerome'un dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme dolaştı.

— Neden, gülümsediğinizi çok iyi anlıyorum, sayın pederim: şimdilik Fransa'nın tek bir askerinin bile bulunmadığı topraklarda Almanya'nın kaç asker bulundurduğunu hesaplamak için Paris'i terk etmenin gerekli olmadığını düşünüyorsunuz. Şimdilik diyorum, çünkü savaş hâlâ devam ediyor. Ve savaş, aziz pederim, yalnızca yeni sınırlar değil, yeni devletler de kurar. Şimdi size bir askeri sır ve beni buraya gelmeye zorlayan nedeni açıklıyorum. Almanya artık savaşı kaybetti...

— Savaşı kaybetti mi? Papaz Jerome şaşkınlığını gizlemedi. Antant, batı cephesini ezmeyi başarmış mı?

— Hayır, cephe daha sağlam ama şimdiden can çekişmeye başladı. Kaybetmeleri içten geliyor. Haber alma servisi Avusturya'da, Berlin'de ve Hamburg'da sayıları küçümsenemeyecek işçi hareketlerinin meydana geldiğini bildiriyor. Bir yolcu gemisinin mürettebatı ayaklandı. Başkaldırmalar gitgide çoğalıyor ve Kayzer hükümetinin bunları durduracak gücü yok. Hiç kuşkusuz gelecek günlerde Almanya ve Avusturya'da da bir ihtilâlin patlak verdiğini öğreneceğiz. Almanlar işin sonuna geldiler. Onlara artık hiçbir şey yardım edemez! Ne Rusya'nın en bereketli bölgelerinin zaptı, ne açlıktan ölen Almanya'ya taşınan Ukranya'nın tahıl ve sürü hayvanları; ulus savaşa devam edecek durumda değil, çünkü ordunun gerileri hâlâ savaşıyor. Avusturya'ya gelince o, ancak Almanya sayesinde ayakta duruyor. Gördüğünüz gibi Rusya'nın kaderini de Almanya elinde tutuyor. Rusya'daki ihtilâl salgınının Almanya'ya sıçramayacağını ummak pek akıllıca olmasa gerek. Daha şimdiden sıçradı bile. Ludendorff, Ukranya'daki Fransız cephesinden dönen Almanların Bolşevizmi benimsediklerini ve işe yaramaz hale geldiklerini, bu düşünceleri başkalarına da bu-

laştırdıkları için tehlikeli olduklarını görmüş...

— Söyleyin bana kont, bu yalnızca Almanya için mi geçerli?

Papaz Jerome'un sorusu Edouard'ın sözünü kesti. Birkaç saniye süren kısa bir sessizlik oldu. Çalışma odasının soğukluğunu Edouard ancak şimdi fark etmişti. Louise'in çaldığı piyanonun sesi duyuluyordu. Koltuğunda zorlukla doğruldu, alnı kırışmıştı, müziğin uyandırdığı yumuşaklık ve sevecenliği bir anda yok eden, kalın ve sert bir sesle bıraktığı yerden sürdürdü konuşmasını:

— Eğer daha tohum halindeyken yok edilmezse, Bolşevizm tüm uygar dünyayı yutabilir.

Edouard'ın sesi yavuz bir gözüpeklik ve -Cizvit bunu öngörüsünün keskinliği sayesinde anlamıştı- korkuyu açığa vuruyordu. Edouard ayağa kalktı, birkaç adım attı ve Peder Jerome'un önünde durarak konuşmasını sürdürdü:

— Alman imparatorluğunun tüm birleşenleri yıkılıyor... Ne olacağını söylemek güç. Berlin, Moskova'yı yeniden kurar, Sovyetleri yaratırsa bu korkunç bir tehdit olur. Müttefik ordularını ihtilâlin kudurttuğu bir ülkenin göbeğine atmak... Bu, Ukranya'daki Almanların kaderini tekrarlamak olur.

Eğer sosyal demokratlar, sağda olanlardan söz ediyorum, iktidarı ellerinde tutabilirlerse, demokratik güvercin, imparatorluk kartalının yerini alacak ve Almanya uzun yıllar boyunca oynadığı büyük güç rolüne son verecek.

Edouard papazın gözlerinde sessiz bir sorunun belirtilerini sezinledi.

— Almanların beni bir Fransız casusu gibi kurşuna dizebilecekleri buraya neden geldiğimi öğrenmek mi istiyorsunuz?

— Öyle bir şey söylediğimi sanmıyorum ama bunun beni ilgilendirdiğini de itiraf ederim.

— Çok güzel. Beni yaptığım bu giriş için bağışlayın. Neden buradayım? Berlin'de yangın başlar başlamaz Ukranya ve Polonya'da bulunan Alman ordusu dağılacaktır. Kesindir bu. Almanlar gidecek, işgal etmiş oldukları topraklar Kızıl Ordu'nun eline geçecektir. O zaman neler

olabileceğini düşünebiliyor musunuz? Kızılların elinde bir Moskova ve Berlin! Avrupa'nın sonu olur bu! Ne Fransa, ne de İngiltere böyle bir şeyi hoş görebilir. Durum kabaca anlaşılıyor. Avusturya - Almanya ordusu eskiden Avrupa'yı komünist Rusya'ya karşı koruyan bir engeldi. Oysa şimdi bu engel yıkıldı. Eğer yerine yeni bir engel koyamazsak Sovyetler dört bir yana yayılacaklar...

— Yeni bir engel nasıl kurulabilir dedi, kendisini büyük bir dikkatle dinleyen peder Jerome. Edouard haritayı aldı.

— Batı yolunu Kızıllara kapayacak, ulusal ordusu olan bir Polonya devleti kurmak gerek, Litvanya'yla Estonya bağımsız devletler olacak ve Polonya ve Romanya'yla birlikte, Fransa'nın koruyuculuğu altında, bir tampon ordu görevini yerine getirecekler. Murmansk ve Arhangelsk'le İngiltere ilgilenecek. Kuzeyde Kızıllar karaya çıkartılmış müttefik kıtalar tarafından ezilecek, donanmaysa Baltık denizinden harekete geçecek. İngilizlerin ikinci hareket bölgesi Kuzey Kafkasya, Bakü ve Orta Asya. Fransız donanması ilk fırsatta Karadeniz'e girecek Odesa'yla öbür limanlan ele geçirecek. Japonlar Viladivostok'u ele geçirdiler, şimdiden Sibirya üzerine yürüyorlar. Beyaz Rusya ordusuyla Çekoslovak ordusu da aynı yöne ilerliyor. Bu arada, Batı Ukrayna, Litvanya ve Beyaz Rusya'yı ele geçirmeye çalışacak, eğer başaramazsa orada Sovyetlere düşman devletler kuracak. Boğulacak bu mengene içinde sıkıştırılan Moskova. Ama biz, Polonyalılar, daha kaosun parçalandığını görmeden harekete geçmeliyiz. Acele etmemiz şart. Almanların, Sovyetlerin ve bu gibi devletlerin gidişinden sonra Polonya'yı parçalamak isteyenleri, demir ve ateşle ortadan kaldırabilecek silâhlı kuvvetleri canlandırmalıyız. Bu arada zaman kazanmalıyız, bu kuvvetlerimizi toplamak, silâhlandırmak ve iktidarımızı, askerî polis teşkilâtımızı kurmak için çok önemli. Fransa bize taksitle donatım araçlarıyla silâhlar verecek, ayrıca bin beş yüz asker gönderecek. Böylece daha başka şekilde konuşma gücümüz olacak. Ama şimdi, bir an önce karar vererek eyleme geçmemiz gerek. Bir de bunun yalnızca genel bir politik değil, hepimizin ölüm kalımı-

nın söz konusu olduğu bir sorun olduğunu düşünürsek... Eğer Bolşevikleri yok etmezsek onlar bizi yok edecekler!

Edouard tüm dikkatini haritaya vererek sustu, sonra yeni bir şey hatırlamışçasma ekledi;

— Kısacası, eğer göreviniz zafer tacıyla süslenirse, Kardinal hazretlerinin Volhynie için sizden başka bir piskopos naibi aramasına gerek kalmayacak.

Papaz Jerome'un küçük gözlerindeki alışagelmiş anlam değişmedi.

— Emirlerinizi bekliyorum, kont.

— Çok güzel, sayın pederim! Edouard yeniden koltuğuna oturdu. Şu halde, harekete geçeceğiz... İki gün sonra bir toplantıya katılmak için Varşova'ya gideceğim. Bu süre içinde çevredeki meslektaşlarınıza durumu bildirin. Bunu yaparken de çok dikkatli davranın.

Cizvitin parmakları sabırsızlığını belli eden bir şekilde kımıldadı; Edouard'm gözünden kaçmadı bu hareket, son cümlesinin fazla ve gereksiz olduğunu anladı.

— Şimdilik burada bulunuşumdan ve görevimden kimseye söz etmeyin. Üç hafta sonra karımın yaş günü. Bu bahaneyle eylemimizden çıkarı olan çevrenin en tanınmış ve en zengin kişilerini bir araya getiririz. Bu arada siz de komşu kilisenin papazlarım evinizde toplarsınız, sonra yeraltı politikacılarıyla kişisel ilişkilere gireceksiniz. Şimdiki şefleri kim?

— Avukat Sladkeviç, P.P.S. nin bir üyesi. .

— Daha şimdiden sosyalist mi oldu? Çok hızlı gidiyor! Ne kurnaz adam! Tedbirli davranınız, sayın peder! Durum aydınlığa kavuşuncaya dek bu adam bizi üç kere satabilir Almanlara! Varşova'dan, uygun ailelerin yanına yerleştirilmesi gerekecek birkaç asker getireceğim. Önce işe adamları seçmekle başlayacağız, yavaş yavaş hepsini silâhlandıracağız. Meslektaşlarınızdan biri Polonya için savaşmayı telkin etsin kürsüden. Tutuklansa bile hiç önemi yok, kendisi kurtarılacaktır! Para getireceğim. Şimdilik, işte on beş bin mark. Gerçekte, yalnız sağdakileri uyarınız; Alman

[1] P.P.S: Polonya Sosyalist Partisi

markının iflâsı çok yakın. Daha sonraki görevinize gelince, Varşova'da papanın büyükelçisiyle görüşüp düşüncelerini soracağım. Şimdilik esas sorun kuvvetlerimizin toplanması... Size söylemek istediklerim galiba bu kadar. Şimdilik sizden ricam, kont Zamoiski'yi bulup şu mektubu vermeniz.

İkisi de aynı anda ayağa kalktı.

İKİNCİ BÖLÜM

Françoise odun kıran delikanlının görüntüsüne kaptırmıştı kendini. Yarıya kadar kaldırdığı baltası hızla iniyor, odunun yarısı yan tarafa fırlıyordu. Bir ikinci vuruş, bir üçüncü... Parçalanmış odun yığını hızla büyüyordu gözünün önünde. Baltanın hızlı atılımlarında genç ve kendine güvenen bir güç hissediliyordu.

— Biraz dinlenebilirsin. Acelen mi var, dedi Françoise, dövmüş olduğu halıyı katlayarak.

Şaşkın şaşkın baktı oda hizmetçisine genç adam. Gözleri mavi, kanat gibi açılmış yay biçimi kaşlarıysa karaydı. Bir saç tutamı sarkıyordu alnının üstünde. "Hiç kuşkusuz bu çocuk bayağı güzel, ama kendisi daha farkında değil bunun. Şimdiye kadar hiçbir kadının öpmediği çocuksu bir ağzı var"... Françoise'nın görmüş geçirmiş gözlerinden en ufak bir ayrıntı bile kaçmıyordu. Gülümsedi genç adama. Bu sert ve güçlü delikanlıda temiz ve el değmemiş bir şeyler vardı. Gelişmekte olan bir delikanlı sesiyle değil de, kalın bir erkek sesiyle konuşması çok garipti.

— Belki rahatsız ediyorum sizi?

— Yok canım! Ama sen, sanki kovalayan varmış gibi sabahtan beri çalışıyorsun. Yemek yedin mi ?

— Şey... Yani... Yanımda bir şeyler getirmedim. Hem canım da istemiyor.

— Hadi, hadi, maval okuma bana! Halıyı içeri sokmama yardım et, sonra mutfağa gider birkaç lokma atıştırırız. Ben de daha yemedim.

Delikanlı kararsızdı.

— Anlaşma yaparken bundan hiç söz etmemiştik. Şe-

finiz, hani üzerinde mavi kaftanı olan, beni işe alırken öğle yemeğinden söz etmemişti.

— Benim kayınbabamdır o... Halıyı al! Mideni bastıracaksın yalnızca, senin gibi on kişiyi doyuracak yemek var evde. Korkma, senin yemek yemen zarar vermez onlara!

Françoise sabırsızlıkla önlüğünü düzeltti. Genç adam koskoca halıyı sırtlayıp oda hizmetçisinin peşi sıra şatoya girdi.

* * *

— Barbara, yiyecek bir şeyler ver bize. Hem de elini bol tut, bu delikanlıyı doyurmak gerek, sonra da beni, çok acıktım, dedi Françoise mutfağa girerken. Bu eğlence de her şeyi altüst etti. Bakalım o gün neler olacak? Yüz kişilik bir masa, şehir orkestrası... Kutsal Meryem aşkına! Uzun süre görülmez böyle şey. Françoise, delikanlıyı Barbara'nın borç(*) tabaklarını bıraktığı masaya oturttu.

— Adı ne senin, diye sordu; bir yandan da delikanlının tabağını ikinci kez dolduruyordu.

— Raymond.

— Ya soyadın?

— Raievski.

— Şehirden misin? Annenle baban hayattalar mı?

— Evet.

— Ücret karşılığı çalıştığına göre yiyecek pek bir şeyiniz yok. Baban savaşa mı katıldı?

— Hayır.

— Peki nerede, diye sordu direnerek.

Genç adam sessizliğini korudu. Françoise anladığını belirtecek şekilde iç geçirdi.

— Sizleri terk etti, öyleyse?

Mise mutfağa girdi, Genç yabancıya çarçabuk, şöyle bir baktıktan sonra şarkı söyler gibi bir sesle anlatmaya koyuldu:

— Efendi hazretleri Zamoiskilere gidiyor... Kontes arabayla gidecek, genç kont da atla. Anna, kontes Stephanie'nın saçlarını tarıyor; ben de, bir saate kadar atları hazırlamala-

(*) Borç: Geleneksel bir Rus çorbası-Çev.

rını söylemek için ahıra gidiyorum.

Kapı yeniden açıldı. Joseph girdi içeri.

— Yine yabancılar var mutfakta! Sana ne demiştim Françoise? Çabuk bitir yemeğini, seni yukarıdan çağırıyorlar, dedi öfkeyle.

— Çekilir hayat değil bu! Rahat bir yemek bile yedirmiyorlar insana! Sabahtan akşama kadar koşuştur dur ve yine de hiçbir zaman yeterli görülme! Mutlaka beğenmedikleri bir şey olur, diye cevap verdi Françoise.

— Hadi, kapa çeneni, dedi Joseph sesini yükselterek. Sen de, delikanlı, önce işini bitir, sonra dinlen istediğin kadar. Burada yapacak bir işin yok... Odunları, ahırların bulunduğu bahçedeki sundurmaya yerleştireceksin. Sonra gelir, paranı alırsın.

— Hadi bakalım, çabuk olun! dedi Joseph emrederek. Raymond öyle coşkunca bir hareketle kalktı ki yerinden, Joseph geriledi.

— Yemek için teşekkür ederim, dedi kısılmış bir sesle; bu sözleri Joseph'e mi, Françoise'a mı söylediği belli değildi. Hızla kapıya doğru yöneldi. Kucak dolusu odunları istifledikten ve bahçeyi süpürdükten sonra Raymond kazağını giydi, baltasını aldı, büyük kapıya doğru yürüdü.

Şato, bir tepenin üzerinde bulunuyor, granit iki geniş merdivenle inilen nehre bakıyordu. Sarp kıyı boyunca uzanan çiçekler bir metre yükseldiğinde telle çevrili yarım bir daire meydana getiriyor, merdivenlerin yanında, terk edilmiş bir çeşmenin derin havuzu görülüyordu. Eskiye ait Moguelnitski kontlarının kalelerinin harabeleri hâlâ duruyordu nehrin kıyısında. Şatonun yüzü parka bakıyordu, Büyük kapının önünde yarım daire şeklinde koskocaman bir beton vardı. Kızıl kumdan geniş bir yol uzanıyordu ana girişe doğru. Yemiş bahçesi, şatoyu ahırlardan ve benzeri diğer bölümlerden ayırıyordu.

Kapının önünde bekliyordu açık lândon. İriyarı bir adam olan arabacı sert başlı atları güçlükle tutabiliyordu. Şahane bir damızlık at toynaklarıyla betonu dövüyordu. Yaklaşmakta olan Raymond'a vahşice baktı ve öfkeyle kişnedi:

— Hey! Doğru dur, Allah belânı..! Arabacı böğrünü şi-

şirerek küfretti. Yumuşak adımların çıkardığı bir çıtırtı duyuldu. Raymond arkasına döndüğünde Louise'in, üzerine dikilmiş gözleriyle karşılaştı; gözlerini genç kadından ayırmaksızın durdu bir süre, şaşırmıştı, bir çocuk saflığı vardı bakışlarında.

Kadın, yumuşak bir hareketle landona bindi.

— Stephanie nerede? Ya atım? Jan, ahıra koş ve bana hemen Caresse'i getirmelerini söyle. Emirlerimi kaç kez tekrarlamalıyım?

Yağlı ve öfkeli bir ses Raymond'un arkasında çınladı birdenbire. Arabacı oturduğu yerden yavaşça indi:

— Atları tutmak için biri gerek, kont hazretleri.

— Hey, sen, ne yapıyorsun orada? Atlarla ilgilen! diye itiraz kabul etmeyen bir tonda bağırdı Raymond'a genç adam. Kalın dudağının kıvrımı bir aşağılamayı açığa vuruyordu. Bir binici ceketiyle tozluklar vardı üzerinde, elinde de sabırsızlıkla salladığı bir kırbaç tutuyordu. Hâlâ sakalı çıkmamıştı ve iki kısacık bacak taşıyordu kalın gövdesini.

— Sizin uşağınız değilim!

Bu kesin cevap bir kamçı gibi sakladı. Bir şaşkınlık anından sonra kırbacını kaldırdı Ladislas, ama indiremedi; çünkü gizli bir duygu, genç köylünün cevap olarak baltasıyla kafasını ikiye bölebileceğini fısıldayıvermişti.

— Öyleyse defol. İçeri girmene kim izin verdi? Eh, tabii, Joseph! Bu Allahın belaları hangi deliğe girdiler? diye bağırdı kendinden geçerek; arabacının elinden koparırcasına çekti dizginleri.

Raymond ağır ağır uzaklaşmıştı, parasını almak için mutfağa doğru yürüdü.

O anda Stephanie göründü.

Raymond, bahçeyi dik bayırdan ayıran parmaklığa birkaç adım kala durdu. Karabinalı Alman askerinin kullandığı bir motosiklet çekmişti dikkatini. Motosiklet birdenbire landonun önünde beliriverdi, sağır edici gürültüsünün ürküttüğü atlar yana doğru kaçıştılar. Ladislas, atların korku veren nalları karşısında dizginleri bıraktığı gibi evin girişine doğru koştu. Motosiklet, bir çarpışmayı önlemek için sivri bir acı gibi kıvrılan virajı hızla döndü; bu da, ürkmüş olan

atlan dik bayıra doğru koşturmaktan başka bir işe yaramadı. Stephanie'nin korku dolu çığlığı ise yalnızca onları hızlandırmaya yaradı.

Birkaç adım ilerde nalları arasında belirecek boşluk hepsini içine çekecekti. Kısa bitkilerle örtülü sarp kıyıyı görmüyordu atlar. Raymond, bu ürkmüş hayvanları durdurmak için hiçbir şey yapamayacağını, yola, atların önüne atıldığı anda anladı. Daha bir hareket yapmasına fırsat kalmadan nalların altında ezilecekti ama son anda elinde duydu, baltasının ağırlığını. Damızlık aygırın burnu, salyalar saçan ağzı tam önündeydi. At yere yuvarlandı, başı bir balta darbesiyle ikiye ayrılmıştı. Aynı anda, demir kaplı araba okunun çarpmasıyla yere kapaklandı genç adam, ikinci at da üzerine devriliverdi.

Bağrışmaları duyan bütün uşak ve hizmetçiler bahçeye koşuştu. Landondan çarçabuk çıkardılar Louise'i, yüzü kâğıt gibi beyazdı; ancak Louise kurtarıldıktan sonra titreyen atla, altında kımıltısız yatan Raymond'un yardımına koşuldu. Genç adam hiçbir hayat belirtisi göstermiyordu. Yere yatırıldı. Kanı çekilmiş yüzüyle, uyur gibiydi. Adamlar, atların çevresinde dolanmaya koyuldular. Damızlık aygır toprağa yatırılmıştı; kırık başıyla, kendisine vuran adam kadar hareketsizdi.

— Ama kafasını yarmış! Bu kadar pahalı bir ata yapılır mı bu diye söylendi sonunda kendini toparlamış olan Ladislas.

— Allaha çok şükür, kontes yaşıyor. Hazreti İsa adına! Neler olabilirdi. Hem kont Edouard da burada yok, diye mırıldandı yaşlı Joseph; dudakları heyecandan kurumuştu.

Büyük korkusu geçer geçmez Ladislas öfkelenmeye başladı, bu öfkesini de uşaklardan çıkarmaya koyuldu.

— Bütün bunlar sizin yüzünüzden oldu, haydut herifler! Az kaldı ölüyorduk, rezil salaklar! Landon getirildiğinde hangi cehennemdeydiniz? Ya sırtlarındaki tüfek bozuntularıyla boy gösteren başıbozuk askerlere ne demeli! Ne saygısızlık!

Bu son cümle, evden çıkmakta olan Sonnenbourg'a söylenmişti. Kumandan, sebep olduğu bu mutsuz olay için

Louise'den özür diledi. Ladislas koşarak yanına yaklaştı:

— Sayın kumandan, bu aptal herifin tutuklanmasını istiyorum, az daha kontesi öldürecekti. Bundan başka, at da binlerce mark değerindeydi; bu avanak ömrü boyunca kazanamaz o parayı. Daha sonra da askerlerinize burasının bir han olmadığını açıklayınız, dedi yarım yamalak bir Almancayla.

Bir sopa gibi kuru ve uzun boylu olan kumandan, Louise'i kibarca selâmladıktan sonra Ladislas'a döndü.

— Bir şey mi istediniz genç adam?

— Genç adam değilim ben, Kont Moguelnitskiyim! Bunu unutmamanızı rica edeceğim Bay Sonnenbourg!

— Çok güzel, yalnız bu tonda konuşmaya devam edersiniz sizi dinlemeyeceğim. Motosikletli asker bir görevi yerine getiriyordu; siz dizginleri bıraktıktan, kontesi kaderine terk ettikten sonra cevap vermek bana değil, size düşer, diye kestirip attı Sonnenbourg. "Çok gizli, acele. Özel olarak açılacak" yazısını taşıyan mektubu açarak askerle birlikte şatoya girdi.

Tüm bu kargaşalık içinde unutulmuştu Raymond. Onun ilk farkına varan Louise oldu.

— Oh, aman Allahım, adamcağızı ortalık yere bırakıvermişsiniz diye bağırdı. Hemen eve taşıyın onu! Stephanie, sen de, birini doktor çağırmaya göndermesini rica et kumandandan.

Kumandan, odasında mektubunu okuyordu.

"... Bu şifreli radyogramı yolluyorum. — iki nokta... Avusturya - Macaristan tehlikeli bir şekilde kaynıyor. İmparator ve Kral hazretleri hükümdarlıktan el çektiler... Çeşitli imkânları kullanarak kışkırtıcıları idam ettirerek kıtaların disiplinini korumanızı emrediyorum... nokta... Yalnız ve yalnız başkomutanlığın emirlerine uyulacak.

LUDENDORFF

Tamamlayıcı bilgi yoldadır... Okunduktan sonra yakılacak..."

— Derin baygınlık. Bir şok geçirmiş yalnızca, kırık filan yok. Şimdilik elbiselerini giydirmeyiniz. Hemen bir iğne yapacağız, dedi üniformasında kırmızı haçlı bir kolluk taşıyan Alman doktor. Raymond, sigara odasındaki geniş divanda, sıcak örtülerin altında yatıyordu. Adam, uşak ve Françoise uğraşmıştı bakımıyla. Stephanie de bu uğraşta aktif bir rol oynamıştı.

Loise içeri girdiğinde Raymond yeni yeni kendine geliyordu.

— İşte... Nabzı daha duyulur oldu... Genç adamın sağlığı düzeliyor. Şimdi kendine gelmek için dinlenmeli... Ne oluyor? Toplanma borusu çalıyor galiba. Gitmem gerek. Bir saate kadar yeniden geleceğim. Onu sakın yalnız bırakmayın, dedi doktor, divandan kalkarak.

— Sizler gidebilirsiniz, dedi Stephanie, Françoise'la Adam'a, kontesle ben, biraz burada kalacağız...

Başbaşa kaldıklarında Louise'nin sessiz sorusuna karşılık olarak, "Herşey yolunda, kendine geliyor" diye cevap verdi. Sen de güzel buluyor musun onu, Louise?

— Stephanie, utanmıyor musun?

Raymond ağırlaşmış göz kapaklarını güçlükle araladı. Başucunda oturan Stephanie sevecenlikle üzerine eğildi. Genç adamın boş bakışları bu güzel genç kadının üzerinde, kurnaz gözlerinde, makyajlı ağzında durdu uzun süre; nerede olduğunu ve neyi olduğunu anlayamıyordu. Stephanie tedbiri elden bırakmaksızın bütün başından geçenleri anlattı. Genç adam kalkmaya davrandı ama Stephanie izin vermedi:

— Kımıldamayın!

Hareket etmeye başladığını görünce, Louise divana yaklaştı, elini tutarak:

— Size nasıl teşekkür edebilirim, diye sordu yumuşak bir sesle.

Kumandanı götüren motorun gürültüsü duyuldu yeniden. O zaman hatırladı Raymond başından geçenleri. Birden üşümeye başladı, kendini rahatsız hissetti.

— Elbiselerim nerede, gitmek istiyorum, diye mırıldandı.

— Hemen getirecekler elbiselerinizi, giyinmenize de yardım edecekler. Ama gücünüze kavuşuncaya kadar yola çıkmamalısınız, dedi Stephanie, Louise'nin arkasından dışarı çıkarken.

Joseph elinde yünlü bir elbise, botlar ve bir avcı ceketiyle odaya girdiğinde bitkin bir halde yatan Raymond birkaç kez düşme tehlikesi atlatarak giyinmişti bile.

— Bunları kontes hazretleri gönderdi. Elbiseleri sandalyeye bıraktı Joseph. Sonra da iki yüz mark vermemi emretti diyerek genç adama bir tomar para uzattı. Ayrıca seni yedirip içirmemizi ve şehre götürmemizi söyledi.

Oda ağır ağır dönüyordu Raymond'un gözleri önünde. Elini güçsüzce salladı, dengesini bulabilmek için.

— Odun için ne veriyorsunuz, diye sordu.

— Üç mark, kararlaştırdığımız gibi. Ama ikiyüz mark aldıktan sonra daha ne istiyorsun?

Raymond, tomarın içinden üç mark alıp gerisini masaya bıraktı; tek kelime söylemeksizin dışarı çıktı. Parkın parmaklıklarını geçtikten sonra arkasına baktı, uzun uzun seyretti evi. Sonra ağır ağır şehre doğru yürüdü. Rüzgâr yüzünü kırbaçlıyor, kazağından içeri giriyor, ama o durmaksızın yürüyordu, bir sarhoş gibi sallanarak, sendeleyerek...

* * *

— Teğmenim, bu iki kuşun geçiş izinleri düzgün değil. Emirleriniz nedir?

Schmultke, eli kasketinin siperinde, teğmenin verdiği raporu dinliyordu.

Teğmen karşısındakilere baktı. İçlerinden biri, kambur, yüzü sert kıllarla kaplı, kuşku uyandırıcı bir Avusturya asker üniforması giymiş olanı kötü bakışlarını üzerinden ayırmıyordu; sanki teğmenin sigara dumanından rahatsız olmuşcasına ikide bir gözünü kırpıştırıyordu. İkincisi uzun boyluydu, gür bıyıkları külden grileşmişti; usun siyah bir paltosu, asker biçimi kısa botları vardı. Bir vagondan inen yolcuları sakin ve ilgisizce izliyordu.

— Geçiş izninizin neden vizesi yok? diye sordu sert bir sesle.

— Dördüncü vize için üç kere gittim, ama kimseler yoktu. Herkes bir yana çekiliyor, hepsinin yapacak bir işi var.

Birinci adamın bu hırçın cevabı kötü bir sevinci vuruyordu ortaya.

— Bu ne biçim davranış? Hazır ol! Rezil herif, bir subayla nasıl konuşulacağını öğretirim sana! Hangi bölüktensin? Kokartın yok mu? Apoletin yok mu? Askerden mi kaçtın, adi yaratık?

Schmultke patladı; Avusturya - Macaristan ordusundan kaçanları tutuklamakla görevli bölüğünün garda geçirdiği üç gecenin yarattığı öfkesini boşaltabilecek birini bulmuştu nihayet.

— Ben mi asker kaçağıyım? Rusya'da tutsaktım, şimdi ülkeme dönüyorum. Söylediklerimin doğruluğunu araştırabilirsiniz, dedi asker sesini alçaltarak.

Schmultke, adamların kâğıtlarını inceledi. Savaş tutuklusu Meçislas Pşigodski'ye verilen, Kommandantur'un mührünü taşıyan eski ve buruşuk izin kâğıdında şu kısa yazı okunuyordu: Kontrol edilmiştir, savaş malûlü asker. Oturduğu bölgeye gitmesine izin verilmiştir. İkinci belge, Varşova Su Ortaklığı'nda görevli elektrikçi Sigismond Raievski adına düzenlenmişti. Ona da ailesinin oturduğu bölgeye gitme izni verilmişti.

— 1917'den sonra ne yaptın Rusya'da?

— Patates topladım teğmenim.

Schmultke, bu cevapta gizlenmiş olan alayı hissetti.

— Bütün bunları kontrol edinceye kadar burada bir süre dinleneceksiniz... Sizin neden vizeniz yok?

Schmultke, şimdi de elinde olmaksızın siz diyerek konuşuyordu, ikinci askerle.

— Almanca bilmiyorum, dedi asker Polonezce.

— Polonyalı o, Almanca bilmiyor, diye çevirdi birinci asker. Yolun başından beri birlikteyiz. O da vize yaptırmak için Kommandantur'a gitti, ama kimseyi bulamadı. İkimiz de aynı ülkedeniz, şurada oturuyoruz.

Açıklamalar bir işe yaramadı. Bu son zamanlarda Schmultke'nin öfkesi o kadar artmıştı ki, sert çıkışlar yapmamak için kendini zor tutuyordu. Allahın belası Avusturya

- Macaristan'ın kaynadığı şu sıralarda kendisinden bir hafta önce gelmiş olan subayın önünde titreyen, kendisiyle ise bu tonda konuşma saygısızlığını gösteren bu kaba adamın kimliğini saptamayı çok isterdi... Daha neler olacaktı? Bugün on ikisi silahlı, elli yedi asker kaçağı yakalanmıştı trenlerde. Telgraflar da büyük bir kaçış dalgasının başladığını haber veriyordu. Ya bu dalga buraya da sıçrarsa? Allah belâsını...

— Onları Kommandantur'a yollayınız. Gerçekten bu şehirde oturup oturmadıklarını yarın anlarız.

* * *

— Güzel, söylendiğine bakılırsa geldik. Sabaha kadar ter dökeceğiz bu tahtakurusu yuvasında... Yarın sabah görür o!.. Evine dönmek için bir ay yolculuk yap, kapıya geldiğinde tutuklasınlar seni. Böyle bir herifin gece karanlığında karşıma çıkması kendisi için hiç iyi olmaz, dedi Psigodski dişlerini gıcırdatarak. Hücrenin kapısı üzerlerine kilitlendiğinde çantasını ot minderin üzerine fırlattı.

— Bu biraz da senin suçun, dostum: onunla konuşurken bu kadar yüksekten almamalıydın. Gerçekten nerede oturuyorsun, sen?

— Burada dedim ya, şehirden pek uzakta değil, Moguelnitskilerin malikânesinde.

— Yakınların mı var orada?

— Karım, babam, kardeşim... Babadan oğula Moguelnitskilerin uşağıyız. Babam evin baş hademesi, kardeşim uşak, karım da hizmetçi. Ben seyistim. Beni uşak olarak kullanmak istememişlerdi, yüzümün bu iş için elverişli olmadığı kanısındaydılar. Hem, ben de istememiştim uşaklığı. Bu, uşaklık meslek değil, köpeklere yaraşan bir iş. Yaltaklanman, efendin suratına hafifçe vurursa kuyruğunu sallaman gerek. Atlarla uğraşmak çok daha hoş.

Raievski, paltosunu ot minderin üstüne yayıp, beresini de çıkardıktan sonra, saçlarındaki gümüş renkli tellere bakan askere doğru dönerek uzandı.

— Kaç yaşındasınız, Bay Raievski?

— Kırk beş. Neden sordun?

— Saçlarınız beyaz tellerle dolu. Bunlar nereden gelmiş olabilir?

Raievski'nin gür ve sert kaşları titredi.

— İnsanın saçı yirmi yaşında da beyazlanabilir.

İkisi de birkaç saniye kadar konuşmadı.

— Her zaman tetiksiniz, Bay Raievski, dedi sonunda Pşidogski. Uzun süreden beri izliyorum sizi. Almanca anlamadığınızı söylemiştiniz az önce. Oysa doğru değil bu!

Raievski dik dik yüzüne baktı askerin, ihtiyatı elde bırakmaksızın. Psigodski yatıştırdı onu:

— Kaygılanmayınız, Bay Raievski! Uşak soyundan gelmekle birlikte şimdiye kadar ruhumu şeytana satmadım. Benim de kendime göre önem verdiğim konular var. Eğer bu iri Alman sosisi bütün yıl boyunca sürdürdüğüm patates toplayıcılığım konusunda gerçeği bilmiş olsaydı benimle herhalde başka bir tonda konuşurdu. Sizi ilgilendirirse hayatımın bir bölümünü anlatabilirim. Zaten yapabileceğimiz bir şey olmadığına göre böylece zaman daha da çabuk geçer..

Raievski, askerin konuşurken yaptığı hareketleri izliyordu.

— Size ne diyeceğim, biliyor musunuz, Psigodski? diye cevap verdi bir süre düşündükten sonra. Anlatmak isteği duyulan her şey anlatılmamalıdır. Dürüst bir insan havası bıraktınız üzerimde. Ama içinde bulunduğunuz şu günlerde eğer bir şeyi söylememek elinizdeyse, sakın onu, söylemeye kalkışmayın. Bakın, eğer o Almanın üstüne üstüne gitmeseydiniz, şimdi çoktan evimizde olmuştuk...

Asker, yanına gelip tahta bölmenin üzerine oturdu.

— Doğru söze can kurban ama öyle anlar oluyor ki, ruhunun sıkıntıyla dolu olduğunu hissediyor insan, o zaman da biriyle konuşmaya gerek duyuluyor, özellikle nelerin döndüğünü anlayan bir adamla başının derde girdiğini hissedersen. Neredeyse evime gelmiş sayılırım, oysa içimde en ufak bir sevinç yok.

— Neden?

— O, olanları anlatayım size. Her şeyi başından başlayarak anlatacağım, bu da çok gerilere uzanıyor. Savaştan az önce evlenmiştim. Köyde iyi bir kız bulmuştum kendime, hatta güzeldi de, biraz afacandı ya, o kadar kusur kadı kı-

zında da olur... Françoise'la kontların şatosunun yanındaki çiftliğe yerleştik. Sonra savaş başladı. İşte savaşın kontlarda yaptığı değişiklik: büyük oğulları, Edouard, Varşova yakınında bir malikânesi var, Rus ordusunun muhafız alayında subaydı; öbürü, Stanislas ki Galiçya ve Ukrayna'da malikâneleri var, seferberlik sırasında Avusturya ordusuna subay olarak atandı. Almanlar bölgemizi işgal ettikten sonra bölge garnizon şefinin yardımcısı oldu. Sonuç; ne olursa olsun, Moguelnitskiler savaşı kaybetmeyeceklerdir. Babasının isteği üzerine Stanislas beni emir eri olarak tuttu. Görünürde her şey yolundaydı, ne var ki efendiler Françoise'ın farkına vardılar. Hoşlarına gitti, onu şatoya oda hizmetçisi yaptılar. Yaşlı konta bakması için şatonun bir kanadına yerleştirdiler. Her zaman biraz hastadır o, sabaha kadar başında beklemek gerekir. O zaman bir şeylerin aksadığını fark ettim. Bana bir şey söylememesine rağmen acı çektiğini anladım. Her akşam onu görmek için şehirden şatoya gidiyordum; sonunda -daha uyanmadığı için odasına çıkmıştım- göğsünde sanki biri ısırmış gibi morluklar gördüm. Kanım beynime çıktı, az kalsın onu oracıkta boğacaktım. O zaman kontun peşinden koştuğunu anlattı. Her yanında izler vardı. Kurtulmak için hiçbir şey yoktu elinde, kendini korumaya kalktığında, beni hemen ertesi sabah savaş alanına yollatacağını, kendisini de kapı dışarı edeceğini söyleyerek korkutuyormuş... Bana bunları anlattığında bütün düşüncelerim değişti. İhtiyar çöp kutusu herhalde şimdiye kadar gebermiştir. Bağırsak yığını... Hiçbir işe de yaramaz ama yine de kadınların peşinden koşar. Silahı da dişleri...

Bütün gün boyunca deli gibiydim. Akşam eve döndüm, odasında yoktu. Evin içinde çılgınlar gibi koştum, ihtiyarın kapısını sarsmaya başladım. Sonra ne oldu bilmiyorum, hatırlamıyorum... Ama bütün ev başıma üşüştü, bir tutuklu gibi dövdüler beni. Kont Stanislas tüfeğinin kabzasıyla öyle bir vurdu ki başıma, kendimi kaybetmiş, ceset gibi yığılmışım yere. Sarhoş halde olay çıkarmaktan tutukladılar. Ertesi gün savaş alanına gitmek için yola çıktım. Oraya gider gitmez de ilk fırsatta Ruslara teslim oldum. Bizleri Sibirya'ya gönderdiler, toplama kamplarına. Bu olay 1915

sonlarında meydana gelmişti. Az zorluk çekmedik hani, asker başına günde otuz beş kopek, subaylaraysa yedi ruble veriliyordu. Tifus ve açlıktan askerler kırılırken subaylar tatlı hayat yaşıyordu. Sonra ihtilal oldu. Bütün on yedi yıl boyunca öylece kaldık, karar vermeksizin ama Bolşevikler onları sıkıştırdıkça biz, mahpuslar da ayaklanmaya başladık. Subaylar arasında mert biri vardı, Macar, teğmen Sayno, "Hadi gençler dükkânları alt üst edelim, yiyecek, içecek, giyecek alalım" derdi. Biz de öyle yapardık. Sonunda yakalandık, çünkü Bolşevik ihtilali daha oraya varmamıştı. Hepimiz tutuklandık, askeri mahkemede yargılandık. Ama tam o sıralarda Bolşevikler de kapımıza kadar geldiler. Hapisten kurtardılar herkesi, mitingler yapılmaya başlandı, sonunda mahpusların bir kısmı Bolşevikleri tutmaya karar verdi. En azından bin beş yüz kişiydik, Macarlar, Galiçyalılar... Aşağı, yukarı hepimiz süvari bölüğündendik. Silâhlar alındı, atlar bulundu. Şehir ele geçirildi, Sayno'yu bulduk, açık açık sorduk kendisine, "Eğer gerçekten yiğit bir adamsan, basit insanlara gerçekten sempatin varsa idareyi eline al ve harekete geç" dedik. Teğmen cevap vermek için uzun süre düşünmedi, "Emirlerinize amadeyim; bana bir at verin, bir çift de mavzeri" dedi. Sonra beyefendilerle ilgilenmeye başladık, Rus subaylarıyla. Bu, o kadar hoşuma gitti ki, altı ay boyunca bir kez olsun inmedim atımdan. Teğmen Sayno'yla mahpuslar partizan savaşları yapmak için Uzak Doğu'da kaldılar; bense, bizim taraflara bir gezinti yapmak isteği duydum, Ukranya'ya geçtim. Orada da iş buldum. Savaştım, sonunda da Almanların avucuna düştüm. Bir iyilik düşünerek kasabaya yolladılar beni, bir karakolda buldum kendimi. Allahtan silâhımı yanıma almamıştım. Savaş tutuklusu olduğumu söyledim, eski kâğıtlarım da imdadıma yetişti. Dünyanın kaç bucak olduğunu gösterdiler bana, sonra da serbest bıraktılar...

Pşigodski sustu; başı önüne eğik, kımıldamadan durdu.

— Neden anlatıyorsun bana Bolşeviklerle olan maceralarını? Beni hiç tanımıyorsun, üç gün birlikte yolculuk ettik, o kadar. Bu dört sabahın birinde bunları aşağılık birine

de anlatırsın ve kendi hatan yüzünden kendini kurşuna dizdirtirsin, dedi Raievski alçak sesle.

— Yalnızca size anlattım başımdan geçenleri, beni yanlış tanımamanız için...

— Benim düşüncelerimin ne önemi olabilir? Kendi çapında dürüst biri havasını bıraktın bende. Ama bırakalım şimdi bunları, en iyisi güzel bir uyku çekmek...

Hücre karanlığa gömüldü. Duvarın öte yanından gelen sesler eskisi kadar anlaşılır olmaktan çıkmıştı. Camlara vuran iri yağmur damlalarının sesi duyulabiliyordu.

— Şimdi tanıdım sizi, yoldaş Raievski, şapkanızı çıkardığın an anladım kim olduğunuzu. Üç günden beri soruyordum kendi kendime sizi nerede görmüş olduğumu. Uluslararası polis komiserine o kadar benziyorsunuz ki. Yalnız o buradan değildi, adı da başkaydı onun, yoldaş Bourru diye çağrılırdı. Ama yakından bakınca ikiz kardeşi gibi benziyorsunuz ona... Size bütün bunları beni yanlış tanımamanız, bana kötü gözle bakmamanız için anlattım. Görüyorsunuz ya, sandığınız kadar yabancı değiliz birbirimize.

Beyaz bıyıklarının altından gülümsedi Raievski,

— Dünyada böyle benzerlikler çoktur ama bazen tehlikelidir de, nedenini, niçinini bilmeden bir ipin ucunda asılı bulabilir insan kendini...

Pşigodski, Raievski'nin omuzuna koydu elini.

— Hiç kaygılanmayın, yoldaş Bourru... Özür dilerim, yoldaş, Bay Raievski demek istemiştim. Kızıl Ordu'da geçirdiğim altı ay çok verimli oldu benim için, pek çok şey öğrendim...

Gara giren bir trenin gürültüsü duyuldu. Zincirden boşanırcasına insan sesleri kapladı çevreyi, yeniden. Biri kapıyı açtı, koridorda gırtlaktan çıkan emirler yankılandı. Silâhlı Avusturya askerlerinden oluşmuş bir sürü, hücreye doluverdi.

Hepsi itelenerek içeri tıkıldıktan sonra Alman askerleri kapıyı sürgüledi. Kimse karşısındakinin ne dediğini anlamıyordu, içerde adım atacak yer kalmamıştı. Askerler ot minderlere, döşemeye, pencere çıkıntısına, masa yerine kullanılan sandığın üzerine oturdular.

Göğsü demir Haç'la süslü, süvari bölüğünden bir asker Pşigodski'ye göz kırptı:

— Hey arkadaş, geri mi çekilmiyor? Apoletlerini sen mi çıkardın, yoksa şu aşağılık teğmen mi söktü?

— Savaş tutuklusuyum. Ya siz, baylar, evinize mi dönüyorsunuz, diye sordu Pşigodski, gülümseyerek.

Süvarinin yerine onbaşı rütbesi taşıyan tıkız bir adam cevap verdi:

— Tam üstüne bastın, sonsuza kadar izinli olarak dönüyoruz evlerimize.

Genel bir gülüşme yankılandı hücrede.

— Balığa çıkacağız.

— Karılarımızdan bir ultimatom aldık, eğer eve dönmezsek bizleri emekliye ayıracaklarmış. Dolayısıyla acele ediyoruz, hepimiz.

Odanın derinliklerinden hoşnut olmayan bir ses yükseldi:

— Hatta çok acelemiz var! Alay komitesi "Herkes birden gitmeli" demekte haklıymış, yoksa bu canavarlardan sosis zarı yapılacaktı.

— Dert etme! Arkadaşlar pek gecikmezler, bizi kurtarırlar buradan.

— Delik açıldığında orayı şapkanla tıkayamazsın...

— Bıktık artık bu savaştan!

Karanlıktan göz gözü görmüyordu. Askerler bir mum yaktılar, çıkınlarını açıp yemek yemeğe koyuldular.

— Yaklaşın arkadaşlar! Karnınız zil çalıyor... Süvari, bıçağıyla bir konserve kutusu açarak, Raievski'yle Pşigodski'yi yemeğe çağırdı. Raievski teşekkür etti. Pşigodski ise severek kabullendi; iki günden beri ağzına tek lokma girmemişti.

— Hey, arkadaş, sen Rusya'dan mı geliyorsun? Nasıl oralar? Söylendiğine göre oralarda yaşama imkânı kalmamış, doğru mu, diye sordu yaşı belirsiz bir piyade eri.

— Doğru, yalnızca domuz yağına sarılı olanların yaşama olanağı var; patronların, köy asillerinin, senin benim gibi insanların sırtından geçinen çarın adamlarının. Bolşevikler onları öyle bir sıkıştırıyorlar ki, artık güçlükle nefes

alabiliyorlar. İşçilerle köylülere gelince, onlar savaşıyorlar. Sen de bunu benim kadar iyi biliyorsun, dört bir yandan üzerlerine saldırıyorlar, diye cevap verdi Pşigodski, nerede bulunduğunu unutarak.

— Bolşeviklerin, köy asillerinin topraklarını ellerinden alıp köylülere dağıttıkları doğru mu?

— Ne sandın ya, aksi halde köylüler Sovyet iktidarını korumak için savaşırlar mıydı?

— Bolşeviklerin mahpuslara işkence yaptıkları da doğru mu?

— Dedikoducu karı hikâyeleri! Subaylar uyduruyor bunları. Bolşeviklerin, mahpuslardan kurulu uluslararası çeteleri olduğunu kimse anlatmadı mı sizlere?

— Ya, galiba aralarında hainler de varmış... Bu Allanın belası teğmen bizim de hain olduğumuzu söyledi.

— Peki, Macaristan'da da toprağın bizim olacağını düşünüyor musunuz?

— Ne demek o! bir çukurun dibinde iki metrelik bir toprağınız olur elbet...

— Nasıl, toprak bizim olmayacak mı? Neden savaşıyorum öyleyse?

— Asker yasasını daha şimdiden unuttun, imparator için...

— İmparator çoktan ıskartaya çıktı, dedi süvari neşeyle. Bir yandan da koca bir ekmek dilimini ağzına tıkıştırmaya uğraşıyordu.

Pşigodski altta kalmaya hiç niyetli değildi; askerlerin konuşmalarını dinleyerek hoşnutlukla gülümsüyordu. Konserve kutusu boşaldıktan sonra bıyıklarını ceketinin koluyla sildi, süvariye teşekkür etti, sonra, özellikle birine değil de herkese birden sordu:

— Geri dönmek için neden bıraktınız silâhlarınızı, yoldaşlar? Eline geçirirse un gibi ufalar sizi jandarma. Subayları aranıza almaksızın kalabalık gruplar meydana getirmeliydiniz. Bir yoldaş söylemişti bunu. Bir silah her zaman işe yarar, geri döndükten sonra bile, kaşınanları kaşımak için. Yoksa ne olduğunu görüyorsunuz...

Raievski belli etmeksizin ceketinin kolundan çekti, al-

çak sesle Polonezce:

— Yavaş ol, yavaş, dedi.

* * *

Şafakta hepsi silâh sesleriyle uyandılar. Askerler çarçabuk yerlerinden fırlayıp kaygı dolu sorular yağdırmaya başladılar birbirlerine.

— Ne oluyor diye sordu Pşigodski, Raievski'ye. Bir işaretle bilmediğini belirtti Raievski.

Yirmi dakika sonra her şey açıklığa kavuşmuştu. Askerler, kabza vuruşlarıyla yıktıkları kapıda bir geçit açmışlardı kendilerine; her yandan sevinç dolu bağrışmalar yükseliyordu:

— Ah! ah! Ama bizimkiler bunlar, otuz yedinci savunma hattından!

Uzun boylu, belinde kılıcı bulunan bir topçunun bas sesi çınladı odada:

— Çantalarınızı hazırlayın, arkadaşlar! Çabuk olun! Daha çok işimiz var. Şu küçük canavarları kaşıdık biraz. Az daha durmadan geçiyorduk ama son anda burada olduğunuzu öğrendik! Haydi, acele edin biraz!

* * *

Şehrin büyük meydanında ayrıldılar birbirlerinden. Pşigodski, içtenlikle sıktı arkadaşının elini.

— Yakında görüşmek üzere! Eğer size bir yardımım olursa beni nerede bulacağınızı biliyorsunuz. Hoşça kalm Bay Raievski.

Birkaç adım yürüdükten sonra geriye döndü, elini dostça salladı. Raievski, başını sallayarak cevap verdi.

Raievski, çok iyi tanıdığı bodrum katının kapısında durdu. Heyecanın tüm benliğini kapladığını hissetti. On bir yıl önce üç jandarmanın arasında çıkmıştı buradan. Raymond'un elinden tutan Edwige bu basamaklarda kalmıştı, bir dördüncü jandarma engellemişti ilerlemesini... Ne yapıyorlar, hayattalar mı? İnmeye, kapıya vurmaya cesaret edemiyordu. Kapı kendiliğinden açıldı, el örgüsü, eski bir ceket giymiş olan bir kız ağır ağır çıktı merdivenleri. Kapı yeniden aralandı, bir çocuk başı uzandı:

— Sarah bana şeker getirecek misin?

— Tabiî yavrucuğum! Kapa kapıyı!

— Affedersiniz, Edwige Raievski burada mı oturuyor, diye sordu Raievski, sakin olmaya çalışarak.

Genç kız durdu.

— Raievski mi? Hayır... Yani, birkaç yıl öncesine kadar burada oturuyordu. Şimdi ayakkabıcı Michelson oturuyor. Raievskiler Krakov geçidinde oturuyorlar.

— Hayatta mı kendisi? Ya Raymond?

— Edwige'le Raymond mu? Tabiî. Onları uzun zamandan beri mi görmediniz?

— Evet, epey zaman oldu... Buradan ne kadar uzakta evleri?

— Eğer onlara gitmek isterseniz, benimle gelebilirsiniz. Her sabah Edwige'i almak için uğrarım; aynı atölyede çalışıyoruz. Hadi, gidelim...

Küçük ayakların çıkardığı sesler Raievski'ye eşlik etti.

Ona bakmaksızın yürüyor, ama merak dolu bakışlarının üzerine dikilmiş olduğunu hissediyordu. Yüzler yabancı gelmiyordu, söz gelimi, küçük oğlanın Sarah diye çağırdığı bu genç kızın yüzü; onu özellikle hatırlıyordu; kara gözlerinin, çocukla konuşurken kaybolan soğuk ilgisizliği. Gençliğini yaşıyordu işte — on yedi yaşını aşmamış olmalıydı — bu küçük çocuğun annesi olduğu bile düşünülebilirdi.

Edwige'le oğlu hakkında daha başka sorular da sormak istiyor, ama ihtiyatlı olma alışkanlığı soru sormasını engelliyordu. Yine de en büyük güçlüğü atlatmıştı; bulmuştu izlerini, hayatta olduklarını biliyordu ama onları yeniden göreceğini düşünmek heyecanını arttırıyordu.

Oğlu nasıldı acaba? Şimdi on sekiz yaşında olmalıydı, gerçek bir erkek... Ya Edwige? Ya yeniden evlenmişse! On bir yıl... Dile kolay! Omuzlardan bu uzun yılların ağırlığını kaldırmak imkânsızdı. Ya bu beyaz saçları...

— İşte geldik!

Genç kızın melodili sesi şarkı söyler gibi yankılanıyordu. Bir kere daha baktı yüzüne. Ceketinin renginde gri bir kalpak giymişti. Düz bir küçük burnu, düzgün ve enerjik bir ağzı vardı. Bir şeyler sezinlemişcesine gülümsüyordu.

— Ah, Sarah bu! Hemen geliyorum...

— Yalnız değilim, Edwige, bir konuğunuz var. Günaydın, Raymond.

Raievski'nin başı neredeyse, tek penceresi sundurma duvarına bakan bu ufacık odanın tavanına değecekti. İçerisi karanlıktı, eşyalardan arta kalan kısımsa oldukça dardı. Paltosunu daha önceden giymiş olan Edwige arkasını döndü. Sigismond şapkasını ağır ağır çıkardı ve yumuşak bir sesle:

— Günaydın, Edwige dedi.

Kadın, gözleri alabildiğine açılmış, birkaç saniye yüzüne baktı.

— Sigismond!

Hıçkırıklarını tutamadı. Sanki yeniden götüreceklermiş gibi, sıkı sıkıya sarıldı erkeğine.

— Neden ağlıyorsun sevgilim, neden, işte yeniden bir araya geldik... Ağlamamalısın, Edwige...

Raymond, gözlerini babasından ayırmıyordu. Annesinin, uzun geceler boyunca, kendisine büyük bir sevgiyle anlattığı insan karşısında duruyordu Raymond'un hayalinde yarattığı babası, erkek, güçlü, doğru ve namusluydu. Kalbinde, baba sevgisiyle birlikte, babasını izleyen, tutuklayan, zincire vuran ve zindana gönderen insanlara karşı olan nefreti de giderek büyüyordu.

Zindanın nasıl bir yer olduğu bütün açıklığıyla beliremeşti çocuk kafasında.

Yalnızca çıkışı olmayan, kapkaranlık bir yer olduğunu biliyordu. Annesi, dünyanın öbür ucundaki bir ülkeden, korkunç soğukların hüküm sürdüğü, aşılması imkânsız ormanların ya da karla kaplı çorak ovaların bulunduğu, Sibirya denilen bir ülkeden söz etmişti. Oradan yüzlerce kilometre uzakta bile tek bir canlı varlığa rastlamak imkânsızdı. Ve o ülkede zincire vurulmuş adamlar, çara verilecek olan altınları bulmak için toprağı kazıyorlardı. İşte zindan buydu, babası da oradaydı.

Annesi, hayatta yalnızca "yoksullar ve sefiller için mutlu bir hayat" isteyen bu adamı anlatırken, çocuk, pek çok gözyaşı dökmüştü. Anne, dinmek bilmez acısını, tutuklanmış olan genç adamı ancak çocuğuna anlatabilirdi. Sevgisi

bir an olsun azalmamış, yıllar boyunca, geri geleceği günü beklemişti. Tüm sevgisini oğluna vermişti. Çocuk büyümüş, acılar ve mutsuzluklar duygu dolu kalbinde bütün ağırlıklarıyla yer etmişti. Annesinin tek neşesi, hayattaki tek amacıydı. Yıllar akıp gidiyordu. Çocuk, genç bir adam olmuştu. Ona baktıkça kendi gençliğini, Sigismond'la buluştukları çağları hatırlıyordu. O da oğlu kadar genç, oğlu kadar güzeldi. Hayatının en güzel yıllarını kocasından uzakta, acısını içine akıtarak geçirmişti... Ve işte kocası, oğlunun babası nihayet geri dönmüştü. Yaşlanmış ve katılaşmıştı. Alnında, kılıçla kazınmışcasına iki derin kırışık daha ilk bakışta dikkatini çekti. Oğlundan daha uzun boyluydu. Güçlüydü. Babası omuzlarından tuttuğu anda anladı bunu Raymond.

— Babacığım, diye mırıldandı.

Sarah heyecanla kavuşmayı seyrediyordu. Elinde olmaksızın bu sahneye tanıklık etmek canını sıkmıştı, "işte, ne hale gelmiş, Raymond'un esrarengiz babası! Kim olduğunu tahmin etmiştim" diye düşündü. Sevdiklerinin mutluluğunu görmek onu da mutlu kılmıştı.

— Edwige, ben kaçıyorum, siz işe gelmeyin. Hasta olduğunuzu söylerim, dedi genç kız yumuşak bir sesle.

Edwige kendine geldi.

— Ah! Evet, atölye... Bekle beni, küçük Sarah. Kalamam, Spielmann bugün Moguelnitskilere gitmemizi emretmişti. Eğer gitmezsem, kapı dışarı eder beni...

Kocasına doğru dönerek, kendini haklı göstermek istercesine mırıldandı:

— Özür dilerim, Sigismond, gitmem gerek. Bir prova yapmak zorundayım, elimizde büyük bir sipariş var. Erkenden gelmeye çalışacağım... İşte böyle... Raymond sana her şeyi anlatır. Allahım! Geri döndün sen, mümkün mü bu?

Eşikte bir kez daha öptü kocasını ve kapıyı kapatıp dışarı çıktı.

— Bu genç kız arkadaşınız mı, diye sordu çarçabuk Sigismond, oğluna.

— Evet, baba.

— Onlara yetiş ve annene benim burada olduğumdan

kimseye söz etmemesini söyle.

Raymond babasının ne istediğini anladı, koşarak gitti. Geri döndüğünde, babası masaya oturmuş; beyaz başını elleri arasına almış, derin düşüncelere dalmıştı. Oğluna baktı, duru bir sevecenlikle gülümsedi. Raymond, söyleyecek bir şey bulamadan, tam karşısında, ayakta duruyordu.

— Acıkmışsınızdır kuşkusuz, diye sordu yumuşak bir sesle.

— Evet. Ama benimle sizli konuşmana hiç gerek yok.

Yeniden bir sessizlik oldu. Birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı. Delikanlı, babası hakkında pek çok şey biliyordu; babasınınsa oğlu hakkında en küçük bir bilgisi yoktu. Bu bilgisizliği kaygılandırıyordu Sigismond Raievski'yi. Bu uzun boylu genç adamın hayatı nasıldı? İstekleri nelerdi? İlişkileri nasıl olacaktı? Arkadaşı mı olacaktı, kavgada yoldaşlık mı edecekti, yoksa kuşkulu ve korkak komşulardan saklanıldığı gibi, saklanılması gereken bir yabancı olarak mı kalacaktı? Her zaman olduğu gibi Raievski yine tehlikeyi göze aldı:

— Otur karşıma delikanlım, nasıl yaşadığınızı anlat bana...

Raymond şaşkınlıkla, masaya oturdu. Babası, genç kız çizgileriyle dolu güzel yüzünü seyrediyordu. Yüzü kızardı. Sigismond karşısındaki yüzde enerji arıyor, aradığını bir an olsun o mavi gözlerde bulduğunu sanıyordu.

— Nereden başlamalı, baba?

— Okula gidiyor musun?

— Hayır, ortaokulu bitireli üç yıl oldu. Devam edemedim; paramız yoktu. Annem okumamı çok istiyordu, ama onun günde yirmi saat çalışmasını kabul edemezdim. Ben de Barankeviç süt fabrikasında iş buldum kendime...

Odada sessizlik hüküm sürüyordu. Bu sessizliği bozan duvar saatinin düzgün tik taklarıydı.

— Benim yüzümden mi bu sabah fabrikaya gitmedin?

— Hayır... Birkaç aydan beri çalışmıyorum orada.

— Neden? Raymond heyecanla kımıldadı.

— Beni kapı dışarı ettiler.

— Neden?

Raymond, bakışlarını yavaşça yere indirdi.

— Verdikleri belgeye bir mağaza yağmasına katıldığım için kovulduğumu yazmışlar.

Raymond, babasının öfkeli bir halde kaşlarını çattığını görünce sustu.

— Ama doğru değil bu, baba! Koskoca bir yalan. Yalnızca çalıştığımız altı ayın parasını ödemelerini istemiştik. İşçiler, Barankoviç'i bulup konuşmaları için delegeler seçtiler, gençler de beni göndermişlerdi. Bize sanki köpekmişiz gibi davrandı, hepimizi kapı dışarı etti. Bütün fabrika bizi büronun önünde bekliyordu. Nasıl karşılandığımızı anlattık onlara. Alman polisi bizleri dağıtmak istediğinde, bir anda silâhsız bıraktık hepsini, mitralyözlerini ele geçirdik. Veznedarı listede yazılı olan ücretlere göre paralarımızı ödemesi için zorladık. Kasa boşaldığında ambarı açtık, ambar memuruna, parasını alamamış olanlara üçer çuval şeker dağıtmasını emrettik. Hiçbir yeri yağmalamış değiliz. Caddeyi Alman canavarlarından eski askerlerle koruduk, caddeyi. Barankeviç, onları telefonla çağıracak zamanı buldu. Cephanemiz bittiğinde çeşitli yönlere kaçıştık ama Almanlar mitralyözü geri alamadılar, onu çok emin bir yere saklamıştık...

Raymond sustu. Babası tek kelime söylemeden, gülümseyerek bıyıklarıyla oynuyordu.

— Peki, sonra?

— Almanlar herkesin elindeki şekeri geri aldı. Pek çok kişiyi tutukladılar. Barankoviç, tek kuruş ödemeden işçilerine yol verdi. Benle delegasyona katılmış olan öbür arkadaşları kara listeye aldılar. Ama ben bir gram bile şeker almamıştım baba; Barankoviç de yüz seksen markımı ödemedi. Altı aylık emeğimin karşılığı...

— Peki, oğlum. Bir gün mitralyözcülerinle tanıştırırsın beni. Şimdi biraz bir şeyler yiyelim, tabiî bir şeyler varsa.

— Özür dilerim, baba, yalnızca ringa balığı var.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Moguelnitskilerin dev gibi bahçe kapısı ardına kadar açılmıştı. Uşaklar koşuşup duruyordu. Pırıl pırıl aydınlatılmış şatonun girişinde büyük bir canlılık hüküm sürüyordu. Akın akın gelen konuklar, giriş aralığında paltolarını uşaklara veriyordu.

Stephanie'yle Ladislas salonun kapısında karşılıyorlardı konukları. Siyah bir balo elbisesi, omuzlarıyla kollarını açıkta bırakarak, Stephanie'nin düzgün vücudunun bütün hatlarını meydana çıkarıyordu. Coşkun bir neşeyle aydınlanmıştı yüzü. Başında, şatonun göz kamaştırıcı güzelliği ve yüksek sosyete insanları karşısında çekingenliklerini yenememiş olan çevrenin asilcikleri toplanmıştı. Onun güler yüzü ve sevimli gülüşü sayesinde, kısa sürede eski cesaretlerine ve güvenlerine kavuşuyorlardı.

Ladislas'ın yüzü heyecandan ve eski zamandan kalma bir aristokrat havası yaratma isteğinden kıpkırmızı kesilmişti. Politik nedenlerle gelmelerine izin verilmiş olan değersiz kimseler onun bir kont Moguelnitski olduğunu hemen hissetmeliydiler. Birkaç güzel sözü zengin köy asillerine saklayarak, asilcikleri iki parmağım sallayarak selâmlamakla yetiniyordu. Tüm saygı ve nezaketini karısıyla birlikte gelen prens Zamoiski'ye gösterdi. Akortları yapılan müzik aletlerinin sesi salona kadar geliyordu.

— Ve işte Bay Barankeviç'le eşi, dedi Ladislas Stephanie'ye, alçak sesle.

Aşırı uzun boylu bir adam yanlarına yaklaşıyordu. Şişmanlığı, kolundan çektiği karısının zayıflığı kadar çarpıcıydı. Kolalı yakasından gözüken, sığırları hatırlatan boynu

ter içindeydi. Patlak, kan çanağı gibi gözleri Stephanie'nin üzerinde durdu:

— Oh oh! Kontes hazretleri etrafa ışıklar saçıyorlar. Ah, on yaş daha küçük olsaydım... Hımm...

Sesi kalındı ve alkolik olduğunu ele veriyordu. Amelie Barankeviç'in iğneleyici bir gülüşü vardı. Ladislas, fabrikatörün ceketini süsleyen düğmelerin, iri midesinin basıncıyla fırlayıvereceğini sandı. Barankeviçler salona girdiler. Bir uşak, Alman subaylarının geldiğini haber verdi Stephanie'ye. Ladislas anlamlı bir göz kırptı.

— Fannie, Edouard'ın Almanları gözden kaybetmemeni söylediğini unutmadın herhalde? Onları küçük salona yerleştirmeli. Almanca bilen bazı gençleri de oraya göndermeli, özellikle şarap dağıtırken tutumlu davranmalı, dedi çabucak.

— Biliyorum... İşte geliyorlar. Ben karşılarım onları, sen de yukarı çık, Edouard'ı bul ve geldiklerini haber ver. Louise de bana yardıma gelsin. Daha şimdiden herkes nasıl olduğunu soruyor...

Ladislas gözden kayboldu. Stephanie sevimli bir gülümsemeyle karşıladı Almanları. Sonnenbourg'un yanında, şehir garnizonunu yöneten, kendinden daha genç bir albay vardı. İçlerinde Schmultke'nin de bulunduğu üç subay geliyordu arkalarında. Sonnenbourg, hepsini tek tek tanıştırdı Stephanie'yle. Albayın özenli bıyıkları Stephanie'nin eline değdi.

— Nazik davetiniz için en candan minnettarlıklarımı sunarım, kontes. Şahsınızda, Alman ordularından bir subayın karısını görmekten de son derece mutluyum, dedi.

— Sanırım buradaki insanlar sizi sıkmayacaktır, albayım.

— Aksine, diye karşı çıktı albay. Çevresinde subaylar olduğu halde Stephanie salona doğru yöneldi.

Sonnenbourg yavaşça kolundan tuttu Schmultke'nin.

— Teğmen, evin çevresine nöbetçiler koydunuz mu?

— Evet, kumandanım.

Belli sayıda insan toplanmıştı Edouard'ın çalışma odasında. İçerde, bir gece önce Varşova'dan dönmüş olan

Edouard, peder Jerome, prens Zamoiski, Barankeviç, Piskopos Benoit ve sivil üç genç adam vardı. Joseph, Louise'in dairesi önünde nöbet tutuyordu. Adam'ın kolunda yürüyen yaşlı kont Moguelnitski göründüğünde Joseph saygıyla kapıyı açtı ve içeri girer girmez kapı uşağın suratına kapanıverdi.

— Gidebilirsin. Gerektiğinde ben çağırırım seni.

Oğlu, bir şey anlamaksızın omuzlarını silkti. Joseph kendisine seslendiğinde merdivene varmıştı bile.

— Bu Meçislas yoksulu da nerede kaldı? Ona biraz göz kulak ol Adam. Bu çocuk da başımıza belâ oldu!

Adam durdu, gülümsemeksizin baktı babasının yüzüne.

— Dünden beri görmedim onu; son olarak Françoise'ı döverken görmüştüm. Söylendiğine göre askerleri bulmak için çiftliğe gitmiş.

Babası içeri girdiğinde Edouard ayağa kalktı.

— Sanıyorum bu defa herkes burada. Aşağıda eğlenilirken bizim de burada bazı şeyleri rahat rahat tartışabilecek zamanımız olacak. Şimdi kendimizi tanıtalım, dedi Edouard. Babası ayağa kalkan yabancı genç adamların önünde duruyordu.

— Yüzbaşı Wrona, dedi soluk yüzlü ve gözleri kanlanmış olanı.

— Teğmen Warneri, dedi ikincisi. İnce, uzun boylu ve mavi gözlüydü.

— Asteğmen Zaremba, diye kendini tanıttı üçüncüsü. Kısa bıyıklı, tıknaz biriydi, alçak ve hırçın bir sesle konuşuyordu.

Ladislas hızla girdi odaya.

— Edouard, Almanlar geldiler, bir albay, birkaç subay... Louise aşağı indi. Balo başlıyor, duyuyor musun? Bütün emirlerin yerine getirildi. Burada kalmama izin ver...

— Hayır, olmaz. Aşağı in, konuklarla ilgilen. Yarım saat sonra gelirsin, diye kupkuru bir tonda cevap verdi Edouard.

Ladislas hoşnutsuzlukla yüzünü buruşturdu, ama

yine de bir savaşçı gibi ayakları üzerinde geriye dönüp dışarı çıktı. Daha bu sabah asteğmen olarak atanmıştı; Edouard'ın kurduğu Polonya tümeninin bir bölüğünün bir kısmını yönetmekle görevlendirilmişti.

— Eğer izin verirseniz baylar, başlayacağım, dedi Edouard, herkes yerine oturduğunda.

Alt katta orkestra bir mazurka çalışıyordu.

— Yarın değil, öbür gün eyleme geçmeye karar verdik. Daha uzun süre beklememize imkân yok. Avusturyalılar her şeyi terk ederek yurtlarına kaçıyor. Bugün Almanya'da bir ihtilâlin patlak verdiğini öğrendik. Durumumuz oldukça güç. Gerilerde savaşan Alman bölükleri partizan çeteleri tarafından izleniyor. Yakında bu bölgeye de saldıracaklar. Bay Zaionçkovski köylerinde şimdiden hareketlerin başladığını söylüyor. Bildiğiniz gibi, Lublin'de, 7 Kasım tarihinde sosyalist Dachinski'nin idaresinde bir Polonya hükümeti kuruldu...

Elini havaya kaldırdı Barankeviç:

— Bu o kadar önemli değil, dedi Edouard onu yatıştırmak için; doğrudan, eşit ve gizli oy yoluyla genel seçimlere günde sekiz saat çalışmaya ve çiftçilere toprak dağıtacağına dair söz verdi, bu gerçek... Edouard'ın sesi alaylı bir şekil almıştı.

— Ama bu, bugün için vazgeçilmez olan bir sahneye koyuştan başka bir şey değil. Güç bize geçtiğinde, onları kolaylıkla siler süpürürüz. Şimdilik Dachinski'nin bildirileri sayesinde çiftçiler evlerini, kendileri koruyorlar; tabii ki bu halkın yararına. Önemli olan tek şey var aslında; silâhlanmış olan kuvvetler bizim elimizin altında olmalı. Şimdilik yüz kadar adamımız var. Şehri elimizde tutmak için bu yeterli. Avusturya garnizonu zayıfladı. Sözü geçen tek kuvvet Almanların canavar birlikleri ama onlarla anlaşma yapılabilir. Özelikle çok yakında, tek bir askerleri kalmadığı an...

— Bu yüz adamı nereden buldunuz, diye sordu piskopos. Tespih çeken bir mumya kadar kuruydu.

Şimdiye kadar Almanların tarafına eğilmişti; Peder Jerome'un kendisini de sürüklemek istediği bu hikâyedeki gerçek payını öğrenmeyi istiyordu.

— Avusturya ordusunun içinde eriyen Polonya birliğinden geri kalan bir kısım askerle

Polonya bölgesel askerî örgütünün üyeleri. Bunlardan başka, iyi ailelerin gençleri... Şehri ele geçirdiğimizin ertesinde üç misli daha fazla adamımız olacak. Bay Dachinski gerektiğinde, yönetmekte olduğu halk milislerinden bir bölük göndereceğine dair söz verdi.

— Hımm... Evet! Barankeviç tehdit edici bir şekilde yükseltti sesini. Ben bütün bu sosyalistlerle öbür rezil, eğlence düşkünlerinden nefret ediyorum. İkisi de aynı soydan geliyorlar. Halk milisi! Bana kalırsa, ben, jandarma kelimesini tercih ederim.

— Sözlerinizi ta kalbimin derinliklerine kadar işleyen bir kompliman olarak kabul ediyorum, dedi Yüzbaşı Wrona. Gülümseme yerini tutan bir hareketle buruşturmuştu yüzünü.

Wrona güldüğünde insan, bir ölü kafasıyla karşı karşıya olduğunu sanırdı; yüzüyle maviye çalan yeşil gözleri o kadar hareketsizdi ki. İhtilâlden sonra jandarma kumandanı o olmalıydı.

— Peki, şehri kim yönetecek, diye sordu piskopos.

Alçak gönüllülükle gülümsedi Edouard.

— Bölgenin kurmay binbaşısından idareyi biz devralacağız. Ele geçireceğiz. Belediye meclisi avukat Sladkeviç gibi kuklalardan kurulacak. Üç haftaya kadar bin beş yüz ya da iki bin askerimiz olacak. Bu da, daha şimdiden küçük bir ordu sayılır.

Piskopos yavaşça sözünü kesti.

— Bunun yeterli olduğunu sanıyor musunuz?

Yüzbaşı Wrona, Warneri'nin kulağına eğildi:

— Bu kurukafa hiç de göründüğü kadar aptal değil.

Birdenbire ayağa kalktı yaşlı Zaionçkovski.

— Sanırım Kardinal hazretleri şu anki durumun önemini pek iyi kavramamış. Siz, her zaman bir garnizonun bulunduğu bir şehirde oturuyorsunuz, dolayısıyla kendinizi güven içinde hissediyorsunuz; ama biz, hiçbirimiz rahat değiliz malikânelerimizde, sabahlara dek gözümüzü bile kırpamıyoruz. Yalnızca çiftçiler var çevremizde. Bu da yet-

miyormuş gibi on Ukranyalı'ya bir Polonyalı düşüyor. Ayak takımının aklı fikri partizanlarla birleşmek.

— Daha doğrusu, topraklarımızı elimizden almak, diye ekledi Zamoiski, ulus sorunu bundan çok daha sonra geliyor.

— Toprağı çiftçilere, fabrikaları işçilere, beyler darağacına, papazlar da mezara... Hepsinin söylediği bu yanılmıyorsam, dedi Wrona, soğukkanlılıkla.

— Konudan uzaklaşmayalım, baylar, dedi Edouard. Kısacası, yarın şehir Kommandantur'unu, belediyeyi, garı ele geçireceğiz. Sıkıyönetim ilân edeceğiz önce, sonra çağrıda bulunup gönüllü toplayacağız. Daha sonra da olayların ne şekil aldığını göreceğiz. Piskoposun dudaklarında zehir dolu bir gülümseme belirdi.

— Sanırım Sayın Kont sözünü kestiğim için bana kızmayacaktır ama bir şeyi açıklığa kavuşturmak istiyorum, dedi tatlı bir dille; tespihini masanın üzerine bıraktı, küçük fare gözleriyle Edouard'a baktı. Bay Zaionçkovski, az önce, benim durumun öneminin bilincinde olmadığımı söyledi.

Sesinin yumuşak tonunda büyük bir keder gizliydi.

— Ama suçlanması gereken tek kişinin ben olduğunu sanmıyorum. Otuz beş yıldan beri bu çevrenin dinsel görevini üzerime almış durumdayım, şimdi gerçek durumun ne olduğunu da bilmeliyim. Bir savaşçı değilim ben, sadece Tanrı'nın basit bir mesajcısıyım. Bu konseyde bulunmak ne benim, ne de Peder Jerome'un görevi ama kilisenin hizmetkârları, savaş alanlarında her an yollarına çıkacak tehlikelerle karşı karşıya olan savaş şeflerine yardımcı olmak için bazen askerî toplantılara katılırlar. Ruhlarınızdan sorumlu olduğum sürece, bu olaylar hakkındaki bütün düşüncelerimi de sizlere söylemek zorundayım.

Piskopos çok anlamlı bir hareket yaptı.

— Prusya-Avusturya sınırının tam üstünde bulunduğumuzu hiç aklımızdan çıkarmayalım, baylar. Daha şimdiden bu sınır ortadan kalkmış durumda. Rusya'da bulunmuş olan Ukraynalıların pek çoğu bugün ihtilâlin ne olduğunu biliyor. Efendilerinin evlerini nasıl ateşe verdiklerini aklınızdan çıkarmamalısınız ya da en azından

ben unutmamanız gerektiğini düşünüyorum. Alman işgali bir süre için onların başlarını ezdi. Galiçya yakınlarında oturan öbür Ukraynalıların aynı yolu izlememelerinin tek nedeni Tanrı'nın, düzeni sağlamak için gerekli büyük bir orduya sahip olan Avusturya imparatorunun iktidarını istemiş olmasıdır... Şimdi ne imparator var ortada, ne de ordu. Halkının onda dokuzunun Ukraynalı olduğu bir bölgede iktidarı ele almaya hazırlanıyorsunuz. Kont Edouard bana, Prens Radziwill'le Kont Potocki'nin gönderdiği mektupları okudu. Malikâneleriyle fabrikaları bütün Volhynie ve Podolya boyunca dağılmış durumda. Onlar da kendi müfrezelerini kurmuşlar, iktidarı ele geçirmeye hazırlanıyorlar. Bizim yardımımızı bekliyorlar... Nedir bunun anlamı, baylar? Bunun anlamı, Polonya devletinin, daha doğmadan önce, Ukrayna ile Beyaz Rusya'ya karşı savaş açmayı düşündüğüdür. Böylece bütün halk kitleleriyle savaşmaya sürüklenmiş olacağız; karşımızda bulacağız hepsini, bir yandan yabancı işgalciler, bir yandan toprak sahipleri... Kararı siz verin: Genç bir devlet böyle bir maceraya, girebilir mi, eğer yok olma tehlikesiyle karşı karşıya değilse? Polonya'da, Moskovalı ve Ukraynalı işgalcilere karşı geniş halk kitlelerini ayaklandırmayı başarsak bile, Polonyalı senyörler için Ukraynalılarla Beyaz Rusları, kendilerine karşı nasıl ayaklandırabiliriz? Tanrı şahidimdir, bütün isteğim Katolik kilisesinin bütün dünyaya hâkim olmasıdır! Ama baylar, çocuk değiliz artık! Ve Almanların Ukrayna'yı işgal edebilmek için üç yüz yirmi bin askere ihtiyaçları olduğunu biliyoruz! Ve siz, bir ayda iki bin asker bulacağınızı umuyorsunuz. Kanımca baylar, tek dayanağımız olan Polonya krallığını güçlendirmek için Potockilerin, Radziwillerin, Sanguskoların ve beş ya da altı büyük sanayicinin çıkarlarını korumaktan vazgeçmek zorundayız..

Piskoposun, diplomatça bir davranışla, adını büyük sanayiciler arasında saymadığı Prens Zamoiski dudağını ısırdı.

— Hımm... Evet, diye söylendi Barankeviç bacağını yumruklayarak. Öfkesini yenebilmek için büyük bir çaba

göstermişti. Hiç degişmeksizin bir "evet"le biten bu sağır edici boğaz temizliği Barankeviç'in dinleyicilerinde genellikle bir korku uyandırırdı. Özür dilerim, Aziz peder! Yani bana, fabrikalarımı bırakıp Varşova'ya kaçmamı mı öğütlüyorsunuz? Bütün servetlerimizi, topraklarımızı bırakıp dilenciler gibi Varşova'ya gitmek ve orada Polonya krallığını güçlendirmek? Teşekkürler! Ama biz, başka türlü düşünüyoruz! Son nefesimize kadar çarpışacağız. Her şeyi, kendi elimizle bu zincirden boşalmış halka bırakmak? Siz bizleri ne sanıyorsunuz?

Piskoposun dudakları, karşısındakini aşağılayan bir şekilde kıvrıldı.

— Bay Barankeviç bütün olup bitenleri, görüş alanı yalnızca beş ya da altı kilometreye uzanan, fabrikasının bacasından görüyor, oradan izliyor, ulus olarak Polonya'nın çıkarlarına çok yabancı.

— Bütün soylu kişilerin ideali denizden denize uzanan büyük Polonya değil mi, diye bağırdı Zaremba, koltuğundan fırlayarak.

Piskopos, onun bulunduğu yöne dönmedi bile, soğuk bir yanıtla yetindi:

— Bu kötü bir örnek, Saym Teğmen! Ukrayna'nın bir bölümünü, Litvanya ve Beyaz Rusya'yı da kapsayan 1722'lerin Büyük Polonya'sı —hatta bugün bile, Polonya'nm sınırları Karadeniz'den uzaktır— her kantonun yalnızca kendini düşünmesinden, her senyörün topraklarına daha fazla toprak eklemek istemesinden, her büyük sanayicinin ülkenin değil de kendi çıkarlarını gözetmesinden yıkılmıştır. Sizler de buna benzer bir şey yapmak istiyorsunuz.

— Çok tuhaf, Almanlar Ukrayna'yı işgal ettiklerinde Piskopos cenapları karşı çıkacak bir şey bulmamışlardı, diye öfkeyle homurdandı Prens Zamoiski.

— Gerçek bir kuvvet söz konusuydu. Bugün tahtların yıkıldığını, taçların yuvarlandığını görüyoruz... Rusya ateşler içinde. Eğer yok olmak istemiyorsak çok tedbirli olmak zorundayız. Ben, temeli olan bir yerde güçlenmenin taraftarıyım. Ben tedbirin üzerinde dururum her zaman. Tanrı şahidim, eğer kuvvetli olsaydınız bu melun Bolşe-

vikleri Polonya'da ve öbür ülkelerde durdurabilmeniz için kutsardım sizi. Ben gidiyorum, ama siz, baylar, hepiniz, burada bile, evimizde, mezarımızı kazan insanlar bulunduğunu aklınızdan çıkarmayın. Polonya'da, Daçinski hükümetinin yanı sıra, şurada burada Sovyetlerin bulunduğunu da unutmayın!

Piskopos ayağa kalktı, herkesi başıyla selâmladıktan sonra dışarı çıktı. Tartışma boyunca dişleri sıkılı duran Peder Jerome izledi kendisini. Görünmeden dışarı çıkmaya çalışarak servis merdiveninden aşağıya indiler. Piskoposun kapalı arabasının bulunduğu parka sessizce yürüdüler. Yine sessizce arabaya, bindiler, ancak şehre yaklaştıklarında piskopos, Peder Jerome'a döndü:

— Kuşkusuz, oraya yine gideceksiniz, Peder Jerome. Yarın bana uğrayıp her şeyi anlatırsınız. Zaröoiski'yle Potocki'nin önerilerine kanmaması için elinizden geleni yapınız. Kuracağı birlikler Ukrayna içlerine gideceği yerde, burada kalmalı. Sonra, duyduğuma göre, dün, çevre kiliselerin papazlarını toplamışsınız... Sanırım gelecek sefer benim başkanlığımda toplanırsınız. Bir on gün daha kalacağım bu şehirde. Krakov piskoposluğuna atandığımı biliyorsunuzdur kuşkusuz ama burada bulunduğum sürece bensiz hiçbir işe girişmemenizi rica edeceğim... Şunu da aklınızdan çıkarmayın, Peder Jerome, eğer bu girişim başarısızlığa uğrarsa hiçbir zaman piskopos olamazsınız. Dolayısıyla, benim gibi bir dayanağı ve öğütlerimi küçümsememeniz gerek. Tedbirin, bilgeliğin kardeşi olduğunu da sakın çıkarmayın aklınızdan!

Papaz Jerome dudaklarını ısırdı. Suçüstü yakalanmış ve kulağı çekilecek bir öğrenci gibi hissediyordu kendini. Bu yaşlı tilki her şeyi öğrenmek için ne yapmıştı? Evet, bu cübbesi içindeki şeytana karşı tedbirli olmak gerekiyordu... Şatafatlı araba kilisenin rahibin evine yakın bir yerde durdu. Peder Jerome, piskoposun inmesine yardım etmek için arabanın kapısını açtı.

— Tanrı hepinizi kutsasın, dedi piskopos ayrılırken. Arabacım sizi evinize götürecek.

Bu arada, yemek odasında şaraplar oluk gibi akı-

yor, birbirine vurulan ayaklı bardakların çınlaması çevreye yayılıyordu. Aşırı derecede yeniyor, içiliyordu. Herkes, yanındakini dinlemeksizin bir ağızdan konuşuyordu. Herkes ateşlenmişti, tartışılıyor, sözlerin doğruluğu kanıtlanmaya çalışılıyordu. Uşaklar yorgunluktan bitmişlerdi. Joseph, kontun kendisine verdiği on beş bin markın yiyip içilerek yok oluşunu kalbi sıkışarak seyrediyordu. Salonlardaki divanlara kurulan yaşlı hanımlar yorulmak bilmeksizin dedikodu yapıyor, insanları yerden yere vuruyorlardı. Gençler spor salonunda, Ladislas'ın çevresinde toplanmışlardı. Yurtsever çağrılarla dolu bir söylevden sonra Zaremba gönüllü askerleri yazmaya başladı. Adaylara daha önceden haber verilmişti. Bütün gönüllülere bir atama emriyle, yazılı bilgiler veriliyordu. Silah kasaları çoktan gelmişti; hepsi ertesi akşam için dağıtılacaktı. Kimisi korkuyor, ama korkusunu belli etmiyordu. Ladislas, eskiden ağabeyinin giymiş olduğu subay şeritleriyle süslü bir üniforma içinde boy gösteriyordu. Kayıt işleminden sonra, Polonya her zaman yaşayacaktır, şarkısı söylendi moral kazanmak için ve gürültülü bir şekilde büyük salona geçildi.

Almanlar, yaşlı kontun çalışma odasında kâğıt oynuyordu. Stephanie, masanın üzerinde yeterince şarabın bulunup bulunmadığı, kumarın subayların bütün dikkatini çekmeye devam edip etmediğini anlamak için durmadan girip çıkıyordu odaya, içkilerin azaldığını görünce Ladislas'a:

— Çalışma odasına Burgonya şarabı yollat, dedi.

Az da içse, içki Ladislas'ı kızıştırmıştı. Elinin altına ilk gelen hizmetçi Elise oldu.

— Çabuk mahzene koşup bir sepet Burgonya şarabı al. Çabuk ol!

— Şaraptan hiç anlamam, kont cenapları. Babama söylerim, o getirir.

Ladislas'ın bakışları birkaç saniye kadar genç kızın yüzüne takıldı.

— Şarabın hemen getirilmesi gerek! Gel, en iyisi kendim seçeyim.

Mahzene girdiklerinde Ladislas ihtiyatla kilitledi kapıyı. Elinde bir mumla önden yürüyen Elise hiçbir şeyin farkında değildi. Sepet dolduğunda onu kaldırmak için eğildi ama Ladislas iterek yere yuvarladı.

Üstlerinde, şölen bütün gürültüsüyle devam ediyordu.

Ladislas, tedbiri elden bırakmaksızın araladı mahzenin kapısını; kimse yoktu. Şişe dolu sepeti merdivenin önüne kadar çekti, kapıyı kapattı, korkulu bakışlarla sağa, sola baktıktan sonra kilitlemeye koyuldu. Tam üstünde ayak sesleri duyduğunu sandı. Anahtarı kilidin üzerinde bırakıp bahçeye fırladı. Suç işlemiş bir köpek gibi sessizce çalışma odasına girdi, bir bardak dolusu şarabını bir dikişte bitirdi.

Bu gece davetinde kendini pek rahat hissetmeyen iki konuk çalışma odasına sığınmıştı; şehrin konfeksiyon atölyesinin sahibi Spieimann'la —her şeyden kaygılanan, yerinde durmak bilmeyen ufak tefek bir adam— Ticaret Bankası müdürü Abramakher —dazlak kafalı, soğukkanlı, şişman biri— Ladislas'ın varlığını fark etmemiş, konuşmalarını sürdürüyorlardı.

— Katlandığım hareketleri görüyor musunuz, Bay Abramakher. Isaac'ım kayıt olmak istediğinde, ona, Yahudilerin kabul edilmediğini söylemişler, İşte bu da Polonya ordusu, görüyorsunuz ya!

— Peki, sonra?

— İsaac başkaldırdı. Barankeviç'i bir köşede yakalayıp ona, "Bu iş için on bin ruble verdim, eksiksiz üç yüz üniforma daha vereceğim. Ona bir levazım subayı görevi bulunamaz mıydı acaba? Allah için, ticaret lisesini bitirdi, beş parasız senyör torunlarından daha aptal olduğu söylenemez. Sadece Yahudi oldukları için müttefiklere böyle davranmak doğru mudur" diye sordum.

— Ya sonra?

— Barankeviç her şeyi yoluna koydu. İsaac, levazım bölümünde bir göreve atandı ama yine de subay yapmadılar onu. Şimdilik çavuş. Ama önemli değil bu. İsaac akıllı bir çocuktur, eğer her şey yolunda giderse sonunda mutlaka subay olur. Bu bana bir on bin rubleye daha patlasa bile!

Abramakher Ladislas'ın varlığını farketti; Spielmann'ı

dirseğiyle dürttü. Belli belirsiz bir mırıltıdan başka bir şey duyulmaz oldu.

— İktidarı ele geçireceklerine inanıyor musunuz, Bay Spielmann?

— Ne sanıyorsunuz? Bunun için harekete geçiyorlar.

— Ya siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

— Ne düşüneyim istiyorsunuz, Bay Abramakher? Sanırım bu noktada siz de benimle birlik olacaksınız, evet, Sovyet iktidarındansa Polonyalı senyörlerin başa geçmesi çok daha iyi olacak. Eğer ayaktakımı senyörlerden üstün çıkarsa sizin de benim de elimde hiçbir şeyin kalmayacağı apaçık ortada. Belki de başlarımızı kaybedeceğiz... Sovyetlerin iktidara gelmesi için bekle biraz, "O sülük Spielmann'ın hatıraları canlandırılacak" gibi yazılar astıklarını öğrendim işçilerimin... Çok iğrenç bu. Onları, o baldırı çıplakları ben besledim, bütün bu yaptıklarıma karşılık bana sülük diyorlar... Sorarım size, adalet diye bir şey var mı şu dünya yüzünde?

— Bunu kimin söylediğini biliyor musunuz, diye sordu Abramakher.

— Tabii! Adamlarım var benim. Sarah söylemiş, ayakkabıcı Micheison'un kızı. Sizin evinizde oturduklarını sanıyorum. Yarından tezi yok bu küçük orospuyu kapı dışarı edeceğim. Ama tek başına değil o! Avusturyalıların da çorbaya tuz katmaya çok ihtiyaçları var! Aklı başında bir halkla işin olduğunu sanıyorsun ve sonra bum, ihtilâl!

Abramakher sabırsızlıkla sözünü kesti;

— Söyleyin, yarın bütün bu yabancı yazıları kaldıracak mısınız? Ben her şeyi özenle saklamak gerektiği kanısındayım. Şimdilik ne onların düşüncelerini değiştirebilirsiniz ne de onları kapı dışarı edebilirsiniz... Acele edin, bu hikâyenin altından ne çıkacağı bilinmez! Bu Moguelnitski'nin bizim bankaya da el atabileceğini aklınızdan çıkarmayın. Neden olmasın?

— Siz, altından bir adamsınız, Bay Abramakher! Duvarların arkasında dönenleri görüyorsunuz!

İnanın, atölyemle evlerimi satın alabilecek bir aptal bulsam, bir saniye duraksamadan hepsini satarım! Hatta yarı fiyatına... İnan olsun! Ne berbat durum!

* * *

Şatoya girerken aynı servis kapısından geçen Peder Jerome mahzen kapısının ardından gelen sağır edici bağrışmalar duydu. Durdu.

— Tanrı aşkı için açınız! Korkuyorum.

Duyduğu bir kadın sesiydi. Anahtar kilidin üstündeydi. Anahtarı çevirdi Peder Jerome. Korkudan çılgına dönmüş olan Elise karanlıkta şeytanı gördüğünü sandı.

— İsa Hazretleri! Bakire Meryem acıyın bana, diye bağırdı. Sinir krizi geçiriyordu.

— Neyin var, çocuğum? Hiçbir şeyden korkma! Peder Jerome'u tanımadın mı?

Elise'in kopuk kopuk sözlerinden her şeyi anladı. Genç kızı elinden tutup üst kata doğru yöneldi.

— Benimle gel...

Kapının vurulduğunu duyup koşan Stephanie Elise'in kanı çekilmiş yüzünü görünce:

— Ne oldu, sayın peder, diye sordu korkuyla.

— Bağışlayın beni, kontes, bu çocukla yalnız kalıp konuşmak istiyorum. Yatak odanıza geçebilir miyiz?

— Rica ederim, ama ne oldu?

Peder Jerome işaretlerle olup biteni açıklamaya çalıştı; Elise'i odaya soktu, divana yatırdı, kapıyı üzerine kapadıktan sonra Stephanie'nin yanma geldi.

— Kötü bir hikâye. Çevreye yayılmaması gerek. Odanıza geçin ve dinleyin. Size yine ihtiyacım olacak, diye çarçabuk mırıldandı Peder Jerome. Sonra yatak odasına döndü.

— Evet, yavrum, anlattığın şey çok korkunç; tabii doğruyu söylüyorsan. Şimdi dinle beni kızım. Olanlardan ailene de söz etmek niyetinde misin? Bunu katiyen yapmamalısın! Kendi kendini yok etmiş olursun. Aileni kapı dışarı edecekler söyledin. Öğütlerimi, vicdanının sorumlusu olan benim öğütlerimi iyi dinle. Tanrı bile düşmanlarımızı affetmemizi emrediyor! Eğer susacağına, bundan kimseye söz etmeyeceğine söz verirsen, sana yapılmış olan bu onur kırıcı durumdan kontes Stephanie'ye söz ederim. Çok iyi bir Katoliktir o, Tanrı katında, sana yapılmış olan bu aşağılatıcı hareketin bir karşılığı olmasa bile, gereken altını öde-

mekten çekinmeyeceğine eminim. Bu olanlardan kimseye söz etmeyeceğine dair kutsal Bakire Meryem adına yemin et çocuğum. İnan bana, yalnızca senin iyiliğini istiyorum. Seni kutsaması için yalvaracağım Tanrı'ya. O şerefsiz adama gelince, tanrısal cezadan kurtulamayacak!

Peder Jerome'un gözleri Elise'i büyülemişti, güçsüzce mırıldandı:

— Tek kelime söylemeyeceğim.

Peder Jerome bir dua mırıldanarak ağır elini sevecenlikle kızın bağının üstüne koydu. Yan odada, Cizvit'in lütfuymuş gibi oynamak zorunda kaldığı ikiyüzlü rolün utancıyla alev alev yanan Stephanie, kasasından bazı küçük altın eşyalar çıkardı...

Louise, bütün gece boyunca mutlu bir coşkunluk içindeydi. Herkesin dikkatini ve hayranlığını üzerinde toplaması, güzelliğinin bilincinde olması, Edouard'ın varlığının yarattığı mutluluk, bu göz kamaştırıcı gecenin kadını olmasının yarattığı coşturucu duygu, bütün bunlar başını döndürüyordu. En asil ailelerin gençleri kendisini mazurka ya da bir krakov dansına kaldırmak için tüm şereflerini ortaya koyuyorlardı. En hızlı dansları nefesi kesilinceye kadar oynuyor, genç senyörler de beyaz bıyıklı yaşlılar da kendisini hayranlıkla seyrediyordu.

— Harika bir kadın, diye düşüncesini belirtti Warneri; Louise'i, dans ettiği sürece beğeniyle seyretmekten bir an olsun vazgeçmemişti. Edouard'ı prens Zamoiski'yle başbaşa bırakarak yüzbaşı Wrona'yla birlikte dans salonuna iniyordu. Bütün salon rahatlıkla görülebiliyordu son basamakların tepesinden.

— Kadınları pekiyi tanımam, Bay Warneri! Bir tutam kokain beni bu güzellerden daha fazla etkiliyor, diye cevap verdi Wrona sıkılmadan bozduğu bir Fransızcayla. Warneri, iğrendiğini belli eden bir şekilde buruşturdu yüzünü.

— Renkler ve zevkler... Sizce onu vals yapmaya davet edebilir miyim? Sizden saklamıyorum, ona aşık olmuş gibiyim!

— Eğer bu kadar çok istiyorsanız bir sakıncası olduğunu sanmıyorum. Ama unutmayın ki herkesin gözünde siz,

prens Zamoiski'nin küçük oğlunun eğitmeninden başka bir şey değilsiniz... En iyi dileklerim sizinle olsun! Özellikle girişimimizin umutsuz olduğu şu sıralar, dedi Wrona cansız bir sesle.

* * *

Kısa ve tıknaz süvari başçavuş yardımcısı bütün gücüyle Joseph'in teğmen Schmultke'yi getirmesini istiyordu. Astsubayların hiç izin almaksızın içeri girip çıktıklarını gören uşak, kendisine verilen emri yerine getirmeye gitti. Birkaç dakika sonra Schmultke, kolunda Stephanie olduğu halde göründü. Teğmen az buçuk sarhoş olmuştu. Başçavuş yardımcısını gördüğünde Guillaume biçimi bıyıkları öfkeyle titredi,

— Ne var, Suppe? Önemsiz şeyler için beni rahatsız etmemeni söylemiştim sana!

Schmultke, Stephanie'nin kolunu bırakmıyordu, onun da gitmek için acelesi yoktu zaten. Başçavuş yardımcısı onun önünde konuşmak istemiyordu ama teğmenin bıyıkları öyle korkunç bir şekilde titriyordu ki, hemen o anda raporunu vermek zorunda kaldı:

— Sizin de bir kez tutuklamış olduğunuz Meçislas Pşigodski'yi yakaladığımı sayın teğmenime bildirmeyi uygun gördüm. Kendinin savaş tutuklusu olduğunu söylüyor, asker kaçakları gara saldırdıklarında öbür mahpuslarla birlikte kaçmıştı...

— Tutuklandı ya, çok iyi! Raporunu bana yarın da verebilirdin.

Kararsızlık içinde bocalayan astsubay, vücudunun tüm ağırlığını bir bacağından öbür bacağına aktardı.

— Ama bu adam askerler arasında propaganda yapmış... Bunun dışında kumandanımızın emireri, çiftliğe sarhoş bir halde geldi, nereden bulduğunu bilmediğim bir sepet dolusu da içki getirdi yanında. Askerlere tehlikeli şeyler anlatmaya başladı; Almanya'da, gelişmesini kendi gözleriyle gördüğü bir...

Başçavuş yardımcısının hıçkırığı korkunç kelimenin söylenmesini engelledi. Schmultke, Stephanie'nin elini bıraktı.

— Nasıl?

— Bu savaş tutuklusu, subayları tutuklamaları için askerleri kışkırtmaya çalışıyor.

— Yeter! Ya siz, siz nerelerdeydiniz? Özür dilerim kontes, gitmek zorundayım.

Telaşa kapılan Stephanie duyduklarını bir an önce Edouard'a iletmek için acele etti. Yolda Joseph'le karşılaştı, ona oğlunun tutuklandığını haber verdi. Stephanie'yi dinleyen Edouard, içeri girmekte olan Wrona'ya sordu:

— Yaşlı Joseph'in ikinci oğlunu askere almış mıydınız?

— Hayır. Tuhaf bir tipti. Bu sabah kendisine önerdiğimde savaştan bıktığını söyledi.

Oğlunun çalışma odasında uyuklayan Casimir Moguelnitski telaşlandı.

— Schmultke bu haydudun kaçmasına izin vermemeli. Hem bütün bunlar çok şüpheli, nereden çıktı? Bu yaratık her türlü cinayeti işleyebilir... Burada bulunduğunu ancak bugün öğrendim. Bana söylediklerine göre Françoise'ın pestilini çıkarmış... Lütfen Edouard tedbiri elden bırakma!

— Sakin ol baba, heyecanlanma, Almanlar tek başlarına halleder onun işini. Sonunda yine biz kazançlı çıkacağız... Kuşkusuz, kumandanın gizli kağıtlarını karıştırmıştır emireri, askerlerin Almanya'da neler olup bittiğini öğrenmeleri iyi olur. Sen de kaygılanma Stephanie, korkulacak bir şey yok. Benimle iç balkona kadar gelmek ister misiniz, prens? Oradan bütün salonu rahatlıkla görebiliriz, gençlerin nasıl eğlendiğini seyrederiz.

Françoise bütün gece boyunca mutfakta çalışmıştı. Yüzündeki kocaman iki morluk yüzünden masaya servis yapmasına izin verilmemişti. Joseph kocasının yakalandığını haber verdiğinde bir süre soğukkanlılığını yitirmiş, ama kendini hemen toplayarak büyük gürültülerle yıkadığı bulaşığın başına dönmüştü.

— Yazık! Bana ne bundan, benim kocam değil artık. Bıktım böyle yaşamaktan, assalar bile üzülmezdim.

Sesi hıçkırıklarla boğuldu. Kendine, çiğnenmiş gençliğine acıyordu. Bu evde katlandığı bütün incinmeler, onur kırıcı sözler, aşağılamalar aklına geldi. Her şeye rağmen en

çok Meçislas'a kızıyordu, geri döndüğü ilk gün dövmüş, en kötü sözleri savurmuş, ağza alınmaz sıfatlar yakıştırmıştı. Gözyaşları daha büyük bir hızla akıyordu. Hem kendisine hem kocasına acıyordu. Yine neler yapmıştı? Bu iş nasıl bitecekti? Şimdi kocası için kaygılanıyordu. Onu hâlâ sevdiğini, onun için korktuğunu kendine itiraf etmek istemiyordu.

Stephanie acıyarak baktı Françoise'ın yüzüne. Oda hizmetçisi üzüntü içinde önlüğünün ucunu paçavra gibi evirip çeviriyordu.

— Bir şey yapabileceğimi sanmıyorum. Yaşlı kont kocanı hiç sevmez. Hem sonra içinde bulunduğumuz şu sıralar...

— Siz her şeyi yapabilirsiniz kontes. Yalvarırım! Yalnızca teğmenle konuşma külfetine katlansanız onu hemen serbest bırakır, diye mırıldandı Françoise, yalvaran bir sesle.

Stephanie olumsuz bir hareket yaptı.

— Hayır, bu sırada konuşamam tegmenle. Şaşırtıyorsun beni, o seni eşek sudan gelene kadar dövsün, sen kalk...

— Ne yani! Beni dövdüğüne göre beni seviyor demektir.

— Demek bütün neden bu!

Stephanie, bu işte yaşlı kontun oynadığı rolü az çok anlayarak konuşmaya daha fazla devam etmenin gereksiz olduğuna karar verdi. François'ın kendine gelmesini sağlamak için üstün körü bir söz verdi ve genç kızın kendisini çağırdığı koridordan ayrılarak salona döndü.

Ateşi yükselen Elise örtülere sarılıp sarmalanmıştı. Kaygı içinde kıvranan annesi yanında oturuyordu.

— Bir doktor çağırsak kızım.

— Önemli değil, anne, geçer yakında. Soğuk almış olmalıyım. Yalnız bırak beni...

— Alçak herif, yakanı bu kez kolay kurtaramayacaksın! Subayların yakalanıp tutuklanmaları gerektiğini söylüyorsun ha... Rezil hayatını kısaltmak şu an bizim elimizde. Her soruma cevap vereceksin, yoksa...

Schmultke'nin elinde tuttuğu otomatik silâh büyük bir gürültüyle masaya indi.

— Adın ve soyadın?

— Meçislas Pşigödski

Büyük salonda mazurka oynanıyordu. Asil senyörlerin tabanları gururlu ve sert bir şekilde döşemeye vuruyor, kadınlarsa büyük bir incelikle kayıyorlardı.

— Kontes, beni büyülediniz!

Louise gülümsüyordu. Warneri'nin omuzunun üstünden bakıyor, teğmense bu gülümsemenin kendisi için olduğunu sanıyordu...

— Yaşasın denizden denize uzanan büyük Polonya! Yaşasın güzel ve iyi Polonya asilleri!

Düşmanlarımıza ölüm, diye hırlıyordu Ladislas. İçtiği şaraplardan başı dönmüştü.

— Hurra! Diye cevap verdi salondakiler. Bağrışmalar bir süre için orkestranın sesini örtmüştü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

— Güneş bulutların arasından sıyrılıyor baba!

Moise ellerini kirli zemin üzerinde yansıyan güneş ışıklarını tutmak istercesine uzattı.

— Baba! Biraz güneş ışığı getireyim sana... Tutamıyorum, gelmek istemiyorlar...

Moise gözlerini kırpıştırdı. Işınları yüzüne çarpan güneşin biraz sonra kaybolup, her tarafın karanlığa bürüneceğini biliyordu. O zaman dedesiyle babası daha hızlı sallayacaklardı çekiçlerini. Gazları olmadığı için güneşin batmasına yakın her zaman böyle yaparlardı. Yarın, belinde büyük bir bıçak taşıyan kötü bir adam gelecek, dedesine bağıracaktı. Moise adamla dedesinin neler konuştuğunu bilmezdi ama dedesi bilirdi nasıl konuşulacağını; adama kendisinin anlayamadığı cevaplar verirdi. Dedesi her şeyi bilirdi zaten. Moise ona ne sorsa cevabını alırdı... Dedesi sacayakta, reçineli ağaç kabuklarını tutuşturmaya başlamıştı bile. Az sonra yemek yenecekti. Moise aç olduğunu hatırladı, uzun zamandır iyi şeyler yememişti. Hep yağsız fasulye... Acaba büyükannesi ne zaman bıkacaktı fasulye pişirmekten? Sarah hâlâsı ona bir elma ya da bir şeker getirirdi belki? Moise, Sarah hâlâsını da şekerleri de çok severdi. Sarah hâlâsı dikiş dikmediği zamanlar hep kendisiyle oynardı. Moise, birçok kadının dikiş diktiği o evi daha önce görmüştü... Sarah hâlânın büyük, çok büyük gözleri vardı! Kundura boyası gibi kapkaraydılar. Moise, masanın altında saklardı tüm servetini: Küçük bir taş, deri parçaları, babasının hediyesi küçük bir çekiç, tahta topuklar. Kundura da yapmıştı, ama bunlar gerçek değil, oyuncaktı.

Moise şimdi masanın altındaydı. Kimseyi rahatsız etmiyordu, bacaklarının arasında dolaşmadığı sürece bağır-

mazdı annesi. Babasıyla dedesi öbür köşede, çatı penceresinin altında çalışıyorlardı. Güneş seyrek olarak, kısa bir an için buradan gözükürdü. Bugün çabucak battığı için Moise, güneşle oynayacak zaman bulamamıştı.

Sobanın yanında, annesiyle büyükannesinin oturduğu bir yer vardı. Yatağın yanında da bir başka yer. Sarah hâlâsı sandığın, dedesiyse sobanın üzerine serilen deri şiltenin üzerinde uyurdu. Annesiyle babasıysa yatakta yatarlardı. Evde dört ayrı köşe vardı; Moise de tastamam dört yaşındaydı. Dün babası, dedesine diyordu ki... Moise babasının sözlerini hatırlayacak zaman bulamadı... Kapı gıcırdadı. Ah! Gelen Sarah hâlâydı! Moise sevincinden yerinden sıçradı. Genç kızın dizlerine sarıldı. Şeker getirip getirmediğini bilmek istiyordu. Akşamları en iyi yerin Sarah hâlâsının kucağı olduğunu biliyordu. Örgülü, ağır saçlarının uçlarına dokunmak, hele onlarla burnunu gıdıklamak çok hoşuna gidiyordu.

Çekiçler daha hızlı vurulmaya başlandı... Akşam yavaş yavaş pencereyi kara bir başlıkla örtecek; oda, sacayaktan çıkan sıska bir alevle aydınlanacaktı. Annesi ekmeği kesiyor, babasıyla dedesi ellerini yıkıyorlardı.

— Neden hiç konuşmuyorsun, Sarah, diye sordu babası.

— Spielmann beni işten çıkardı.

— Neden?

Moise dışında kalan herkes, hemen hemen aynı anda sormuştu bu soruyu.

— Çünkü ona bizim sırtımızdan geçindiğini, bir sülük olduğunu söyledim.

Moise sülüğün ne demek olduğunu bilmiyordu, ama kuşkusuz kötü bir şeydi.

— Böyle söyledin diye aylığını arttıracak değildi ya!

Annesinin sesi alabildiğine sertti; zaten oldum olalı sevmezdi Sarah hâlâyı.

— Sana göre Esther, susmalı mıydım? Her ay aylıklarımızı azaltıyor, bizi günde on dört saat, bitip tükenene kadar çalışmaya zorluyor; kendisi gün geçtikçe zenginleşiyordu. Alçaklık bu!

— Peki ya şimdi? Abramakher'e vereceğimiz kirayı aylığınla ödemeyi düşünüyorduk, dedi dedesi korku dolu bir sesle.

— Bu onun umurunda mı sanki? Hanımefendi gururludur, canı ne isterse onu yapar... Belki de düşes sanıyordur kendisim. Patrona hakaret edecek hakkı kendisinde buluyor ama yarın aç kalacak, farkında değil. Belki de kardeşinle babanın seni besleyeceğini umuyorsundur, diye bağırdı annesi.

Moise korkuyla baktı. Annesi zayıf ve sivri burunluydu; kendisini bildi bileli hasta ve sinirliydi.

— Tartışmaya gerek yok Esther, eve bir felâket gelmişse kavga etmekle onu azaltamayız.

Bu sözleri söyleyen dedesiydi. Sarah hâlâyı da, Moise'i de canı gibi severdi. Oldukça yaşlıydı. Uzun, beyaz sakalları vardı. Her zaman iki büklüm oturduğundan sırtı kamburlaşmıştı. Biri kapıyı vurdu. Moise o önemli adamın, Abramakher'in içeri girdiğini gördü. Herkes ses çıkarmaksızın ona bakıyordu. Kendini ilk toparlayan dedesi oldu.

— İyi akşamlar, Bay Abramakher! Oturunuz rica ederim. Esther, ışığı yak.

Moise dedesine "Bugün cumartesi mi" diye sormak istedi ama yeni gelen adamdan korkuyordu.

— Geçerken sorayım dedim, Michelson, ev kirasını ödemek niyetinde misiniz? Yoksa ben tedbirimi alayım mı?

— Biraz daha bekleyebilseniz, Bay Abramakher. Hepsini ödeyeceğiz! Ama ne yazık ki şu anda hiç paramız yok. Bir markımız bile! Siz de bilirsiniz ya, yoksullar bu aralar oldukça güç durumdalar. Bütün kazanılan yiyeceğe gidiyor. Sarah aylığını alacak diye bekliyorduk ama Bay Spielmann onu kovmuş, dedi dedesi, alçak sesle.

Adam, Sarah hâlâya baktı. Duvarın üzerinde pusuya yatıp küçük serçeleri kollayan büyük bir kediyi andırıyordu. Ne kadar da kurnazdı! Herkes onu uyuyor sanırdı, oysa o olup biten her şeyi görür, duvarın üzerine bir serçe konduğu zaman, pençesini kaldırır... Hop!.. Adamın bıyığı ne kadar da kedinin bıyığına benziyordu.

— Bunlar beni hiç ilgilendirmez. Size yalnızca kirayı ne

zaman ödeyeceğinizi soruyorum.

Başlığını giydi. Ah, bir an önce çekip gitseydi!

— Borcunuz olan dört aylık kira tutarını, yani altmış markı yarın ödemezseniz kendinize sokakta yer arayabilirsiniz.

— Sokakta mı? Ama kış geldi bile. Tanrıdan korkun, Bay Abramakher. Siz iyi kalpli bir insansınız! Bu yaptığınız Yahudiliğe sığar mı?

Büyükanne ağlıyordu.

— Ben her şeyden önce ev sahibiyim. Her ay Tanrı'ya ve Yahudilere bana verdiğinizin biraz daha fazlasını bağışlıyorum. Ama bir Yahudinin bir başka Yahudiye kira ödememesi gerektiğini sanıyorsanız çok yanılıyorsunuz.

— Siz buraya ev mi diyorsunuz? Mezar burası, mezar!

Babası o denli güçlü bağırıyordu ki Moise yerinden sıçradı.

— Mezar ha! On beş marka sarayda mı oturacağınızı sanıyordunuz? Neyse yarın ya parayı verirsiniz ya da kendinize yeni bir yer ararsınız. Çatımın altında haddini bilmezlerle nankörleri oturtmaya hiç niyetim yok.

Adam arkasını döndü. Annesi adamın kollarına atıldı.

— Bekleyin, Bay Abramakher! Kocamın dediklerine kızmayın. Bizler cahil insanlarız, nasıl konuşulacağını bilmeyiz. Kusura bakmayın, Bay Abramakher! Elbette paranızı ödeyeceğiz. Belki borcumuzun bir kısmını çalışarak ödeyebiliriz, değil mi? Yanınıza bir çamaşırcı almayacak mısınız? Çamaşırlarınızı ben yıkayabilirim... Belki Bayan Abramakher'le kızları dikişlerini yapacak birini arıyorlardır. Sarah dikişlerini diker.

Annesi, adama sızlanarak yalvarıyordu. Adam, bir kere daha Sarah hâlâya baktı:

— Bu iyi işte, birkaç gün daha bekleyeceğim... Yarın büroma gelsin, dedi, parmağıyla Sarah hâlâyı göstererek. Onun için belki bir iş vardır...

Ve şişman adam çekip gitti. Moise, adama dil çıkartmayı istedi ama annesi görecek olursa kulaklarını iyi koruması gerekecekti! Tıpkı bu sabah kedinin kuyruğuna kutu bağladığı zamanki gibi.

* * *

Sigismond Raievski ailesiyle birlikte oturduğu küçük odaya gece yarısını bir saat geçmeden dönmezdi. Edwige ona yine kuşkuyla bakıyordu.

— Seni o kadar az görebiliyorum ki... Her şey eskisi gibi geçiyor Sigismond, hiçbir zaman huzura kavuşamadım. Senin için hâlâ korkuyorum. Kuşkusuz benim alın yazım bu... Geri geldiğin zaman o kadar mutluydum ki... Bunca yıl sonra anlıyorsun değil mi, Sigismond? Sensiz geçen bunca yıl!

Elini karısının omuzuna koydu. Karısı için elinin dokunuşu sevgi dolu sözlerden daha değerliydi. Gerçekte neler denileceğini de bilmiyordu. Aşkının içtenliğini, büyüklüğünü nasıl olmuş da karısı halâ anlayamamıştı. Edwige, Varşova'daki gizli bir toplantı sırasında Sigismond'la nasıl tanıştığını hatırladı. Kocasının Parti'deki adı Yoldaş Bourru'ydu. Edwige de bu toplantının sonunda Polonya Sosyal Demokrat Partisi'ne üye olmuştu. Komite üyesi olan ve Sular İdaresi'nde makine kurucusu olarak çalışan yoldaş Bourru onu evine kadar götürmüştü. Dostlukları o gece başlamış, bunu aşkları izlemişti.

— Sigismond, sizleri benden ayırabileceklerini düşünmek bile istemiyorum. Siz diyorum, çünkü küçük senin gölgen gibi oldu. Gözlerini üzerinden ayırmıyor. Senden başkasına benzeyemeyeceğini biliyorum. Ama buna kalbim dayanamıyor. Nerede olursam olayım, ne yaparsam yapayım kendimi sizleri düşünmekten alamıyorum. O kadar acı çektim ki sizleri kaybedersem artık dayanamam...

Sigismond'un parmakları susturmak istercesine omuzunu sıkıyordu.

— Hayır, Edvi, her şeyi çok iyi anlıyorum. Acının ne demek olduğunu da bilirim. Elbette bir ananın acısı daha güçlü oluyor. Birisini kaybetmek güçtür ama başka ne yapabiliriz? Daha önce Parti'deydin. Savaş başladığında tek amaç en değerli varlıklarımızı kaybedecek bile olsak, her ne pahasına olursa olsun düşmanı ezmektir. Bunu en iyi bilmesi gerekenlerden biri de sensin!

Göğsünde karısının başını, göz yaşından ıslanmış ya-

nağını duydu.

— Parti'den koptuğun için hakkında simdi karar vermek istemiyorum. Bazen zayıflar savaşın ağırlığını taşıyamazlar. Geçen yıllar boyunca yoldaşların hiçbiri bayrağı elinde tutmasını bilemedi. Bazıları uğraşı terk etti, tüm düşünce ve tasaları aileleri oldu. Onlar için ailelerinin yitirilmesi kendi öz varlıklarının yitirilmesi demekti. Ama tüm bir yaşam bu odanın içinde tutsak edilebilir mi? Düşün, Edvi! Bize yeniden dönecek, mutluluğunu bizde bulacaksın, sevgilim... Geleceğimiz nasıl olursa olsun yaşamının her zaman için bir amacı olacak.

Edwige'in dudakları, kalbinin şiddetle attığı yere sevecenlikle dokundu. Büyük bir sevgiyle karısını kendine doğru çekti.

* * *

Oğulları odanın bir köşesinde elleri göğsünde kenetlenmiş, derin bir uykuya dalmıştı. Raymond düş görüyordu. Uçsuz bucaksız bir stepin ortasında babasıyla birlikte küçük bir tepenin üzerindeydiler. Geceydi. Doğudan parlak bir ışık yükseliyor sanki step alev alev yanıyordu. Rüzgâr yaklaşan fırtınanın göz korkutan gürlemesini de beraberinde getiriyordu. Uzakta, gözün alabildiğine uzakta yığınlarla insan dalga dalga ilerliyordu. Parlak bir ışıkla yıkanan bayraklar ateşten daha aydınlık bir şekilde yanıyordu. Silâhlar parıldıyordu. Toprak atların nalları altında sallanıyor, tüm ağızlardan her taraftan duyulan bir şarkı yükseliyordu. "Bizimkiler geliyor, küçüğüm. Onları karşılamaya gidelim" dedi babası elinden tutarak.

* * *

Raievskiler erkenden uyandılar. Günlerden pazardı. İhtilâlcı işçiler dere yatağına yakın bir yerde, garın su deposunda çalışan makinistin evinde buluşacaklardı. Raievski gece gündüz demeden bütün zamanını, kardeşlik bağlarıyla birbirlerine bağlı olan insanları, kendilerini ezenlere karşı savaşmak için birleştirmeye çalışarak geçiriyordu. Savaşmayı geçici olarak bırakan eski gizli militanları da buldu. Her gttiği yerde, kendisini koruyan oğlunun varlığını duyuyordu. Makinistin geniş odasında işçilerle buluş-

tuğu zaman bile Raymond demiryolu makasçısının boş kulübesinde, her yeri yüksekten gören bir noktada duruyor, bulunduğu yerden her yeri kolluyordu. Pompa istasyonu aşağıda, dere kenarındaydı. Kuzeye doğru uzanan demiryolu sağdaki pencereden gözüküyordu. Soldakinden ise depoya giden yolları, daha uzakta da garı görüyordu. Makinist Kovallo bulunduğu yerden daha ayrılmamıştı. Dere üzerindeki küçük bir köprüyü onarıyor gibi duruyordu. Derenin kenarında uzanan yoldan dört adam geçtikten sonra, baltasını omuzuna aldı, kulübeye doğru yöneldi.

— Gözlerini dört aç çocuk, dedi kuru bir sesle Raymond'a. Buradan kimse geçmez, raslantı olarak biri gelirse bırak geçsin. Merdivenlerden aşağı inmeye başlarsa berenle işaret verirsin. Kızıma senin işaretini beklemesini söyleyeceğim. O da hemen bana haber verir.

Kovallo merdivenlerden aşağı indi. Odaya girdi, önce kızına seslendi:

— Olessia, sen burada kal ve sakın söylediklerimi unutma. Sanırım herkes geldi, konuşmaya başlayabiliriz. Soru dolu gözlerle yeni gelenlere baktı. Saçları gibi kısaca kesilmiş beyaz sakalıyla bir kirpiyi hatırlatıyordu. Zekâ dolu gri gözleri Raievski'nin üzerinde durdu.

— Haydi, söz senin Sigismond. Konuş seni dinliyoruz, dedi masaya yaklaşarak. Gelenlere döndü:

— Onu tanımıyor musunuz yoksa, diye sordu. Onunla eski dostuz. Bildiğiniz gibi onu buraya uyuyan suyu biraz uyandırmak için yolladılar. Çünkü köşemizde gülünç bir şekilde halktan geri kaldık... Şehirde ayaklanma başladı, bunu daha yakından görmek gerek.

Gregoire Kovallo Ukraynaca konuşuyordu.

— Yoldaşlar, diye başladı Raievski, Bölge İhtilâl Komitesi beni sizlerle bazı konuları tartışmak için görevlendirdi.

— Bu komite kimlerden kurulu, diye safça sordu Vorobeiko. Odanın bir köşesine çekinerek ilişmiş zayıf bir çocuktu. Oturumda bulunanların en genciydi. Raievski ona gülümseyerek baktı.

— Tasalanmayın, emin kimselerdir.

Vorobeiko sustu, utanmıştı.

— Parti örgütümüz kurulalı çok oldu, diye devam etti Raievski. Kalabalık değiliz, otuz yedi kişiyiz. Ama hepsi de güvenilir kimselerdir. Şehirde bir değişiklik olacağa benzer. Almanlar geri çekiliyor, senyörler iktidarı ele geçirmek için ellerini uzatacaklar. Bugün içinn bu elleri durduracak gücümüz yok. Bir an önce harekete geçmeli, işsizleri, şeker fabrikasındaki işçileri ayaklandırmalıyız. Yoksa bu çakallar bizi ezer. Biz de onları defetmekte güçlük çekeriz.

Raievski'nin tam karşısında oturan, sağlam ama dengesiz yapılı; lokomotifin ocağına her gün doldurduğu dumansız maden kömürü kadar kara suratlı olan Danilo Çobot eski taburesini çatırdatarak yerinden oynadı.

— Hepsi tamam... Ama senyörleri kovmak için silah gerekir. Halka gelince, onu ayaklandırırız, bu kesin ama silahımız yok. Bu yumruklarla fazla bir şey yapılamaz diye gürledi, güçlü ve gür sesini alçaltarak. Bütün gözler iri yumruklarına takıldı. Vorobeiko cesaretle öne fırladı.

— Eksik olan silahsa fazla uzağa gitmeye gerek yok. Yedi numaralı hattın ucunda silah dolu bir vagon var. Silahların yüklendiğini kendi gözlerimle gördüm. Garın yanındaki silah deposunda da çok sayıda mermi var. Bu yoldan gidersek bu akşam bile vagonu buraya getirir, boşaltır, silah sandıklarını yedek su deposuna yerleştirebiliriz. Pompa istasyonu uzak olduğundan kimse bir şey göremez... Yalnız işi ağırdan almamak gerekir.

Raymond eve gitgide yaklaşan bir adamı dikkatle izliyordu. Demir yolunun üzerinden yürüyordu. Rüzgâr, mırıldandığı şarkıyı önüne katmıştı.

Sen benimsin sevgilim...

Bizi ancak ölüm ayırır!

Hava soğuktu ama adamın pamuklu gömleği göğsüne kadar açıktı. Neşesi yerindeydi. Kızıllığını yitirmiş başlığı başının arkasına doğru kaykılmıştı. Rüzgâr olgun çavdar rengindeki meçiyle delicesine oynuyordu. Elleri cebinde, şarkı söyleyerek büyük bir neşe içinde ilerliyordu. Raymond onu tanıdı. Gelen, şeker fabrikasında şoförlük yapan Andre Ptakha'ydı. Şimdilik, Raymond'u en çok ilgilendiren Ptakha'nın nereye gittiğiydi. Şehre gidecekse sağdaki yola

sapmalıydı. Hayır, buraya geliyordu! Pompa istasyonuna yönelmişti. Buradan geçerek gidilebilecek tek yer orasıydı. Raymond yerinden çıktı.

— Hey, Andre!

Ptakha başını çevirdi, nereden çıktığını anlaya¬madığı Raymond'a şaşkınlıkla baktı.

— Nereye gidiyorsun, Andre?

— Peder Gregoire'ı görmeye gideceğim, evi aşağıdadır da...

— İyi ama orada ne yapacaksın?

— Ne mi yapacağım? Hımm... Hep aynı şey. Onda bir güvercin var... Pazarları onu dinlemeye giderim. Çok iyi şakır, diye cevap verdi Ptakha alaycı bir gülüşle, Raymond'un elini sertçe sıkarak. Ya sen ne arıyorsun burada?

— Ben... Hiç... Geziniyorum. Buraya hiç gelmemiştim... Bir göz atmak istedim, diye cevap verdi

Raymond şaşırarak.

Ptakha gülmüyordu. Gri ve cesur bakan gözleri Raymond'u kuşkuyla süzüyordu. Başlığını kaşlarına kadar indirdi.

— Bir göz atmak istedin ha! Senin gibi karatavukları çok gördüm ben! Kendine gezecek başka bir yer arasan iyi olur. Burada avlanmak yasak, anladın mı?

— Hayır...

— O zaman kavgaya hazır ol!

— Kavga mı? Niçin? Ne diyorsun be!

Ptakha, sözleriyle çelişmeyen bir hareketle ellerini cebinden çıkardı.

— Saflık numarasına yatma. Ne karşıma dikilip durdun, kendini şehrin efendisi mi sanıyorsun? Bekle de çeneni dağıtayım, Ukranyalıların kafası kızdırılınca neler yaptıklarını görmüş olursun dedi Andre, karşısındakine gözdağı verircesine.

— Bırak bunları şimdi Andre. Ne diyorsun sen! İlle de kavga etmek istiyorsan git başkasını bul, diye cevap verdi Raymond, Andre'nin tutumu karşısında gitgide sabırsızlanarak.

— Bakıyorum yelkenleri hemen suya indirdin! Siz Po-

laklar hepiniz birbirinize benzersiniz, kadife elbiseli, çıngıraklı göbekliler. Sizin için bir Ukranyalıyla bir yük beygiri aynı şeydir zaten.

Raymond bir adım ilerledi, güçlükle kendini tutarak konuştu:

— Sarhoş olmasaydın bu sözlerinden dolayı kaburgalarını kırardım. Hırçın köpekten betersin!

Ben de seni adam sanırdım. Bütün Polonyalılara neden hakaret ediyorsun? Ne kadifesi be? Kime yük beygiri demişim? Odun kafalı sen de, defol buradan!

Aşağıdan genç bir kızın çınlayan sesi gelmeseydi bu tartışmanın nerede kesileceği bilinemezdi.

— Andre!

İkisi de sesin geldiği tarafa döndü. Olessia, evin önündeki beton su deposunun üstündeki platformda ayakta duruyordu. Ptakha, kararsızlık içinde birkaç saniye durdu, sonra aşağıya inmeye başladı. Başlığını tekrar başının arkasına doğru yatırdı. Birkaç adım attıktan sonra durdu, Raymond'a döndü:

— Yine de başka yerde aransan iyi olur. Yoksa arkadaşım olmana rağmen ağzını dağıtırım, anladın mı?

Olessia sabırsızlıkla Andre'nin yanına gelmesini bekliyordu. Serseri, kuru ve soğuk bir rüzgâr küçük vadinin içlerine kadar uzanıyordu. Olessia rüzgârın arsızlığına eteklerini koruyarak karşı çıkıyordu. Uzun bir örgü giysi sarıyordu vücudunu. Daha on yedisinde bile yoktu. Canlı ve şen mizacını yansıtan siyah gözlü bir kumraldı. Bütün atılımlarında kadınımsı bir çekingenlikle gençlik ateşinin karışımı duyuluyordu. Bu çelişki de onu çekici yapıyordu. Narin bir dağ keçisi gibi güzelliğinin farkındaydı. İçinde daha şimdiden uyanan kadınlığı onu en güzel hareketleri yapmaya zorluyor, beğenilmek isteğiyle en akıl almaz yollara başvuruyordu.

— Ne konuşuyordunuz, diye sordu Andre'ye, merhaba demek fırsatını bile vermeden.

— Ailelerden... Dedesiyle büyükannem teyze çocukları oluyor da... Ya sen ne yapıyorsun? Hava soğuk, beni içeri almayacak mısın?

Andre birdenbire sustu. Genç kızın yarı açık gözleri o denli soğuktu ki kendini rahatsız hissetti.

— O kadar mı?

Ptakha, genç kızın sorusunda pek de saklı olmayan bir aşağılama sezinledi. Aralarında bir çatışma çıkması kaçınılmaz olmuştu. Andre'nin tartışmaya niyeti yoktu. Buraya bunun için gelmemişti. Ama Raymond'la karşılaşması, Olessia'nın sertliğe kaçan sevimsiz sorusu her şeyi berbat etmişti.

— O kadar mı? Olessia betona topuğuyla sabırsızca vurdu.

— Ona bir de defolup belasını başka yerde aramasını söyledim, anladın mı?

Andre, gününün nasıl olsa berbat olduğunu düşünerek kızın karşısında dimdik duruyordu. Yeni bir rüzgâr dalgası Olessia'ya birdenbire saldırdı. Rüzgârın havalandırdığı eteklerini indirmek için ellerini öfkeyle elbisesine vuruyordu. Andre bakışlarını isteksizce başka yöne çevirdi.

— Ne eşeklik! Ne eşeklik! Şimdi öbürü ne düşünecek, diye mırıldandı Olessia.

— İyi, diyelim ki ben eşeğim, peki ama sen ne diye ağlıyorsun. Ben sana hiçbir şey...

— Ben, ben mi ağlıyorum? Bu sümüklünün önünde bir ağlamak eksikti. Rüzgâr gözlerime dokunuyor ve o, o da... Kadın düşkünü! Ne dolanıp duruyorsun buralarda? Seni bir daha görmek istemediğimi kaç defa söyledim!

— Ben senden hiç böyle bir şey duymamıştım.

— Defol, gözlerimi rahatsız ediyorsun.

Olessia arkasını döndü. Andre onunla barışabilmek için ne yapacağını bilemiyordu. İçgüdüsel olarak, Raymond'un buraya randevu için gelmediğini anladı. Olessia'nın da böyle bir amacı yoktu.

— İşler kötü gidiyor, dedi üzüntüyle, elini cebine daldırarak. Parmakları dörde katlanmış bir kâğıt parçasına değdi. Kâğıdı cebinden çıkardı, iyice açtıktan sonra okudu, "Volhynie'deki Polonya Devleti Silâhlı Kuvvetleri başkanının bildirisi"...

— Bilemezsin, Olessia, baban bu kağıdı bir okusay-

dı... Ne yapıyor? Senin hoşuna gitmesem bile belki gidip onu görebilirim.

— Babamın işi başından aşkın. Bir sürü insan var içerde. Ver onu bana!

Olessia kâğıdı alıp bir göz attı. Bildiri Polonezce ve Rusça yazılmıştı.

— Burada bekle, şimdi geliyorum, dedikten sonra eve koştu. Andre eski neşesine yeniden kavuşmuştu; şimdi işleri daha iyi gidiyordu. Sırtını rüzgâra vererek bir sigara sarmaya başladı.

Odadaki herkes eksilmeyen bir dikkatle dinliyordu. Raievski, her kelimenin hakkını vererek, ağır ağır okuyordu:

— Birinci paragraf. Polonya halkının isteği üzerine bütün yetki jandarma genel kumandanına verilmiştir.

— Görüyor musun? Kendisi Ukranya'nın ortasında, Polonya halkı adına hareket ediyor, diye öfkeyle bağırdı depoda odunculuk yapan Ostap Çaçabel.

— Bunlar ne zaman Polonyalılardan yetki istemişler? Bunu bilmek isterdim, diye bağırdı Metelski bir sıçrayışla doğrularak.

— İkinci pragraf. Şehirde sıkıyönetim ilan ediyorum. Akşam saat yediden sonra sokağa çıkma yasağına uymayanlar ölümle cezalandırılacaklardır.

— Üçüncü paragraf. İzinsiz her türlü miting ve toplantı yasaklanmıştır. Yeni kurulan idareye ve kumandana karşı propaganda yapanlar derhal kurşuna dizilecektir.

— Vay canına!

— Ne olacağı hemen anlaşılıyor.

— Buna "Polonya halkının egemenliği" derler.

— Amma da korkak şeylermiş, bu Polonyalılar.

— Dördüncü paragraf. Dikkat: Her türlü özel mülke ve Polonya devletinin vatandaşlarına ait özel malikânelere karşı girişilecek eylemler yağma olarak nitelendirilecektir. Bu çeşit olaylara yol açanlar haydut muamelesi görecektir.

— Tamam, işte bizden söz ediliyor! Bildiriye buradan başlasalardı iyi olurdu.

— Polonya halkının değil asilciklerin borusu ötüyor, diye kükredi Çobot.

— Devam ediyorum. Beşinci paragraf. Yeni kurulan birlikler için gönüllü askerler toplanacaktır. Her gönüllü yedirilip yerleştirildikten başka ayda elli mark alacaktır.

— Daha neler var? Kovallo sabırsızlanıyordu.

— Daha neler mi var? Kumandanlık Polonya'nın baş düşmanı olan Bolşeviklere karşı acımasız bir savaş verecektir. Bolşevik partisine katılmış olan herkesin 24 saat içinde sıkıyönetim mahkemesine ihbar edilmesini emrediyorum.

— Tamam, bu da bizler için.

— Onlara kemiklerimizi kırdırtmayacağız. Çobot, gür saçlarını öfkeyle karıştırıyordu.

— Herif her şeyi aceleye getiriyor, kimmiş bu adam?

Raievski imzaya baktı.

— Albay Moguelnitski.

Bir an kimseden ses çıkmadı. Raievski bildiriyi masanın üzerine bıraktı.

— Yoldaşlar sanırım şimdi her şey apaçık.

Raievski karşısındakilerin korkusuz gözlerine bakarak iyi bir takım kurabileceklerini düşündü. İşçilerin yüzleri ciddi, o derece de karanlıktı. Çaçabel yaşından beklenmeyen bir olgunluk içindeydi. Vorobeiko derin düşüncelere dalmıştı. Kovalîo, Çobot ve Doktor Metelski'nin İhtilâl Komitesi'nin üyesi olduklarını ikisi de bilmiyordu. Onlara göre oturuma İhtilâl Komitesi adına katılan yalnız Raievski'ydi. Raievski ev sahibine yaklaşarak:

— Ne olup bittiğini öğrenmek için gençleri şehre yollayalım. Raymond kızınla şehre inebilir.

— İyi, gidip onlara söyleyeyim.

— Şimdi neler yapmamız gerektiğini konuşalım, dedi Raievski.

Olessia Ptakha'yı buldu.

— Hadi bakalım, huysuz adam, şehre ineceğiz. Olup bitenlere bir göz atalım. Ptakna'nın koluna girerek konuşmasına kararlı bir şekilde devam etti.

— Raievski'yle barışman gerekir, yoksa aramızda her şey biter! Bu kadar kafasız olmasaydın onun buralarda ne aradığını söylerdim, dedikten sonra kulübeye doğru koştu.

— Raymond hadi gel, şehre gidiyoruz. Babam olup bi-

tenleri öğrenmemizi istedi. Babanız bizde kalacak. Vorobeiko sizin işinizi üstüne alacak. Sözlerine heyecanla devam etti:

— Ptakha size saçmalamış, iyi bir çocuktur aslında, dediklerine pek kulak asmayın, hadi gidiyoruz!

Ptakha sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi Raymond'la çene çalmaya başladı. Gardan birkaç el silâh sesi geldi, arkasından lokomotifin ıslığı duyuldu, ama birdenbire sustu. Her yeri bir sessizlik kaplamıştı.

— Sen şehirden geliyorsun, değil mi, Andre? Ne oluyor?

Olessia'nın sesi kuşku doluydu.

— Gerçekte ne olup bittiğini ancak Tanrı bilir ya, ben Belediye'nin yanında atlı bir birlik gördüm, birkaç züppeyi silâhlandırmışlar. Avukatın oğlu Sladkeviç de vardı aralarında. Başlıklarına ak kartallar yapıştırmışlar... Çoğunluğu liseli öğrencilerdi. Amma da gülünç şeyler!

Demiryolunda kimseler yoktu, deponun kapıları kapatılmıştı. Çevrede tek bir hayat belirtisi olmayışı olağanüstü bir durumun habercisiydi. Garın üzerinden geçen köprüye varmaya birkaç adım kala karşılarında bir gölge belirdi. Bu Avusturyalı bir polisti. Gelenlerin görünümü kendisine güven vermese bir koşuda yanlarına varırdı. Kötü bir Polonezceyle kuzeyi gösterip soluk soluğa konuştu:

— O taraflarda hiç silahlı birilerini gördünüz mü?

Aralarında yalnız Raymond Polonezce konuşabiliyordu.

— Hayır.

Polis pompa istasyonuna doğru ilerlemeye başladı. Birkaç adım atmıştı ki Ptakha'nın bacaklarına attığı beklenmedik bir tekmeyle boylu boyunca yere uzandı. Andre aynı çabuklukla adamın üstüne atladı, güçlü kollarıyla vücudunu iyice kavradı. Avusturyalı tüm çabasına karşın kendini Andre'nin kollarından kurtaramıyordu.

— Raymond, tabancasını al! Çabuk ol!

Raymond polisin üzerine eğildi, becerikli elleriyle kılıfın kopçasını açıp tabancayı aldı. Ptakha, kurbanının üzerinden kalkarken süngüyü de geniş kılıfından çekip çıkarmayı unutmadı. Raymond, eline geçirdiği tabancayı ne yapacağını kestiremeden sağa sola çevirip duruyordu. Her şey o kadar çabuk olup bitmişti ki, Olessia kendini toparlayacak

zaman bulamamıştı. Polis bir sıçrayışta ayağa kalktı. Korku ve öfkeden çenesi titriyordu ama Ptakha'nın kararlı görünümü tüm karşı koyma isteğini ortadan kaldırmıştı.

— Hadi, kaçın! Kirişi kırmanın tam sırası!

Andre süngüsünün ucuyla kuzeyi gösteriyordu.

— Anlıyor musun? Sizde nasıl derler buna? Raus! Schnell! Tabanları yağla!

Raymond tabancayı cebine sakladı. Polis arkasına baka baka kaçıyordu. Birkaç adım attıktan sonra belindeki boş kılıfları çıkartıp yere fırlattı. Andre gidip onları yerden topladı, süngüyü kılıfına geçirirken kendi kendine gülümsüyordu.

— Bunları nereye koymalı?

Olessia, Andre'ye kızarak:

— Deli misin sen? Ya hepimizi öldürseydi, diye çıkıştı.

— Ne yani, elimin altına gelen bu nimeti görmezlikten mi gelmeliydim? Tabanca onun ne işine yarar ki? O burada işini bitirdi artık. Oysa benim çok işime yarar.

— Süngüyü ne yapacaksın? Onu bir yere at da gidelim artık.

— Olur, mu hiç? Ondan iki tane büyük boy bıçak çıkar. Basamağın altına saklarsam kimse bulamaz. Siz yola devam edin, ben size yetişirim.

Onlara köprünün üstünde yetişti. Raymond kuru bir sesle:

— Dinle Andre, bir daha böyle bir tehlikeye atmaya niyetliysen bizle gelme. Kötü bir iz bıraktık arkamızda, dedi.

— Sen hâlâ onu mu düşünüyorsun? Ama her şey yolunda gitti. Çoktandır bir tabancam olsun istiyordum, böyle bir fırsatı kaçıramazdım. Enayi amma da korktu! Herif korkudan on kilometre daha tabanları tepmiştir. Amma da matrak iş.

Andre'nin kahkahâlârına Raymond'la Olessia da katıldı. Andre neşesini bulmuştu. Köprünün üzerinde hem dans ediyor, hem de alçak sesle şarkı söylüyordu:

Hey, kuzenim, bağırma öyle,

Bir o yana, bir bu yana dön şöyle!

Birden aklına parlak bir fikir geldi, başarısını soylu bir

hareketle tamamlamalıydı.

— Tabancayı sana veriyorum, Raymond! Al işte, arkadaşlık diye buna derler! Ben kendime başka bulurum.

Olessia sert bir şekilde ona döndü.

— Anlaşılan yolda yine birisine saldıracaksın. Bizi rahat bırak! Duyuyor musun? Rahat bırak!

— Yanlış anladın. Neden gözümü korkutmak istiyorsun hep? Bütün kalbimle doğruyu söylüyorum, o ise... Her neyse, uslu duracağım artık, insanın karşısına bazan iyi fırsatlar çıkıyor... Hem sen neden korkuyorsun? Hadi Raymond kılıfı al, istediğin zaman beline takarsın. Bu kızlar da savaştan anlamaz zaten...

— Kızlara karşı biraz ince davranmayı bilsen...

Andre Olessia'yı dinlemiyordu bile. Raymond'u boynundan tutup kendine çekti. Kulağına biraz da sıkılarak fısıldadı:

— Aramızda geçenlerin üzerine bir çizgi çektik bile, değil mi? Bu tabancayı uygun bir yerde birlikte deneriz. Tamam mı?

Raymond hiç cevap vermeden elini arkadaşının omuzuna koydu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Moguelnitskilerin şatosunda bu pazar herkes erkenden uyandı. Polonya jandarması üniformalarını kuşanmış silâhlı adamlar ahırlarda atlara eğer vuruyordu. Şatonun hizmetçilere ayrılmış olan bölümünde askerler hareket işaretini bekliyordu. Schmultke'yle Sonnenbourg kahvaltılarını yeni bitirmişlerdi. Kapı açıldı, içeriye elinde bir kâğıtla Joseph girdi.

— Kontes Stephanie çok önemli ve acele bir iş için kendisini görmenizi rica ediyor.

Subaylar birbirlerine şaşkın gözlerle baktılar; aceleyle masadan kalkarak ve üniformalarını düzelterek sessizce yaşlı uşağı izlediler. İkinci kata geldiklerinde, Joseph, Stephanie'nin oda kapısını ardına kadar açarak Almanlardan içeri girmelerini rica etti. Onları odada karşılayan kontes değildi, içerde daha önce hiç görmedikleri üniformalı, silahlı subaylar vardı. İçlerinden elinde silah tutan biri kapıyı kapatıp tam arkalarında durdu.

—Bu da ne demek oluyor, diye kuru bir sesle sordu Sonnenbourg.

Schmultke içgüdüsel olarak elini beline götürdü. Tabancasını aşağıda unutmuştu. Barankeviç'le yaşlı kont odanın gerisinde koltukta oturuyorlardı.

— Oturun beyler, dedi içlerinden bir subay. Renksiz yüzü sırıtırken burulmuştu. Almanlar oturmadılar. Barankeviç yavaşça yerinden kalktı. Almanlara doğru yaklaştı. Daha önce onlarla tanışmıştı, elini uzattı ama iki subay da hareketsiz kaldı. Barankeviç kızardı.

— Hımm... evet! diye konuşmaya başladı. Beyler hemen konuya giriyorum. Ülkemizden yavaş yavaş çekildiğiniz için bizi koruyabilecek ve düzeni sağlayabilecek durum-

da değilsiniz artık, bu nedenle kendi kendimizi korumaya karar verdik.

— Biz dediğiniz kim?

Sonnenbourg ona kuşkuyla baktı.

— Biz, yani Polonya Bölgesi Kumandanlığı. Yüksek izninizle tanıştırayım. Barankeviç iri göbeğini Polonyalı subaylardan birine çevirdi.

— Albay kont Moguelnitski, birliğin kumandanı.

— Edouard Moguelnitski? Fransız ordusunda albay olanı mı?

— Ta kendisi teğmen. Aslında ben Rus Kraliyet Muhafız Alayı'nda albaydım ama bütün savaş boyunca özel bir görevle Fransa'da bulundum. Rusya'da Bolşevik ihtilali patlak verince Fransız ordusuna geçtim.

— Bu durumda sizi tutuklamak zorundayız.

— Biraz geç kaldınız, teğmen. Üstelik sizi buraya getirmekte apayrı bir amacımız var. İki taraf için de en iyi yol ortaya çıkan yeni durumu soğukkanlılıkla değerlendirmek olacak, diye devam etti Edouard. Şu anda şehir bizim elimizde. Sizlerden yalnızca tarafsız kalmanızı istiyoruz. Ülkemizi boşaltırken size zorluk çıkartmayacağız, ancak bir şartımız var: Siz de bizim işlerimize karışmayacaksınız. Kuşkusuz, bütün silah depolarıyla savaş gereçleri bizim elimize geçecek.

Schmultke'nin yüzünü bir öfke dalgası kapladı. Edouard devam etti:

— Sizin de gördüğünüz gibi ayak takımının başkaldırması söz konusu değil, tam tersine bütün amacımız geri çekilen ordunuzu adım adım izleyen kızılları durdurmak. Alman orduları ülkeden çekilir çekümez tüm ağırlıklarıyla üzerimize çökecekler, işte bu yüzdendir ki, sizin ülkeyi terk etmenizi beklemeden kuvvetlerimizi düzene sokmak zorunda kaldık. Sizler kibar ve aklı başında subaylarsınız. Yıllardır ayrı düşman kamplarında bulunduğumuz doğrudur ama bugün iki tarafın da ortak bir düşmanı var: ihtilâl. Bize karşı her türlü baskı kızılların işine yarayacaktır. Bunun da, sizin işinize geleceğini hiç sanmıyorum.

Sessizlik birkaç saniye sürdü. Schmultke soran gözler-

le Sonnenbourg'a bakıyordu.

— İyi ama bu işe bölge kumandanı ne diyecek, diye şaşkın bir şekilde mırıldandı Sonnenrbourg.

— Kardinal Benoit Hazretleri daha önce albayla anlaştı, dedi arkasından gelen yumuşak bir ses.

Konuşan az önce, kimseye duyurmadan odaya giren Peder Jerome'du. Sonnenbourg'a mühürlü bir zarf uzattı. Almanlar mektubu okurken yaşlı kontun yanındaki boş yere oturmak için odanın öbür ucuna doğru gösterişsiz adımlarla ilerledi.

— Evet, beyler, kararınız nedir, diye sordu Edouard.

— Bu durumda söylediklerinizi kabul etmekten başka çaremiz yok, dedi boğuk bir sesle Sonnenfeourg.

— Çok teşekkür ederim beyler, serbestsiniz. Bundan böyle evimizde konuğumuz sayılırsınız. Askerlerinize yeni tutumlarının nasıl olacağını anlatırsanız size minnettar kalırım. Teğmen Zaremba, tabancanızı yerine koyun. Astsubay Moguelnitski birlik yola çıkmak için hazırlansın. Beyler, herkes görevi başına dönebilir.

Yarım saat kadar sonra süvari ve piyadelerden kurulu bir bölük üç mitralyözle silahlanmış bir halde şehre doğru yola çıktı.

* * *

Küçük hücre çok kötü aydınlatılmıştı. Kalın demir çubuklarla örülmüş iki pencere aydınlıktan yana cimri bir günün habercisiydi. Yönetmeliğe aykırı olarak tam otuz bir adam sıkışık bir şekilde odanın içinde uzanmıştı. Kalabalıktan uzun tahta kerevetler görünmez olmuştu. Oda pislik ve kirden geçilmiyordu. Yere uzanmış olan iriyarı dev gibi bir köylü, parmaklarıyla uzun sakalını tarayarak kocaman başını Pşigodski'ye çevirdi.

— Aynı masalları anlatmaktan hâlâ bıkmadın! Bu Polonyalılar bizi hep küçük görürler. Senyörleri de bize, sanki davarmışız gibi bakıyor, hatta "bidlo" bile diyorlar. Bu gidişle Ukranyalılarla Polonyalılar arasındaki savaş ömür boyu sürüp gider.

Pşigodski öfkeyle tükürdü.

— Neler geveliyorsun yine, be! Bu kadar kafasız olmak

için bu kadar iriyarı olmaya hiç gerek yok. Aptal suratlı, neden seninle hep kanlı bıçaklı olmamı istiyorsun. Senyörler ikimizi de aynı deliğe tıkıyor, görmüyor musun? Polonyalıdan Polonyalıya fark var; hepsi senyör değil, Tanrı'ya şükür! Senin gibi yoksulluk çekeni de çok!

Köylü, Pşigodski'yi güvensizlikle dinliyordu.

— Sen de senyör olsaydın kırbacı Zaionçkovski gibi iyi kullanırdın. Bir yandan senin gibi yoksul Polonyalı çok diyorsun, öbür yandan da aptal suratlı, kafasız diyerek beni aşağılıyorsun. Sen ne sanıyorsun beni? Kafam bal gibi çalışır.

Pşigodski yattığı yerden kalkıp oturdu. Karşısındaki adama bir süre gözlerini dikti, sonra gülerek devam etti:

— Senin bugün sinirlerin bozuk, galiba. Ben sana elimden geldiğince kibar davranmaya çalışıyorum, sen ise söylediklerimden alınıyorsun.

— Bana kafasız de, hayvan de, sonra kibarlık ediyorum de... Kibarlık bunun neresinde be?

— Bırak böyle konuşmayı. Senin yaptığına öküzün altında buzağı aramak derler. Aslında her işin temeline inmek gerekir.

Yan taraftan saçsız bir baş doğruldu. Karanlıkta iki parlak göz Pşigodski'ye dikildi.

— Ne kadar da inatçıymışsınız, Bay Pşigodski. Bu iri yarı, kanlı canlı boğanın aklını çelmek istiyorsunuz, ama bir türlü işin üstesinden gelemediniz.

Bu iki kurnaz gözün sahibi uzandığı saman yığınının üzerinden doğrularak iyice ortaya çıktı.

— Sana ne bundan dedi, adamın Polonezce söylediklerini anlayabilen köylü.

Pşigodski yan gözle, siyah kirli elbiseli, buruşuk kravatlı adama baktı.

— Beni her şey ilgilendirir, çünkü ben...

— Dolandırıcı, aşağılık herifin birisin, diye genç ve tiz bir ses adamın cümlesini tamamladı.

— Kapa çeneni, yoksa...

Küçük adam yumruğunu sıkıp sesin geldiği tarafa doğru salladı. Pşigodski'nin yanında uzanan kemikli ve solgun

yüzlü, orta yaşlı bir işçi ağız kavgasına karıştı.

— Otur yerine, Bay Dzebek. Pşeniçek'in dedikleri doğru. Bütün saf köylüleri dolandıran sen değil misin?

— Ben mi dolandırdım, diye sorarken elini cebine soktu Dzebek.

Hücredekilerin çoğu gürültüden uyanmıştı. Aralarında bu tartışmaya karışanlar da oldu. Dzebek kendisine verilen gözdağını anlamakta gecikmedi.

— Söylesene bana Patlai. Neden bu herif kendisini ne zaman gagalayacak olsak elini cebine daldırır? Bizi korkutmak mı istiyor, yoksa kötü bir alışkanlığı mı var, ne dersin diye sordu, Pşigodski.

— Cebinde ustura taşır dedi, Pşeniçek botlarını ayağına geçirirken. Ayağa kalktı, uzanmaktan uyuşmuş vücudunu oğuşturarak Dzebek'e doğru yürüdü. Sarı saçlı, mavi gözlü genç bir çocuktu. Üzerinde fırıncı işçilerinin taktığı önlük vardı. Patronu on yaşındaki bir çırağın dayaktan pestilini çıkartırken yetişip arkadan bıçakla saldırdığı için iş yerinde tutuklanmıştı. Patronu paçayı bir çizikle kurtarmıştı ama Pşeniçek mahkeme önüne çıkarılacaktı.

— Göster bakalım cebindekini diye Dzebek'e bağırdı.

Odadaki gürültü kesildi. O anda koridorda hızla yürüyen bir gardiyanın çıkardığı ayak sesiyle onu izleyen ağır bot sesleri geldi. Hücrenin kapısı açıldı. Girişte üzerinde kimsenin tanımadığı bir üniforma olan bir subay ayakta duruyor, arkasında birkaç asker tetikte bekliyordu. Hapishane müdürü tutuklama gerekçelerinin yazıldığı bir defteri şaşkın şaşkın karıştırıyordu. Psigodski yerinden doğrultu, askerlerin arasında kardeşini görmüştü. Kapıdaki subaysa kendisine Polonya birliğine katılmasını söyleyen adamdı.

— Burada serkeşlikten, dikkafalılıktan tutuklanan köylüler var yüzbaşım diye Almanca mırıldandı hapishane müdürü.

— Zaionçkovski'nin malikânesinden çalınan otlarla ilgili olanlar mı diye sordu, Wrona.

— Evet, evet... Şeker fabrikasından da yedi işçi var.

— Biliyorum.

— Birkaç kişi de değişik nedenlerle tutuklanmış. Ara-

larında iki de Polonyalı var. Biri Dzebek, dolandırıcılık ve şantajdan tutuklu, öbürüyse Pşigodski. Kumandanlık onunla özel olarak ilgileniyor.

Wrona'nın gözleri Pşigodski'yi arayıp bulmuştu. Öbürleri önemsiz suçlardan tutuklulardı, aralarında bir de çocuk vardı, Pşeniçek. Wrona defteri aldı, kırmızı kalemle Pşigodski'nin, şeker fabrikasındaki işçilerin ve köylülerin adlarının yanına birer çarpı işareti koydu.

— Geri kalanları serbest bırakın. Bir sürü tembel herifi beslemeye gerek yok. Öbür hücreye geçelim.

Yandaki hücrenin kapısı açılırken hapishane müdürü serbest bırakılanların adlarını okuyacak zamanı ancak bulabilmişti. Yirmi dakika sonra hücrede on altı kişi kalmıştı. Patlai karısına Pçeniçek'le haber yolladı. Pşigodski'yse kardeşiyle konuşabileceğini umuyordu.

* * *

— Yüzbaşım, sizden kardeşim Meçislas Pşigodski'yi, merhametinize sığınarak, salıvermenizi rica ediyorum. Kendisi dokuz numaralı hücrede tutuklu bulunuyor. Almanlara karşı atıp tuttuğu için onu hapse attılar... Adam'ın sesi titriyordu. Elini şapkasının siperliğinden çekmeden konuşuyordu.

— Ben ne yapacağımı bilirim, er Pşigodski. Siz dış kapıya gidin.

Adam yerinden kıpırdamamıştı.

— Ne diyorum? Geriye dön! Ne yapıyorsun halâ Allah'ın belası.

Adam susuyordu. Yüzünde patlayan bir yumrukla sarsıldı ve silahını yere düşürdü.

— Haydi, yürü, yoksa ben seni köpek gibi yürütmesini bilirim!

Adam ağır ağır yürüdü. Koridorlardan silahını yerde sürükleyerek geçti. Dokuz numaralı hücrenin önünde kardeşiyle göz göze geldi. Kardeşi her şeyi duymuştu.

* * *

Bütün şehir göz açıp kapanıncaya kadar rejim değişikliğini ve tutukluların serbest bırakıldığını öğrenmişti. Kısa zamanda hapishanenin çevresinde büyük bir kalabalık

toplandı. Bir müfreze asker kimseyi kapıya yaklaştırmıyordu. Raymond, Olessia ve Andre de gelmişlerdi. Serbest bırakılanlar soru yağmuruna tutuluyor, çevrelerindeki çember giderek daralıyordu. Kimse tam anlamıyla bilemiyordu olup bitenleri. İçerden fırıncı önlüğüyle genç bir çocuk koşarak çıkar çıkmaz herkes çevresini sardı.

— Herkesi bırakıyorlar, değil mi diye sordu Raymond.

— Herkesi mi? Yok canım, yalnız hırsızları... Şereflilerin üzerine ikinci bir sürgü çekiyorlar.

— Sen de hırsız mısın? Raymond bomboş ceplerini korumaya dikkat etti. Çünkü bu adamların göz açıp kapayıncaya kadar cep boşalttıklarını çok iyi biliyordu. Pşeniçek öfkeyle Andre'ye döndü:

— Bana hırsız diyen sen misin? Hergele!

— Hayır, sen, diye bağırdı Andre kavga etmeye hazırlanarak.

— Ne oluyor be, horozdan betersiniz. Soru bile sorulmuyor.

Yaşlı bir kadın Pşeniçek'i dirseğinden çekiyordu.

— Herkesi bırakmıyorlar mı dedin? Kimler kaldı içerde?

— Hak ve adalet için çarpışanlar demir kapıların ardında kalacak. Eğer bundan sonra birisi daha bana hırsız derse çenesini dağıtırım. Beni doğruların safında olduğum için içeri tıkmışlardı, neden bırakıldığımı bilmiyorum.

— Hey, çeneni kısmasını hâlâ öğrenemedin mi? İçeri dönmeye mi niyetin var? Pşeniçek'e laf atan iyi giyimli adam, şehirdeki tanınmış bir sosis fabrikasının sahibiydi. Bastonunun ucuyla Pşeniçek'i omuzundan itti. Andre bastona vurdu.

— Ona neden dokunuyorsun kokmuş sosis parçası?

Andre ani bir hareketle adamın başını süsleyen melon şapkayı yere düşürdü.

— İmdat, polis diye bağırdı adam elini saçsız başına götürerek. Uzaktan gitgide yakınlaşan nal sesleri duyuldu.

— Bu kalabalık da nereden çıktı?

Edouard Moguelnitski atının üzerinden hapishanenin çevresinde toplanmış kalabalığa küçümseyerek baktı.

— Teğmen Zaremba, kalabalığı dağıtın!

— Açılın diye bağırdı Zaremba. Kılıcını havada sallıyor, kalabalık önünden kaçıp sağa sola koşuşuyordu. Hapishanenin kapısı önünde nöbet tutan askerler süngülerini taktı. Bu kumandanlarını selamlamak kadar halkın gözünü korkutmak için de yapılmış olabilirdi.

* * *

Raymond, Olessia ve Pşeniçek iki sokak ilerde durdular. Kalabalığı dağıtan askerler dört nala uzaklaşmışlardı.

— Andre nerede kaldı, onu görmediniz mi?

Olessia kuşkuluydu. O kadar hızlı koşmuştu ki yanakları kızarmış, soluk soluğa kalmıştı. Genç adam gözlerini Olessia'dan Raymond'a çevirerek acı acı gülümsedi. Andre Ptakha bir sokağın köşesinden birdenbire çıktı. Hızla koşarken bir yandan da elindeki bastonu sallıyordu.

— En sonunda sizi buldum! Ben biraz geciktim. Gözleri neşeyle parıldıyordu. Arkadaşlarının yanına geldi, bir bahçe duvarına dayanarak gülmeye başladı.

— Ah, onu kaçarken bir görseydiniz! Herkes sağa sola koşarken, sosisçiye bastonun ucuyla bir kere daha yapıştırdım. Tabanlarını bir yağlayışı vardı ki görmeliydiniz. Herifi ben bile yakalayamazdım.

Şeytan görmüş gibi fırladı, bir kapının arkasından kayboluverdi.

Pşeniçek de gülüyordu. Raymond'la Olessia gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı.

— Bir daha seninle hiçbir yere gitmem. Bizi utandırıyorsun... Amma da anasının gözüymüşsün ha!

— Benim hiç suçum yok ki, olanlar kendi kendine oluyor, diye büyük bir rahatlıkla cevap verdi Andre.

— Al bu bastonu, arkadaşım. Sana bununla vurdular, hatıra olarak saklarsın... Hem söyle bakalım bana, içerde, fabrikadaki arkadaşları hiç görmedin mi? Patlai'yi, Chiroki'yi, diye bastonu uzatarak sordu fırıncıya.

— Görmez olur muyum, aynı hücredeydik. Vassili iyi bir çocuk. Fabrikadan gelenlerin hepsi aynı yerde kalıyor. Pşigodski diye biri daha vardı, oldukça iyi bir insandı.

Pşeniçek Ukraynaca kelime bulmakta zorluk çekiyor-

du.

— Ukraynaca bilmiyor musun, diye sordu Raymond. Hadi, gel de Vassili'nin karısına bir uğrayalım. Olanları ona anlatırsın.

— Zaten Vassili gidip karısıyla konuşmamı istemişti.

— İyi işte, seni tanıştırırız.

* * *

— Yüzbaşım serbest bırakılanlardan biri size anlatacak önemli bir şeyi olduğunu söylüyor.

Hapishane müdürü parmağıyla Dzebek'i gösterdi.

— Ne var bakalım, çabuk konuş, dedi büroya girerken Wrona.

— Sizi rahatsız ediyorum yüzbaşım. Zaferinizi kutlarım. Ben de Polonyalıyım ve...

Dzebek, dokunaklı bir nutuk atmaya başlamıştı.

— Kısa kes!

Dzebek sözlerinin sonunu getiremedi, saygılı bir gülümseme dişlerini ortaya çıkardı.

— Bir Polonyalı olarak ülkeme karşı olan görevim size içtenlikle hizmet etmemi gerektiriyor. Hapishaneye bir yanlışlık sonucu girdim.

— Kısa kes, Allah'ın belası, diye bağırdı Wrona.

— Dokuz numaralı hücrede kalanların çok tehlikeli kimseler olduğunu size söylemenin görevim olduğunu düşünüyorum. Özellikle Patlai ve Pşigodski. Her zaman kızıllar için propaganda yaparlar. Patlai çok tehlikelidir, Allah'ın belası bir Bolşeviktir yüzbaşım. Şu Pşeniçek yumurcağını salıvermekle lütuf buyurdunuz. Uyuz köpekten beterdir o, herkesle dalaşır. Dışarı çıkmadan önce Patlai kulağına bir şeyler fısıldadı. Çok geç kalmadınızsa gitmesine izin vermeyin. Yüzbaşım isterlerse her şeyi en küçük noktasına kadar anlatabilirim.

— Bu iyi işte. Seninle biraz çene çalalım. Kendini bu iş için feda etmeye hazır mısın?

— Siz nasıl emrederseniz, yüzbaşım.

— Bir deneme yapabiliriz, belki uygun bir ajan olabilirsin. Ama bizi aldatmak yok! Kafatasında bir kurşunla kendini mezarlıkta bulursun yoksa.

— Bana olan güveninizi boş çıkarmayacağım.

Akşam Raievski'yle oğlu evlerine doğru yürüyorlardı. Dikkatlice çevreyi kolaçan ediyorlardı. Pencereden dışarı aydınlık sızıyordu.

— Her şey yolunda. Annem evde.

Raievski eve girdi, oğlu kapıda kaldı. Genç adam bütün gün babasının kendisine verdiği görevleri yerine getirebilmek için koşup durmuştu. Bir dakika kadar sonra annesi evden çıkmıştı. Geçerken oğlunun kulağına fısıldadı.

— Gidip Patlai'nin karısını göreceğim. Oliva bizde, babanı bekliyordu.

Hızlı adımlarla karanlıkta kayboldu.

— Annem, sevgili annem. Nasıl da birdenbire değişti. Artık eskisi gibi değil, gençleşti sanki...

* * *

— Her şey yolunda gidiyor, yoldaş Raievski. Basımevinin deposunda eski, kullanılmayan bir baskı makinesi var. Elle çalışıyor. Kumandanlıktan çok acele bir emir geldi. Bu gece bütün resmi bildiriler, seferberlik ilanları ve askeri sicil defterleri basılacak. Onlardan size birkaç tane getiririm. İşinize yarar. Bize verdiğiniz göreve gelince, bu gece onu ben yerine getireceğim. Beş yüzden fazla sayıda baskı yapacak kadar zamanım olmayacak. Üstelik sabah olmadan bunları basımevinden çıkartmak gerekir. Formalara ayırıp yerli yerine koyacak kadar bile zamanım yok. Yazdıklarımızı bir okudular mı her tarafın altım üstüne getireceklerdir. Bütün bunları iyice ayarlamak gerekir, yoksa yakayı eleveririz.

Oliva soğukkanlılıkla, akıllıca konuşuyordu. Yaşlı baskı ustasını gözü tutmuştu Raievski'nin. Yüzünü boydan boya uzunlamasına çizgiler kaplamıştı. Mavi gözleri, bakır çerçeveli büyük gözlüğünün ardına gizlenmişti.

— Yoldaş Oliva, basımevinde güvenilebilecek başka kimse yok mu?

— Kim bilir? Birkaç iyi çocuk var ama kellelerini koltukları altına almazlar, herhalde. Öbürleri daha da kötü. P.P.S. üyesi iki kişi, bir Siyonist, üç de oportunist. Belki Emma Stohlberg... Babası Macardır, kızsa burada doğdu. Okuma yazması yoktur ama kendini göstermesini bilir.

— O zaman anlaştık yoldaş Oliva.

Yaşlı adam ayağa kalktı.

— Az daha unutuyordum! Bize bir mühür yapabilir misiniz?

— Oymacı değilim ama yapabilirim sanırım. Herhalde güç yapılan bir mühür istemiyorsunuzdur... Yüzünün çizgileri gözlerinin uçlarında toplandı.

— Haydi, hoşça kalın. Sabah beşe doğru birkaç adam yollayın.

Raievski bir an için Oliva'nın kurşun tozundan kapkara olmuş ellerine baktı.

— Niçin Parti'den değilsiniz yoldaş Oliva?

— Çok yaşlıyım. Bu işler bizden geçti artık. Gençler yerimizi alsın yeter. Ben size yardım elimi uzatıyorum. Asılsam bile önemli değil, yaşayacağım kadar yaşadım. Kuşkusuz ölüm herkes için kaçınılmaz birşey ama yine de genç biri için çok zor olsa gerek.

Gözlüklerinin üzerinden Raievski'ye ciddiyetle baktı ve Sigismond, yaşlı adamın sözlerinden sitem ettiğini sandı. Oliva gittikten sonra içeri Raymond girdi.

— Dinle beni oğlum. Komünist gençlik kollarının örgütlenmesi işini sen üzerine alacaksın. Parti aydın insanlara ve onlar için canını verecek genç koruyuculara gerek duyuyor. Senin de gördüğün gibi artık düşman topraklarındayız. Yanlış bir adım bütün örgütü yok eder. Gençler deneysiz olmaları nedeniyle sabırsızdırlar. Bu, yeni arkadaşları örgütümüze alma kararını verecek kimseler için büyük bir eksikliktir. Aramıza alacaklarımız her türlü sıkıntıya dayanabilecek gözüpeklikte, aklı başında, yeri geldiğinde canını verecek kadar korkusuz kimseler olmalıdır. Aramıza girecek bir korkağın polis tarafından yakalandığını düşün. Hayatını kurtarabilmek için hepimizin adını verecektir. Yakalanır yakalanmaz sönecektir onun ihtilâlci ateşi. Verdiğimiz savaş macera arayanların çıkarlarına uygun değildir. Onlar ihtilâlcilik oynarlar. Bu, fazla macera kitabı okuyan küçük aydınlara özgü bir hastalıktır. Oyun, ölümün sıyırıp geçtiği bir oyun olduğu an onlar da korkmaya başlar. Kurulacak örgütün çekirdeğinde kimlerin görev

alacağına birlikte karar vereceğiz. Sana göre bu işe en çok kimler yaraşır?

Raymond bir süre düşündü.

— Bilemiyorum baba, bu konu o kadar önemli ki, diye mırıldandı.

— Öyleyse ben sana biraz yardım edeyim. Olessia Kovallo için ne düşünüyorsun? İyi bir aileden geliyor. Babası bizden. Kızın kafası çalışıyor gibi geldi bana.

— Evet, bana sorarsan da öyle.

— İyi o zaman. Şimdiden bir kişi bulmuş olduk. Devam edelim. Başka kimi tanıyorsun?

Uzun süren bir sessizlikten sonra konuştu Raymond.

— Sarah Michelson. Spielmann onu işinden kovmuş, ev sahibi de onları sokağa atmış. Geçerken gördüm, avluda oturuyorlar, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Onlara nasıl yardım ederiz baba?

Raievski bir süre düşündü:

— Bize gelip yerleşmelerinden başka çare yok.

— Ama bizde nereye yerleşirler baba? Odada dönecek yerimiz bile yok. Üstelik onlar altı kişiler, eşyaları da var...

— Farketmez. Zaten bizim bu evden ayrılmamız gerekiyor. Biliyorsun, şehirde izimizi aramaya başlamışlardır bile. Her an için bizi bulabilirler. Gelip bize yerleşsinler, eşyalarını da ne yaparlarsa yapsınlar. Bizse sağa sola dağılmaya mecburuz. Bir süre Kovallo'da kalabilirim, annen Marceline teyzene gider, sense bir arkadaşına. Böylece ortadan kalkmış oluruz. Demek, Sarah diyorsun. Bu iş için başka kimi düşünüyorsun?

— Bir de Andre Ptakha var. Gözüpekliğine diyecek yok. Çabuk alevleniyor, aşırı hareketlerde bulunuyor. Bana göre aklı başında biri ama biraz fazla ateşli.

Raievski gülümsedi.

— Siz ona göz kulak olursunuz. Başkalarının hayatından sorumlu okluğunu kavradığı an aşırılıklarda bulunmaktan sakınmasını da öğrenecektir. Senin arkadaşın mı?

— Evet... Tam olarak değil... Ama Olessia'yla iyi anlaşıyorlar.

— Anlıyorum. Yine de kötü sayılmaz. Gerçek arkadaş-

lık güç bir şey... Başka kim var?

— Patlai'yle birlikte hapishanede kalmış bir Çek var. Adı Pşeniçek O da Andre gibi sabırsız, biraz çocuk ama...

— Çok iyi. Yarın, hepsiyle teker teker öbürlerinin adını vermeksizin konuşursun. Tüm güçlükleri anlat ki, ne biçim bir işin içine gireceklerini iyice bilsinler. İyice anlaşıp uyuştuktan sonra onlar Parti Gençlik Kolu'nun üyesi olabilirler, örgütün çekirdeğini kuranlar İhtilâl Komitesi tarafından onaylanacaklar. Daha sonra sizler kabul edeceksiniz yeni arkadaşları. Şimdi pompa istasyonuna gideceksin. Bu gece orada sıkı bir çalışma, olacak. Kovallo sana gerekeni anlatır. Silâhın var mı?

— Evet, Andre'nin polisten aldığı tabanca var.

— Kullanmasını biliyor musun?

— Hayır.

— Sana göstereyim öyleyse.

Tabancanın kullanılışını iyice öğrettikten sonra babası Raymond'a döndü:

— Şimdi al bunu ama unutma çaresiz kalmadığın sürece kullanmayacaksın. Bir kere ateşe başladın mı son kurşununa kadar kendini koruman gerekir. Jandarmaların gözünde bir ya da on kurşun fark etmez... Haydi, küçüğüm, güle güle git, aman dikkatli ol...

Babası ilk kez "küçüğüm" diyordu. Raymond, kolları arasına atılıp başını babasının göğsüne yaslamak ve "Sana hayranım, seni seviyorum" demek istedi ama karşısındakinin sabırsızlandığını görünce aceleyle dışarı çıktı. Pompa istasyonuna giderken yolda Sarahlara uğrayıp iyi haberleri iletti. Kızla başbaşa kalıp babasının istediği şekilde konuşamadı. Ancak iki saat kadar boş zamanı kalmıştı. Ptakha'nm oturduğu şehrin kenar mahallesine doğru yürümeye başladı.

Andre evdeydi. Yatağın üzerine uzanmış, mandolinle Ukrayna havaları çalıyordu. Kimsenin sevmediği öksüz bir çocuğun bir adam tarafından öldüresiye dövülüşünü anlatan, acı dolu bir melodiyi yeni bitirmişti. Çok iyi çalıyordu. Elleri, teller üzerinde izlenemeyen bir hızla gidip geliyor, asi perçemleri müziğe uyarak neşeyle dans ediyordu. Bir

yastığın üzerinde yatan dokuz yaşındaki küçük kardeşi Vassilek, bacaklarıyla havada şekiller çiziyordu. Dengesini bozup yatağa düştüğü zaman öbürü elleriyle kabalarına hafifçe tokadı basıyor, o da hemen yastığın üzerine çıkıyordu. Andre, Raymond'u görür görmez mandolininin tellerine o kadar hızlı vurdu ki iki teli birden koptu.

— Hey! Bu nesneyi bayağı iyi çalıyorum, değil mi? Teller bile koptu. Yatağından fırladı, mandolinini masanın üzerine koydu. Andre'nin annesi evde yoktu, komşularına gitmişti.

— Önemli bir iş için seninle yalnız konuşmalıyım, Andre.

— Ne oluyor, diye sordu Andre kuşkuyla. Hadi anlat.

— Yalnız olmalıyız.

Andre Vassilek'e döndü. Çocuk yastığın üzerine oturmuş, bir yandan çıplak ayaklarını sallıyor bir yandan da özenle burnunu karıştırıyordu.

— Vassilek, sen biraz dolaşsana sokakta.

— Daha şimdi dışardan geldim.

— Duyuyor musun? Çık dışarı. Burada bir işin mi var?

— Gitmeyeceğim. Hava soğuk, hem botlarım da yok.

— Annenin ayakkabılarını giy.

— Sonra annemden dayak yiyeyim, öyle mi?

— Canımı sıkıyorsun artık, ben mi dışarı çıkayım seni.

— Ben neden çıkacakmışım? Kulaklarımı tıkarım, siz de ne isterseniz onu konuşursunuz.

— Vassilek, diye bağırdı Andre.

Küçük çocuk yerinden kalkmıyor, söz dinleyeceğe hiç benzemiyordu. Andre kemerini çıkartmaya başladı. Vassilek hareketlerini büyük bir dikkatle izliyordu. Raymond Ptakha'yı kolundan tuttu.

— Dışarı gel, Andre, hava gerçekten çok soğuk. Basamaklara oturdular. Az sonra kapı yavaşça gıcırdadı.

— Vassilek. Beni dinlemeyi gösteririm sana!

Kapı hemen kapandı.

— Onu arasıra dövüyor musun?

— Yok canım! O da benim kadar anasının gözüdür. Ak dediğime kara der. Ama bu şeytan çocuğu seviyorum, kendisini dövemeyeceğimi bilir. Her istediğimi yapar, yeter ki yumuşak davranılsın. Emir verilmesini sevmez hınzır...

Uzun süre fısıldaşarak konuştular.

Andre, bahçenin tel örgüsüne kadar geçirdi Raymond'u.

— Anladın değil mi Andre, kimse tek kelime duymamalı.

— Söz Raymond! Mezar gibi sessiz olacağım. Bu dünyada hak ve adaleti kuracak insanların var olabileceğini düşünürdüm ama şimdi böyle insanların var olduğuna inanıyorum.

— Belki fikrini değiştirirsin. İstersen yarın ver cevabını.

— Ben mi? Bu işten kaçarsam şurada gebereyim. Ah, Raymond, sen beni daha tanımıyorsun. Yaygaracının biri olduğumu sanıyorsun. Ama ben de yürekliyim, ben de başka bir yaşamı, gerçek bir yaşamı istiyorum ve bunun için herşeyi yapabilirim.

* * *

Karanlık bir geceydi. Demiryolu boyunca dondurucu bir rüzgâr esiyordu. Gardaki jandarma karakolunun kapısındaki yazı değişmiş, şimdi aynı yazı polonezce yazılmıştı. İstasyonun garajında, vagonların hat değiştirmesini sağlayan lokomotifin dikkatsizlik sonucu bir vagona çarpıp onu ittiğini ve hareket etmiş olduğu gibi, büyük bir gizlilik içinde eski yerine döndüğünü karakoldakilerden kimse fark etmemişti. Vagon aşağı yukarı yirmi kişinin beklediği yere kadar kendi kendine gitmişti. Şafak sökmeden önce aynı lokomotif pompa istasyonunun bulunduğu çıkmaz hata girip vagonu eski yerine götürmeye geldi.

Raymond şafaktan önce bir çantanın içine sıkıştırılmış olan bir paket bildiriyle basımevinden çıktı. Bütün gece uyumamıştı. Ama işin en tehlikeli kısmına gelinmemişti daha. O sabah Michelson ailesi evlerinden çıkıp Raievskilere taşınmıştı. Edwige ev sahibine oğluyla birlikte şehirden ayrılacağını söylemişti. Pompa istasyonuna da başka şeyler yerleşti...

Wrona yeni basılmış bildiriyi tekrar tekrar okudu: Bütün ülkelerin proleterleri, birlesiniz! Yazının başlığı Rusça, Ukraynaca, Polonezce ve Almanca olarak yazılmıştı. Ordunun ayaklanmasına bir çağrı! İktidar Sovyetlerindir! Kahrolsun kapitalistler, kahrolsun toprak ağaları... Köylüye toprak...

— Tanrı aşkına! Hem de gözümüzün önünde basılmış. Moguelnitski'ye ne diyeceğiz? Şu imzaya bak hele: İhtilâl Komitesi. Demek en azından böyle bir komite var... Hey, orada kimse yok mu?

Kapıda bir nöbetçi belirdi.

— O Dzebek hayvanını yollayın bana.

Dzebek, karakol şefinin odasına doğru koştu. Avusturyalı askerlerde moda olduğu üzere yere sürünen kılıcı büyük gürültüler çıkarıyordu.

— Beni çağırtmış olmakla şereflerin... Wrona'nın buruşan yüzünü görünce sustu. Yüzbaşı elinde bildiriyle masanın arkasında ayağa kalktı. Dzebek, Wrona gülüyor mu yoksa sinirden dudaklarına tik mi geldi, anlayamıyordu.

— Bu da ne?

— Ajanlarımın bana söylediklerini size bildirecektim, yüzbaşım. Bu kâğıtlar tanınmayan kimseler tarafından bu sabah sinema afişleriyle birlikte yapıştırılmışlar. Bakınız, yüzbaşım, kendi bildirilerini sizinkilerin arkasına yapıştırarak dağıtmışlar. Yer bulduklarında askerlik çağrılarının, bulamadıklarında da duvarlardaki bildirilerinizin yanına yapıştırmışlar. Ayrıca on yaşlarında bir çocuk bu sabah gazete dağıtırken bu kâğıtları yerlere atmış, üstelik "Kumandanlığın emrini okuyun" diye bağırmış. Adamlarımız kâğıtlara baktığında çocuk çoktan uzaklaşmış. Ayrıca fabrikayla depoda tanınmayan kimseler tarafından dağıtılmışlar. Basımevinde çalışanların hepsini tutukladım. İçerde dizgi ve baskı makinelerinden başka bir şey yoktu. Üstelik P.P.S.'ye üye iki işçi basımevindeki baskı makineleriyle bunların basılamayacağı konusunda başları üzerine yemin ediyorlar. Bu kâğıtları basanların ellerinde kuşkusuz bir başka makine olmalı.

— Peki, bizim bildirileri nereden bulmuşlar?

— Belediyeden başka bir yerden olamaz, yüzbaşım. Koridorlarda bir sürü var. İsteyen onları kolayca alabilir.

Wrona yeni süvari çavuşuna doğru iki adım at¬tı. Dzebek bir o kadar geriledi.

— Dinle beni dolandırıcı parçası. Sana bir üniforma bir de rütbe verdim. Ama bütün bunları aydınlığa çıkartamazsan elli kırbaç vurdurduktan sonra astırırım seni. İşte sana bin mark, bütün adamlarını topla ve bu kâğıtları basanları getirmeden gözüme gözükme. Onları bulursan asteğmen olur, bin mark daha kazanırsın. Yoksa Tanrı şahidim olsun, şerefim için gebertirim seni. Senin gibi ahlaksızın birine bu subay apoletlerini taşımak yaraşmaz. Ama senin apoletlerin olabilir, tabii ipe gitmezsen.. Parayı alıp kaçayım deme, cehennemin dibine kaçsan bulurum seni. Hadi, geri dön!

Parayı kapan Dzebek topukları üzerinde o kadar hızlı döndü ki kılıcı bedeninin dönüşüne uyamadı, ayakları birbirine dolaştı ve yere kapaklandı. Süvari çavuşu hemen ayağa kalkarak uzaklaştı.

* * *

— Demek kocanı bu nedenle cepheye yolladılar, diye mırıldandı Louise.

— Kontes hazretleri yalvarırım, ayaklarınızı öperim. Kont hazretleri bir dediğinizi iki etmez sizin. Kurtarın onu.

Françoise, Louise'in dizlerine sıkıca sarılmış hıçkırarak ağlıyordu.

— Bütün istediklerini yapacağım ama kes artık şu ağlamayı, dedi allak bullak olan Louise.

— Acele edin, Kontes Hazretleri. Yüzbaşı söyledi, onları bu gece kurşuna dizecekler.

Françoise güçlükle ayağa kalktı.

— Sakin ol, Françoise. Hemen gidip bulacağım kontu.

Louise genç kadının yalvaran bakışlarından güçlükle kaçarak odadan çıktı.

— Sen misin, Louise? Özür dilerim, çok işim var da.

Edouard, telefonun kulaklığını masanın üzerine koydu. Çalışma odasını kumandanlık olarak kullanmaya başlamıştı. Masada iki telefon duruyordu. Divanın üzerine

bir kılıçla bir tabanca atılmıştı. Çeşitli yerlerine kırmızı ve siyah bayraklar iğnelenmiş olan bölgenin haritası duvara asılmıştı.

— Eddie, yalnızca bir dakikanı alacağım. Benim için bir şey yapmanı isteyecektim

— Söyle Louisette, bilirsin senin için her şeyi yaparım.

Telefon çaldı.

— Evet, benim. Ne, Pavlodz'da ayaklanma mı? Nasıl? Gar yaylım ateşine mi tutulmuş? Hemen söyleyin. Elbette. Herkese haber verin. Hemen geliyorum. Ne? Bir Alman konvoyu mu? Orayı korumak için hemen bir bölük yollayın. Evet. Şimdi geliyorum. Edouard kulaklığı öfkeyle masanın üzerine fırlattı.

— Ne oluyor Edouard?

Moguelnitski kılıcıyla tabancasını taşıdığı kemerini aceleyle beline tokaladı. Kuşkuluydu.

— Ufak tefek olaylar çıkmış. Hepsinin üstesinden geliriz. Ladislas bir bölük atlıyla az sonra buraya gelecek. Korkma sevgilim, her şey yolunda gidecek. Sen yine de hareket etmeye hazır ol. Sana telefon ederim. Hadi, şimdilik hoşça kal.

— Eddie, ya senden istediğim şey...

— Özür dilerim, akşama konuşuruz.

— Çok geç olur. Yalvarırım, Eddie... Bunu benim için yap, Joseph'in oğlunu serbest bırak. Sana bunu söylemeye korkuyorum ama bu gece kurşuna dizecekler onu.

Louise kocasının yolu üzerinde duruyordu.

— Ah, demek söylemek istediğin şey buydu. İmkânsız. Tehlikeli bir adam o. Üstelik bu işlere senin karışmaman gerekir, sevgilim. Acelem var, Louisette.

— Yalvarırım, Eddie! Benim için serbest bırak onu. Yalvarıyorum. Anlıyor musun?

Louise kocasının boynuna sarıldı, başını göğsüne dayadı.

Edouard karısının kollarını çözüp onu kararlı bir şekilde itti.

— Daha fazla kalamam. Beni bekliyorlar. Garda bazı olaylar çıkmış... Gidiyorum.

Louise kocasını kolundan yakaladı.

— Eddie aşkımız adına yalvarırım. İstediğimi yapmazsan beni sevmiyorsun demektir.

Edouard sertçe karısına döndü. Sanki o gitmiş yerine bir başkası gelmişti.

— Senden kumandanlığın işlerine karışmamanı istiyorum. İmkânsız bir şey istiyorsun benden... Korumak istediğin bu herifler bizi öldürmek için tetikte bekliyorlar. Senin insan sevginin burada yeri yok. Onları kuduz köpekler gibi öldürmeliyiz. Rica ederim kes şu sinir krizini, bana yardım edeceğin yerde canımı sıkıyorsun.

Kapı kapandı. Kendinden emin adımların çıkardığı mahmuz sesleri koridorda uzaklaştı.

Bir dakika kadar sonra üç atlı dörtnala şehre gidiyordu.

ALTINCI BÖLÜM

Dzebek yaldızlı asteğmenlik apoletleriyle bin marka sahip olmayı ya da başarısızlık anında ortadan yok olmayı düşünmüş, hattâ buna kesinlikle karar vermişti. Daha çok önceleri değiştirmeliydi tutumunu ama oyunun yeni başladığı ve kartların henüz dağıtıldığı şu sıralarda hileci, korkaktan çok daha şanslı olurdu. Her şeyden önce banko demeliydi. Yoksa general olmanın asılmak kadar kolay olduğu o kritik anın tekrar gelmesi için belki de uzun süre beklemek gerekecekti. Elin iyi olması için kağıt düzmeliydi. İnsan hayatta bir kere büyük kumar oynardı. Oyuna başladı. Yakın zamana kadar Bayan Puşkalskaya'nın evinde kapıcılık yapan ve jandarma karakolunun başçavuş yardımcısı Kobylski'yle iki onbaşı tarafından izlenen Dzebek işçi mahallesine bir an önce varabilmek için acele etti.

Araba Pşeniçek'in oturduğu evin önünde durdu. Dzebek toprak yola atladı.

— Kobylski arkamdan gel. Şu Pşeniçek alçağını sıkıştırabilecek şansımız varsa... Silahını eline alarak bahçeye daldı.

— İşte orada, işte orada! Dur yoksa ateş ederim! diye bağırdı yabani bir neşeyle. Fırıncının uzun boylu gölgesinin koridorda kaybolduğunu görmüştü. Leon, bir bomba gibi odaya daldı ve kapıyı arkasından kilitledi.

— İsa, Meryem! Ne var, ne oluyor, diye bağırdı annesi.

Kapı öfkeyle sarsılmaya başlanmıştı.

— Kobylski kır kapıyı, yoksa kaçacak elimizden!

Başçavuş yardımcısı biraz gerileyip hız aldıktan sonra bütün gücüyle kapıya yüklendi. Kırılan kapı odanın ortalık yerine düşerken kendisi de dengesini sağlayamadı, boylu boyunca döşemeye yuvarlandı. Aynı anda Pşeniçek pence-

reye fırladı, bir kafa vuruşuyla camı kırıp bahçeye atladı. Kırılan camların şangırtısı, yabancı insanların odaya doluşması, oğullarının kaçışı yaşlı Pşeniçekleri şaşkına çevirmişti. Dilleri tutulmuştu korkudan.

— Yine kaçtı... Ahmak herif. Nerelere bakıyordun? Tam elinin altına gelmişti, alçak!

Kobylski ağrıyan bacağını oğuşturarak soğukkanlılıkla cevap verdi.

— Sizin de elinizin altındaydı Bay Dzebek...

Dzebek yaşlı adamın üzerine saldırdı:

— Hadi bakalım, yaşlı eşek, hazırlan! Seninle orada uğraşacağız, bize onun nerede saklandığını söyleyeceksin.

— Asker efendi benim bu işle en küçük bir ilgim yok.

Yaşlı adam, Çekçeyle Polonezceyi birbirine karıştırarak güçlükle konuşuyordu.

— Bu işle hiçbir ilgin yok mu aşağılık herif? Sana ne demiştim dün, buraya geldiğinde hemen haber verecektiniz bana.

— Ama bayım, görülmüş şey değil bu, insanın kendi oğluna karşı olması...

— Görülmüş şey değil mi? Ne yapalım, biz gösteririz sana. Her şeye sen cevap vereceksin... Hadi bakalım gidiyoruz.

— Onu nereye götürüyorsunuz, diye bağırdı korku içindeki yaşlı kadın.

— Kapa çeneni yaşlı büyücü hepiniz anlaşmışsınız bize oyun oynamak için... Kapa çeneni, yoksa tokadı yersin.

Şapkasını bile alamamamıştı, güçsüz başı önüne düşmüş bir halde, iki jandarmanın ortasında yürüyordu yaşlı adam. Her zaman yumuşak huylu olan, yirmi yıla yakın bir süre en küçük bir skandala bile adı karışmadan yaşayan namuslu araba yapımcısını neden tutukladıklarını anlamadan askerlerin geçişini izliyordu komşuları, sessizce. Yarım saat kadar sonra dört jandarma Patlai'nin karısıyla çocuklarının oturduğu küçük eve girdi. Gelişleri hemen fark edilmişti. Şeker fabrikasının işçilerinin oturduğu bu mahallede herkes Patlai'yi tanıyordu. Birkaç dakika sonra kapı önünde bir grup işçi birikti. Yırtıcı bir hayvanın avına

saldırması gibi Patlai'nin karısına saldırdı Dzebek:

— Hapishaneden gelen o sümüklü neler anlattı sana?

— Hiçbir şey bilmiyorum diye mırıldandı ufak tefek, zayıf kadın. Korkmuştu.

Hepsi birbirinden küçük çocukları kadının arkasında birbirlerine sarılmıştı.

— Geçmişini... Ağıza alınmaz küfürler savurdu Dzebek.

— Seni konuşturmasını biliriz...

Acelesi vardı. Polis işgüzarlığı kendisini şu ya da bu şekilde bildiriyi basanlara ulaştıracak yolu aramaya zorluyordu.

— Kısacası Pşeniçek dün sana geldi. Onu az önce yakaladık, bize her şeyi anlattı. Daha önce kırbacın tadına baktı tabii... Boşuna inkâr etmeye uğraşma, hiç gereği yok. Yalnızca anlattıklarınızı karşılaştırmak zorundayız. Ama susarak ya da bizleri atlatmaya çalışarak bu işten kurtulacağını sanıyorsan derini yüzerim. Konuş!

Kadın odanın bir köşesine doğru geriledi. Korkudan kalbi sıkışıyordu.

— Hiç... Hiçbir şey bilmiyorum...

Dzebek'in acelesi vardı.

— Kobylski biraz tımar et şunu.

Dikdörtgen bir siluet, bir boğa boynu, yozlaşmış insanlara özgü bir boyun, işte size Kobylski. Saç örgüsü kırbacı tutan elini havaya kaldırıp hızla indirdi. Anayla çocukları aynı anda bağırıştılar, ana acıdan çocuklarsa dehşetten.

— Sus köpek.. Hadi konuş, sana neler anlattı? Konuş!

— Kobylski yeniden başla. Bir daha!

Kadının vahşi çığlıkları kapının önünde toplananların kalplerini bıçak darbeleri gibi parçalıyordu.

— Ne yapıyorlar ona?

— Hadi çocuklar daha ne duruyorsunuz? Eve girmeli.

— Belki de en akla gelmez işkenceleri uyguluyorlar ona ve sizler burada durmuş alık alık bakmıyorsunuz.

— Kocasını hapishane köşelerinde çürüttükleri yetmedi şimdi de karısını mahvetmeye geldiler...

— Hey erkekler haydi!

Kapıyı tutmakta olan onbaşı, işçilerin geldiğini görünce:

— Durun! Nereye gidiyorsunuz, diye bağırdı.

— Ne yapıyorsunuz ona?

— Neden bağrışıyorlar?

— Bırak içeri girelim!

— Neden tanıkları yok?

Öfkeli bağrışmaları duyan Dzebek kapıya çıktı.

— Ne oluyor? Hemen dağılın.

Kimse kıpırdamadı yerinden, tam tersine yeni gelenlerle kalabalık gitgide artıyordu.

— Kırbaçla dövüyorlar Marussia'yı. Onları camdan gördüm, diye bağırdı bahçe duvarına çıkan Vassilek.

— Neden dövüyorsunuz kadını, diye sordu boğuk sesiyle orta yaşlı bir işçi.

Kalabalık çoğalarak ilerliyordu. Dzebek yılan gibi soğuk bir korku dalgasının sırtından yukarılara doğru yükseldiğini hissetti. Halk korkusunu anlarsa başına neler geleceğini biliyordu. Tabancasını çıkardı.

— Geriye gidin yoksa ateş ederim.

Ön sıra gerilemek istediyse de pek fazla çekilemedi, arkalarından itiyordu kalabalık. Yaşlı bir işçi hiç kımıldamadan olduğu yerde kaldı. Dzebek'in tam karşısındaydı.

— Elindeki davayı sallamayı bırak. Herkesi öldüremezsin. Daha zamanınız varken gidin buradan.

Ateşlenen silah herkesi kalbinden vurdu. İşçi elini göğsüne götürdü sendeledi, yan tarafa düştü. Çevresini saran kalabalık bir an duraksadı. Jandarmalar kadını sürükleyerek evden çıkardı, faytonun içine attı, ellerinde silahları basamaklara çıktı. Dzebek'le Kobylski ikinci faytona bindiler, iki araba da dörtnala uzaklaştı.

Ölünün çevresindeki kalabalık giderek çoğalıyordu. "Tesviyeci Gluşko Polonyalı jandarmalar tarafından öldürüldü". Haber dış mahallelerin dar sokaklarında dolaşmaya başladı, kıyıda köşede kalan yerlere bile girdi, en sonunda harabe haline gelmiş uzak yapılara kadar uzandı. Çoğu her şeyi kendi gözleriyle görmek için Patlai'nin evinin yolunu tuttu. Gitmeyenlerse küçük evlerinin çevresinde toplanarak ateşli tartışmalara girişti.

— Neden öldürmüşler onu? Pekçok ağızdan çıkan bu

soru haberi getirmiş olana yöneltilmişti.

— Patlai'nin karısını korumak istemişti. O zaman da Kobylski, Puşkalskaya'da fedailik yapmış olan adam onu tüfeğiyle öldürdü.

— Kobylski değil fuarda piyangoculuk yapan adam. Şimdi başçavuş yaptılar onu.

— Peki, kanun bunun neresinde? Bir evet ya da hayır için öldürüyorlar insanları.

— Tek bir kanun var, sopa kanunu. Yeni efendilerimiz çok iyi!

— Evet, bugün durum aynen böyle, eğer gün bitimine kadar asmazlarsa seni şükretmelisin. İşte hayatımız!

Bazı yerlerde konuşmalar daha da ateşli bir şekilde sürdürülüyordu.

— Neden konuşuyorsunuz beyler?

— Tartışıyoruz. Bu alçaklar her şeyi kendi istedikleri gibi yapıyor. Bizlerse sadece konuşmakta üstünüz. Önce dil oyunlarına girişilir, sonra hop yatmaya gidilir. Gece yarısı da gelip karnını deşerler...

— Eğer o kadar cesursan ne işin var burada? En iyisi git darbeyi senyörlerle tartış.

— Ne kadar komik, değil mi? Bir sürü insan öldürülüyor ve sen işin alayındasın.

— Daha önce de söylemiştim. Silahları Almanlara vermemeliyiz arkadaşlar. Şimdi Almanlar geri çekiliyor ve senyörlerin kökünü kazımak için elimizde başka hiçbir şey yok. Hepimizi yakalasalar bir şey yapamayız.

— Herkes bu noktada birleşseydi her şey yoluna girerdi ama herkes kendi postunu kurtarmak korkusuyla titriyor.

— Çok doğru, arkadan herkes kabadayı kesiliyor sonra da yakalanmamak için kaçışıyor.

— Burada hepimiz ordunun eskilerindeniz, şöyle bir saysan üç yüz kişi çıkarabilirsin... Ben herkesin silahını iade ettiğini sanmıyorum!

Bu sözleri söyleyen bir kadındı. Herkes dikkat kesildi.

— Ignace içeri gir. İçeri gir, duyuyor musun?

* * *

Barankeviç'in fabrikasında ikinci posta işini bitirmisti.

Sonraki vardiyanın işçileri ana kapının önünde toplanmıştı. Bir kısmı yoklama listesini imzalamak için içeri girdi, cinayeti öğrenenlerse kapı önünde kalakaldı.

— Ne yapıyorsunuz orada. İçeri giriyor musunuz, diye bağırıyordu fabrikanın yaşlı bekçisi.

— Daha zamanımız var. Siren çalmadı henüz.

Andre kazana son kürek kömürü de attı. Saat üçe yaklaşıyordu. Ateşçiler öbür işçilerden on dakika daha önce işe başlıyorlardı.

— Duydun mu Andre? Polonyalılar Gluşko'yu öldürdüler, dedi öbür ateşçi arkadaşı Dimitri'nin yanına yaklaşarak. Yeni ekip kazan dairesine giriyordu. Andre aralarında kısa cümleler halinde geçen konuşmaları duydu:

— Kapı önünde kaynaşmaya başladılar!

— Gördün mü polisler de geldi?

Pencereden gelen bir silâh sesi duyuldu.

— Ne oluyor?

Herkes birkaç saniye kadar ellerinde olmaksızın yeni silah sesleri bekleyerek kulak kabarttı. Andre kazanın kapağı boyunca uzanan merdivene çıktı. Yukarıda aralarında birinin açık olduğu üç dar pencere vardı. Fabrikanın, alışılmamış bir çalkantının sahnelendiği büyük kapısını görebiliyordu. Önünde uzanan geniş alan insan kalabalığından kapkara kesilmişti. Yabancı biri duvarın üzerine çıkıp kalabalığa bağırmaya başladı. Fabrikayı korumakla görevli yabancı askerlerin tümü kapıya koşuştu. Ekibin şef yardımcısı Strumil makine dairesinden kazan dairesine gitti koşarak.

— Ptakha nerede? Siren...

Kimsenin dinlemediğini görünce sirenin supabını açmaya yarayan kabloya bağlı halkayı tuttu ve aşağıya doğru çekti. Sirenin güçlü sesi Andre'nin kafasını kazana çevirdi. Her şeyi unutmuştu. Yalnızca kapının önünde başlayan dalaşmayı görüyordu. Kapılardan sıkışarak geçen işçi kalabalığı fabrikanın bahçesine vardı, bu insan yığınının yarısı kadındı. Andre hızla indi merdivenleri. Strunül halkayı bıraktı, sirenin uluması sustu. İşte o anda ekibin başkan yardımcısı Andre'nin farkına vardı.

— Nerelerde sürtüyordun?

— Camdan bakıyordum...

— Oh! Seni buraya çalışman için aldılar. Sizler de işinize gidin hadi, diye bağırdı Strumil ateşçilere, sonra koşarak makine dairesine geçti. Andre bir süre kımıldamaksızın durdu. Aklına birşey gelmişti. Bu düşüncesini aklından çıkartmak istercesine duraksadı ama iradesinin tutsağı olmuştu. Sanki bir boşluğa atlayacakmışcasma durmuştu kalbinin atışları. Bir an sonra kapıya doğru koştu, kapıyı kilitledi ve anahtarı cebine attı. Sonra kazanlara döndü, halkaya sıkıca yapıştı ve öylece kaldı. Siren yeniden ulumaya başladı.

— Andre delisin sen. Tüm ateşçiler Ptakha'ya saldırdılar. Hepimizi kapı dışarı etmelerini mi istiyorsun?

Ama kimseyi dinlediği yoktu Andre'nin, halkayı çekmeye devam ediyordu.

— Bırak Andre. Hepimizin işine son verecekler. Dimitri'nin sesi yalvarır gibiydi.

Andre boş kalan eliyle kömür kırmak için kullandığı kaldıracı kavradı.

— Çocuklara bir an önce buradan uzaklaşmalarını söyle, diye bağırdı Dimitri'nin kulağına, imdat kapısından çıksınlar. Kendilerini elimdeki kaldıraçla kovaladığımı söylemeleri yeter de artar bile...

Ama söylediklerini anlamak imkânsızdı. O zaman Andre halkayı bıraktı, sirenin uluması kesildi. Elinde tuttuğu demir çubukla parlak gözleriyle kömürden kararmış yüzüyle arkadaşlarma bağırdı:

— İmdat kapısından çıkın! Çocuklar bunu sizden bir arkadaşınız olarak rica ediyorum, hemen çıkın. Onları ayaklandırmak için bağırtacağım sireni... Suçlayabilecekleri tek insan ben olmalıyım...

Çıkın yoksa vururum. Daha çabuk!

Kaldıracı hızla salladı. Ateşçiler hep birlikte imdat çıkışına doğru atıldılar. Andre elindeki demir çubukla kapıyı sürmeledi, kaldıracını avuçları arasında sıktı, yeniden asıldı halkaya. Felaketin korkunç habercisi olan siren yeniden ulumaya başladı ve şehrin tüm halkını sokaklara çıkardı.

Barankeyiç'in seyrek saçları tepesinde dikildi. Wrona sarardı, Dzebek titremeye başladı. Hapishane kulak kabartmış sesleri dinliyordu. Alman askerleri çevrelerinde neler döndüğünü anlamak için yerlerinden ayrıldı. Siren bütün gücüyle ötüyordu... Askerler büyük ve ağır kapıya bütün güçleriyle yüklendi, kabza vuruşları yalnızca biraz titretebildi kapıyı.

— Bir merdiven getirin! Camlara koşun! Üzerine ateş edin bu süprüntünün, diye bağırıyordu onbaşı.

Andre ancak bir silah camda patladıktan ve bir kurşun ıslık çalarak başının yanından geçtikten sonra farketti tehlikeyi. Elinde olmaksızın bıraktı halkayı. Siren sustu. Yeni bir kurşuna hedef olmamak için kömür deposuna doğru koştu. Bu arada bir Alman askeri pencereden kazan dairesine girmeye çalışıyordu. İki eliyle silahı şimdiden içerdeydi. Ptakha kapana girmiş bir fare gibi deponun içinde dört dönüyordu. Başkaldırmanın sona erdiğini hissetmişti. Umutsuzluk tüm benliğini kapladı.

Dışarıdan itseler de Alman asker ancak tek omuzunu sokmayı başarmıştı dar pencereden. Andre elinde bir kömür parçası, ölümü de göze alarak depodan dışarı fırladı. Kolunu havaya kaldırdı. Pencereye doğru hızla fırlattığı kömür askerin yüzüne isabet etti. Yüzü kanlar içinde kalan asker inlemeye başladı. Silahını elinden bıraktı, kendisini tutan askerlerin kollarına yığıldı. Silah kazan dairesinin beton zeminine düştüğünde metalik bir ses yankılandı. Yeniden ateş edildi. Andre mutluluktan deliye dönmüştü kömür parçalarıyla pencereyi bombalıyordu. Dışardan yakası açılmadık küfürler duyuluyordu. Askerler merdiveni bıraktıkları gibi yere atladı. Andre kendisini olayın çılgınlığına kaptırmıştı. Kemerini çözdü, basınç ayarlayıcısının halkasına bağladı. Siren yeniden bu kez hiç susmaksızın ötmeye koyuldu. Şimdi elleri serbestti artık. Yakalanacağından korkarak kömürleri pencereye fırlatmaya başladı.

Savaşın şiddeti kazan dairesinin iki penceresi daha olduğunu unutturmuştu. Camlar gürültüyle havada uçuşmaya, alçılar duvarlardan dökülmeye başladığında üç pencereyi birden kontrol edemeyeceğini yüreği daralarak an-

ladı. Kurşunlar onu yeniden kömür deposuna sığınmaya zorladı. Pencerelerden birinde bir silah namlusu göründü. Andre namluya doğru bir kömür parçası fırlattı ama bir başka camdan gelen kurşun üzerine kendini göstermeden savaşmaya karar verdi. "Şimdi işin sonuna geldik" diye düşündü. Ağlamak üzereydi. Gevşeklik ve güçsüzlük bütün benliğini kaplamıştı. Kendini çok yorgun hissetti. Savaşmaktan vazgeçmeye hazır bir köşeye oturdu ama sivri bir şey kalçasına saplandı. Elini ağrıyan yerine götürdü. Bu ateşçilerin kömürleri ıslatmak için kullandıkları yangın hortumunun sivri ağzıydı. Yorgun beyninde bir ışık çaktı.

— Beni yakaladığınızı sanıyorsunuz, alçak herifler, esir tüccarları. Görürsünüz gününüzü, diye bağırdı.

Borulara bağlı vananın kolunu hışımla çevirdi. Buhar tiz bir ıslık sesi çıkararak hortumun ağzından fışkırmaya başladı. Depo buharla doldu, kaynar su oluk gibi akıyordu. Deponun havası giderek dayanılmaz hale geliyordu. Andre titreyen elleriyle hortumu kavradı kazan dairesine yöneltti, maden parmaklarını yakıyor, sıçrayan buharlar canını yakıyordu. Su pencereleri yıkarken o dışarıdan gelecek çığlıkları bekleyerek vahşi bir neşeyle dans ediyordu. Sonra kazanların arasına oturdu, hortumu dört bir yana çevirmeye başladı. Kalbi göğsünü delmek istercesine hızlı atıyordu. Buhar tabakası giderek kalınlaşıyor, yerde biriken kaynar su ayaklarını yakıyordu. Kazanlardan birinin çıkıntısına sıçradı. Soluğu giderek kesiliyor, elleri yanıyordu ama bilinci kurtuluşunun olmadığını bildiği savaşta direnmeye devam etmesi için zorluyordu.

....

Moguelnitski koşarak kurmay subayının yanma geldi.

— Ne oluyor burada, diye sordu Wrona'ya. Sesi kabaydı.

Yüzbaşı elini kasketinin siperine götürdü.

— Görünüşe göre önemli bir karışıklık var ve büyüyor albayım. Süvari subayı kendisine karşı koyan bir işçiyi öldürdü. İşçiler de iş başı yapmamaya karar verdiler, ayaklandılar. Zaremba'yı gönderdim.

Wrona oldukça sakin bir şekilde veriyordu raporunu.

Öfkesi giderek artan Edouard'sa habire dudaklarını ısırıyordu.

— Neden ötüyor bu siren, buna neden izin veriyorsunuz? Fabrikayı ele mi geçireceklerdi?

Wrona elini hafifçe yere indirdi. Hazır olda kalmaktan hoşlanmıyordu. Rahat durumuna geçmek için izin bekliyordu, yüksek rütbelilerle kendilerinden bir rütbe daha düşük olan subaylar arasında disiplinin gerektirdiği bir durumdu bu.

— Hayır, paralı arkerlerimiz oradaydı. Ama ateşçilerden biri kazan dairesine kapandı, şimdiye kadar da onu oradan çıkaramadık.

Moguelnitski öfkesini tutmaya çalışarak eliyle kılıcının sapına hızla vurdu.

— Bir adam mı dediniz? Dinleyin yüzbaşı, siz benimle alay mı ediyorsunuz? Tek bir adam bütün şehrin altını üstüne getiriyor, siz de burada soğukkanlılığınızı bozmadan duruyorsunuz.

Pencereden güçlü sirenin yorulmak bilmez uluması duyuluyordu. Bu, Moguelnitski'yi çılgına çevirdi. Wrona yüzündeki donmuş ifadeyle bir heykel gibi hareketsizdi hâlâ. Ancak o anda Moguelnitski durumun farkına vardı.

— Rahat! Düşündüğüm başka şeyler olduğunu herhalde anlıyorsunuzdur, dedi tüm öfkesini ortaya koyan bir el hareketiyle. Wrona elini sessizce aşağıya indirdi. Sanki biri kuru dalları kırıyormuş gibi çatırdamalar duyuldu, sonra her şey sustu. Moguelnitski hızla pencereye yöneldi.

— Zaremba'dır, kendisine bir yol açıyor, diye açıkladı Wrona. Moguelnnistki ona doğru döndü.

— Nakliye kolundaki Almanlar nasıl davranıyorlar.

— Şimdilik çok iyi. Şehre yalnızca mangalar halinde iniyorlar. Her şeye hazırlıklılar. Aşağı yukarı yedi yüz kişi kadarlar. Oldukça disiplinli gibi duruyorlar, subaylarıyla işlerinin başında. Mağazalarda yiyecek ne varsa almışlar, karşılığında da makbuz vermişler. Polislere onlarla çatışmamalarını ama dükkanları kapatmalarını emrettim. Eğer zorla girmeye kalkarlarsa önlem düşünmek gerekecek.

— Evet, onlara çatmamalı, dedi Moguelnitski, sesinde-

ki öfke biraz azalmıştı.

— Söyleyin bana sizce bu onların işi mi?

Wrona albayın neyi ima ettiğini anlamıştı.

— Tabii. Yalnızca bildirinin kendisi altında değerinde ama süvari subayı o aptalı öldürmemi olsaydı şimdi sanırım her şey süt limandı.

— Bir şeyler öğrenebildiniz mi, bunu kim basmış?

— Şimdilik hiçbir şey bilmiyorum.

Moguelnitski neye karar verilmesi gerektiğini düşünerek odanın içinde dolaşmaya başladı. Sonra kılıcını önüne alarak oturdu.

— Beni iyi dinleyin yüzbaşı, dedi var gücüyle.

— Emirlerinizi bekliyorum. Wrona hazır ola geçti.

— Herhalde farkındasınızdır Yüzbaşı Wrona, eğer bu durumun bir ya da iki gün daha sürmesine göz yumarsak, şehirde...

— Anlıyorum, diye cevap verdi Wrona. Moguelnitski ayağa kalktı. Sanki nefes almakta güçlük çekiyormuşcasına zorlanarak kaputunun altın işlemeli yüksek yakasını çekiştirdi. Sonra yeniden konuşmaya başladı, sözlerini tamamladı:

— İşte o zaman harekete geçersiniz. Her şeyden önce hapishanedeki bütün ayak takımını kurşuna dizmenizi emrediyorum. Onları şehirden çıkarıp uzak bir yere götürün. Yarın benim imzamı taşıyan bir idam kararı bütün duvarlara asılsın.

— Başüstüne.

— Sonra da akşamın yedisinden sonra biri burnunu dışarı çıkaracak olursa çekinmeden öldürün.

Edouard giymeye çalıştığı eldivenini hızla yukarı doğru çekti.

— Sürü hayvanları ağıla kapatılmalı. Sürü her zaman sürüdür, sırtında kırbacı hissetmelidir.

Dışarıda siren ulumaya devam ediyordu.

— Bana hâlâ gürültü yapan bir adamın hakkından gelemediğiniz gibi bilgiler vermeye sakın gelmeyin yüzbaşı.

— Zaremba oraya vardı, siren birazdan susar.

Onu dinlemedi Moguelnitski, kapıya doğru yürüdü.

— Siz benimle geleceksiniz.

Kapıda nöbet tutan jandarma onbaşısı onları selamladı. Aşağı inmelerini bekledi, sonra telefonun başına geçti.

Bir süvari mangası kurmay subayın önünde sıraya diziliyordu. Manganın başında boy gösteren Ladislas Moguelnitski'nin iri kıçı eğere yapışmıştı, durmadan gümüş süslerle kaplı kasketini düzeltiyordu. Ağabeyiyle Wrona'yı görünce atını mahmuzlayıp tiz bir sesle bağırdı:

— Manga hazır ol!

Edourad bir ayağını özengiye koydu, eğerin üstüne hafifçe oturmak için büyük bir güç harcadı. "Allah için, yaşlanıyorum. Bu Paris'in otomobilleri yürüme alışkanlığımı kaybettirdi" diye düşündü canı sıkılarak, yüzünü acıyla buruşturdu. Üstelik hemoroidi vardı, bir süvari için...

Wrona yanına yaklaştı.

— Yani bu önemli karışıklıkla uğraşacağız, dedi Edouard alaylı bir şekilde... Sonra atını mahmuzladı. Ladislas'ın öfke dolu bağırışıyla titredi atlar. Eczanenin yakınında bir grupla karşılaştılar.

— Bu ne, diye bağırdı Edouard kaşının çırpınırcasına attığını duyarak.

Her halinden okumuş olduğu anlaşılan, fakir ama temiz giyinmiş iri yarı bir kadın "Yaralanan üç kişiyi az önce götürdüler, bir kadının gözü çıktı" dedi Polonezce, dudaklarında suçlu bir gülümseme vardı.

— Kim yaraladı onları?

Şaşıran kadın ne cevap vereceğini bilemedi.

— Buradan geçen askerleriniz sayın subayım.

— Bir evet ya da bir hayır için insanlar öldürülüyor...

Wrona atını seslerin geldiği yöne doğru hızla çevirdi.

— Kim söyledi bunu?

Kalabalıkta bir dalgalanma oldu. Arka sıralar hızla çekilmeye başlamışlardı bile.

— Onlarla ilgilenin, dedi Edouard dişlerinin arasından, atını öne doğru yürüttü.

Kalabalık, yumruklanan yumuşak bir hamur gibi açıldı önünde.

— Hey, sizler! Hadi hepiniz evlerinize dönün. Eğer ba-

şını dışarı çıkarmak isteyen eğlence düşkünleri varsa başlarına veda edebilirler.

— Asteğmen, şunların sırtlarını biraz okşatın!

Edouard Wrona'nın emrini duydu. "Jandarmalık gerçekten biçimsiz, pis bir iş" dedi, kendi kendine. Yüzünü iğrenerek buruşturdu. Savunma hatlarını geçerken yakasında ilk kez bir bit yakaladığında da aynı hisse kapılmıştı. Wrona yanına geldi.

— Sanırım, mangadan fazla uzaklaşmamalısınız albayım. Kont Ladislas düzeni sağladıktan sonra gidebiliriz.

— Bu sürüyü yönetmek için kırbaç yeter de artar be, diye cevap verdi Edouard önemsemeden.

— Evet, ama aralarından biri taş atsa...

Arkalarında sesler kesildi. Manga yaklaşıyordu. Yolda kimse kalmamıştı.

— Önceleri bu işle polis uğraşırdı, şimdiyse, gördüğünüz gibi yolu gübre yığınından temizlemek bize düşüyor.

Wrona gülümsedi. "Başkalarını maşa gibi kullanmaya alıştın ha? Savaş kaçkını kurmay bozuntusu! Bekle biraz, gururunu kırdırırlar sana. Daha bir şey görmüş değilsin" dedi içinden, yüzünde bir gülümseme dolaştı.

Yüzbaşı bütün savaş boyunca siperlerden bir an olsun ayrılmamıştı. İki kere ölümle burun buruna gelmişti. Tüm servetini yitirmiş asil bir aileden geliyordu, bu rütbeye erişebilmek için çok zorluk çekmişti. Hayattaki şanssızlığı, savaşın etkisi onu çok hırçınlaştırmıştı. Askerlerin gri kalabalığından da savaş alanından uzak şehirde evlenenlerden, kendisi için erişilmez zevkler içinde boğulan kurmay subaylardan da nefret ediyordu. Kendisini siperlerin çamurundan kurtaracak, mutlu ve başdöndürücü hayatı tanıtacak ne parası ne de çevresi vardı. Avusturyalıların eline geçtiğinde mutluydu, en azından sertliği yüzünden nefretlerini kazandığı askerlerinden birinin kendisini sırtından vurma tehlikesini atlatmıştı. Pilsudski Polonyalı olduğu için onu Avusturya'daki kendi alayına almıştı. Wrona yeniden öldürücü mesleğine dönmüştü, bu kez savaş alanının öbür yanındaydı, üniforması ve kokartı değişmişti. Almanlarla arası açılan Pilsudski Magdeburg kalesine kapatılıp

(bu kurnazca tutukluluk çok rahattı) alayı dağılınca Avusturya ordusunda savaşmak istememiş, Varşova'ya kaçmıştı. Polonya Askerî Örgütü'nün[1] gönüllü askerleri kaydeden üyeleriyle ilişki kurdu ve Zaremba'yla birlikte Volhynie'de Moguelnitski'nin emrine girmek üzere gönderildi.

— Bir başka sokak toplantısı, diye bağırdı Edouard.

Wrona başını kaldırdı. İki anayol kavşağındaki fırının önünde büyük bir kalabalık dalgalanıyordu. Arkasına dönüp eliyle bir işaret yaptı. Dörtnala ileri atılan lejyoner mangası tam arkasında durdu.

Bağrışmalar duyuluyordu:

— Neden ekmek satılmıyor?

— Açlıktan ölmemiz mi gerek?

Bölüğün geçmesi için Edouard bazen yana çekilmek bazen de kalabalığın arasına girmek zorunda kalıyordu. Tüm gücüyle mahmuzladığı at şaha kalktı. Kadınlarla çocukların korku dolu sesleri, öfke ve hoşnutsuzluk uğultuları, hiçbir şey Edouard'ı durdurmadı. Gururu geri çekilmesini engelliyordu. Öfkeden dudaklarını ısırarak kalabalığın arasına daldı.

— Ne yapıyorsunuz, çocuklar var, diye bağırdı bir kadın.

Edouard özengileri üzerinde yükseldi, bir öfke kasırgası tüm benliğini sarmıştı, nefes nefeseydi.

— Kılıç, diye cıyak cıyak bağırdı Ladislas.

Birisi Edouard'ın atının dizginlerini sıkıca tuttu Bu da fazlaydı artık. Kılıcını kabzasından çıkardı. Bir saniye kadar sonra bu saygısızın başım yoracaktı, Ama almanca olarak bağıtlan sert bir uyarı, «Zurück!» ve tam atının yanıbaşmda ortaya çıkan bir asker şapkasının kırmızı kenarı elini durdurdu. Dizginleri çekti. Ancak o anda bazı Alman askerlerinin de kalabalığın içine karıştığını, bir sokağın içinde ihtimal ekmek almaya gelen bir askeri arabanın bulunduğunu fark etti. Arkasında Ladislas son emrini vermek üzereydi:

— ... kaldırın!

[1] P.A.O: Pilsudski'nin gizli askeri örgütü.

— Kılıçlar, diye bağırdı Edouard güçsüz bir öfkeyle. Wrona da Almanların farkına vardı. Kısa süngüler takılı ağır tüfeklerini ellerinde sıkıca tutarak oluşturdukları sıra yolunu kesiyordu. Kalabalık dağılmıştı. En yiğitleri bu beklenmedik çatışmanın nasıl biteceğini uzaktan seyrediyordu. Kesilmeyen siren sesi Edouard'a başka bir tehlikenin varlığını haber verdi. Yüzündeki kan ağır ağır çekilmeye başladı. Bu koyu yeşil üniformalı adamlardan birkaçını rahatlıkla öldürebilirdi ama bunu yapmaya kalksa arkasında dört top, zırhlı bir araba ve yedi yüz süngü bulurdu. Gururunu kurban etmeden uzlaşmak için bir çözüm yolu bulması gerekiyordu. Bu, katlanılması güç bir sınavdı ama hesaplı davranmak Mogıelnitskilerde her zaman üstün gelirdi. Atının dizginlerini tutan Alman'a kupkuru bir sesle:

— Bir şey mi istediniz, diye sordu.

— Kılıcınızı kınına koymanızı istedim. Edouard teğmenin dudaklarının üzerinde titreyen kıl tutamına baktı.

— Eğer bu sizi öfkelendiriyorsa isteğinizi yerine getirmek inceliğini göstereceğim, diye cevap verdi Edouard alaylı bir tonda. Kılıcını kınına sokarken parmağını kesti. Diğer parmağını kesiğin üzerine basarken anlamlı bir bakışla önce teğmene, sonra askerlere Bir bakışıyla silahlar omuzlara asıldı.

— Kiminle tanışmak şerefine erişiyorum acaba, diye sordu Alman.

— Albay Kont Moguelnitski'yle, diye selamlayarak cevap verdi Edouard.

— Albay mı? Hangi ordunun albayı olduğunuzu sorabilir miyim? Bu üniformayı şimdiye kadar görmüş olduğumu sanmıyorum. Teğmenin gözleri biraz daha kısıldı.

— Polonya ordusundan, diye sözcüklerin üzerine basarak ağır ağır cevap verdi Edouard. Öfkenin yeniden bütün benliğini kaplamaya başladığını hissediyordu.

— Polonya ordusundan mı, dedi teğmen şaş-kınlık içinde. Bizler Polonya ordusu diye bir ordu tanımıyoruz.

Küçük bıyığı yeniden burnuna değdi.

— Demek tanımıyorsunuz! İnanın çok yakında tanıyacaksınız, dedi Edouard cevap olarak. Ses tonu gizli bir

aşağılamayı içeriyordu. Sonra dizginlerini topladı.

— Konuşun, anlatın ona Yüzbaşı Wrona... Ekmek istiyorlarsa, alsınlar bakalım. Artık onunla tartışamam. Biraz daha konuşursa aptal gözlükleriyle birlikte kafasını uçuracağım, dedi Polonezce ve Alman'ın çevresinden dolaşarak dörtnala uzaklaştı. Ladislas mangasıyla birlikte onu izledi.

* * *

Hapishanenin çevresinde büyük bir sessizlik hüküm sürüyordu. Küçük bir asker grubu büyük kapının yakınındaki ağır mitralyözün çevresinde toplanmıştı.

— Size söylemiş olduklarımı unutmadınız ya Yüzbaşı Wrona?

— Söylediklerinizi hatırlamak benim görevim, albayım. Süvari başçavuşum son bir kez anlaşmaya çalışıyor...

Siren acı acı ötüyordu. Edouard atını durdurdu, uzun süre bu ulumayı dinledi. Sağ kaşı yeniden atmaya başlamıştı. Tikini önlemek için elini kaşının üzerine bastırdı, ama bu davranışı tikini kesmedi.

— Yüzbaşı hapishaneden kurmaya telefon ettirin, fabrikaya işe yarar adamlar gönderisin... Zaremba işin üstesinden gelemedi anlaşılan. Bununla benim uğraşmam gerek. Bu sireni susturmasını bilirim ben.

Atını kırbaçladı. Manga kendisini güçlükle izliyordu. Süvarilerin dörtnala geçtiğini gören herkes evlerini çevreleyen bahçelere kaçıştı. Sığınacak zamanı bulamayanlarsa duvarlara yapıştı. Sokakta toplanmış gruplara rastladıklarında, kalabalık mangayı görür görmez dağılıyordu. Fabrikaya yaklaştıklarında kalabalık küçümsenmeyecek kadar büyümüştü ve dağılmak için daha az acele ediyorlardı. Son köye vardıklarında insan yığını fabrikaya giden bütün yolları tıkamıştı. Binlerce insan bir aradaydı. Sesleri sirenin ulumalarına karışıyordu. Uçsuz bucaksız kalabalığı görünce Edouard soğukkanlılığını yitirdi. Böyle bir karşılaşmayı ummamıştı. Elinde olmaksızın atını durdurdu. Wrona'yla Ladislas yanına geldi. Bir karar vermeliydiler. Kalabalığın önünde böyle hareketsiz durmak olmazdı.

— Yüzbaşı onlara hemen dağılmalarını emredin. Hemen şimdi!

Wrona kalabalığa doğru bağırırken, Edouard da emirler yağdırıyordu:

— Silahlarınızı ateşe hazır tutun! Ben emretmeden ateş etmeyin! Şu ilerdeki sokakla uğraşın, kırbaçlarınızı kullanarak boşaltın o sokakları...

Askerler, sağa sola yağdırdıkları kırbaç darbeleriyle sokaktaki işçileri dağıtıp bir yay meydana getirdi.

— Size son defa dağılmanızı emrediyorum, diye bağırıyordu Wrona.

Kalabalık ikiye ayrılarak fabrikanın kapısına giden bir yol açtı. Oldukları yerde donmuş gibiydiler.

Edouard bir yanda, Ladislas'la Wrona da öbür yanda yer aldı.

— Şimdilik havaya ateş edin, dedi Edouard yavaşça. Emri bütün manga boyunca herkese iletin.

Askerler silahlarını omuzladı. Bir panik hareketi dolaştı kalabalığın arasında. Askerlerle aralarındaki uzaklık yavaşça büyüyordu.

Arka taraflardakiler ne olup bittiğinden habersiz üzerlerine gelen insan dalgasını tutuyordu. Kendilerine yol açıp kaçmak için Kendi arkadaşlarını itiştiren ön sıradakiler paniğin artmasına neden oldu. Edouard sevinç duydu, "Bir sürü her zaman bir sürü olarak kalacaktır".

— Ateş, diye bağırdı.

Salvo ateşi yırtılan bir bez gibi yankılandı. Kalabalık daha hızlı geri çekiliyordu, kargaşalıktan yere yuvarlanmış işçileri oldukları gibi bırakarak.

— Ateş, diye bağırdı Edouard.

Manganın bütün şarjörü bitene kadar bu emri tekrarlamaya devam etti. Alan yarı yarıya boşaltılmıştı. Kalabalık gitgide daha uzağa, gitgide daha hızlı geriliyordu. Fabrikanın kapıları açıldı. Zaremba'nın mangası, silahları ellerinde kaçakları takibe çıktı.

— İleri, diye bağırdı Edouard. Sürü hayvanlarını ahıra sokun!

Ladislas'ın mangası harekete geçti. Edouard'la Wrona fabrikanın kapısına vardı. Yarım saat boyunca iki manga kaçanların avını sürdürdü. Sokakta tek bir canlı

insan kalmamıştı. Yaralılarla ayaklar altında ezilenler hayatlarını kurtarmak için sürünerek kaçıyordu. Fabrikada Moguelnitski'yi Barankeviç'le şehrin belediye başkanı Sladkeviç izliyordu. Kendilerini daha önce göstermeye cesaret edememişlerdi. Sekiz yüz kadar işçi fabrikanın bahçesine toplanmıştı.

— Neden onların çıkmasına izin vermediniz, diye sordu Edouard, Zaremba'nın yedek olarak bıraktığı asteğmen Zaionçkovski'ye.

Genç asteğmen, elini şapkasının siperliğine götürerek kekeledi:

— Teğmen öyle emretti. Bunların da öbürleriyle birleşeceklerinden korktu.

— Şu kötü politikacıya bakın! Fabrikayı hemen temizlemek gerek. Sokaktakiler burada bulunanların asıldığını sanıyor. Onları kışkırtmak için daha iyi bir neden bulmak zor, dedi Mogueinitski öfkeyle, avukatla patronun elini sıkarken.

— Ne oluyor? Bir isyan. Buna son vermek gerek.

— Kaygılanmayın, Bay Barankeviç, gerekli olan her şey yapıldı, dedi Edouard onu yatıştırmak için.

— Ama fabrikam tıklım tıklım pancar dolu. Hepsi çürüyebilir. Fabrikanın çalışmaya ara vermesini bağışlayamam... Her gün akıl almaz paralar kaybediyorum, dedi öfkeden köpüren Barankeviç.

Cimriliği artık herkesin dilinde dolaşan bu göbekli adamdan iğrendiğini hissetti Edouard.

— Pancarlardan daha da önemli şeyler vardır, Bay Barankeviç. Pavlodz ayaklandı. Kholmianka'yla Sosnovka'daki köylüler başkaldırıyor...

— Ailem ne olacak, diye korkuyla bağırdı as-teğmen Zaionçkovski.

— Kaygılanmayın teğmen, babanızla bütün ai-lenize şehir yolunda rastladım. Şimdi hepsi bizim evdeler, sağlıkları yerinde.

— Bağışlayın beni albayım...

— Önemli değil, sizi anlıyorum.

— Sonra Almanlar da var, garda... Şehirde mağaza-

larda görüp de hoşlandıkları ne varsa alıyorlar, diye söze karıştı Sladkeviç.

Moguelnitski horgörmesini saklamaksızın bu son sözleri söyleyene döndü; bahçedeki işçileri göstererek:

— Bay Barankeviç'in dışarıdaki insanlarla tartışma inceliğini göstereceğini sanıyorum, dedi.

Mangasının bir bölümüyle birlikte Ladislas bahçeye girmişti bile. Geri kalan bölümüyse sokaklarda kol geziyordu.

— Görev başarıyla yerine getirildi albayım, diye raporunu verdi. Bu son kelimenin üzerine basmaktan özel bir zevk duymuştu.

Sirenin ulumaları arasında onu güçlükle duyabildi Edouard. Kardeşine yaklaştı. Ladislas ağabeyine doğru eğildi.

— Yanına bir manga alıp eve dön. Burada kalmasan da olur, biliyorsun kimse yok evde. Çevreye nöbetçiler koy ve her şeye karşı hazırlıklı ol. Kurmay subayla sürekli olarak telefon bağlantısı kur. Hadi, Tanrı'ya emanet olun!

Ladislas selam verdikten sonra atını çevirdi. Zaremba adamlarıyla birlikte bahçeye giriyordu.

— Bay Barankeviç, hadi gidin de yatıştırın biraz karınızı. Düzen yeniden sağlandı. Bu gece bizi görmeye gelin, biraz sohbet ederiz. Şimdi şu herifle uğraşacağım.

Edouard kazan dairesinin damından yükselen buharlara baktı.

* * *

— Teğmen Zaremba işçilere fabrikayı terketmelerini emredin. Ne olursa olsun kimse dinlemiyor bu papağanı. Yirmi dakika içinde her yer boşaltılmalı. Biz de bu hayvanın gagasını kapatacağız.

Yürürlerken asteğmen Zaionçkovski Edouard'a raporunu veriyordu:

— O sırada buharı kapatmıştı albayım. Kuşkusuz boğulmuştu. Sevinmiştik ama pencerelerden içeri girmeye çalıştığımızda ateş etti, bir askerimizi yaraladı. İlk saldırı sırasında bir asker başına yediği bir taş yüzünden karabinasını içeri düşürdü. İçinde dört kurşun vardı. Düşerken bir tanesi ateş aldı. Demek ki geriye üç tane kaldı. Şimdi

bu haydut bir kere daha ateş ettiğine göre geriye yalnızca iki kurşunu kaldı... Bunun dışında her an yangın hortumunu harekete geçirebilir. Orada sanki bir kaledeymişcesine güven içinde... Makinistler içerde daha birkaç saatlik buhar olduğunu söylüyor.

— Makinistleri buraya gönder.

YEDİNCİ BÖLÜM

Vassilek işbaşı yapacak işçilerle birlikte fabrikaya girmeyi başarmıştı. Ağabeysine, komşuları Serge amcanın nasıl öldürüldüğünü en ince ayrıntısına kadar ilk anlatanın kendisi olmasını istiyordu. Zaten birçok kez, hatta çalışma saatlerinde bile, işçilerin arasına karışarak, bekçilere görünmeden girmişti fabrikaya. Saatlerce kardeşiyle kazan dairesinde kalır, ona yararlı olmaya çalışırdı. Ateşçiler mesleklerinin tüm inceliklerini kolaylıkla kavrayan bu ufaklığı çok seviyorlardı. Bir seferinde yakalanmış, makinist Strumil işçilerin savunması karşısında Vassilek'i görmezden gelmek zorunda kalmıştı. Kömür vagonlarını boşaltmada ateşçilere büyük yardımları dokunurdu. Vassilek kazan dairesinin bütün girdisini çıktısını bilirdi. Araya taraya sonunda kendisini kimseye görünmeden ana bölüme götürecek yolu bulmuştu. Büyük bir havalandırma borusu yardımıyla kömürün posasının boşaltıldığı çöplüğe geçer, oradan da ufak demiryolunu izleyerek ana bölüme girmeyi başarırdı. Bu küçük sırrını kimseye, hatta kardeşine bile söylememişti. Birdenbire ortaya çıkmaktan, bekçileri atlatmaktaki ustalığıyla ateşçileri şaşkına çevirmekten çok hoşlanırdı.

Vassilek askerlerin Andre'yi öldürmek istediklerini öğrenince iliklerine kadar titredi. Andre'nin saklı olduğu ana bölmenin kapısını zorlayan askerlere korkuyla bakıyordu. Başaramayacaklarını anlayınca büyük bir sevinç duydu. İşçilerin arasına karışmış, yalvaran yaşlı gözlerle tanıdığı ateşçilere sorular yağdırıyordu:

— Söyleyin, ne yapacaklar ona?

Kimse cevaplamıyordu sorusunu. İşçilerden biri elinden tutup uzaklaştırdı.

— Yaşadığına şükret de çek arabanı buradan. Zaten kardeşin ateşin içinde, bunu bahane edip senin de boynunu kırmalarını istemezsin herhalde.

Adamın elinden kurtulan Vassilek gözyaşları içinde askerlerin ne yaptığını görebileceği yere koştu. Fabrikanın avlusunda toplanan işçiler dikkatle kazan dairesine bakıyorkdu. Silahlı askerlere karşı koyan bu yiğit adam hepsinin hayranlığını kazanmıştı. Bu karşı koyuş, o sessiz ve bitkin insanlarda kendi edilgenliklerinin yüzlerine vurulduğu duygusunu uyandırmıştı. Canavar düdüklerinin ötmeye başlaması bu duyguyu daha da arttırdı. Ptakha'nın hayatı genel bir merak konusu oluverdi. Herkes, özellikle kadınlar ona duydukları hayranlığı açıkça ortaya koyuyor, öfkeyle bağırıyorlardı:

— Utanmalısınız. Bir de erkek olacaksınız. Alçaklar gibi kaçıp onu tek başına bırakıyorsunuz.

— Kadınlara karşı savaşmaya gelince hepiniz kuvvetlisinizdir ama...

— Tabii kadınları dövmeye gelince kahramanlıklarına diyecek yok...

Kadınların aşağılamasının, sirenin ve manzaranın etkisi altında kalan erkekler avluyu terk etmekte direnince süngülü askerler işbaşına geçti. Elleri kırbaçlı atlı askerler de hayvanlarının yardımıyla geriye doğru itiyordu kalabalığı. Zaremba'nın sesi bağırmaktan kısılmıştı. Kendilerini kaybeden sinirli işçilerin savunmaları sırasında atından düşürdükleri bir asker olay yerinden büyük zorluklarla uzaklaştırıldı. Vassilek de dört bir tarafa koşup duruyordu. Askerler telaş içindeki ufaklığı fark etmekte gecikmediler. İçlerinden biri:

— Hey, sen! Ne haltlar karıştırıyorsun orada. Olduğun yerde dur orospu çocuğu, nereye gidiyorsun?

Vassilek kalabalığın içine dalıp kaybolmayı başardı. Ufak bir servis geçidini aşarak depoya saklandı. İşte tam o sırada aklına gizli geçidi geldi... Karanlık ambarda geçidi bulmak için kömür bloklarının üstünde uzun süre uğraştı.

Yeni dökülen kömürler işini zorlaştırıyordu. Dizleri acıyan ufaklık, bütün çabasıyla büyük blokları iterek yol açmaya çalışıyordu. Ayağına düşen kömür bloğu dengesini bozdu, yere düştü. Ayağının acısıyla hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir süre sonra çaresizlik içinde yeniden işe koyuldu. Delik gittikçe büyüyor, işi de aynı oranda güçleşiyordu. Başına düşmesin diye kömürleri sürükleyip uzağa götürmesi gerekiyordu. Burun deliklerinden ağzından tozlar giriyor, hapşırıyor öksürüyor, istediği gibi çalışamıyordu. Yanlış yeri kazdığını düşündükçe cesaretini kaybediyordu. Öfke ve korkunun etkisiyle ağlamaya, "Andre, Andreiuşka" diye var kuvvetiyle bağırmaya başladı.

Andre, sanki bir iğne batırılmışcasına yerinden sıçradı. Allah Allah, Vassilek'in sesini duyar gibi olmuştu. Sanki ağlıyordu kardeşi. Tüfek elinde, gözleri pencereye çevrili ambarın ortasında duruyordu Ptakha. Yangın söndürücüsünü de yanına koymuştu. Buhar yavaş yavaş pencereden çıksa da o hâlâ kendisini boğulacak gibi hissediyordu. Kazan dairesinde nefes almayı zorlaştıran alabildiğine sıcak, ağır bir hava vardı. Kendisini kötü bir düş gördüğüne inandırıyordu. Üç saat geçmiş, kimse yardımına gelmemişti. Bütün yaptıkları neye yaramıştı sanki? Önünde sonunda yakalayıp öldüreceklerdi kendisini. Öbürleri bir yolunu bulup kurtulmuşlardı; yalnız o, Ptakha, yakayı ele vermek zorunda kalıyordu. Vassilek "Andriuşka" diye yeniden, hem de daha yakından bağırmaya başlamıştı. Bir blok Andre'nin başı üzerinden yuvarlanmış, omuzuna düşmüştü. Aniden tüfeğine sarılmış, ama kardeşinin zamanında uyarısı büyük bir kazayı önlemişti.Vassilek neşeli bir şekilde kendisine doğru ilerliyordu, oysa az önce savuşturulan tehlikenin etkisiyle dişlerini gıcırdatıyordu.

— Benim, Andriuşka, ben. Az önce oldukça kalabalık bir bölük geldi. Avlu atlarla dolu. Hatta büyük şef bile burada. Kaçman gerek. Dışarı bir geçit var. Ben her seferinde ordan geçerdim. Ama bu kez kömür döküp kapatmışlar, bu yüzden kolay geçemedim.

Vassilek bir yandan bunları anlatıyor, bir yandan da kardeşini öpüyordu. Andre heyecan içindeydi.

— Buraya kadar nasıl gelebildin?

— Kömür deposundan geçtim.

— Ama geçit yok ki.

— Dehliz yolu var. Oldukça geniş bir dehliz. Sen de geçebilirsin. Haydi, gel Andre. Ne bekliyorsun? Ostup amca seni öldüreceklerini söyledi.

Vassilek kardeşini deliğe doğru çekmeye baş-lamıştı bile.

— Peki, sen öne geç ben arkandan geliyorum, dedi Andre.

Vassilek geçide doğru tırmanmaya başladı. Ptakha son bir kez kazan dairesine, sönen ocaklara bakıp kardeşini izlemeye koyuldu. Vassilek tepeye varmış kendisini bekliyordu. Andre, tüfeğini kardeşine vermeden önce tedbirli olmak için emniyet tetiğini çekti. Büyük zorluklarla altından kayan kömür yığınına tırmanmaya başladı. Sonra bütün gücüyle çektiği bir blok kömürle geçtikleri yolu kapattı. Vassilek küçük kömür parçalarını elleri ve ayaklarıyla yuvarlayarak ağabeyine yardımcı oluyordu. Biraz sonra delik tümüyle tıkanmıştı. Vassilek sadece kendisinin bildiği yollardan götürüyordu ağabeyini. Ptakha havalandırma boşluğundan geçemezse neler olacağını düşündükçe korkusu daha da artıyordu. Başıyla omuzlarını kardeşinin arkasından deliğe soktuktan sonra rahat bir soluk alıp yavaş yavaş ilerlemeye koyuldu.

Öbür yandan dışarıya çıktıklarında hafif bir yağmur çiseliyordu. Kömür deposunun bulunduğu arazi fabrikanın dışındaydı ve fabrikadan büyük bir duvarla ayrılmıştı. Ayrıca madene ait bir demiryolu da burada sona eriyordu. Vassilek çevreyi iyice kolaçan ettikten sonra arkasına dönüp kardeşine yolda tehlike olmadığını bildirmek için alçak sesle konuşmaya başladı:

— İlerde üç sıra boş vagon var. İçlerinden, gerektiğinde de aralarından geçerek kimseye görünmeden buradan sıyrılabiliriz. Arka kapı kilitlidir ama orada bekçi yoktur. Vagonlardan birinin yardımıyla kapıya tırmandık mı tamam, dışarıdayız.

Kömür yığınından inip iki büklüm trenlerin arasından

koşmaya başladılar. Vassilek'in planı mükemmel bir şekilde işliyordu. En sondaki vagon kapıya yakın bir yerde duruyordu. Demir parmaklıklardan atlayıp raylar boyunca koşmaya başladılar. Vassilek önden gidiyor, yanlara doğru hafifçe açılmış kollarıyla iki metre sıçrayabilen bir kuşu andırıyordu. Sık sık duruyor, ağabeyinin kendisini izleyip izlemediğini anlamak için arkasına bakıyordu. Var gücüyle koşuyordu Andre. Yüzlerini kamçılarcasma yağıyordu yağmur. Gökyüzü kara kara bulutlarla kaplıydı. Andre koşarken tüfeğini sıkı sıkıya tutuyor, "Ellerine geçersem beni nasıl olsa öldürürler ama hiç olmazsa birkaçını temizlerim" diye düşünüyordu, kendi kendine. Bir türlü inanamıyordu kurtulduğuna. Ancak fabrika gerilerde kaldığında, gar yolundaki büyük virajı döndükten sonra bir an durdu, yorgunluktan olduğu yere çöküp kaldı. Eli kalbinin üstünde, durması için bağırıyordu kardeşine. Gücü kalmamıştı.

— Kaçalım. Hem de durmadan kaçalım, yoksa yakalanacağız.

Ufaklık korkulu gözlerle çevresine bakıyor, sabırsızlıkla gidip geliyordu. İliklerine kadar donmuştu. Soğukla korkunun etkisinden olmalı, titriyordu. Çamurlu ayakları buz tutmuştu. Bir rayın üzerinde ayaklarını birbirine sürterek kardeşine bakıyordu. Uzun süre çöktüğü yerde kımıldamadan oturdu Andre.

— Hadi, yeter artık, ağabey. Yeniden koşmaya başlayalım.

Ptakha ağır ağır kardeşine döndü. Ayaklarına, başındaki eski püskü kaskete, üzerindeki kadın ceketine, ikiye katlanmış vücuduna bakarken "Bu zavallı yavrucağa bir çift bot, bir elbise bile yaptıramadıktan sonra bizimkine de hayat mı denir" diye düşünmekten ve isyan etmekten kendini alamadı. Şimdi kardeşi bir lokma ekmeğe bile muhtaç kalacaktı. Ya kendisi? Vassilek'in yalvaran, acı dolu sesini duyunca ayağa kalktı. Sirenin korkunç uluması devam ediyordu.

İkisi de, yan yana, hızlı hızlı yürüyorlardı. Dur-madan dönüp dönüp arkasına bakıyordu Vassilek. Andre, uzakta tulumbanın yanındaki o tanıdık evi görünce kurtuldukla-

rını anlamış, sevincinden bütün gücüyle bağırmaya başlamıştı:

— Kurtulduk, kardeşim, kurtulduk. Ne haber ufaklık, hergele? Tuşa getirdik hepsini ama dur, onların yanına koymayacağım yaptıklarını, fitil fitil burunlarından getireceğim.

Bütün bunları haykırırken kardeşine sarılıyor, onu bağrına basıyordu. Hiç gerek görmüyordu gözyaşlarım saklamaya. Nasıl olsa kimse fark edemezdi ağladığını. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu.

* * *

— Geceyi beklemeliyiz, şu anda otuz kişiyle bir şey yapmaya kalkışmak delilik olur, dedi Raievski öfkeli bir sesle. Durumu son bir kez belirtmek istemişti. Çobot inatla başını sallıyor, bu düşünceyi kabul etmek istemiyordu.

— Geceye kadar herkes dağılır, bizimkilerin pek çoğu hapishanenin yolunu bulmuş olur. Bana kalırsa şimdi tam sırasıdır. Ben bunu bilir bunu söylerim.

Ardından Metelski aldı sözü, ateşli ateşli konuşmaya başladı:

— Çobot'un hakkı var yoldaş Sigismond. Halk sokaklara uğradığında, işçilere ateş açıldığında biz de silahlarımıza sarılmış olmalıyız. Yenilmek bile hareketsiz durmaktan çok daha iyi. Yoksa ölürüz utancımızdan. Bu, Marksizmin en basit bir kuralıdır... Ayaklanma belki gerektiğinden önce başlamış olabilir ama başladığına göre onu yönetmek de bizlere düşer.

Bakışlarından bu sözleri onaylamadığı anlaşılıyordu Raievski'nin.

— Buna şimdi kalkışırsak rezil oluruz.

Metelski kendini tutamadı:

— İşte bunu ilk kez duyuyorum, silaha sarılmak rezil olmak demek oluyor ha. Bu sözleri sizden işitmek beni gerçekten çok şaşırttı.

— Ama gerçekten de öyle söyledi, dedi Çobot vızıldayan sesiyle.

Metelski sinirli sinirli odayı arşınlamaya başladı. İnce çizgili, geniş alınlı yüzü solgundu, gözleri içten gelen bir

alevle parıldıyordu. Vücudunda bir incelik bir zariflik dikkati çekiyordu. Raievski genç doktora bir kez daha dikkatle baktıktan sonra soğukkanlılıkla cevap verdi:

— Toplantımız boşu boşuna uzuyor. Kanımca bu gereksiz tartışmaya bir son vermenin zamanı geldi. Kovallo'yla ben gece bastırmadan harekete geçmenin yanlış olduğuna inanıyoruz. Doktorla Çobot bunun tersini düşünüyorlar. Oysa gece bastırıncaya kadar en az iki yüz işçiyi toplayıp silahlandırabiliriz. Çaçabel bu gece gelecek Sosnovka'dan, belki köylüleri de getirir yanında. Ama hareket için hareket Bolşevikliğe yaraşmaz... Yoldaş Metelski, otuz komünisti kesin ve gereksiz bir ölüme sürüklersek kazığa dikerler bizi. Sizi dinleseydik bu imkânı verecektiniz düşmana. Bir kez daha tekrarlıyorum: Bütün komünistler şimdi işçileri göreve çağırmalıdırl. Evet, eli silah tutan herkesle tartışmalıyız. Silahlı bir avuç askerin binlerce kişiye neler yapabileceğini sizler de pekâlâ bilirsiniz. İşçiler örgütlü bir şekilde hareket etmedikleri için yenilirler ama bugün, özellikle ayaklanmayı örgütlemek için bir Parti'miz var. Burada palavraya yer yok. Tam tersine işçileri en çabuk ve en iyi şekilde silahlandırmanın yollarını arayalım. Burada yeterince bunları konuştuğumuzu sanıyorum... Biz burada tartışırken öbür yoldaşlar orada çalışıyorlar. Yeterli sayıda silahımız var ama ne yazık ki kurşunumuz yok. Bunu aklımızdan çıkarmayalım. Herkesin ayrı ayrı kurşun araması, sonra da burada toplanması düşüncesine karşıyım. Silah deposu istasyondan pek uzak değil, en küçük bir başarısızlık cephanesiz kalmamıza sebep olabilir. Herkes burada toplanmalı, toplu halde silah deposuna saldırılmalı. Oraya vardığımızda önce nöbetçilerin işini bitirir, cephaneliği ele geçirir, sonra da iyice silahlanmış bir şekilde şehre saldırırız. Çobot silah ve cephane dolu iki vagonu fabrikaya kadar getirecek. Biz de dış mahallelerde şimdiye kadar bize katılmaya zamanları ya da yürekleri olmayanlara silah dağıtacağız. Dış mahalle dayanak noktamız olacak. Kuvvetlerimizin büyük bir kısmı buradan sağlanacak. Benim söyleyeceklerim bunlar.

Kovallo'nun homurtusundan bu düşünceyi benimsediği anlaşılıyordu.

— Keşke yoldaş Patlai de aramızda olsaydı. Ama bu gece nasıl olsa kurtaracağız onu, çünkü ilk hedefimiz hapishane olacak. Başkan olarak hemen harekete geçmeyi öneriyorum. Yalnız, daha emin olmak için, hepinizden soruma cevap vermenizi isterim. Bu planı noktası noktasına uygulamaya hazır mısınız?

Çobot'un bakışlarından Raievski'nin bu sözlerine kırıldığı kolaylıkla anlaşılıyordu.

— Bu konuda hiç kuşkun olmasın. Biz parti disiplininin ne olduğunu bilen insanlarız...

Raievski'nin hoşnutluğu yorgun yüzünden bile rahatlıkla okunabiliyordu. Masadan kalkıp Metelski'ye yaklaştı, elini dostça omuzuna koydu.

— Söyleyin bana doktor, yeterince pansuman bezi bulabilecek misiniz? Bu gece kan dökülmesinin önüne geçemeyeceğiz...

— Gerektiği kadar bulurum, bu konuda hiç kuşkunuz olmasın. Şimdi nereye gitmeliyim?

— Çocuk olmayın Metelski, sırası değil bunun. İstasyona gidin, Almanların kafalarında neler olduğunu öğrenin. Siz işçilerin doktorusunuz, subaylarla kolaylıkla görüşüp tartışabilirsiniz. Ruhsal durumlarının nasıl olduğunu öğrenmek büyük yarar sağlayabilir. Askerlere saldıracağımız zaman onların nasıl bir tutum takınacaklarını bilmek işimize yarar.

* * *

Perona çıktılar. Akşam olmaya başlamıştı. Yağmur durmadan yağıyor, her bir yandan içerilere sızıyordu. Islak ve kasvetli bir görünüşü vardı manzaranın.

— Hava da bizden yana, dedi Raievski. Hadi çocuklar, akşam saat dokuza kadar birbirimizden ayrılalım. Sen Gregoire, depodaki adamlarını görmeye git. Dört beş Parti'li arkadaş da burada bulunursa iyi olur. Ayrıca tulumbadakilerin de bizi desteklemesi gerek. Silahı olanlar alabilir. Gregoire bak senin kelebek geliyor.

Raievski'nin gülümsemesi sevecenlik doluydu. İlerden Olessia geliyordu.

— Bütün söylediklerini yerine getirdim baba, dedi. So-

luk soluğa kalmıştı. Tanımadığı bu adamlardan çekiniyordu. Terden vücuduna yapışmıştı elbisesi. Bir an önce eve gitmeye can atıyordu ama Raievski ona engel oldu.

— Raymond nerede, diye sordu.

— Şehirde birbirimizden ayrılalı hemen hemen iki saat oluyor. Şimdi dış mahallelerde olmalı. Edwige bir paket dolusu kâğıdı sizin eski karargâha götürdü. Raymond hapishanenin girişinde beş askerle bir makineli tüfeğin bulunduğunu size bildirmemi söyledi. Geçerken Vorobeiko'ya uğradım, O da gerekli lokomotifi bulacak.

Olessia raporunu bir çırpıda verdikten sonra hızla uzaklaştı.

— Çok yiğit bir kızın var, dedi üzüntüyle Çobot.

Onun hiç çocuğu olmamıştı.

— Sağolsun. Ama inanır mısın, bazen ondan başka kimsem olmamasından yakınıyorum. Ayrıca o kadar iyi ve anlayışlı ki, diye yumuşak bir sesle cevap verdi Kovallo.

Yağmur birdenbire hızlandı. Merdiven boşluğu kısa sürede su içinde kaldı. Metelski şapkasını kulaklarına kadar indirdi, yağmurluğunun önünü ilikledi.

— Haydi, gidiliyor mu?

Raievski nöbetçi kulübesine kadar arkalarından baktı. Ancak hepsi ayrıldıktan sonra eve girdi.

Olessia elbisesini değiştirecek kadar zaman bulmuştu. Bir yandan ıslak elbisesini sıkıyor bir yandan da konuşuyordu:

— Yemek yememişsinizdir siz. Şimdi hemen patates pişiririm size. Biraz da lahana turşusu çıkarırım. Babamın da aklına fırına bir yemek koymak gelmez. Oysa her şeyi hazırlamıştım, dedi gülümseyerek. Sesi hoşnut olmadığını ortaya vuruyor gülümsemesini yalanlıyordu.

* * *

Moguelnitski, çizmelerinin mahmuzlarını hızla yere vuruyor, sinirli olduğu her halinden anlaşılıyordu.

— Hadi, kafanızı çalıştırın biraz Bay Stroumil, kaybedecek zamanımız yok. Bu rezalet sizin gevşek davranışınız yüzünden patlak verdi. On dakika içinde bu düdüğü susturmanın yolunu bulamazsanız, korkarım sizi kurşuna

dizdirmek zorunda kalacağım.

Edouard makinistin korkudan dizlerinin titrediğini gördü. Yüzüne bakmaya bile cesaret edemiyordu.

— Acıyın bana albayım, suçum nedir?

— Kendinizi haklı çıkarmaya çalışmayı bırakın da bu düdükleri nasıl susturabileceğimizi söyleyin bana.

— Düşündüm bile...

— Ama ne yazık ki yanlış düşündünüz, diye sözünü kesti Moguelnitski.

Bu arada kazan dairesine gelmişlerdi.

— İçeriye buhar yollayamaz mıyız?

— Bağlantıyı kesmiş, dedi Stroumil umutsuzca.

Makinist birden ağzını genişçe açtı ve yüzündeki bu aptal anlamla dona kaldı. Aklma bir fikir gelmişti. Sevincini belli etmek için alnına vurdu:

— Tamam, albayım, buldum. Bana iyi bir fikir verdiniz. Bacanın hava deliğini kapayalım. Böylece dumandan boğulur.

— Hadi ne duruyorsunuz daha?

Yarım saat kadar sonra kazan dairesinin penceresinden çıkan duman kesildiğinde subayın sert sesi duyuldu.

— Gidin, bakın!

Onbaşı birkaç askerle imdat kapısından geçerek kazan dairesine girdi. Az sonra öksürerek, dumandan kızarmış gözleriyle dışarı çıktı. Üzgün bir şekilde:

— Kimseyi bulamadık albayım, dedi.

— Ne? Nasıl olur? Albayın kamçısını tutuşundan ne kadar öfkeli olduğu kolaylıkla anlaşılıyordu.

Çevreyi boğazlarını yakan bir duman kaplamıştı. Edouard geri döndü, kimseye bakmadan dışarı çıktı. Zaremba, Wrona, Zaionçkovski ve Stroumil kazan dairesine girdi. Edouard avluda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, bardaktan boşanırcasına yağan yağmura aldırış etmiyordu. Zaremba'yla Wrona yanına geldiğinde:

— Ne oldu, diye sordu.

— Gerçekten kimse yok içerde. Nasıl kaçtığına bir türlü akıl erdiremiyorum.

Sirenin sesi kesilmiş, çevreyi korkunç bir sessizlik sar-

mıştı.

— Demek kimse yok. Bunun nasıl olduğunu bana açıklar mısınız?

— Oradaydı. Kör olası nasıl becermiş kaçmayı, insanın aklı almıyor.

— Kısacası elinizden kaçırdınız mı onu?

— Ama buna imkân yok albayım. Bütün kapılarda nöbetçiler vardı.

— Teğmen eğer bir subay olmasaydınız size başka türlü davranırdım. Yüzbaşı Wrona bu şehirde düzeni sağladıktan sonra teğmenin onbeş gün görevden uzaklaştırılmasını emrediyorum. Hey, siz, bir at bulun bana!

Pompa istasyonunun yakınındaki küçük ev ziyaretçilerle dolup taşıyordu. İlk gelen Edwige olmuştu. Olessia mutfakta ocak başında yemek pişirirken o da kocasına son haberleri anlatacak zamanı bulmuştu. Edwige'in ardından Vorobeiko geldi eve. Paltosunun altına parçalar halinde bir av tüfeğiyle bir fişeklik saklamıştı. Silahın parçalarını birbirine ekledikten ve kurduktan sonra büyük bir hoşnutlukla masanın üzerine koydu.

— Fişekleri keçi derisiyle sıkıştırdım. Hiç düşünmeden ateş edebiliriz... Gece bunun ne olduğunu kimse anlayamaz, oldukça da gürültü yapar. Başlangıç için hiç fena değil. Ama dur daha bilmedi. Bunları da ziyafetin sonuna sakladım, meyva yerine. Tam beş Alman fişek şarjörü. Komşunun çocuğundan aldım. O kerata bunları nereden bulmuş, ne yapmak istemiş bilmiyorum ama bizim çok işimize yarayacak... En azından beş kişi öbür dünyayı boylar.

Vorobeiko şarjörü dikkatle masanın üzerine koydu. Ayakları su içinde kalmıştı ama sevinci yüzünden okunuyordu makinist yardımcısının. Sarı kaşları hoş bir şekilde bir aşağı bir yukarı oynuyor, burnundan soluyarak "Her taraftan ateş püskürten adamlar" getireceği konusunda söz veriyordu. Düşüncesini açıklayabilecek daha güçlü bir deyim bulamamıştı.

— Çocukları ancak akşam iyice çöktükten sonra getireceğim. Şimdi gidiyorum. Daha saldırıyı birisiyle tartışmam, sonra da lokomotif işini bir sonuca bağlamam ge-

rek. Ah, şu Almanlar olmasaydı her şey ne kadar yolunda giderdi. En kötü zamanda geldiler. Daha ileriye gidemeyecekleri söyleniyor, senyörler yollarını kapamış... Neyse, ben gidiyorum.

Kapının eşiğinde duraklayan Vorobeiko yeniden salona döndü.

— Depoda duran tüfeği de size getirsem iyi olur herhalde. Eğer serserinin biri buralarda gözükecek olsa, kendinizi koruyacak hiçbir şeyiniz yok.

Raievski kabul ettiğini anlatan bir hareketle başını salladı. Vorobeiko geri döndüğünde evde Raymond'la birkaç işçi buldu. Aralarında uzun boylu, sarışın biri vardı. Raymond onu babasına tanıştırdı.

— İşte Pşeniçek. Sana Patlai'yle ötekiler konusunda bilgi verebilir. Onunla bir raslantı sonucu Stepovyi'lerde karşılaştım.

Raievski genç adamın elini içtenlikle ve oldukça kuvvetli bir şekilde sıktı. Raymond, içeri giren bir grup işçiyi göstererek konuşmasına alçak sesle devam etti :

— Bunlar da makineli tüfekçiler. Onlarla hep tanışmak isterdin, hatırlıyor musun? Uzun boylusu Stepovyi, bıyıklısı İgnace Verba. Hepsi de eski asker, makineli tüfeği bu çantaların içinde parça parça getirdiler. Yalnız kurşunları yok... Ötekiler senin de emrettiğin gibi daha geç gelecekler. Ufak ev dar gelmeye başlamıştı. İriyarı bir işçi Vorobeiko'nun getirdiği tüfeği incelemeye koyuldu.

— Yepyeni. Süngüyü böyle takacaksın, bir, iki ve işte oldu.

Raievski işçilerden mahallede oturanların moralleri konusunda bilgi alıyordu. Edwige, Olessia'ya yardım etmek için mutfağa gitti. Raymond da Pşeniçek de onu izledi.

— İşte yeni bir yoldaş, Olessia onu hatırladınız mı?

Pşeniçek elindeki ıslak şapkasını nereye koyacağını bilemiyor, evirip çeviriyordu. Babasının tutuklanması huzursuz etmişti genç adamı.

— Şu kanepeye oturun. Kusura bakmayın burası biraz dardır da...

Olessia bir yandan konuşuyor, bir yandan da büyük

bir beceriyle kazanda pişen patatesleri güvece dolduruyordu. Edwige de lahana turşusu çıkarıyordu. Raymond, genç kıza Andre'den söz etmenin gerektiğini seziyordu.

— Sirenin niçin öttüğünü biliyor musunuz Olessia?

— Yo, neden ötüyormuş?

— Ptakha'nın kazan dairesine kapanmış olduğu söyleniyor.

Genç kızın karakaşları çatıldı. Tencerenin parmaklarını yaktığını duymadı.

— Andre mi? Nasıl olur? Yalnız mı?

— Evet, çevresini sarmışlar ama hâlâ savunuyor kendini.

Pşeniçek üzülerek kıza bakıyordu.

— Ama nasıl olur bu Raymond? Onu neden yalnız bıraktılar, o tek başına ne yapabilir?

Raymond genç kızın gözlerine bakacak gücü bulamıyordu kendinde. Hızla mutfaktan dışarı çıktı.

— Baba hatırlıyor musun, sana Andre Ptakha'dan söz etmiştim?

— Evet.

— Fabrikada sireni o çalıyor, öldürecekler onu. Lütfen, izin ver de...

Raymond konuşurken Oiessia'nın da arkasında olduğunu hissediyordu.

— İzin ver bize... Kenar mahallelerden daha birçok arkadaş gelecek. Herkes Andre'yi tanır, izin ver kurtaralım onu. Kapının yanında duran uzun boylu bir başka işçi söze karıştı:

— Evet, yazık olacak çocuğa. Öldürüp işini bitirivere-cekler.

Sigismond'un çatılan kaşları düz bir çizgi şeklini aldı.

— Yeteri kadar cephanemiz yok. Ayrıca saldırmak için dağılamayız.

Kimseden ses çıkmadı. Raymond babasının önünde ses çıkarmadan dua edercesine duruyordu. Raievski genç kızın iri iri açılmış gözlerine baktı, Olessia onun kararından dönmeyeceğini anladı.

— Tanrım, diye mırıldandı Olessia ancak duyulabilen

bir sesle. Sizin kalbiniz yok mu?

Raievski yorgunluktan ağarmış başını kolunun üzerine dayadı. Gür bıyıklarının ucu aşağıya düşmüştü. Birdenbire Olessia'nın aklına bu adamın iki gecedir uyumadığı geldi. Acaba daha eskilerde kaç gece uykusuz kalmıştı? Babası Raievski'den söz ederken her zaman büyük bir sevgi ve saygıyla anardı. Bu pek ender gülen adam kendisine her zaman sevecenlikle davranmıştı. Az önce söylediklerinden utandı. Sirenin sesi birdenbire kesildi. Bir süre kimse konuşamadı, Olessia hıçkırarak odasına koştu yatağına uzandı, durmadan ağlıyordu. Sessizce saçlarını okşuyordu Edwige. Evde durmadan yeni yeni yüzler görünüyordu. Pompa istasyonunun makine dairesi, sundurma, büyük odayla mutfak bu kalabalığı ancak kaldırıyordu. Kovallo'yla Çobot da madencilerle birlikte geldi. Herkes sirenin neden sustuğunu birbirine soruyordu.

— En sonunda yakaladılar onu!

* * *

Ptakha arkasında Vassilek birdenbire içeriye girdiler.

Herkesin şaşkınlıktan dili tutulmuştu. Ptakha herkesin hayal kırıklığına uğradığını, hatta öfkelendiğini sezdi. Raymond mutfaktan koşarak geldi:

— Sen misin, Ptakha?

— Benim ya kim olacaktı yani? Andre içerde toplanan kalabalığı görünce şaşırdı. Vorobeiko'nun köprü üzerinde kardeşiyle kendisini silah zoruyla durdurması da hiç hoşuna gitmemişti. Herkes bir ağızdan konuşmaya başladı.

— Şuna bakın hele, sireni onun çaldığı söylenirken beyimiz sokaklarda sürtüyormuş.

Raymond'un bağırmasını duyan Olessia da odaya girdi. Kovallo hoşnutsuzluğunu ortaya vuran bir havayla Andre'ye baktı:

— Fabrikada herkes senin yiğitliğinden söz ediyor ama galiba anlatılanlar pek doğru değilmiş.

— Öyleyse içerde başka birisi var. Bu aptal ateşçiler de içerde kalmış. Zavallıcıklar kimbilir ne kadar korkmuştur...

— Peki, sireni kim çaldı?

— Gözünü budaktan esirgemeyen biri olmalı,

— Gerçek bir savaşçı, olağanüstü bir adam. Eğer haydutlar onu öldürmüşse bu bizim için büyük bir kayıp.

Raievski'nin sesi heyecandan titriyordu. Andre ta derinden, canevinden vurulmuştu. Geçirdiği korkunç saatlerin etkisi altında zayıflamış, perişan bir durumda, başı önüne eğik duruyordu. İliklerine kadar ıslanmış kömür tozlarından kapkara olmuştu. Kimsenin bir şey fark ettiği yoktu. İnsanın sakin anlarda kolaylıkla fark ettikleri şeyler heyecanlandığında her nedense gözünden kaçıyordu. Ptakha o anda unutulmuş, pişmanlıkla anılacak bir rastlantı olarak kalmıştı. Herkes ona bir kahraman gözüyle bakarken meğerse oortalıklarda geziniyormuş. Bu olay herkesi üzmüş, hatta incitmişti. Olessia bile gözyaşlarını gösterdiği için utandı. Şimdi hakkında kim bilir neler düşüneceklerdi. Hiçbir suçu olmamasına karşın Ptakha şimdi aptalca bir durumun içindeydi. Bu da genç kızı daha çok üzüyordu. Gururu kırılan Andre'yi tepeden tırnağa süzdü. "Ben bunun nesinden hoşlanmışım, bilmem ki? Orada aptal aptal duracağına çekip gitse ya" dedi kendi kendine öfkeyle. Raymond da Andre'nin bakışlarıyla karşılaşmamaya çalışıyordu. Ağabeyinin arkasında duran Vassilek ise çevresine öfkeli bakışlar fırlatıyor, Andre'nin bu duruma nasıl dayanabildiğine bir türlü akıl erdiremiyordu. "Onlara göre biz fabrikaya ayak bile basmamışız. Ya benim parmaklarımı acıtan kömürler, umurlarında bile değil". Neden özellikle kendi ellerini düşünmüştü sanki? Yine tokadı yiyecekti annesinden. Dokunsalar ağlayacaktı. Burnunu çekmeye başlamıştı bile. Andre başını kaldırdı. Olessia, yüzünün birdenbire sarardığın gördü. Andre olduğa verde sendeledi, düşmemek için duvara yaslandı. "Aman Tanrım üstelik sarhoş, bir bu eksikti" diye korkuyla düşündü Olessia ama Andre'nin başka bir şeyi olduğunu hissetmişti. Ptakha'ya acıdı, yanına yaklaşarak alçak sesle "Ne dikilip durursun burada? Mutfağa git. Haline bir baksana, kahraman bozuntusu" dedi. Andre onu eliyle yana doğru iterek bir adım ilerledi:

— Şimdi de benimle alay mı ediyorsunuz? Ben sizler için hayatımı adayayım siz benimle alay edin. Hepiniz teker

teker kaçtınız beni onların eline bıraktınız. Tek başıma dövüştüm, sizden bir yardım gelir diye boşuboşuna bekledim. Şimdi kalkmış benimle eğleniyorsunuz.

Andre'nin gözlerinden oluk gibi yaşlar boşanıyordu. Herkes ona yeniden dikkatle baktı. Gergin bir telin çınlaması gibi titreyen sesi, heyecanı, coşkusu ve yorgunluğuyla başka bir Andre vardı karşılarında. Ptakha sustu. Daha fazla devam edemezdi. Güçlükle mutfağa, oradan da Olessia'nın odasına geçti. Yere uzandı, yarı yarıya kendinden geçmişti. Sersemleşen Olessia da boşuboşuna Andre'den bir şeyler öğrenmeye çalışıyordu. Vassilek'se tam tersine mutfakta bütün olup bitenleri büyük bir zevkle Pşeniçek'le Raymond'a anlatıyordu. İyice ısındıktan ve kendine geldikten sonra aynı şeyleri bir kez de Raievskiye anlattı:

— Biliyor musunuz, Andre tüfeği de getirdi yemin ederim. Sundurmanın arkasında, şimdi gidip getiririm.

Kimsenin bir şey söylemesine fırsat vermeden dışarı çıktı. Az sonra elinde tüfekle geri döndü.

— İşte. Dikkat edin doludur.

Sigismond Olessia'nın odasına girdi. Ptakha hâlâ yerde yatıyordu. Raievski eliyle tutup başını kaldırdı. Andre ağlıyordu.

— Siz mert bir insansınız Ptakha. Bunu daha önce de söylemiştim, şimdi de söylüyorum. Arkadaşları yaptıkları yanlışlıktan ötürü bağışlayın.

— Sireni çalan bendim, diye mırıldandı.

— Artık bundan kimsenin kuşkusu yok. Raievski Andre'nin şişmiş parmaklarını avucunda hissetti.

— Ne oldu size?

— Yandım...

— Burada kalıp dinleneceksiniz. Siz savaşa katılmayacak kadınları koruyacaksınız.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Alevin kırmızı dili gece lambası yerine kullanılan inek yağı dolu kabın kenarlarını yalıyordu.

İri bir kuşun gölgesi koridorun duvarında kanatlarını çırptı. Bu küçük kırmızı alev kollarını dizlerine dolamış oturan Sarah'ı büyülemişti sanki. Meyer ise bir çizmenin koncunu dikmeye çalışıyordu. Küçücük odada çıt çıkmıyordu. Herkes yatmıştı. Meyer kimseyi rahatsız etmemek için gürültüsüz bir iş seçmişti. Yaşlı dedesi hastaydı. Hayatın bin türlü cilvesi kovulmaları, taşınmaları, en sonunda yatağa düşürmüştü onu. Eski müşterileri bu dükkâna gelemezdi. Çünkü burası onlara uzak düşüyordu. Yenilerini bulmaksa hiç kolay değildi. İnsan ancak uzun yıllardan sonra kendini işini bilir bir kunduracı olarak kabul ettirebilirdi çevresine. Yer değiştirildiğinde her şeye yeniden başlamak gerekirdi. Güç, çok güçtü hele altmış dört yaşında olunca.

Kim bilir babasının ne mutlu, ne neşe dolu günleri olmuştu. Sarah onun kendisine anlattıklarını düşündü. Oysa o bu hayatta yalnızca birbirine benzeyen gri tahtadan küçük cıvataların olduğunu sanırdı. Ardı arkası kesilmeyen tekdüze çekiç gürültüleri, deri kokusu, iki büklüm olmuş şafaktan gecenin geç saatlerine kadar yorgunluk nedir bilmeksizin çalışan bir adam. On bir yaşından beri böyle yaşıyordu...

Kuş duvarın üzerinde kanatlarını çırpıyordu. Sarah gözlerini kapatıp düşünmeye koyuldu. Kendisinin, Meyer'in, Moise'in, o küçük, kızıl saçlı Moise'in aynı kaderi paylaşmaları olacak şey miydi? Çok eskilerde daha her şeyi yeni öğrenmeye başlayan bir kızken, büyükannesi

"Kader gizemli bir konuktur. Bütün genç kızlar onun gelişini umutla, heyecanla beklerler. Onu Tanrı yollar. O katı yürekli ve merhametsizdir. Ondan kaçınılmaz, ona karşı konulmaz. İnsan ona ne kadar boyun eğerse kendisi için o kadar iyidir" derdi.

Büyükannesi öleli yıllar olmuştu. Onun masalları çoktan unutulmuştu. Sarah'ın küçük aklına serpiştirdiği din tohumları yeşermemişti. Eğer kader bu soğuk sonbahar gecesinde, babaannesinin anlattığı gibi gizemli bir şekilde gelecek olsa Sarah o felaket habercisinin yüzüne kapayacaktı kapıyı. Zaten tenekeci Falsock'un sırf ona hayatı zehir etmek için geldiğini çok iyi biliyordu. Kendine güvenliydi bir de atölyesi vardı, kısacası genç kızlar için bulunmaz bir eşti. Çok öfkeli bir kadın olan annesiyle (hâlâ döverdi çocuğunu) karısının nasıl anlaşabileceğini hiç düşünmüyordu. Bu onun için pek de önemli değildi. Üç işçisiyle bir evi vardı. Evlenmesi gerekiyordu, Sarah da kendisi için biçilmiş kaftandı. Ona çocuklar doğuracak, güzel yemekler pişirecek, sazan balığı kızartacaktı... Beş yıl sonra da yaşlanacaktı ama babalarının kızlarından başka bir serveti yoksa bu tüm Yahudi kızlarının kaderiydi.

Birisi hafifçe kapıya vurdu... Birbirine girmiş saçlarla gaga bir burnun gölgesi vurdu duvara.

— Raymond bu. Beni almaya geldi, dedi Sarah alçak sesle, yerinden kalkarak. Raymond'la birlikte nemli bir sonbahar havası da girdi odaya.

— Hemen giyiniyorum.

Raymond Meyer'in elini sıktı ve ayakkabıcının karşısında duran büyükbabanın koltuğuna oturdu. Sarah üzerine bir ceket geçirerek geldi. Meyer dikişine devam ediyordu. Sarah onun, halinden hoşnut olmadığını sezdi.

— Bu yağmurda nereye gidiyorsunuz? Hem de bu saatte. Zamanı mı şimdi?

Meyer açık açık konuşmamışsa da Raymond onun ne demek istediğini anlayarak kızardı. Sarah bir an duraksadıktan sonra:

— Ona söyleyemez miyiz, dedi.

— Bilmem ki, diye kuşkuyla cevap verdi Raymond.

— Bence bal gibi söyleyebiliriz.

— Dinle, Meyer, bir dakika için bırak iğneni elinden.

— Vaktim yok, acele yerine getirmem gereken bir siparişim var...

— Meyer, bu gece şehirde bir ayaklanma olacak.

Meyer'in kendi gözleri kadar kara olan iri gözlerinin üzerine dikildiğini gören Sarah sustu.

— Bir ayaklanma mı? Bunu nereden öğrendin? Hem...

Daha cümlesini tamamlayamadan Sarah:

— Belki sen de bizimle birlikte gelirsin Meyer, diye atıldı.

— Nereye?

— Gelirsen söyleriz.

Meyer gözlerini kırpıştırıp beceriksizce dudağını ısırdı. İğnesini yeniden eline aldı.

— Ben buradan bir yere adım atmam.

Kuşun kanatlarından birini çırptığı görüldü duvarda.

— Zaten sen de gitmeyeceksin. Hadi doğru yatağa. Evet, evet, bir daha gelmesin. Senin asılmanı istemiyorum, diye mırıldandı korku ve öfkeyle. Raymond konuşulanları duyuyor ama bir anlam veremiyordu. Meyer eliyle kendisini işaret edince kimden söz edildiğini anladı.

— Peki, gelmezsen gelme ben gidiyorum. Hiç düşünmemiştim senin bu kadar...

Sarah ona "korkak" demek istiyor ama cesaret edemiyordu. Meyer elindeki botu döşemeye düşürdü. Herkes kapının vurulduğunu sanıp korkuyla irkildi.

— Aileni düşünebilirdin... Babam... Hepimizi öldürsünler mi istiyorsun? Hiç mi vicdanın yok? Gidip ne yapacaksın orada?

— Vicdanım mı? Ben yaşamak istiyorum Meyer, yaşamak. Bu mudur vicdansızlık?

— Hıh, yaşamak istiyormuş! Ölüme gidiyorsun, haberin yok...

— Bıktım artık. Hep açlık, hep sefalet... Parası olanlar, gücü olanlar, size ayaklarındaki botlarla vurabilir, öldürebilirler sizi... Hepimiz bu adamların canları istedikleri an

ezdikleri birer böcek olduktan sonra yaşamak neye yarar söyler misin bana? Sokakta öldürülmeyi yeğ tutarım.

— Bütün bunları kim öğretti sana Sarah, diye bağırdı.

— Hayat, bu lanet olasıca hayat..

— Senden daha akıllı adamlar bir şey yapamadıktan sonra sen dünyanın akışını değiştireceğini mi sanıyorsun?

Sarah ayağa kalktı.

— Bir şey yapamamışlar mı? Sen, başkalarının senin için bir şey yapmasını bekliyorsun. Bu arada sen de Spielmann'ların, Barankeviç'lerin önünde sürünüyorsun. Hem kaderine küsüyorsun, hem de kimse gelip seni görmeyince yumruklarını sıkıp lanetler yağdırıyorsun... Biz hepsinin işini bitirmek istiyoruz. Onlar senin de düşmanların. Niçin onlara karşı çıkmaktan korkuyorsun? Senin vicdanın nerede?

Meyer hışımla Sarah'a baktı. Sinirli sinirli elindeki küçük zift topunu sıkıyordu.

— Benim vicdanım ailemdir. Biz olmazsak aç kalırlar. Anlıyor musun, aç kalırlar ve kimse yardım etmez onlara. Gitmek mi istiyorsun, peki git. Ne duruyorsun? Git, git... Ben zavallı bir Yahudi kunduracıyım... Benim uğruna kendimi feda edebileceğim bir yurdum yok. Çarlık zamanında bana köpekmişim gibi davranıyorlardı, Almanlar geldiğinde değişen hiçbir şey olmadı. Şimdi Polonyalılar var, insan dışarı bile çıkmayı göze alamıyor. Petlioura'mn askerleri gelince durum değişecek mi sanıyorsun? Senin ayaklanmandan haberim yok, kim iş başına geçmek ister onu da bilmem. Bildiğim tek şey bir Yahudi'nin evinde oturması gerektiğidir...

— İşçiler bu gece ayaklanıyor.

— İşçiler ha, diye tekrarladı Meyer, şaşırmıştı.

İstasyon tarafından lokomotifin gürültüsü du-yuldu. Sonra bir sessizlik oldu. Arkasından üç kısa ama sağır edici düdük sesi...

Raymond hırsla ayağa kalktı.

— Elveda Meyer, dedi Sarah titreyen bir sesle.

— Demek gidiyorsun? Meyer'in de sesi titriyordu.

— Evet.

Meyer kaygıyla Sarah'a baktı. Sarah birkaç saniye daha bekledi.

— Hepinizi öldürecekler. Ayrıca dövüşmek için hiçbir şeyiniz yok, dedi alçak sesle.

Ayağa kalktı, heyecandan habire gözlerini kırpıştırıyordu. Eğildi, çantasından bir kunduracı bıçağı çıkartıp Sarah'a uzattı.

— Hiç olmazsa bunu al...

Kapı iki gencin arkasından kapandı. Meyer uzun zaman kıpırdamadan durdu. Üzüntü ve kuşku içini kemiriyordu.

* * *

Ancak elli adam odada yer bulabilmişti, o da itişe kakışa. Arta kalanlar avluda, basamakların üzerinde ve kazan dairesine giden geçitte bekliyordu. Tüfekler, süngüler vardı hepsinin elinde. Olessia içerisi görünmesin diye yola bakan pencereye bir örtü asmıştı. Kovallo'nun emriyle kuru elbiseler giyen Andre ötekilerle birlikte mutfakta bekliyordu. Olessia Vassilek'e de babasının bir pantolonunu, kendisinin eski bir kazağını ve çoraplarını vermişti. Ufaklık bunları ayağına geçirmeye uğraşıyordu. Genç kızın ayakkabılarını da giydi mi tamamdı iş. Olessia iki kardeşin pis ve ıslak elbiselerini bir dolabın içine atmıştı. Vassilek, çoraplara bakarak:

— Bunlar da bayağı uzun, diye söyleniyordu.

Acelesi vardı. Beyaz bıyıklı, uzun boylu adamın söylediklerini duymak istiyordu.

— Arkadaşlar, sanırım gereksiz söylevler vermenin sırası değil. Hepiniz burada kendi isteğinizle, ne için geldiğinizi bilerek toplandınız. Şu halde kısa ve kesin bir karar alalım. Yoldaşlar, dövüşmekten çekinenler şimdiden ayrılsın. Kalanlar bizim baş-langıçtan beri düşmanımız olan bu haydutların işini bitirmek isteyenler kanlarının son damlasına kadar dövüşecekleri konusunda işçi sözü versinler. Kaçacak olanları...

Raievski susmuş, herkese teker teker bakıyor, akıllarından geçeni anlamaya çalışıyordu.

— Kurşuna dizeriz, diye atıldı onun yerine Stepovyi.

Raievski ona dönerek:

— Evet, kaçan yalnızca bir korkak değil, aynı zamanda haindir de, dedi. Pencerenin yanında, silahına dayanmış ayakta duruyordu. Sesini yükseltmeden her zamankinden yavaş kelimeleri anlaşılır bir şekilde söyleyerek, sözlerini tartarak en tabii ve en basit deyimleri seçerek konuşuyordu. Gür saçlı bu adamın sakinliği her şeyi anlayıp kolayca kavrayan bakışları herkese güven veriyor, güçlerine inançlarını artırıyordu. Çekiciliği doğallığından, davasının doğruluğuna olan sarsılmaz güveninden kaynaklanıyordu. O tek başına hayatlarını ihtilale adayanları simgeliyordu.

— Vakit tamam Sigismond, dedi Kovallo saatine bakarak. Raievski başlığını giydi.

— Evet arkadaşlar, zaman varken iyice düşünüp karar vermek sonradan caymaktan çok daha iyidir, dedi yüksek sesle. Kimse kıpırdamadı. Raievski yoldaşlarını baştan aşağı, ısrarla, büyük bir dikkatle inceledi. Çoğunun şimdiye dek hiç savaşa katılmadığı silah tutuşlarından, tüfeklerinin kayışlarını kollarının arasındangeçiremeyecek kadar çok sıkmalarından belli oluyordu ama yüzleri "dövüşeceğiz" diyordu. Örneğin şu top burunlu, kasketini kulaklarına kadar indirmiş, tüfeğini kollarında bir genç kız varmış gibi sevecenlikle tutan küçüğün gözleri ciddiyetle doluydu. Yüzündeki anlam onun bir çocuk olduğunu ele veriyordu, taş çatlasa on sekiz yaşındaydı. Deri kasketli zayıf bir işçi herkes adına cevap verdi:

— Buraya fikir değiştirmek için toplanmadık. Korkaklar evlerinde kaldılar, buradakiler ise caymak için gelmediler.

Raievski silaâhını omuzuna koydu:

— Kararımızı dışardakilere bildirin. İhtilâl ko-mitesi beni başkan olarak görevlendirdi. Ayrıca iki de yardımcı seçin.

— Çobot.

— Stepovyi.

— Başka kimse yok mu?

— Hayır.

— Öyleyse gidiyoruz. Mermisi bol olanlar başa geçsin.

Cephaneyi ele geçirdikten sonra şehire, oradan da hapishaneye saldıracağız. Herkes grup şefini biliyor mu?

— Kuşkun olmasın!

— Hem de nasıl tanıyoruz!

Yüz altmış üç adam gecenin karanlığında kayboldu. Adımlarının gürültüsü yağmurun sesine, rüzgârın uğultusuna karışıyordu.

Evden en son ayrılan Kovallo oldu. Kızını öpmedi, Edwige'le Ptakha'dan çekinmişti. "Yaşlı iyice bunamış diyecekler, şimdi duygulu olmanın sırası değil, ağlamak daha da kötü" dedi kendi kendine. Odaya şöyle bir göz attıktan sonra sahte bir kayıtsızlıkla ayakkabılarının burnuna bakarak:

— Korkma kızım, kahvaltıya döneriz. Biraz hamur işi yap, bir de cacık... Hadi hoşça kal.

Kapının eşiğinde bir kez daha arkasına döndü, Olessia'nın gözleri dolmuştu.

— Hadi hadi kahvaltıya döneceğiz, dedim ya... Sen de tetikte dur Andre. Evin kapısını kilitleyin, içeri kimse girmemeli. Size bir tüfek bırakırdım ama o daha da kötü olur. Holde bir balta var...

Merdivene çıkar çıkmaz Andre'ye "Eğer başaramazsak Edwige'le Olessia'yı alır, bir torbaya da sizin için gerekli eşyaları koyar, Sosnovka'ya kaçarsınız" dedi fısıldayarak.

— Ya ev?

— Ev mi? Ölürsek zaten kimse yaşayamaz için¬de. Kızıma göz kulak ol.

— Ama Gregoire baba, ben...

— Evet, biliyorum... Dikkatli ol. Eğer beni... Kovallo sustu. Bahçe kapısına kadar gelmişlerdi. Andre yaşlı adamı görmüyordu bile.

— Ona bir ağabey gibi bak...

Andre yağmurun gürültüsünden zor duyabildi son sözleri:

— Ondan başka kimsem yok bu dünyada...

— Benim de, benim de ondan başka...

— Neyse, o konuyu sonra görüşürüz. Sen şimdilik dikkatli olmaya bak...

Andre eve döndü. Kapıyı sürgülemek istediyse de beceremedi. İlk kez parmaklarında dayanılmaz bir acı duymuştu.

— Olessia, kapat şu kapıyı. Ben bu Allah'ın belası yanmış ellerimle beceremiyorum.

Büyük odadaki lambayı da söndürdüler. Edwige pencerenin kenarına yerleşti. Eğer fabrikaya doğru tek vagonlu bir lokomotif geçerse cephanelik ele geçirilmiş demekti... Sigismond kadınların evde kalmasını emretmişti. Oysa Edwige onun yanında daha iyi olurdu. Şimdi bütün gece boyunca bekleyecek, üzülecek ve kaygılanacaktı.

* * *

— Göster bakayım ellerini. Aman Allahım! Neden şimdiye kadar birşey söylemedin, diye bağırdı Olessia. Metelski'nin bıraktığı paketi getirdi. Andre'nin derisi tabaka tabaka kalkan yanmış parmaklarına pansuman yaparken ona acıdığı yüzünden kolaylıkla anlaşılıyordu. Vassilek onlara bakıyordu.

— Mutfağa git tahta karyolada yat, dedi Andre sevecenlikle.

— Yok, eve gitsem daha iyi olur. Şimdi annemden bir araba dolusu laf işiteceğim. Bağıracak çağıracak bütün gün nerelerdeydin diye soracak, dedi çocuk cevap olarak.

— Bir şey olmaz. Sen git yat, yarın eve birlikte gideriz. Kimse kılına bile dokunamayacak. Duyan da annemin seni dövmekten başka bir iş yapmadığını sanacak.

— Tabii sana göre hava hoş. Nasıl olsa kabak hep benim başıma patlıyor...

— Herhalde yaptığın bin bir türlü haylazlıktan sonra seni okşamalarını beklemiyorsun.

Vassilek burnunu ceketinin koluna silerek kırgın, sessiz mutfağa girdi, yatar yatmaz da uyudu. Andre dudaklarını ısırarak, Olessia'nın bembeyaz pansuman bezlerini saran o becerikli ellerine bakıyor, genç kızın eli eline değdikçe ürperiyordu. Olessia kolaylık olsun diye yere oturmuştu. Andre onu baştan aşağı süzüyor, acısının kızı da üzdüğünü güzel uzun kirpiklerini çırpışından, erişilmezliği içinde daha da çekici olan dudaklarının hafifçe titremesinden

anlıyordu. Andre hiç öpmemişti onu. Cesaret edememişti. Biliyordu, kızın en ufak bir taşkınlığı affetmeyeceğini. Bu yüzden de sırf onun arkadaşlığını ve güvenini sürdürebilmek için kendi içtepilerine karşı koymaya çalışıyordu. Olessia pansuman yapmayı bitirmişti. Makası almak için uzandığında:

— Çok dayanıklısın sen, dedi.

Bir an elbisesinin üstünden kızın göğüslerini görmüş, istemeden yaptığı bu saygısızlık hiç hoşuna gitmemişti. Büyük bir üzüntü kaplamıştı kalbini.

— Neyin var, canını mı yaktım?

— Evet, ama bir daha belli etmem...

— Gördün mü ne kadar beceriksizim? Hem canını acıtıyor, hem de farkına bile varmıyorum.

Andre cevap vermedi.

— Hadi sen yat, dinlen biraz. Ben Edwige'in yanına gidiyorum. Işığı söndürüyorum...

Olessia gittikten sonra Andre uzun süre başını ellerinin arasına alarak masanın başında durdu. Kara kara düşünüyordu. Genç kızın yere serdiği yatağa uzandı. Yorgundu. Uyumaya çalıştı. "Neden hep onun arkasından koşuyorum" diye sordu kendine "Sanki dünyada başka kız yok". Kendini Olessia'nın özel bir yanı olmadığına inandırmak istiyordu. "Ondan daha güzelleri var. Örneğin Pacha Sollogoub ya da Marina Konoplianski. Tapılacak kızlar. Hepsi de iyi kalpli, neşeli. Dünyada güzel kızlara kıran girmedi ya. Ama ben nedense hep bunun peşindeyim. Gülüyor, alay ediyor, emrediyor... Üstelik parmağının ucuyla bile olsa dokunmana izin yok. Ondan daha güzel kızların hoşuna giden ben, bütün bunlara ses çıkarmıyor, her şeyine katlanıyorum". Bu düşünceler onu daha da mutsuz etmişti. "Bu da benim kaderim, her şey tersine gidiyor" diye düşünürken uyuya kaldı. Düşünde genç kızın,o güzel kaşlarını, ışıl ışıl yanan gözlerini gördü. Sanki o şahane gözler yine alay ediyor, yine bir şeytanlık düşünüyordu kendisi için.

* * *

Kadınlar meraklı ve sessiz, hâlâ pencerenin önündeydi. Edwige Olessia'ya yatmasını salık verdi.

— Eğer bir şey duyarsam sizi uyandırırım.

Olessia parmaklarının ucuna basarak odaya girdi. Evin sessizliğini bozmamak için nefes almak bile istemiyordu. Yerinde duramıyordu bir türlü. Raievski Kovallo'yla karşılaştığından beri yaşamları eski sakinliğini yitirmişti. Her an bir tehlike söz konusuydu. Olessia babasını çok ama çok seviyor, onun için endişeleniyordu. Ptakha'yı uyandırmamak için gürültü yapmadan yatağa girdi ama Andre uyumuyordu, elleri cayır cayır yanıyordu.

— Sen uyumadın mı daha, diye sordu Olessia, Andre'nin yatakta döndüğünü duyunca.

— Hayır.

— Ellerin çok mu acıyor?

— Ellerim mi? Hayır, hayır, kalbimde derin bir sızı var.

Andre yatağında doğruldu, başını önüne eğdi.

— Neden böyle konuşuyorsun? Olessia ona doğru eğildi.

— Çünkü mutluluk denen şey yok bu dünyada. Yalnızca kırgınlıklar var. İnsanlar yeryüzünde ne yaparlar bilmem ki... Her tarafta alabildiğine haksızlık...

Olessia da şimdi yanma gelmiş, diz çökmüştü. Andre aşkını ona açıklamak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. "Ona her şeyi söyleyecek, sonra da çekip gideceğim arkadaşların yanına" dedi kendi kendine "Ben de onlarla birlikte öleceğim". Ayağa kalkmak için elini uzattığında genç kızın dizlerine dokunduğunu hissetti. Olessia ellerini ellerinin üzerine koydu. Sonra yavaşça, Andre'nin canını acıtmamaya dikkat ederek geri çekti. Andre bir anda her şeyi unutmuştu, acısını, arkadaşlarının hakaretlerini... Bu hafif, okşayıcı dokunuşları daha çok yaşamak istiyordu. Genç kızın ağzından kendisi için iyi bir çift söz duyabilmeye dünyayı verirdi.

— Olessia, dedi yavaşça, üzüntülü bir sesle. Neden böylesin sen?

— Ne demek istiyorsun?

— Olessia hayatta senden başka bir mutluluğum yok benim...

Genç adam kızın dizlerini elleri arasına aldı. Olessia karşı koyamıyordu. Acıdan yanan bu elleri nasıl itebilirdi? Dudaklarını kızın dizine değdirdi. Kızın bacaklarını örten sert kumaşla karşılaşınca hiddetlendi, acısını unutup kumaşı yaralı elleriyle itti.

— Andre!

Şimdi genç adam kızın dizlerini öpüyor, kızsa karşı koyacak gücü kendisinde bulamıyordu. Bu tutkulu yaklaşım Olessia'yı çok şaşırtmıştı, ne yapacağını bilemiyordu. Kendine geldiğinde genç adamın çıplak dizlerini ihtirasla öptüğünü gördü.

— Olessia... Hayatım benim...

Kız birden ayağa kalktı. Andre engel olmaya çalışmadı. Olessia hiçbir şey söylemeden Edwige'nin yanına gitti. Andre ümitsizce söylendi, "Ne yaptım ben... Her şey bitti artık". Parmakları yeniden sancımaya başladı. Yatağa uzandı, kalbi hızlı hızlı atıyordu. "Hep aynı. Her şey tersine gidiyor. Allah belasını versin" diye söylendi "Ben de yarın terk ederim buraları, daha ne gelirim ne de onu görürüm". Söylediklerine kendisi de inanmıyordu: "Suratının ortasına tokadı yedin mi belki gidersin. Bu da pek kesin değil ya... Ama günün birinde mutlaka olacak bu, şimdiden bir şey söylenemez. Şimdi kim bilir hakkımda ne düşünüyordur? Herkes savaşmaya gitti, belki de ölmeye... Kız, babası için üzülürken sen kalk bu haltı ye. Tam zamanıydı sanki"... Birden bu ani çıkışından utandı. "Peki, ama aşkımı ona ne zaman söyleyebilirdim? Yarın belki hayatta olmam". Bugün ölümün eşiğinden bir mucize eseri dönmemiş miydi? Uzaktan birtakım sesler duyuldu. Andre dikkatle kulak kabarttı. Dizlerinin üzerinde doğruldu. "Şenlik başladı mı ne"? Ayağa kalktı. Ellerini dikkatle öne doğru uzatarak kapıya doğru ilerledi. Odada iki kadın pencereye yapışmış, bekliyordu.

— Benim, dedi Andre masaya çarptığında.

— Pencereyi açacağım, diye mırıldandı Edwige. Odayı birden bir nem kokusu kapladı. Yağmur hâlâ yağıyordu.

Gece karanlık ve sessizdi. Uzun süre dışarıya kulak kabartarak sessizce durdular.

— Bakın ışıklar! Lokomotif! Başardılar, diye bağırdı Olessia.

Karanlıkta birdenbire iki göz belirmişti. Sanki esrarengiz bir canavar inleyerek ve derin derin soluyarak ilerliyordu.

Bir süre giderek yaklaşan gürültüye kulak verdiler.

* * *

Şehir uyuyordu.

Yağmurun ve akan suyun yumuşak sesi arasından bir gürültü yankılandı. Sanki esrarengiz bir el evlerin damlarına avuç dolusu taş atmıştı. Sanki yaygaracı bir gece bekçisi mahalleyi dolaşıyordu. Uyuyanları, kapılarına, kepenklerine vurarak uyandırıyordu. O ıssız ve sessiz sokaklar birdenbire insanla dolmuştu. Her tarafta ışıklar yandı. Kimse onları görmüyordu ama sesleri duyuluyordu. Yüksek sesle konuşuyorlardı. Çavuş Kobylski derin uykusuna rağmen gürültüyü duymakta gecikmedi. Hemen karargâhtan dışarı fırladı. Ancak giyinebilmişti, ayakları çıplaktı. Şimdi kaput ya da bot düşünecek zaman değildi. Ne mutlu ki canını kurtarabilmişti. Evlerin camları birbiri ardına kırılıyor, caddeler kaynıyordu. Sanki biri çılgınca trepak [1] yapıyordu karargâhın damında. Kobylski birdenbire burnunun ucunda parlak bir ışık gördü. Koşmaya başladı, iki büklüm sokağı geçti, karşıdaki kapıya varmaya çalışıyordu. Sokakta makineli tüfeğin düzenli ve sert sesi duyuldu. Bu dar bir sokaktan hapishanenin kapısına ateş eden Stepovyi'nin mitralyözüydü. Raievski güçlü bir sesle bağırdı:

— İleri arkadaşlar!

Raymond meydanın ortasında babasının yanında koşuyor, karanlıkta onu kaybetmekten korkuyordu. Hapishanenin kapısında bir cesede çarptı, az kalsın düşüyordu. O da babasının arkasından avluya girdi. Hapishanenin içinden ateş ediliyordu. Babasıyla bir kaç arkadaşı o yöne koştu. Bir mermi yağmuru başlamıştı. Bir adam kaçıyordu. Bir başkası tutsak edilmişti. Bağrışmalar... Kapının yanında göğüs göğüse çatışma... Raymond babasına nişan alan

[1] Trepak: Rus halk dansı.

bir askeri süngüledi. Çobot aniden ortaya çıktı:

— Senyörlere ölüm! Hadi gebertelim hepsini...

Askerler süngüsünün karşısında çil yavrusu gibi kaçışıyordu. Raievski merdivenlere doğru koştu. Önünde kasketini kulaklarına kadar indirmiş biri vardı. Çobot koridorda bağırdı:

— Patlat! Hey Patlai! Neredesin, cevap ver! Hepsini ele geçirdik!

Dzebek arka avluda apoletlerini sökerken bir aşağı bir yukarı koşuyordu. Tek bir şey vardı kafasında, "Bitti, her şey bitti" diyordu "Şimdi buraya da gelecekler. Nereye kaçabilirim"? Tuzağa düşmüştü. Tuvaletlere koştu. Korku onu mide bulandırıcı kokuların çıktığı bu deliğe sığınmaya zorlamıştı. Tahtaların arasına sığınmış, bu dayanılmaz kokudan yarı boğulmuş gibiydi. Yalnızca tek bir şey düşünüyordu: Yaşamak! En son ele geçen hapishane müdürü oldu. Patlai, Pşigodski ve onun sadık hapishane arkadaşı iri kıyım Tsiboulia içerdeydiler. Stepovyi'yle öbür mitralyözcü İgnace Verba kapıda bekliyordu. İgnace'ın şimdi kendine ait bir mitralyözü vardı. Baskın sırasında askerlerden alınmıştı. Büyük bir zevkle silahını inceliyordu.

— Ben de sizinle geleyim, dedi Sarah yalvaran bir sesle. Ne emrederseniz yaparım.

Makinelerin sağa sola iyi dönüp dönmediğini kontrol etmek için yere çömelen Verba şaşkınlıkla arkasına döndü. Bir an düşündükten sonra:

— Kadınlar için bir oyuncak değil bu, dedi kendinden emin bir sesle. Bir makineli tüfekle bir dikiş makinesi arasında büyük fark vardır, sevgili bayan. Sarah bu cevaba çok kırılmıştı. Hemen oradan uzaklaştı.

— Neden kırdınız onu, diye çıkıştı Raymond.

Pşeniçek bir grup işçiyle birlikte koşarak geldi.

— Sıvışmayı başardı namussuz, diye bağırdı öfkeyle.

— Kim o sıvışan? Bunu soran Stepovyi'ydi.

— O hayvan işte... Neydi onun adı? Dzebek! Her yerde aradık onu. Oysa tutuklular burada olduğunu söylüyorlar.

Makineli tüfeği kuran Verba "Ben damda bir kurşun ziyafeti çekeceğim" dedi "Tüfeği denemiş olurum". Makineli

tüfeğin gürültüsü gecenin sessizliğini yırttı. Her şey yolundaydı. Stepovyi küfürü bastı.

— Pşeniçek koş, oradakilere bunun bir deneme olduğunu söyle. Tasalanmasınlar. Aristokrat beylerimiz daha kendilerine gelemediler.

Pşeniçek Raievski'nin sesini duyduğunda koridora çıkmıştı bile.

— Fabrikaya ve hapishaneye kapanıp Sosnovka ve Kholmianka köylülerinin gelmesini beklemek aptallık olur. Hemen hareket etmeli, onlara kendilerini toplayacak zaman bırakmamalıyız. Yarın sabaha kadar bütün şehir bizim olmalı. Elimizden geldiğince çok şey yapmalıyız. Onlar daha ne olduklarını anlayamadan başlarını ezelim. Ama unutmayın ki askerlerin yarısı malikanede. Yakında burada olurlar.

Çobot'un gür sesi Raievski'nin sözünü kesenlerin bağrışmalarını bastırdı:

— Raievski haklı. Sonuna kadar çarpışmalıyız. Aristokrat takımını gara doğru geriletelim.

Herkes ayağa kalktı, Raievski son emirleri verdi:

— Silahlarla arabaları buraya getirin. Mahkûmlardan dövüşmek isteyenlere silah verin. Yoldaş Tsiboulia fabrikadan bir at alıp yıldırım gibi Sosnovka'ya gidin. Çaçabel'in başına bir şey gelmiş olmalı... Sizin adamlarınız bize yardım etmek için burada kalacaklar. Onları hemen silahlandıracağız. Çobot, siz de elli adam alıp pazardan nehire kadar olan yere saldırın. Onları gara doğru sürün. Biz bu arada vilayet konağını ele geçireceğiz. Birliğinizle ilişkiyi kaybetmeyin. Şifreyi unutmayın. İhtilal komitesi fabrikadadır, bunu aklınızdan çıkarmayın!

Herkes kapıya doğru yöneldi. Pşigodski Raievski'ye yaklaştı:

— Ben ne yapmalıyım yoldaş... Bourru?

Yüzü yara bere içindeydi.

— Seni bu duruma burada mı soktular, dedi Raievski.

— Evet, diye cevap verdi Pşigodski. Ben de sizinle kalabilir miyim?

— Olur.

— Peki, Moguelnitskilerin malikânesini basmaya ne dersiniz komiser yoldaş? Hepsini yakalayabilir, böylece rahatlarız, dedi boğuk bir sesle.

Raievski eski seyisi bu öneriyi yapmaya iten nefreti şimdi daha iyi anlıyordu.

— Hayır. Şimdilik buna imkân yok. Ancak şehri ele geçirdikten sonra...

Pşigodski sessizce tüfeğini alıp kayışını öfkeyle taktı. Tsiboulia Ralevski'yi koridorda bekliyordu.

— Burada şef siz misiniz, diye sordu. Raievski gülümsedi:

— Evet, onun gibi bir şey.

— Öyleyse dinleyin, ben Sosnovka'ya gitmiyorum. Gece her an ellerine düşebiliriz. Bu akşam sizinle burada kalacağım. Şafakla birlikte yola çıkarım. O zamana kadar bakalım olaylar ne gösterecek. Raievski "herif çok temkinli" dedi kendi kendine.

— Sizin yirmi kadar köylünüz hapishanedeymiş. Burada kaldığınıza göre onların başına geçin.

....

Zaremba sinirli sinirli telefonun kolunu çeviriyordu.

— Alo! Alo, diye bağırıyordu bir eliyle telefonun dinleyicisini koruyarak. Silah sesleri yaklaşıyordu.

— Alo! Kumandanlık mı? Kimse cevap vermiyor, Allah kahretsin. Hepsi kaçmış, bizi bu azgınlarla tek başımıza bırakarak. Alo! Kumandanlık! Hiç ses yok...

Zaremba arabacılar gibi küfrediyordu. Wrona elinde bir tabancayla kapının eşiğinde göründü.

— Kulaklığı bırakın teğmen. Telleri kesmişler. Hadi, çabuk benimle gelin.

Camlar tuzla buz oluverdi birdenbire.

— Gördünüz mü, vilayet konağını hemen terk etmeliyiz. Yoksa kapana kıstırılmış iki fare gibi ele geçirecekler bizi. Gara doğru geri çekilelim. Bu aşağılık herifler bizi çarşı tarafından da sarmaya çalışıyor. Yakalanırsak nasıl olsa sağ çıkamayız... Ya bu Moguelnitski'nin yaptığına ne buyurulur? Beyefendi her akşam eve gidiyor. Ayrıca, ordunun

yarısı da onunla birlikte.

Zaremba çok öfkeliydi.

— Her koyun kendi bacağından asılır, diye cevap verdi Wrona.

Sokakta Zaremba bir an durdu.

— Ama yüzbaşım, kime güvenip de dövüşeceksiniz? Bu sümüklülere mi? Hepsi korkudan donlarına yapar. Allah için, bunlar da asker mi?

Zaremba öfkeyle yere tükürdü:

— Doğruyu söylemek gerekirse teğmen, bunların hiçbiri asker değil. Kedi çükü hepsi. Eğer bir tümen Bavyeralı askerim olsaydı ben bu serserilerin hakkından gelmesini bilirdim.

Zaremba koluna yapıştı.

— Almanlardan bize yardım etmelerini istesek?

Ateş sesleri daha da artmıştı.

— Kabul etmezler. Ancak onlara da saldırırlarsa belki...

Birkaç asker koşarak yanlarına geldi. İçlerinden biri:

— Köprünün üzerindeler teğmenim, dedi soluk soluğa.

— Kes sesini, diye hırladı Zaremba. Hey siz, nereye koşuyorsunuz öyle orospu çocuk...

Makineli tüfeğin patlaması sesini bastırdı. Kurşunlar ıslık çalarak başlarının üzerinden geçti. Zaremba'yla Wrona da koşuyordu.

Askerler önlerinden şaşkın bir sürü gibi kaçışıyordu. Silah sesleri giderek daha yakınlarında yankılanmaya başlamıştı. Zaremba'yla Wrona istasyon meydanına gelince durdular.

— Bu alçaklar sürüsünü toplamalıyız, diye bağırdı Wrona.

Zaremba'ysa eline geçen ilk askeri yakalamış, bir yandan vuruyor, bir yandan da "Buraya gelin" diye bağırıyordu.

— Nereye gidiyorsun? Dur diyorum! Ben sana kaçmayı gösteririm, köpoğlu köpek.

Dayağı yiyen asker inledi:

— Vurmayın teğmenim. Vurmayın benim!

Zaremba küfürü bastı.

— Asteğmen Zaionçkovski siz ha! Askerleriniz nerede? Siz subay değil sümüklünün birisiniz. Hadi ileri! Wrona da biraz ilerde kaçanları yakalamaya çalışıyordu. Sonunda yarım yamalak düzene girip istasyonu ele geçirdiler ve kendilerine açılan ateşe karşılık vermeye başladılar.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Moguelnitskiler yemeğe oturmuştu.

Az önce gelen Edouard o gün neler olup bittiğini anlatıyordu ama hizmetçilerin varlığından rahatsız olmuştu. Ladislas'sa tam tersine, her zaman olduğu gibi kendinden emin, büyük bir rahatlıkla palavra sıkıyordu.

— Artık bir yıl sesleri çıkmaz, iyi iş gördük...

Louise sessizce oturuyor, pek az bir şey yiyordu. Barenkeviç bir yandan tabaktaki kızarmış domuzu dağıtıyor, bir yandan da yaşlı kontla konuşuyordu:

— Pancarı ne yapacağımı bilmiyorum. Ya şeker... Şekeri nereye koymalı?

Birdenbire kötü bir anı geldi aklına, az kalsın boğuluyordu. Edouard'a dönerek konuşmasını sürdürdü:

— Bugün bana bilmem hangi Alman subayından bir mektup getirdiler. Subay trenlerine kadar altı vagon şeker getirmemi emrediyor. Altı vagon, dile kolay! Bu, küstahlığın en büyüğü değil de nedir?

Edouard kaşlarını çattı.

— Bay Barankeviç'in niyetinin ne olduğunu öğ-renebilir miyiz, diye sordu peder Jerome sinsice.

Şeker fabrikatörü bu soruyla gururunun kırıldığını duydu.

— Niyetimi öğrenmek de ne demek oluyor? Değil altı vagon şeker tek bir tanesini bile vermeyeceğim.

— O zaman kendileri alır.

Peder Jerome bu sözleri söyledikten sonra tabağındaki eti yemeye koyuldu.

— Umarım sayın kont böyle bir şeye izin vermez.

Edouard cevap vermedi.

— Altı vagon şeker hiçbir şey değil. Bizim her şeyimizi aldılar. Canımızı zor kurtardık, dedi yaşlı Zaionçkovski. Öfkelenmeye başlamıştı. Sanırım kont her şeyden önce bizim oralara yollar ordusunu. Köylülerin yağma ettikleri malları paylaşmalarına fırsat vermemek için bunu hemen yarın yapmasını rica edeceğim.

Barankeviç yemeği bıraktı:

— Yani şimdi altı vagon şeker size göre önemsiz bir şey öyle mi? Ama altı bin pud[1] şeker demektir bu. Altı bin pud! Paraya vurunca yirmi sekiz bin altın ruble eder.

Sinirli sinirli çatalıyla oynuyor, ağzındaki tavuğu yemeğe çalışıyordu. Bayan Zaionçkovski sabırsızlıkla söze karıştı:

— Ama bu sizin servetinizin çok küçük bir parçasıdır, oysa biz her şeyimizi kaybettik.

Barankeviç hızla kadına doğru döndü:

— Özür dilerim... Galiba servetimi benden daha iyi biliyorsunuz.

Joseph'in salona girmesi hoş olmayacak bir sah-nenin başlamasını önledi.

— Kumandanla teğmen içeri girmek için izin istiyorlar. İstasyona gidiyorlarmış, size veda etmek için gelmişler, dedi yaşlı adam karanlık bir yüzle. Moguelnitskiler birbirlerine baktılar.

— Al içeri, diye cevap verdi Edouard kuru bir sesle.

Almanları masaya buyur ettiler. Konuşma eski hızını kaybetmişti. Edouard damdan düşercesine:

— Özür dilerim baylar, bugün yeni gelen trenin kumandam kimmiş biliyor musunuz, diye sordu.

— Albay Pflaumer, diye cevap verdi kumandan tedbirle.

— Konvoy bugün mü yola çıkıyor, diye umutla sordu Barankeviç.

Sonnenbourg gülümsemeye çalıştı:

— Böyle şeyler genellikle gizli tutulur...

[1] Pud: Rus ağırlık ölçüsü birimi

— Özür dilerim, benimkisi meraktan öte bir şey değil.

Ses tonundan bozulduğu anlaşılıyordu. Joseph yeniden içeri girdi.

— Özür dilerim kont hazretleri, dışarıda atlı askerler var. Kumandanları aşağıya inip kendisiyle görüşmenizi rica ediyor, dedi Ladislas'a.

Ladislas aceleyle odadan çıktı.

— Bize birliğin atlarını satıyorsunuz, değil mi, dedi yaşlı kont, teğmenin kulağına.

Sonnenbourg onlardan uzak bir yere oturmuştu.

— Şey... Bilmem ki... Nasıl söylemeli... Pek doğru bir iş değil... Ayrıca, kumandan da buna karşı.

— Siz kumandana boş verin. Nasıl olsa buradan ayrılıyorsunuz. Askerlerinizin yarısı kaçtı, geriye kalanlar evlerine dönmek için acele ediyor. Bu atları ne yapacaksınız? Zaten trenle gidiyorsunuz, değil mi?

— Anlıyorum kont hazretleri, anlıyorum. Ama bu bir şey sorunu...

— Para sorunu, diye fısıldadı kont.

— Evet, onun gibi bir şey ama Alman markı her gün biraz daha değerini kaybediyor. Sanırım sizin teklif ettiğiniz parayla Berlin'de bir kulübe bile alamam. Siz de kabul edersiniz herhalde doksan güzel at için çok düşük bir bedel öneriyorsunuz.

Casimir Moguelnitski boğulurcasına öksürdü.

— Ama nasıl olsa onları götüremezsiniz. Bu gece hareket edeceğinizi düşünürsek atlarınız bedavadan bize kalmış olacak...

Kendilerini konuşmalarının çekiciliğine kaptıran öteki konuklar onlarla ilgilenmiyordu bile. İçinden küfreden Schmultke kendini güçlükle tutarak cevap verdi:

— Tabii götüremeyiz. Belki ben burada birkaç gün daha kalabilirim. Frankfurt alayı askeri treni izliyor. Eğer yanılmıyorsam oğlunuz da var aralarında. Bir engel çıkmazsa birkaç güne kadar burada olmaları gerek...

Yaşlı kont heyecanlandı. Edouard onu Almanlarla sıkı sıkıya pazarlık etmekle görevlendirmişti.

— Peki, anlaşıldı, size elli bin daha vermek isterim,

ama sırf dost olduğumuz için...

— Özür dilerim kontum, kumandan işaret ediyor gitme zamanı geldi. Size son bir iyilikte bulunmak istiyorum. Bu bir sır ama yine de açıklayacağım. Kumandan bana atları teker teker öldürmemiemretti... Ancak siz bin altın ruble, dikkat edin altın diyorum, verirseniz bu emri yerine getirmem ve oğlunuz da ihtiyacı olan atlara kavuşur. Kararı siz verin!

Kapı açıldı ve Ladislas koşarak içeri gindi.

— Müjde, müjde Edouard! Kont Roman Potocki'yle askerleri geldi.

Edouard hızla masadan kalktı. Konuklar bir çeyler mırıldandılar. Bu ünlü kumandanın gelişi hepsini heyecanlandırmıştı.

— Ne bekliyorsun, içeri alsana, diye emretti yaşlı kont Joseph'e.

Salon bir anda askerle doldu. En önde Roman Potocki yürüyordu. İriyarı, uzun boyluydu. Gri bir asker ceketi, koyu mavi bir süvari pantolonu giymişti. Oldukça gösterişsizdi, üzerine tek bir nişan takmamıştı. Ayağında mahmuzlu uzun botlar vardı. Kılıcıyla tabancasını girişte bırakmıştı. Potocki salona şöyle bir göz attı. Gri ve yüksekten bakan gözleri önce Louise'in, sonra da Almanların üzerinde durdu. Dudaklarını sıktı. Edouard yanına gelmişti bile.

— Sizi evimizde görmekten çok mutluyum.

Potocki'yle adamları teker teker salondakilerle tanıştırıldı.

— Kont Joseph'in sağlığı nasıl?

— Teşekkür ederim, babam oldukça iyi, diye cevap verdi Potocki.

Sonnenbourg ayağa kalktı.

— Hoşçakalm, biz gidiyoruz, dedi Schmultke, yaşlı konta elini uzatarak.

— Ah, evet! Moguelnitski kendini toplamıştı. Birkaç dakika beklemenizi rica edeceğim. Oğlumla görüşmeliyim.

— Olur, biz giyinirken siz de oğlunuzla konuşursunuz.

Almanlar salondakileri selamladıktan sonra dışarı çıktı. Yeni gelenler masada yer aldı. Edouard Potocki'ye bilgi verdi:

— Bizim evde kalıyorlardı. Şimdi konvoylarının bulunduğu gara gidecekler.

Potocki sert bir şekilde Almanların az önce kapattıkları kapıya baktı.

— Biliyorum. Onların yüzünden at üzerinde otuz kilometre daha fazla yol yaptık. Pilsudski taraftarı bir Polonya bölüğü köprüyü uçurarak yollarını kapadı. Anladığım kadarıyla siz de onlarla iyi geçiniyorsunuz, diye ekledi alaylı bir tonda.

— Başka türlü davranmak için insanın güçlü olması gerek. Bu da bizim için söz konusu değil. Hem benim ilgilenmem gereken başka konular var. Yaşlı kont söze karıştı:

— Sözünü kestiğim için özür dilerim Eddie ama teğmen atlar için bin altın ruble istiyor. Yoksa...

Edouard babasının Potocki'nin yanında işten konuşmasını hiç hoş karşılamadı. Onun sözlerini bitirmesine fırsat vermeden:

— Ne gerekiyorsa yap, dedi.

Yaşlı kont inleyerek yerinden kalktı. Kapının yanında bekleyen Joseph yardımına koşmuştu bile.

— Eh kont, bize Varşova'da ne olup bittiğini anlatın bakalım. Yeni neler var?

— Varşova'da yeni neler mi var? Bu soruya cevap vermek benim için çok güç. O kadar çok yeni şey var ki, diye kaypakça cevap verdi Potocki. Sizinle yalnız görüşmek istiyorum, dedi alçak sesle.

— Peki, diye cevapladı Edouard fısıldayarak.

Yalnız erkekler toplanmıştı Edouard'm çalışma odasında, Barankeviç, Papaz Jerome, Zaionçkovski ve Şepetovka, Staro-Konstantinovka ve Antonia'yı gördükten sonra buraya sığınmaya gelen birkaç asil. Potocki elleri cebinde, bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, odadakilere bakmıyor, sadece Edouard'la konuşuyordu. Bu kadar insan arasında en önemli kişinin o olduğunu anlatmak istediği her halinden belliydi.

— Pilsudski'nin neyi temsil ettiğini bilmek ister misiniz? Yola çıkmazdan önce onunla görüştüm. Büyük bir kişiliği var.

Potocki çalışma masasının üzerinde duran fildişinden çerçeveye yerleştirilmiş Louise'in portresine baktı.

— Evet, büyük bir insan onun isteklerini göz önüne almak zorundayız...

Barankeviç her zamanki vurdumduymazlığıyla söze karıştı:

— Ama onun sosyalist olduğunu söylüyorlar.

Potocki, bu sözlerin geldiği yöne baktı. Barankeviç'i küçümsediği attığı kahkahadan kolaylıkla anlaşılıyordu.

— Pilsudski mi sosyalist, kim uydurdu size bu masalı?

Zaionçkovski Barankeviç'i korumak istercesine:

— Ama eskiden P.P.S. ile işbirliği yapmamış mı, diye sordu.

Potocki büyük bir özenle Louise'in resmini masaya koydu.

— Eskiden yaptıkları beni ilgilendirmez. Herkes bir yanlışlık ya da bir aptallık yapabilir. Bildiğim tek şey, hem bu yalnız benim düşüncem de değil, Pilsudski her şeyden önce bir Polonya vatandaşıdır, önemli olan da budur. Ayrıca, bizim için onun devlet başkanı olması Prens Sapieha'nın olmasından çok daha iyidir...

Her zamanki gibi bir köşeye çekilen Peder Jerome oturduğu yerden sordu:

— Özür dilerim kont cenapları ama General Pilsudski'nin kendi isteği dışında, Dachinski ve benzeri birkaç demagogun da dahil olduğu partisinin elinde bir oyuncak olmasının sizce bir sakıncası yok mudur?

Potocki papazı inceleyen bakışlarla süzdü.

— Vay, vay, vay, demek pederimiz ruhsal sorunların yanı sıra politikayla da ilgileniyorlar.

Edouard kontun bu kendinden emin ses tonundan hiç hoşlanmıyordu.

— Peder Jerome çok ilginç bir konuya değindiler, dedi kuru bir sesle.

— Sizin Joseph Pilsudski konusunda da P.P.S. konusunda da çok yanlış düşünceleriniz var. Pilsudski sandığınızdan çok daha yakındır bize, P.P.S.'ye gelince, o zaten tümüyle bizim elimizde. Halkın gözünü boyamak için bun-

dan daha iyi bir fırsat geçemezdi Pilsudski'nin eline. Bütün bunlar ayak takımı için! Bence bu onlara güven veriyorsa bizim için daha iyi. Ne yazık ki biz, durumu idare etmekten başka birşey yapamıyoruz. O çevresinde bulunan askeri örgütüne güveniyor. Bu örgütte pek çok P.P.S. üyesi var ama böyle sosyalistler dostlar başına... Pilsudski birinin yardımına gerek duyarsa bu da bizden başkası olamaz, çünkü askeri de parayı da biz elimizde tutuyoruz. Size bir fikir versin diye hükümetin nasıl kurulduğunu anlatayım...

— Lütfen! İnsanın bu çukurda hiçbir şeyden haberi olmuyor, dedi Barankeviç herkes adına.

— Her zamanki gibi bakanlıkların dağıtımında büyük kavgalar oldu. Prens Sapieha isteklilerin boğaz boğaza geldiklerini anlattı, bütün ulusal demokratlar, sosyalistler ve arta kalanlar birbirlerine girdiler. Bunun üzerine Pilsudski ikinci tugay kumandanı büyük asker, P.P.S.'nin eski üyesi Moraçeyski'yi çağırarak ona "Sizi Meclis başkanlığına atadım. Hazır olun" dedi. Moraçevski selâm verdi. "Çekilebilirsiniz"i duyunca geri dönüp dışarı çıktı... Demokrat beylerin kendilerinden biri olarak gördükleri Moraçevski'nin, Pilsudski'nin emri olmaksızın serçe parmağını bile oynatamayacağına emin olabilirsiniz.

Edouard sigarasını söndürdü.

— Planları nedir? Bizim çalışmalarımız konusunda ne düşünüyor?

Potocki Edouard'm karşısında durdu.

— Bu konuda en küçük bir kaygınız olmasın kont. Söylediklerine göre — bu kuşkusuz doğrudur

— Pilsudski devlet başkanı olmayı kabul ederken şu sözleri söylemiş: "Bu görevi ancak Polonya Baltık denizinden Karadenize kadar sınırını çizdikten sonra bırakacağım"! Bu da, ancak biz başkaldıran ayaktakımını ezebilirsek mümkün olur!

Potocki pencerenin önünde durdu, uzun süre gecenin karanlığını seyretti.

— Neden durumumuz bu kadar kötü, diye sordu Casimir Moguelnitski. Sesinden korktuğu anlaşılıyordu. Cümlesini bir öksürük kriziyle tamamladı. Potocki cevap ver-

mek için bekledi ama elini boğazına götüren yaşlı adamın öksürüğü gittikçe artıyordu.

Koltuğunda şimdiye kadar sakin sakin oturan Edouard kaygıyla ona doğru döndü. Potocki büyük bir soğukkanlılıkla boğulmak üzere olan yaşlı konta bakıyordu. Moguelnitski zorlukla soluk alabildi. Potocki heyecanla söze başladı. Gözlerinde bir öfke parıltısı belirmişti.

— Bana durumumuzun nasıl olduğunu soruyorsunuz, kont hazretleri. Kanımca herhalde siz de hissediyorsunuzdur bunu, dünya ayaklarımızın altında titriyor. Bu bir depremdir beyler, işin en korkunç yönü bunun buradan başka pek çok yerde de kendini duyurması. Eskiden, hayatımızı kurtarmak için kaçmamız mümkündü; oysa bugün artık buna imkân yok. Tek çıkar yol başkaldıran sürüyü eski durumuna getirmek. Varşova'da daha şimdiden bavullarını toparlayan, biletlerini alan pek çok kimse var... Alaylı bir şekilde güldü. Ama nereye kaçmak niyetinde olduklarını bilmiyoruz. Siz ne düşünürsünüz bilemem ama burada, Ukranya'da malikâneleri, Polonya'da büyük servetleri, ünleri olan bizler, Potockiler, Sanguskolar, Radziwiller, Zamoiskiler, Tyskeviçler, Brantskiler silahlarımızı mallarımıza el uzatanları ortadan kaldırmadan bırakmayacağız! Evet, o elleri kafalarıyla birlikte koparacağız! Edouard Potocki'ye kaçamak bir göz attı. "Tabii, onun kaybı çok olacak! On kadar şeker fabrikası, yüzbinlerce hektar toprak, toplam olarak yarım milyar sermaye, kuşkusuz dövüşecek! Ben beş küçük milyoncuk için hayatımı tehlikeye attığıma göre o haydi haydi savaşır" diye düşündü.

Barankeviç her zamanki gibi yüksek sesle ve kabaca konuşmaya başladı:

— Güzel söylediniz. Elleriyle kafalarını, ha-ha-ha! Ama bunun için bu sosyalist bozuntularının yönetime gelmelerine izin vermemek gerek. Biliyor musunuz, Pilsudski'nin İgnace Dachinski'yi bakan yaptığını öğrenince bütün gün karnım ağrıdı. Bence onun bakan olması hiç iyi değil! Bu hayvan herif kendi ülkesinde, Lublin'de yeteri kadar alçaklık yaptı... Günde sekiz saatlik işgünü! Buna ne buyurulur? Ben burada işçileri on iki saat çalıştırdığım halde iflas

ediyorum, onlarsa...

Potocki elini emrediyormuş gibi havaya kaldırarak onu susturdu.

— Görüyorum. Siz her şeyi çok basite indirgiyorsunuz. Sizi korkutan bu Polonya Sosyalist Partisi Başkanı Dachinski kendi çapında çok yararlıdır. Polonya'yı, içine düştüğü bu çılgınlıktan, uçurumdan ancak onun gibi adamlar kurtarabilir. Sizse kalkmış durmadan ona hakaretler yağdırıyorsunuz. Size şunu belirtmek isterim ki, İgnace Dachinski sandığınız kadar tehlikeli olsaydı Pilsudski onu bakanlığa atamazdı.

Öfkelenmeye başlıyordu Barankeviç.

— Şey... Evet! Ama...

Potocki daha fazla konuşmasına engel oldu.

— Sopayla bir telgraf direği arasında büyük bir benzerlik var. Özür dilerim, aşağılamak istemezdim ama inançlarınız ne kadar güçlü olursa olsun, her zaman esnek düşünmelisiniz. Zaten sayın bay rahatlayabilir: Dachinski on sekiz kasımda istifa etti.

— Neden, diye sordu Peder Jerome merakla.

Bu durumda bakan olmakla eline bir şey geçmezdi de ondan. Ayrıca o, ne de olsa bir halk temsilcisidir ve bugün P.P.S. istese de istemese de muhalefeti eleştirmek zorundadır. Bizim Ukranyalılara, Beyaz Ruslara ve Litvanyalılara karşı hemen savaş açma isteğimizi herkes paylaşmıyor. Düşünebiliyor musunuz, ayak takımı savaşmak istemiyor! Yalnız ayak takımı olsa iyi, toprakları şimdilik güven içinde bulunan bazı köy asilleriyle burjuvalar da planlarımızı çok tehlikeli buluyorlar. Neyseki dünyada böyle aptal tavuklar çok değil. Nasıl olsa onları da kesenin ağzını açmaya zorlayacağız. Eğer onlar kasalarını korumak için bütün bir alayın harcamalarını bizim yükleneceğimizi sanıyorlarsa aldanıyorlar.

Barankeviç bu sözleri kendi üzerine aldı.

— Evet, ama bütün servetler aynı değildir.

Barankeviç'in Potocki'ye küstahça bir şeyler söyleyeceğini sezen Edouard araya girdi:

— Eğer bir sır değilse söyleyin bana kont, buradan ne-

reye gitmeyi düşünüyorsunuz?

— Size yolumuzu açıklayabilirim. Zdolbunovo'ya gidiyorum. Alayımın başına geçeceğim. Şimdiye dek talimdeydiler. Sahi siz "Devlet başkanı"na raporunuzla birlikte tayinlerinizi onaması için subaylarınızın listesini daha yollamadınız değil mi?

— Hayır, yollamadım, diye cevap verdi Edouard. İmzası şart mı bunun için?

— Evet, ama kaygılanmayın. Hiç düşünmeden onayacaktır. Formaliteyle boşu boşuna zaman kaybedemeyiz. Siz de bir alay kurmayı düşünüyor musunuz? Çok iyi, böylece Polonya ordusu albaylık rütbesini de rahatlıkla garanti etmiş olursunuz.

Edouard'ın yüzü öfkeden kıpkırmızı kesildi.

— Kont, tam beş yıldır ordunun muhafız albayı rütbesine sahibim, ayrıca bugüne bugün Fransız ordusu albayıyım. O general bozuntusundan da bana bu rütbeyi vermesini isteyecek değilim...

Potocki dudaklarını ısırdı.

—Bu sizin bileceğiniz bir iş kont ama öyle davranmanız daha doğru olur. Ayrıca ordunun durumu da güçlenir. Benim için de bir Tanrı değil Pilsudski ama kardeşlerim gibi ben de albay rütbesini kabul ettim. Bunda da hiçbir şerefsizlik görmüyoruz, dedi kuru bir sesle.

Topuklarını birbirine vurdu.

— Şimdi izninizle odama çekileceğim kont. Ben ve arkadaşlarım dinlenmek zorundayız, yarın şafakla birlikte yola çıkıyoruz.

Edouard kontu kendisine ayrılan odaya kadar geçirdi. Yalnız kaldıklarında Potocki ona şöyle dedi:

— O bayların yanında size her şeyi anlatmayı doğru bulmadım. Dillerini sıkı tutmasını pek bilmiyorlar gibi geldi bana. Bunun için de en önemli şeyleri atladım. Birkaç dakika kadar burada kalmak inceliğini gösterir misiniz?

— Elbette kont. Sizi dinliyorum.

Bir masaya oturdular.

— Pilsudski'nin Polonya toprakları üzerindeki bütün Alman askerlerinin silahlarının alınmasını emrettiğini bili-

yor musunuz, diye sordu.

— Evet, ama bu her zaman kolay olmaz. Söz gelimi benim yeteri kadar askerim yok.

Potocki Edouard'a kuşkulu bir şekilde baktı.

— Prens Radziwill yakında gelecek. Birkaç bölük asker de buraya doğru ilerliyor. Askeri treni burada birkaç gün alıkoymayı başarırsanız silahlarını ele geçirebiliriz. Silaha, cephaneye o kadar ihtiyacımız varki...

— Bana yardım ederseniz bu iş olur. Ama unutmayın, civar kasabalarında habire yeni ayaklanmalar patlak veriyor. Örneğin buradan yirmi kilometre uzakta Sosnovka adında oldukça büyük bir kasaba var. Zaionçkovski'nin malikânesi de bu kasabanın sınırları içinde. Köylülerin ot ve arpalarına el koydu diye hepsi birden ellerine sabanlarını geçirdikleri gibi saldırıya başladılar. Zaten topu topu on kadar asker vardı, onlara da güzel bir sopa çektikten sonra silahlarını ellerinden almışlar. Zaionçkovskiler hayatlarını zor kurtardılar. Kholmianka'da da durum aynı. Pavlodz'da da gerçek bir başkaldırma oldu, Valiyi de bütün askerlerini de öldürdüler.

Karşısındaki dudaklarını sıkmış onu dinliyordu.

— Bunlar ufak tefek olaylar... Ben şimdi size Ukranya'yla ilgili haberler vereceğim, dedi Potocki.

— Sizi dinliyorum.

— Her halde Galiçyalıların kasım ayında Batı Ukranya Cumhuriyeti'ni kurduklarını biliyorsunuzdur.

— Evet, Peder Jerome bana bundan söz etmişti.

— Sırası gelmişken sorayım, kim o rahip?

— O mu? Bir Cizvit... Kardinalin yakın adamıdır, her konuda çok iyi bilgi verir.

— Ben de öyle düşünmüştüm. Kuşkusuz o şişko sanayiciden çok daha akıllı. Neyse, konudan uzaklaşmayalım. Varşova'ya göre ilk önce Galiçya'yı ele geçirmeliyiz. O bölgede petrol var, demir var... Tabii bu plana önce karşı çıktık. Topraklarımızın çoğu Volhynie'de, Podolya'da bulunuyor, Galiçya'da değil. Ama Pilsudski taraftarları Galiçya'dan hemen sonra Ukranya'ya geçileceği konusunda bize söz verdiler. Biz de bu konuyla ilgisi olan öteki büyük ailelerin

temsilcileriyle görüştük ve Galiçya'nın ele geçmesinin tasarılarımızı altüst etmeyeceğini, tam tersine geride bıraktığımız yerlerin güvenini sağlayacağına karar verdik. Böylece Pilsudski'nin planını bir şartla kabul ettik: O, kendi askerleriyle Galiçyalı asillerin ordularını ele geçirmek için savaşırken biz de kendi askerlerimizle Voihynie ve Podolya'ya saldıracağız.

Edouard'ın başını sallamasından Potocki'nin sözlerini onayladığı anlaşılıyordu.

— Çok doğru. Herkes soyut bir kavram olan "Büyük Polonya" yerine kendi öz çıkarlarını korumak için daha canla başla savaşacak.

Potocki gülümsedi.

— Moskova'dan ne haber, diye sordu Edouard.

Potocki'nin yüzündeki gülümseme kayboldu.

— Moskova'yla büyük bir savaşımız olacak. Pilsudski tüm düşlerinde Napolyon'un izlediği yolları görüyor... Moskova'ya kadar değilse bile Smolensk'e kadar.

Bu kez gülümseme sırası Edouard'a gelmişti.

— Sizce bu tehlikeli bir tarihsel benzetme değil mi?

— Hayır! O zaman durum değişikti. Varşova'dakiler o kadar aptal değil, inanın bana. Moskova kapana sıkışmış bir durumda, üstelik Pilsudski bu durumdan yararlanmayı ve birtakım Rus topraklarını Polonya'ya katmayı bilecek kadar zeki. Yalnız işin en üzücü yanı böyle büyük bir savaş için yeteri kadar gücümüzün olmaması... Sonra bir de şu Ukranya var.

— Söz vermiştiniz beni aydınlatacağınıza...

— Görüyorsunuz ya konu konuyu açıyor. Söyler misiniz bana, Simon Petlioura konusunda ne biliyorsunuz?

— Hemen hemen hiçbir şey, yalnızca bu adamın şu sıralar Ukranya Direktuvar'ı denilen şeyde en yüksek yere sahip olduğunu duydum

Potocki ceplerinde bir şey arıyordu.

— Sizi uyarmalıyım. Onunla nasıl olsa karşılaşacaksınız. Şu sıralarda adamları Volhynie'yle Podolya'ya giden bütün yolları bize kapattı. Kızıllar gruplar halinde her tarafa dağılmış durumdalar... İşte! Cüzdanından dörde katlan-

mış bir kâğıt çıkardı.

— Prens Sapieha bunu size vermemizi rica etti. Kiev haber alma örgütümüzün bize yolladığı son raporun bir kopyası.

Edouard kâğıdı aldı.

— Evet, biliyorum. Paris'te Millî Savunma Bakanlığı'nda sözünü etmişlerdi. Bu maceracı geçen yıl daha "Rada Centrale" Kiev'deyken General Tabouise'e kendi aklınca bir oyun oynamış.

— Evet, çok doğru, şu raporda en ince ayrıntısına kadar portresi çizilmiş. Buyrun okuyun.

Edouard kâğıdı alçak sesle okudu:

"Yuvarlak yüzü ve düzgün çizgileri kimsenin dikkatini çekmez. Koyu gri gözlerin kendisiyle konuşanlardan her zaman kaçırır, iri bir çenesi, sarkık dudaklı duygulu ağzı, büyük kulakları vardır."

Edouard "Bu çizgilerden hiçbiri bir başkan için gerekli enerji ve cesareti' ortaya vurmuyor" diye geçirdi aklından. Okumayı bıraktığı yerden sürdürdü:

"Orta derecede akıllı sayılır. Büyük politik tertiplerden çok entrikalara yatkındır. Dikkati çekmeden küçük 'olaylar' hazırlamakta, aynı anda birbirine zıt iki eylemde bulunmakta, girişkenlikte üzerine yoktur. Kararlarındaki çabukluk, düşmanlarını olduğu kadar dostlarını da şaşırtır. Kendi çıkarlarını her şeyden, hatta görevinden bile üstün tutan bencilin, kendini beğenmişin biridir. Yüksek öğrenim görmemiştir, tam anlamıyla basit bir adamdır."

Edouard, Potocki'ye şöyle bir baktıktan sonra kâğıda döndü:

"Petlioura 1877'de Poltava'da doğmuştur. Kazak bir ailenin çocuğudur. Öğrenimini ulusal Ukranya hareketinin geliştiği bir papaz okulunda yapmıştır. 1905 ihtilâli sırasında sağcı bir sosyal demokrattır. Devrin entelektüel takımının çok zayıf olması bir yana sonradan kitap halinde toplanan makaleleri de gösterir ki, basit bir gazete yazarıdır. Kiev'de çıkan Söz dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmış, sonra aynı göreve Moskova'da yayımlanan Ukranya Yaşamı adlı dergide devam etmiştir. Savaşın başladığı

sırada bu derginin yayınladığı Çar taraflısı yazılar sayesinde cepheye gitmekten kurtulmuş, cephe gerisinde bir yönetim bürosunda çalışmış, savaşın bitmesini rahatlıkla beklemiştir. 1917 Haziranı'nda Rada Centrale hükümetinin askeri işler genel sekreterliğine atandıktan sonra en ince ayrıntısına kadar Kerenski'yi taklide başlamış, askeri mitinglerde tıpkı Kerenski gibi Napolyon'a özgü pozlar atarak boy göstermiştir. Rada hükümeti, askerlerin ve işçilerin ayaklanmalarıyla Kiev'den kovulur kovulmaz aşırı sağ kanadın başına geçerek Bolşeviklere karşı hareketlerin en ateşli destekleyicilerinden biri olmuştur. 1918 yılı başlarında birdenbire Fransızları bırakıp Almanların tarafına geçmiş, Alman işgal ordusunun kamyonlarıyla Kiev'e dönmüş, işgal hetmanı (*) Skoropadski'nin gölgesinde rahat bir hayat yaşamaya başlamıştır. Bir süre sonra nedeni bilinmeyen bir kavganın ardından kumandanla arası açılmış, geçici olarak merkeze alınmıştır. İleride bu olaydan yararlanmasını bilecek, kendini Almanların ve hetmanm 'düşmanı' ilân edecek, daha dün ayaklarını öptüğü kumandanı kötüleyecektir. Direktuvarm en sağcı adamı ve yöneticisidir. Uzaklaştırılmasına karar verilen Vinniçenko'nun yerine başkanlığa kuşkusuz o geçecektir. Tam bir maceracı ve tam bir demagogtur. Almanlara ve asillere karşı ayaklanmalardan yararlanarak kendi geleceğini ve iş hayatını garanti altına almıştır. Hiçbir şey karşısında yılmaz, bir yandan "Bağımsız Ukrayna", "Kahrolsun Polonya senyörleri" gibi sözler savururken, öbür yandan "Kahrolsun Moskova" diye bağırmaktan da çekinmez. Denikin'in kurmayındaki adamlarımızın verdiği bilgiye göre, Petlioura bir temsilci yollayarak kendisine yardım edilmesi önerisinde bulunmuş ama söylendiğine göre Denikin onunla işbirliği yapmak istememiştir. Kendisini her bakımdan tatmin edersek kolaylıkla satın alabileceğimizi, eğer sıkı ilişki kurar ve izlersek, Polonya krallığı için sadık bir şekilde çalışacağını ve yararlı olacağını düşünüyoruz. Tabii bu adamın çıkarları uğruna

(*) Hetman ya da Ataman: Kazakların başkanlarına verdikleri özel adlar-Çev.

her an, kim olursa olsun herkesi gözünü bile kırpmadan aldatacağını da göz önünde tutmak gerekir.

Varşova'dan bunları göz önüne almasını rica ediyoruz. Bir daha tekrarlıyoruz: Eğer Petlioura bu yönde iyi işlenirse Polonya'ya yararlı olabilir. Köylülerden oluşan ordusu her ne kadar bize karşı ayaklanmışsa da, geçmişte birçok kez politikasını kökünden değiştirebileceğini göstermiştir. Petlioura'nın nefret ettiği ve büyük bir çabayla ortadan kaldırmaya çalışacağı tek düşmanı Bolşeviklerdir. Volhynie'yle Podolya bölgelerini ele geçirmek için en uygun zamanın şimdi olduğu kanısındayız. Rusya'nın bütün kuvvetlerini öbür cephelerde toplamış olmasından yararlanmamız gerek. Ayrıca Kızılların tüm ordularının birleşmesinden sonra bu işin zor olacağını hatırlatmak isteriz. Bu harekât, Petlioura'nın birliklerini gizlice güneye doğru gerileterek yapılmalıdır; bunlar pogroma(*) başlayıp Yahudilerin mallarını yağma ederken, biz de Volhynie'nin kuzeyini, orayı pisleten çetelerden temizler, Polonya devletinin eski otoriterisini yeniden sağlayabiliriz."

Edouard mektubu masaya bıraktı.

— Bu durum bizim çok işimize yarar, dedi biraz düşündükten sonra.

Potocki heyecanlandı:

— Evet.

— Demek siz de bizim gibi düşünüyorsunuz?

— Şimdi politikamızın nasıl olması gerektiğini anlıyorsunuz sanırım. Yeteri kadar kuvvetimiz olmadığı zaman tatlılıkla hareket edecek, Rusya ve Ukranya'yı bölge bölge ele geçireceğiz. Beyaz Rusya'da yok denecek kadar az kuvvet var. Şimdilik Rusya'ya savaş açmayacak ama elimize geçen her imkândan yararlanıp, Kızıl orduları bu topraklardan atacağız. Bu amaçla yeni Dışişleri Bakanı Vassilevski, Sovyet hükümetine karşı bir basın kampanyası açtı. Allah'tan elimizde bunu yapabilecek çok iyi bir fırsat vardı.

— Neydi o?

(*) Pogrom: Çarlık Rusya'sında Yahudilere yapılan katliamın özel adı-Çev.

— Hükümet elçisi Ledniski'nin yerini bıraktığı Zarnovski'nin diplomatik ayrıcalıklarını kaldırdı. Vassilevski, Bolşevikleri uluslararası hukuka aykırı hareket etmekle suçlayarak hırlamaya başladı bile. Elçilik arşivleriyle Zarnovski'nin haklarının eksiksiz olarak geri verilmesini isteyen iki ultimatom yolladı.

Edouard ona şaşkınlıkla baktı.

— Özür dilerim anlayamadım. Yani Zarnovski Moskova'da Polonya'yı değil de işgalci Almanları mı temsil ediyor? Biz de o hükümeti kanun dışı ilan etmemiş miydik?

— Yine de her şey çok açık. Zarnovski'nin temsil ettiği hükümetin Alman uşaklarından oluştuğunu ve Polonya'yı Almanlara sattığını bütün Polonya biliyor. Kanun dışı sayıldıkları da doğru ama Moskova'nın Zarnovski'yi bu şekilde işinden uzaklaştırması bizim diplomatlarımızın, uluslararası kanunlara aykırı hareket ediliyor, diye bağırıp çağırmaları için yetti de arttı bile. Belki bu akıl alıcı bir şey değil, ama önemli olan bir bahane bulmak. Gazetelerimiz, Bolşeviklerin Polonya'nın onurunu ayaklar altına aldığını ve elçilerimizin tutuklandığını yazıyor. Bu da kamuoyunun bizim yanımızda yer almasına, Beyaz Rusya'ya saldırmamıza kimsenin ses çıkarmamasına yarar...

Edouard koltuğuna iyice yerleşti.

— Tabii bu politikayı başka bir devlete karşı uygulamak gülünç olur ama Bolşeviklerle savaşta her türlü yola başvurulabilir! Saatine baktı. Az kalsın unutuyordum. Yakalanan on dokuz Kızılın kurşuna dizilmesini emretmiştim, jandarma komutanına. İzninizle kumandanlığa telefon edeceğim.

Potocki ayağa kalktı.

— Sizinle yarın, yola çıkmadan önce yeniden görüşecek miyiz?

— Sanmıyorum. Biz şafakta yola çıkıyoruz. Sizden, benimle çok sıkı ilişkide bulunmanızı rica edeceğim.

— Elbette. Yolda çok dikkatli olun!

Louise büyük bir sıkıntı içinde saatin sesini dinliyordu.

— Tanrım, ne korkunç bir gece, diye mırıldandı. Uykusu kaçmıştı. Edouard gecelerini çalışma odasında ge-

çiriyordu. Bu gece odada Potocki'nin adamları kaldığına göre Edouard yatak odasına dönecekti. Onunla karşılaşmak istemiyordu. Böyle bir zamanda ne konuşabilirlerdi? Yine kavga edeceklerdi... Kapının açıldığını duyunca yorganın içine büzüldü. Edouard'da yatak odasının bir anahtarı vardı.

Eskiden kocasının hep yanında olmasını isterdi ama şimdi, bu adamın tutsağı olduğunu anlamıştı. İpek elbiselere bürünmüş, hizmetçilere emirler yağdıran, bugüne dek kendini, her isteği yerine getirilen küçük bir kraliçe sanan unvanlı bir tutsaktı yalnızca... Eskiden güzel bulduğu hayatı şimdi çekilmez olmuştu...

Edouard odaya girdi.

— Bu gece burada kalacağım, dedi. Karısının uyumadığını anlamıştı. Louise susuyordu. Edouard soyunmaya başladı. Kemerini sertçe çıkarışından sinirli olduğu anlaşılıyordu. Yatağa yaklaşarak kendinden emin bir şekilde örtüyü kaldırdı ve karısına:

— Bu gece seninle sevişmek istiyorum, dedi.

Louise, çıplak omuzlarını örtmeye çalıştı ama kocası yorganı halının üstüre fırlatıp attı.

— Ne demek oluyor bu Eddie, diye bağırdı. Kırılmıştı.

— Burada kalmanı istemiyorum...

— Ama ben istiyorum!

— Git Eddie, seni görmek istemiyorum... Git buradan, dedi kendini koruyarak.

— Dinle Louisette, artık öfkelenmeye başlıyorum. Yumuşamanı, divanın üstünde yatarak bekleyeceğimi mi sanıyorsun? Ben böyle şeylerden hoşlanmam. Gel barışalım.

Karısına doğru eğildi. Louise onu iterek kendinden uzaklaştırdı:

— Bırak beni!

Kocasının yarı çıplak vücudu başını döndürse de karşı koymaktan vazgeçmedi. Edouard ellerini itip ona zorla sahip olduktan sonra sırtını dönüp uykuya daldı. Louise ağlıyordu. Gururu kırıldığı için ağlıyordu. Karşı koyamadığı için, güçsüzlüğünden, kocasının vahşetine gözyaşlarından başka bir şeyle cevap veremediği için ağlıyordu.

Ondan nefret ediyordu. Kadınlık gurununu kırdıktan sonra böyle rahat rahat nasıl uyuyabiliyordu? Emri üzerine insanlar kurşuna dizilecekken ruhu nasıl bu kadar duygusuz kalabiliyordu? İğrenerek yatağın kenarına kadar gitti, gürültü yapıp kocasını uyandırmamaya özen göstererek kalktı. Yandaki odaya geçip bir divanın köşesinde uzun süre sessizce ağladı.

* * *

Adam çevreyi kolaçan ettikten sonra soğuk çayını yudumlamaya başlamıştı. Karısıyla Elise uyuyordu. Hizmetçilerin kaldığı odalar yabancılarla doluydu. Bu gecelik Potocki'nin yirmi üç adamını bu odalara yerleştirmişlerdi. Dalgın dalgın önüne bakıyor, bir yandan da elindeki ekmeği ısırıyordu. Pencereye vuruldu, adam söverek yerinden kalkıp kapıyı açmaya gitti. Eşikte Françoise duruyordu. Şehirden gelmişti.

— Ne haber?

Françoise omuzlarını örten ıslak eşarbı hızla attı.

— Hiç, dedi sıkıntılı bir sesle. Onu görmedim, içeri girmeme izin vermediler...

Adam başı önüne eğik karşısında duruyordu.

Elinde bitiremediği ekmek parçası vardı.

— Seni aradılar...

— Ne için, diye sordu Françoise nefretle.

Adam dişlerini sıkarak ve gözlerini kızdan kaçırarak cevap verdi:

— Babam Potocki'nin yatağını yapmanı istiyordu...

Françoise derin bir iç çekti; zorlukla soluk alıyor gibiydi.

— Yatağını yapmak mı? Boğazı sıkıştı. Adam'a öfkeyle baktı.

— Peki, sen ne cevap verdin?

— Şehirden döner dönmez yatağı yapmaya gideceğini söyledim.

Françoise'ın iri gri gözleri yeşile dönüştü. Görülmesiyle kaybolması bir, zayıf ve vahşî bir parıltıyla aydınlandı gözleri.

— Hepiniz korkaksınız, diye mırıldandı nefretle.

Anlıyor musun, Korkaksınız! Baban gibi sen de... Lanet olsun bu yaşlı moruğa!

Adam birkaç adım geriledi.

— Elise'i neden yollamadın?

— Beceremez ki, diye sıkıntıyla homurdandı.

Adam.

— Neden? O Ladislas domuzu ona öğretti bile...

Satılığa çıkardınız hepimizi. Senin en büyük şansın Barbara'nın çirkin olması, yoksa o da herkesle yatardı, hoşuna gitsin gitmesin!

— Neler diyorsun?

— Elise'e sor, sana anlatır... Hangi kötü kader attı beni bu eve?

Adam ona sert baktı

— İyi bak bana, belki kardeşim asılmak üzeredir ve sen, birisi gelip onların işkembelerini dağıtmasın diye burada köpek gibi nöbet bekliyorsun... Pis yaltakçı, defol!

Françoise Adam'ı eliyle itip koşarak dışarı çıktı. Sözlerle yaralanan Adam, kızını sarsarak uyandırdı.

ONUNCU BÖLÜM

Pompa istasyonunu elinde tutan üç kişi gecenin derinliklerinden yükselen tüfek seslerini yürekleri ağzında dinliyordu. Kargaşa gara ulaşmıştı bile. Giderek artan fırtınada savaşın hırsla sürdüğü hissediliyordu. Andre ellerini göğsüre sıkıca yapıştırmış, olduğu yerde donup kalmıştı.

— Neden burada bıraktılar bizi? Hiçbir şey yapmadan burada kimin kazanacağını beklemek, ne kadar zor. Onlara göre işe yaramaz biriyim, dedi acıyla.

Yanında duran Edwige, onu kendine doğru çekip bir anne sevgisiyle acısını dindirmeye çalıştı.

— Hiçbir şey yapamayız. Bize burada kalmamız emredildi.

Olessia susuyordu. Birdenbire bahçeden sesler geldi. Andre bir atın soluğunu duyar gibi oldu. Genç kız omuzunu tuttu Ptakha'nın.

— O ne?

Andre'nin vücudunu bir titreme kapladı. "Ya bu gelenler Polaklarsa? O zaman her şey bitti demektir" diye düşündü, kalbinin sıkıştığını duyarak. Kapıya vuruldu.

Taburelere çarpa çarpa baltasının bulunduğu girişe doğru vürüdü.

— Gregoire Mihailoviç! Benim, Çaçabel. Aç kapıyı!

— Çaçabel bu, diye neşeyle bağırdı Olessia, kapıya doğru koştu.

— Bizimkiler... Şimdi açıyorum.

Sürgüleri kaldırmıştı bile. Andre ona engel oldu.

— Kim o?

— İşte geldim, diye yanıtladı kalın bir ses, çok güçlü bir

gövdeden çıktığını ele verircesine. Olessia çıkıştı:

— Arkadaşlarımız gideli çok oldu.

— Duyuluyor! Geç kaldım; Kholmianka'dakilerle uzun süre pazarlık edince geciktim. Moguelnitski'ye "Bizi rahat bırakırsan sana dokunulmayacak" demek için adam göndermek istiyorlar... Onları inandırmak için çok zaman kaybettik. Yakıyor musun, Olessia?

Çaçabel bir kibrit çaktı. Andre'yi görünce şaşırdı.

— Bu da kim, diye sordu kuşkuyla.

— Andre, diye cevap verdi Olessia, nedenini bilmeksizin heyecanlanmıştı. Babam onu burada bıraktırdı. Çaçabel'in ardından kısa boylu, geniş omuzlu bir köylü girdi odaya.

— Merhaba arkadaşlar!

Çaçabel Edwige'in elini sıktı.

— Sosnovka'dan Saçek, dedi başıyla köylüyü işaret ederek. Olessia yaktığı lambayı masanın üzerine bırakıp perdeleri örtmek için pencereye koştu.

— Bundan böyle yanımızda çarpışacak Sosnovka'dan elli, Kholmianka çevresinden de otuz adam var. Şimdi onları silahlandırmak lazım, dedi Çaçabel.

— Yoldaş Raievski sizin için köprüden nehire mermi paketleri atacaklarını söylemişti. Bölüğünüzü Moguelnitskilerin malikânesini sarmak üzere evin çerçevesine yerleştirmenizi size iletmem için beni görevlendirdi. Bizimkiler şehri ele geçirinceye kadar askerlerin bir kısmını orada tutmuş oluruz. Her şeyden önce çiftliği ele geçirmeye çalışın. Orada, iyi Alman atları var.

Çaçabel hızla Saçek'e döndü.

— Hemen silahları alıp malikânenin bulunduğu yere gideceğiz. Adamlarına söyle, orada buldukları iyi atlara el koyabilirler...

— Güzel iş bu, dedi Saçek. Atlarım da topallamaya başlamıştı, yani bir çift...

— Tamam, anlaşıldı. Hadi gidiyoruz. Şehirde neler olduğunu duyuyor musun? Tartışacak zamanımız yok...

Köylülerin kendilerini beklediği bahçeye çıktılar. Ptakha:

— Ben de onlarla gidiyorum, dedi Edwige'e kararlı bir şekilde.

— Nasıl olur, ya ellerin, diye sordu Edwige soğukkanlılığını yitirerek.

— Ya biz? Biz burada yalnız mı kalacağız? Bizi korumak için burada bırakıldın, sen gidersen, ben de giderim. Ne olursa olsun burada yalnız kalamam

Olessia öfkelenmişti. Edwige yumuşak bir sesle:

— Öyleyse ben de gitmeliyim, dedi.

— Tamam, hep birlikte gidiliyor. Burada kalmak istemiyorum, hem tek başımıza korkarız, dedi Olessia diklenerek.

— Peki, ama nereye gideceksin? Biliyorsun, savaşılıyor orada.

Andre utanmaya başlamıştı.

— Nolacak yani? Edwige'le ben pansuman çantalarını alırız, eğer yaralılar varsa hiç olmazsa bir işe yaramış oluruz.

Andre ne cevap vereceğini bilemiyordu.

— Peki, ama baban ne der sonra?

— Ona ben cevap veririm. Hadi, gidelim Edwige. Olessia paltosunu giymişti bile.

— Olessia, sağ elimdeki pansumanı çıkarır mısın, diye sordu Andre.

— Pansumanını çıkartmak mı? Ama elin tümüyle haşlanmış durumda...

— Tetiğe basabilmem için iki parmağımı açıkta bırak yeter.

— Çıkarmam, yanmış deri henüz açıkta kalacak durumda değil.

Andre Edwige'e döndü:

— Aç bunu lütfen. Yoksa dişlerimle parçalayacağım.

Yüzünü buruşturan Edwige sessizce pansumanı çözmeye koyuldu.

— Bir parçasını üstünde bırakacağım, şurada...

Çaçabel içeri girdi.

— Herşey yolunda, herkesin silahı da mermisi de tamam. Hemen yola çıkıyoruz. Yağmur da dinmek üzere...

— Biz de sizinle geliyoruz, dedi Edwige.

Ptakha koşarak dışarı çıkıp bir tüfekle geri döndü. Ce-

ketinin cepleri mermi doluydu.

— Bana da getirdin mi, diye sordu Olessia.

Onca konuşmadan sonra gözleri ilk kez karşılaştı.

— Sana mı dedi şaşırarak. Gülümsedi. Tüfeğini ona verip cebindeki şarjörleri çabucak Olessia'nın cebine aktarmaya koyuldu.

— Bir tüfeğin nasıl doldurulduğunu sana öğreteyim. Bak buraya, şu dava döndürülüyor, yalnız bir kere. Sonra onu kendine doğru çek. Görüyor musun, ortaya bir mermi çıkıyor. Hop, o çıkan mermiyi de tüfeğin içine it. Az önce döndürmüş olduğun davayı eski durumuna getir. Şimdi tetiğe basacaksın ve dünyadan bir mikrop daha eksilmiş olacak... Kabzayı sıkıca omuzuna daya. Bu tüfeği sen al, ben başka bir tane bulurum kendime.

Tam gitmek üzereyken birdenbire Vassilek'i hatırlayarak olduğu yerde durdu. Hızla mutfağa koştu.

— Vassilek çabuk ayağa kalk. Uyansana yatak kuşu! Biz gidiyoruz, duyuyor musun? Gidiyoruz diyorum! Arkamızdan kapıyı sürgüler, sonra da rahatça uyursun. Az sonra geri döneceğiz...

Uyku sersemi Vassilek söylenenlerden hiçbir şey anlamamıştı. Andre onu kapıya doğru itekledi.

— Kapıyı sürgüle, sonra da git, yat.

Vassilek homurdanarak gözlerini oğuşturuyordu, yine de kapıyı kilitlemesi ve uyuması gerektiğini anladı. Öyle de yaptı.

* * *

Çaçabel bir el bile ateş etmeden çiftliği ele geçirdi. Şaşkınlığın yarattığı etki tamdı. Edouard silah tutabilen bütün adamları şehre götürmüş, şatoda sadece kont Potocki'yle nöbetçisi kalmıştı. Malikâne tarafından yükselen silah seslerini duyan Edouard bölüğüne geri dönmesini emretti. "Ne oluyor" diye sordu kendi kendine "Şehirde mi savaşılıyor? Allah belalarını versin, kim savaşıyor, kime karşı savaşıyor? Yoksa Almanlar küstahlaşmaya mı başladılar? Çiftlikteki bu kargaşalık da ne acaba"? Adamlarına malikâneyi sarmalarını söyledi. Potocki büyük kapının yanında karşıladı kendisini. Ata binmişti.

— Sizce ne oluyor, kont?

— Bilmiyorum. Şehirle ilişkim yok.

Çiftliğin bulunduğu taraftan tek tük silah sesleri duyuluyordu. Moguelnitski oraya gece gitmeye cesaret edemedi, malikânede günün doğmasını beklemeye karar verdi.

Bu arada çiftlikte iki taraf birbirine girmişti. Çiftliği ele geçiren Kholmianka ve Sosnovka köylüleri atları bölüşememiş, birbirleriyle kavga etmeye başlamışlardı. Eğerlenmiş bir Alman atına binen, üç atı da dizginlerinden tutan uzun boylu bir Kholmiankalı "Bahçeye önce biz girdik, atlar da bizimdir" diye bağırıyordu. Saçek adamın üzerine atladı.

— Geri ver onları. Birini aldığın için kendini mutlu sayman gerekirken dördüne birden el koymaya kalkışıyorsun... Benim bütün atlarım topallıyor, sen önüne gelen atı alıyorsun.

Kavga büyüdü. Dışarıda malikâneyi çeviren askerlerle çatışan Çaçabel silah seslerinin azalmasından köylülerin bir kısmının kaçtığını anladı. Kapıya doğru koştu. Ortalığı yatıştırmaya çabaladı ama kimsenin onu dinlediği yoktu. Kavgaya şimdi tüfek dipçikleri de eklenmişti, elinde silah olanlar hasmına dipçiklerle vuruyordu. Uzun boylu Kholmianka köylüsü yangına yörükle gidiyordu:

— Atları alın, geri dönüyorum! Başlarının çaresine baksınlar... Kurda kuşa yem olmaya hiç niyetim yok. Evlerimize dönelim. Eğer bize engel olmak isteyenler olursa çekinmeden üzerlerine ateş edin...

Çaçabel haykırdı:

— Nereye gidiyorsunuz dostlarım, bizi kendi halimize mi bırakıyorsunuz?

— Çekil oradan, diye bağırdı uzun boylu köylü.

— Sosnovkalılar atlarımızı bize geri versinler kalalım... Moguelnitski elimizde ne var ne yoksa aldı, biz de en azından bunlarla ödeşelim.

— Hadi, onunla konuşarak boşu boşuna harcamayın tükürüklerinizi. Evlerimize geri dönüyoruz! Yoksa postlarımızı kaptırır, tahtalıköyü boylarız hepimiz...

Çaçabel yan tarafa itildi.

Ptakha Olessia'yı atların nalları altında ezilmekten son

anda kurtardı. Kholmianka köylüleri atlarını kırbaçlayarak, itişip ve ağır küfürler savurarak geçti önlerinden. Bir dakika kadar sonra sesleri duyulmaz olmuştu.

* * *

Almanlar daha ilk silah atıldığında harekete geçti. Astsubaylar vagonlar boyunca koşuştu. Kısa emirlerin verildiği duyuluyordu. Ateş sesleri giderek artıp gara doğru yaklaştığında, bölük kumandanının bulunduğu vagonun yakınından alarmı haber veren borazanın çaldığı duyuldu.

— Albayım, Polonya subayı olduğunu söyleyen bir asker sizi görmek istiyor.

— Buraya getirin, dedi Albay Pflaumer.

— Kendimi size tanıtmakla şeref duyarım. Ben Yüzbaşı Wrona.

— Bu silah sesleri nasıl açıklanabilir, diye sordu albay aşağılayıcı bir sesle.

—Size olanları anlatayım, albayım. Şehirde Bolşevik ayaklanması başladı. Bize de tarafsızlığımızı isteyen bir ultimatom yolladılar. Treni sizden almak, askerlerinizi öldürmek istiyorlar. Bütün gece savaştık, ayaklanmayı ezmek için elimizden gelen her şeyi yaptık, ama güçlerimiz yıkıldı ve şehri terk etmek zorunda kaldık. Şimdi sizden yardım istemek zorundayız.

Gar yakınlarından gelen silah sesleri subayın sözlerini doğrular gibiydi. Şapkalı bir grup Alman subayı albayın çevresinde çizilecek rotayı bekliyordu.

Alman askerleri garı çevreleyen parmaklıkların gerisine yerleşti. Bir başka grup da zırhlı otomobille topların bulunduğu vagonların çevresinde geziniyordu.

— Çok iyi, dedi Pflaumer dişlerinin arasından, demek silahlarımızı elimizden almak istiyorlar? Görürüz bakalım...

— Hiç kuşkunuz olmasın Albayım, siz bu işe el attıktan sonra bu ayaktakımından bir kişi kalmaz ortada.

Wrona, subayların arasında Schmultke'yi gördü. Teğmen alçak sesle albayın kulağına bir şeyler söylüyordu.

— Özür dilerim, adınız nedir?

— Yüzbaşı Wrona o, diye fısıldadı Schmultke.

— Öyleyse bu işe muhakkak karışacağız. Askerlerini-

zi oraya gönderirseniz çok memnun oluruz, dedi sol tarafı göstererek. Hemen saldırıya geçeceğiz. Büyük bir top, bir de zırhlı araba. Subaylardan biri lütfen askerlerimize savaş nedenini açıklasın.

Gecenin sonuna doğru şehir işçilerin eline geçmişti. Kendisine gönderilen yardımcı kuvvetlerle oldukça güçlenen Çaçabel Moguelnitski'yi malikânesinde hapis tutuyordu. Artık zafer ellerinin altındaydı ama gar, birdenbire topçu atışlarıyla titremeye başladı. Sokaklarla evlerin üzerine kurşun yağmaya başladı. Aynı anda on beş mitralyöz birden ateş ediyordu.

Almanlar şehrin üzerine doğru yürüdü.

Raievski her yol ağzında savaşarak, bir saat kadar inatla direndi ama zırhlı araba caddelerden geçiyor, sokakları, evlerin avlularını mitralyöz ateşine tutuyordu.

— Neyse ki el bombaları yok!

Çobot öfkeliydi.

Asiler sokak sokak dövüşerek geri çekiliyor, yeşil Alman safları düzenli bir şekilde ilerliyor, gardaki dört toptan düzenli ve sürekli olarak atılan obüsler şehrin üzerinde patlıyordu.

— Sigismond galiba savaşı kaybediyoruz, dedi Kovallo, Raievski'nin yanında hızlı hızlı yürüyerek.

— Evet, en çok da bundan korkuyordum. Bir provakasyon sezer gibiyim. Dün, Metelski alay meclisiyle konuşmak istemiş ama o kumandan olacak satılmış onu yakalatmakla korkutmuş. Şimdilik adamlarımızın hayatlarını kurtarmalıyız. Dövüşe dövüşe Sosnovka'ya doğru çekileceğiz. Şehri elimizden geldiğince acele ederek, sabah olmadan boşaltmalıyız, yoksa çepeçevre sarılacağız...

Şehir şafak sisinin ardına g;zlenmişti. Geriye kalan en son işçiler de şehrin kenar mahallelerini terk ettiler.

Çaçabel kulak kabarttı.

— Bizimkiler kaçtı galiba. Duyuyor musun, sesler şimdi de kenar mahallelerden geliyor, dedi Saçek'e.

— Anlaşılan Almanlar da işe karıştı. Bize gün doğmadan, dövüşerek geri çekilmekten başka yapacak bir şey kalmıyor... Kholmianka'dakiler burada olsaydı, malikâne-

ye saldırabilirdik ama ne yazık ki şu anda elimizden bir şey gelmez. Geri çekilme emrini herkese ilet.

— Çiftliği ateşe verelim mi, diye sordu Saçek.

— Gerek yok. Sonunda nasılsa bizim olacak. Haydi, at bin!

— Ya kadınlar, diye hoşnutsuz bir sesle sordu Saçek.

— Onlar da ata binecek.

— Ben bir araba hazırlamıştım, biri ona binebilir.

Çaçabel ata binmesi için Olessia'ya yardım etti.

— Düşmezsin değil mi, diye sordu dizginleri uzatarak.

— Hayır, daha önce de binmiştim, kasabadayken.

— İyi, silahını omuzuna tak. Çakı gibi bir asker olacaksın, diye şakalaştı ama aynı anda yüzü karardı. Ptakha, Olessia'nın yanında tırısa kalkmıştı. Yine de kız her an düşecekmiş gibi geliyordu ona. Yarım saat sonra şehri terkedenlerle buluştular.

Edouard Moguelnitski, Albay Pflaumer'e yardımlarından ötürü teşekkür etmek için gara gitti.

— Size nasıl faydalı olabilirim? Söyleyin, elimden gelebilecek her şeyi yapmaya hazırım.

Albay Pflaumer tüm yardım önerilerini geri çevirdi.

— Teşekkür ederim. Hiçbir eksiğimiz yok ama arkamızdan Frankfurt süvari alayı geliyor. Bay Schmultke alaydaki subaylardan birinin kardeşiniz olduğunu söyledi. Bildiğim kadarıyla yiyecek ve kalın giyeceklere ihtiyaçları var. Kış geliyor. Onlara yardım edebilirseniz çok iyi olur.

— Elbette yardım ederiz, dedi Edouard. Belki yiğit askerlerinizi ödüllendirmeme izin verirsiniz albayım. Hepsine yüzer mark vermek isterdim...

— Bu olabilir. Dostça önerinizi alay meclisine bildireceğim. Zaten Frankfurt süvari alayı gelinceye kadar burada kalacağız. Tek isteğimiz, fırından ekmek alırken zorluk çıkartılmaması.

Moguelnitski elini şapkasının siperliğine götürerek selam verdi.

— Hemen size ekmek getirilmesi emrini vereceğim. Şimdi, malikânemizde onurunuza vereceğimiz baloya sizi ve subaylarınızı eşlerimiz ve ailemiz adına davet etmeme

izin buyurun. Arabalar emrinizde olacaktır.

— Teşekkür ederim. Davetinizi öteki subaylara da bildireceğim. Her şey yolunda giderse geliriz.

Moguelnitski subaylarıyla odadan çıktı.

— Acele edelim, yoksa gereken zamanda işimizi bitiremeyeceğiz, dedi Moguelnitski Wrona'ya, şehre dönerlerken. Zamoiski'ye iki haberci yollayın. Tüm işlerini bırakıp Pavlodz'daki birliğiyle buraya gelsin. Asilerle Almanların işini bitirir bitirmez, kendisine başkaldıranlar için yardımına gideceğimizi tarafımdan bildirin. Siz de, bu süre boyunca garda gereken her şeyi hazırlayın. Planımız başarısızlığa uğrarsa, şehri boşaltıp, Almanlara yolu açmaktan başka çaremiz kalmaz... Kholmianka delegelerini gözden kaybetmeyin. Canlı olun biraz!

* * *

Planlandığı halde Potocki o gün yola çıkmadı. Şehirdeki ayaklanma onun burada kalmasını gerektirmişti. Durum düzelir düzelmez Edouard'ın odasında, Almanların silahlarının almması önerisini ortaya attı. İçi içine sığmayan Potocki bu öneriyi o kadar şiddetle savundu ki, Edouard korkaklıkla suçlanmamak için ona karşı çıkamadı.

— Riskten söz ediyorsunuz, ama tehlikesiz olan ne var? Size ben de yardım edeceğim ve Almanların silahlarını alacağız, dedi magnat(*) kendinden emin bir şekilde.

Peder Jerome, Kholmiankalı köylülerden bir delegasyonun şatoya geldiğini bildirmek için araya girip konuşmayı kesti. Edouard köylülerin tutuklanmasını emretti.

— Astıracağım onları! Kholmianka'daki çiftliğimizi yağmalayıp parayla satın aldığım atlarla buraya geldiler, diye bağırdı.

Potocki umulmadık bir öneriyle söze karıştı.

— Onları asmak için çok zamanımız var. Amacımız için onları kullanamaz mıyız?

Edouard ona şaşkınlıkla baktı.

— Ciddi mi söylüyorsunuz? Bu ayak takımını mı?

— Boşverin, bırakın. Peder Jerome gidip onlarla konu-

(1) Magnat: Macaristan ve Polonya'da devlet adamı-Çev.

şabilirsiniz. Onlara, bu gece Almanların silahlarını almak için elli kadar adamla bize garda yardıma gelirlerse, parayla birlikte yağmadan da kendi paylarına düşeni alacaklarını, ayrıca kontun kendilerini affedeceğini söyleyin, dedi Potocki. Nasıl konuşulması gerektiğini siz de bilirsiniz...

Peder Jerome bir süre sonra geri döndü.

— Bunları kont hazretlerinin kendisinin söylemesini istiyorlar.

Edouard soru dolu gözlerle Pctocki'ye baktı.

— Hadi gidin. Sözünüzü tutmak zorunda değilsiniz.

Edouard ayağa kalktı...

* * *

Aynı akşam, tüm Alman subayları Moguelnitskilerdeyken, Edouard'la Potocki, askerleriyle birlikte gara doğru yola çıktılar. Çevredeki şatoların sahipleri aceleyle toplanmış, konukları eğlendirmekle görevlendirilmişti. Joseph her zamankinden daha neşeli bir şekilde bol bol şarap sunuyordu. Almanlar yavaş yavaş havaya ısınıyordu. *Schmultke'yle* Sonnenbourg, *Stephanie'ye* kur yapıyordu. Polonez kurnazlığı; Almanların yüzüne gülüyor, arkalarından alay ediyordu. İçlerinden hiçbiri o sırada garda olup biteni aklına getirecek durumda değildi.

Bir Alman askeri vagondan vagona geçiyor, kapıları açıp sevinçle bağırıyordu.

— Hadi, yüzer markları alalım. Belki yeteri kadar yoktur, gecikirsek avucumuzu yalarız. Parayı birinci sınıf bekleme salonunda dağıtıyorlar.

Vagonlar boşaldı. Askerler birinci ve ikinci sınıf bekleme salonlarını doldurdu. Bir subay yoklama yapıyor, belediyeden üç memur da her askere yüz mark veriyordu. Ortalık kargaşa ve çığlıktan geçilmiyordu. Bir asker iki kez para almaya geldi ama hemen yakayı ele verdi.

Wrona'nın kendisini üç kez yıkanmaya yollamasına karşın üzerindeki o leş gibi kokudan bir türlü kurtulamayan Dzebek jandarmaların çevresini sardığı Vorobeiko'yu lokomotife doğru sürüklüyordu.

— Hadi bin ve yavaş yavaş sür. Katara yapışır yapışmaz, son hızla treni gardan çıkartır, dört kilometre gittikten

sonra durursun. Kurnazlık edeyim deme, yoksa... Yardımcı makiniste tabancasını gösterdi.

— Ama beni öldürürüler...

— Başına bir şey gelmez, içeri atla ve sür. Çeneni açayım deme, yoksa gebertirim!

Garda kaldığına bin pişman olan, kendi kendine küfreden Vorobeiko lokomotife tırmandı.

Garda bulunanlardan şaşkındı. Demiryolu makaslarının üzerinde büyük bir gürültüyle ilerleyen katar, askerlerin önünden çabucak hızlanıp geçerek, deponun arkasında kayboldu. Birkaç Alman, treni yakalamaya kalkıştıysa da yapabilecekleri bir şey olmadığını görüp vazgeçti. Çoğu silâhsızdı. Yalnız astsubayların tabancası, birkaç askerin de süngüsü vardı.

— Bizi aldattılar. Satıldık.

Her taraftan öfke dolu sesler yükseldi. Çılgına dönen askerler para dolu masayı devirip, hiç suçu olmayan demiryolu görevlilerini dövmeye başladı. Kıvırcık saçlı, kelebek gözlüklü bir teğmen, öteki subayların tersine, düzeni yeniden kurabilmek için çaba gösteriyordu.

— Silahı olan benimle gelsin.

Ama artık çok geçti. Gar, Moguelnitski'nin birliği ve Potocki'nin adamları tarafından sarılmıştı. Kholmianka köylüleriyse kuzeye giden yolu kapatmıştı. Zaremba'nm emirlerini kelimesi kelimesine yerine getiren uzun boylu köylü tarafından yönetiliyorlardı. Zaremba da iki düzine askerle aralarına katılmıştı.

Birkaç el ateş Alman askerlerini, kendilerine daha önce emredildiği üzere gardan teker teker çıkmaya zorladı. Bir buçuk saat sonra Almanların kaputları alınmış, hatta bazıları yalın ayak kalmıştı. Polonyalılar onları üç taraftan sararak şehrin dışına, kadar sürdü.

— Dikkat, diye bağırdı Zaremba. Arkanıza bakmadan, bir dakika bile durmadan yürümeniz emredildi. Vaterland'a kadar yaya gideceksiniz.

Cümlelerini bir ölüm sessizliği cevapladı. Kendilerini aldatanlara hissettikleri öfkeyle kalpleri sıkışan, başları önlerine eğik, sessiz ve düşünceli birkaç yüz adam çamur-

da yürüyordu...

— Hey, size ne demiştim, diye bağırdı huysuz atını yarım çark yaptırarak Potocki. Sevincinden bayram ediyordu.

— Şimdi gidip subay beyleri bulalım. Onlara biraz daha kibar davranırız. Bugün çok incelik gösterdiklerini unutmamalıyız. Onlara iyi davranması ve geçmelerini sağlaması için prens Zamoiski'ye yazacağım.

— Evet, elbette diye onayladı Edouard.

* * *

Katar son hızla ıssız bir istasyondan geçtikten yarım saat sonra komşu gara vardı. Vorobeiko lokomotifi durdurup yere atladı. Her köşeden fırlayan silahlı adamlar ona doğru koşuyordu.

— Hey çocuklar, bu da ne? Bu katar da nereden çıktı? Bakın burada iki Alman var, bir tane de burada, diye Ukraynaca bağırdı biri. Vorobeiko'nun çevresini sardılar. Sakalı yelpaze şeklinde, mitralyöz şeritlerini kuşanmış, belinden bir tabancayla bir el bombası sarkan sağlam yapılı bir adam soru sormaya koyuldu.

— Kimsin sen? Ben Ataman Breznia.

— Yani asi misiniz? Vorobeiko çok mutlu olmuştu.

— Ben de Polonyalıların eline düştüm diye korkmuştum. Öyleyse dostsunuz... Mutlu bir gülümseme kapladı yüzünü.

— Yoldaşlar size bir zırhlı arabayla dört top getirdim. Bunlarla Polakların başına ekşirsiniz. Bizim taraflarda işler iyi gitmedi. Ayaklanıp hapishaneyi bastık. Bizimkileri serbest bıraktık, askerleri temizledik ama tam o sırada Almanlar işe karıştı. Tüm bir alay! Bizi darmadağın ettiler tabii. Almanlarla Polonyalılar elele vermişler. Bizimkiler Sosnovka'ya çekildi. Polonyalıların eline düştüm, Alman trenini gardan çıkartmamı istediler. Ben de treni buraya kadar getirdim. İşte yoldaşlar, olup biten bu...

Etrafını çevreleyen adamlar ses çıkartmadan Vorobeiko'yu dinliyordu.

— Sen Bolşeviksin, değil mi, diye sordu Breznia.

— Elbette, ben komünistim ve Parti üyesiyim, diye gu-

rurla cevap verdi Vorobeiko.

— Komünistsin ha! Sakallı kaba bir küfür savurdu. Senin gibi heriflerin biz canına okuruz, ukala. Götürün şunu çocuklar.

Vorobeiko şaşkın şaşkın çevresine bakındı.

— Siz kimsiniz öyleyse?

— Biz mi? Petlioura'nın ordusundanız. Bizden söz edildiğini hiç duymadın mı? Yahudi beslemesi defol, dedi sakallı dişlerini göstererek.

— Öyleyse siz karşı ihtilâlcisiniz, diye ölgün bir sesle kekeledi Vorobeiko.

—İstediğin gibi düşün. Alın bu salağı, Karl Marx'a, Tanrı'sına havale edin.

Birkaç adam Vorobeiko'yu tutup götürdü. Ötekilerse katarı yağmaya koyuldu...

— Şu herifi şurada deşiverelim. Daha uzağa gitmeye gerek yok, dedi aralarından biri. Vorobeiko çevresine korkuyla baktı. Bir tarlanın ortasındaydılar. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. Kimsenin haberi bile olmadan ölüp gideceğini düşündükçe titremesi arttı. Ölüme hiç bu kadar yakın olmamıştı...

— Ortodoks musun? Hadi bir haç çıkar, hemen işini göreceğiz, dedi aralarından biri.

— Niçin, diye bilinçsizce sordu Vorobeiko.

— Ataman senin öldürülmeni söyledi ya... Senin hak ettiğin de...

— Size ne yaptım ben? Sapasağlam bir tren getirdim üstelik. Gereksiz yere bir işçi öldürmek ne işinize yarar?

— Ama sen komünist değil misin? Sırtına kurşun yemekten korkan Vorobeiko bir o yana bir bu yana dönüyordu.

— Biz işçiler, hepimiz Bolşevikiz. Bunda şaşıracak bir şey yok ki! Babam ömrü boyunca tarım işçiliği yaptı. Niçin beni öldüreceksiniz?

Aralarından biri dalgın dalgın konuştu:

— Doğru, kaçsa ne olur? Onu öldürmek ne işimize yarayacak?

Öbürü umursamadan ekledi:

— Çekip gitsin, şeytan görsün yüzünü!

Üçüncü adam elinde taşıdığı tüfeğini omzuna astı.

— Kır kirişi bakalım, Ataman'ın eline düşeyim deme. O komünistlerinden de ayrılmaya bak, sersem.

— Arkamdan ateş etmeyeceksiniz, değil mi, diye sordu Vorobeiko. Eğer öyleyse, hemen ateş ediverin kalbime, hiç olmazsa acı çekmem. Nasıl olsa günün birinde hepimiz öleceğiz...

— Çek arabanı salak, hadi toz ol!

İlk on adımda Vorobeiko arkasına bakmadan edemedi; bir silah sesi bekliyordu. Sonra, tarlalar boyunca, bacaklarının tüm gücüyle kaçtı.

* * *

Ertesi sabah hava daha da soğdu. Su birikintileriyle bataklıklar buz tutmuştu. Asilerin yöneticileri Sosnovka'da, Tsiboulia'nın evinde toplandı. İhtilâl komitesi üyelerinin çalışmalarını sürdürebilmeleri için şehre dönmelerine karar verildi. Tanınmadıklarını düşünen başka işçiler de onlarla birlikte şehre ineceklerdi. Bazıları Tsiboulia'nm takımına katılacaktı. Geri kalanlar Pavlodz'a dönecekti. Toplantının sonuna doğru, dörtnala at süren Kholmiankalı bir köylü korkunç bir haber getirdi. Moguelnitski tam onbir Kholmiankalı köylünün şehirde, belediyenin karşısına düşen yerde asılmasını emretmişti. Öbürleriyse ellişer tüfek dipçiği yedikten sonra serbest bırakılmış, atları ellerinden zorla alınmıştı.

* * *

Patlai, Çaçabel ve Çobot mitralyözleri arabanın üzerine yükleyip Paviodz yoluna çıktılar. Stepovyi şehre dönmek istememiş, onlarla gitmeyi yeğlemişti. Çaçabel çiftlikteki altmış kadar attan ancak onunu almayı becermişti. Şehirden topladıkları araç gereç ve silah dolu kutuları taşıyan arabalar da onları izliyordu.

— Üzülmeyin kızlar, yakında geri döneriz. O zaman rahat ve neşe içinde olacağız, dedi Olessia ve Sarah'la şakalaşarak. Genç kızlar Sosnovka'da kalacaktı.

* * *

Kovallo, Edwige, Metelski ve Raievski ardı ardına şehre

döndüler. Kovallo pompa istasyonunun basamağında semaverle uğraşan tanımadığı bir kadını görünce çok şaşırdı. "Bu da ne oluyor" diye düşündü. Kadın onu görür görmez gülümsedi.

— İşte, yanılmıyorsam siz ev sahibisiniz. İnsan kendi evinde olmayınca ev işleri de zorlaşıyor. Ben Marie Ptakha'yım, Andre'nin annesi.

— Merhaba, ne hoş bir karşılaşma...

Kovallo kadının elini sevgiyle sıktı. Andre'nin annesi uzun boylu, kuvvetli bir kadındı. Gençliği karşısında Kovallo şaşakaldı. Raievski avluya girdiğinde onların ateşli bir konuşmaya daldıklarını gördü.

— Onlara şöyle dedim, "nerede sürttüğünü Tanrı bilir. O artık benim elime bakmıyor, ne de olsa on yedi yaşında. Artık ondan ben sorumlu tutulamam. Bulursanız derisini yüzebilirsiniz". Ama bunları söylerken kalbim sızlıyordu. Sonra Andre'mi yakalayamayacaklarını düşündüm. Postunu kolay kaptırmaz o. Ah, bu çocuklar gerçek bir felaket. Al birini vur birine... Küçüğüne en azından bir tokat atabilirim ama ötekine, ona ne yapabilirim ki? O benden daha büyük.

Marie, Raievski'yi görür görmez sustu.

* * *

Bir hafta geçti. Kış bir anda bastırmıştı. Edwige bir Polonya kooperatifinde satıcı olarak çalışan ablası Marceline'de kalıyordu. Kız kardeşini bir türlü sevememişti. Tüm yaşlı kızlar gibi delice tutkuları vardı; yatak odasında yedi kedi besliyordu. Kedilerine olmadık isimler takıyor, işten kalan tüm zamanını onlarla geçiriyordu. Pazarları Katolik kilisesine gidiyor, papazla görüşüyordu. Tek dostu da papazın hizmetçisiydi. Arasıra onu ziyaret ediyordu. Marceline o akşam arkadaşını evde bulamadı. Kapıyı yumuşak huylu olan, kel kafalı, şişman papaz açtı.

— Buyurun Marceline, Wanda şimdi gelecek, dedi kapının eşiğinde. Salonun bir köşesine ilişti Marceline.

— Nasılsınız?

— Fena değilim, teşekkür ederim pederim. Şimdi kızkardeşimle yaşıyorum.

— Çok iyi, diye nezaketle cevap verdi papaz. Ama bir türlü yüzünü bir türlü hatırlayamıyorum kızkardeşinizin?

Marceline gözlerini yere indirdi.

— Duaya gelmez o, pederim.

— Duldu galiba. Geçen sonbahar, kocası için dua etmemi istemiştiniz, yanlış hatırlamıyorsam.

— Tanrı'ya şükür kocası yaşıyormuş, pederim.

— Ya, bak şu işe!

Papaz küçük adımlarla odada dolaşıyordu. Soruları o kadar dostçaydı ki Marceline papazın öğrenmek istediklerini bir çırpıda anlatıverdi.

— İyi, iyi... Zararı yok kızım, kendinizi üzmeyin. Tanrı'dan yoksun olmaları üzücü elbette ama ona yeniden döneceklerdir... Ulu yaratıcının gücü sonsuzdur. Evet, zamanla gelecek utanç çok büyük olur, diye ekledi papaz. Düşünceye dalmıştı.

* * *

— Günaydın Peder Jerome. İşte kış başladı, kar yağıyor. Odama girelim... Siz bütün bunları biraz garip bulmuyor musunuz, Peder Jerome?

— Evet, elbette. Özellikle de şu sıralarda. Adı Raievski mi demiştiniz?

* * *

Dzebek iki gündür Edwige'i izliyordu. Sivil giyinmişti. Geceleri nöbetini Kobylski'yle değiştiriyordu. Yüzünü iki kez görebilmişti, tombul ve güzel kadının çizgileri kolay kolay unutulur gibi değildi. Beyaz yünden başlığı, zarif yürüyüşüyle uzaktan bile kolayca farkediliyordu. Dzebek kadını ilk gördüğünde onu otuz yaşlarında olduğunu düşündü, ikinci karşılaşmalarında, biraz daha yakından inceleyince beş yaş daha ekledi.

Kadın akşama kadar çalıştı. Dönüş yolunda bir dükkâna girdi. Daha sonra, gecenin dokuzuna doğru Doktor Metelskiye uğradı, oradan da kaldığı eve gidip bütün gece boyunca bir daha dışarı çıkmadı.

Bu gereksiz gözetleme Dzebek'i yordu. Görevini ajanlarından birine devredip daha derin ve özel araştırılara daldı. Edwige Raievski'nin daha düne kadar oğluyla başka bir so-

kakta oturduğu öğrenmekte gecikmedi. Ayakkabısını tamir ettirmek bahanesiyle kunduracı Michelson'a uğradı. Artık elinde ipuçları vardı. Wrona da Spielmann'dan Sarah hakkında gereken bilgileri aldı.

— Kunduracının kızı şehirde yok, Raievski'nin oğlu da... Bu işte bir gariplik var şef.

Barankeviç de, Raymond Raievski konusunda bütün bildiklerini söyleyince Wrona soruşturmaya el koydu.

Bir gün sonra Edwige, Patlai'nin karısına uğradı.

— Tamam!

Dzebek zevkten dört köşe olmuştu. Bu ilk kesin işaretti. Patlai'nin karısı ayaklanma sonrası tutuklanmıştı. Onu, geçici olarak rahat bırakmaya karar vermişlerdi ama evi göz hapsinde tutuyorlardı.

— Tedbirli olun, yoksa her şeyi berbat edersiniz, dedi Wrona, Dzebek'in heyecanını bastırmak için. Şimdilik birşey bilmiyorsunuz.

Ertesi gün fabrikadan ve gardaki jandarma bölüğünden telefon üzerine telefon ediliyordu.

— Bu gece ihtilal komitesine ait yeni bildiriler basılmış. Metin çok kısa, "İşçi yoldaşlar! Yenilmedik. Geriye çekilmemiz geçicidir. Hazır olun, yakında yeniden geleceğiz. Düşmanımız da bunu böyle bilsin. Yaşasın işçi ve köylü iktidarı. İmza: Bourru, İhtilal Komitesi Başkanı".

Wrona kulaklığı yerine koydu, derin düşüncelere daldı. Neden sonra küçük madeni bir kutudan bir tutam beyaz toz alarak büyük bir hazla burun deliklerinden içine çekti.

* * *

Raievski sokağın köşesinde, bir dükkânın önünde, Edwige'nin geçmesini bekliyordu. Onunla konuşmalıydı. Şimdiye kadar Metelski'nin evinden başka bir yerde karşılaşmamışlardı. Doktorun bekleme odası buluşmak için en uygun yerdi. Kısa, kürk palto giymiş bir adam yanında duruyordu. Dikkat çekmemek için alabildiğine sakin ve rahat davranmaya çalışan Raievski sırtını rüzgâra dönüp bir sigara yaktı. Hafif hafif yağan kar rüzgâra göre yön değiştiriyor, sokak yavaş yavaş beyaza kesiyordu.

— Ateşinizi rica edebilir miyim, diye sordu kürklü

adam. Soğuktan donmuş parmaklarıyla iyi kalite bir sigara paketini açmaya çalışıyordu.

— Rica ederim, buyurun.

Adamın konuşmasından Polonyalı olduğu anlaşılıyordu. Raievski Edwige'in cama yansıyan yüzünü gördü. Karısı onu fark etmemişti. Kürklü adam birdenbire canlandı, sigarasını bile yakmadan uzaklaştı. Raievski adamın gittiği yöne bir göz attı. Fırına giren Edwige'in peşindeydi. Kadın dışarı çıkar çıkmaz da onu izlemeye koyuldu. Raievski karısının oturduğu evin önünden başını bile çevirmeden geçti. Kürklü adam yandaki sokakta laf olsun diye bir faytoncuyla pazarlık ediyordu.

Sigismond düşünüyordu. Sigarasında hiç tütün kalmamış, ağızlığı odun için için yanıyordu. Ağzı acıdı. Bakışlarıyla çevreyi taradı, Metelski'nin evinin önünde apaçık bir şekilde nöbet tutan bir adamı gördü. Doktorun evi komitenin merkeziydi. "Kovallo Metelski'de olmalı" diye düşündü "Nöbetçi yine çok toy biri olmalı. Becerikli birilerini hâlâ bulamadılar".

Raievski iki adım ötedeki bir sokağa daldı. İzlenmediğinden emindi. Edwige, Kovallo, Metelski... Acaba tedbirsizlik eden hangisiydi? Onları uyarmak için çok geçti artık. "Açık olan tek şey" diye söylendi kendi kendine "Edwige şehre dönmemeliydi"... Kalbi birdenbire acıyla sıkıştı. Edwige! Bir sokak lambasına çarpınca kendini toparladı. Hızlı adımlarla şehrin kenar mahallelerine daldı. Ötekilere haber vermeliydi.

Ignace Verba tüm tehlikede olanların evlerini dolaşıp bir an önce kaçıp gitmelerini söyledi. İşi bitince Raievski onu bu kez de şehre gönderdi. Bir saat kadar sonra kötü bir haberle geri döndü. Raievski'yle Verba, karanlık bastırır bastırmaz şehri terk ettiler. Pazardan dönen bir köylü onları kızağına aldı. Yolda Çaçabel'le karşılaştılar. O da atını komşu köyde bırakmış, yürüyerek şehre dönüyordu.

O gece bütün mahalleyi bir tutuklama dalgası sardı.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Kar fırtınası şiddetini arttırdı. İri kar taneleri değirmenin camlarına çarpıyor, orman hüzünlü bir sesle inliyordu... Andre kendisini yapayalnız hissetti. Sırtını meşe ağacına vermiş, elindeki sıkı sıkıya tuttuğu silahı, gözleri acıyana kadar gecenin karanlığına bakıyordu. En ufak bir gürültüyü bir insanın, daha doğrusu tehlikenin varlığına yoruyordu. Sinirleri tahammülünü zorladığında meşe ağacının çevresinde dolaşıyor, değirmenin aydınlık pencerelerine bakarak yorulan gözlerini dinlendiriyordu. Pencereler ona hayattan, öfkeli fırtınadan, değirmencinin ılık odasına saklananlardan söz ediyordu. "Pşeniçek benim sırtımdan geçinecek yine" diye düşündü "Olessia yine gülecek bana. Eh canı gülmek istiyorsa gülsün".

Andre farkında olmadan gülümsedi. Olessia'yı düşünürken kalbini hafif bir sıcaklık kapladı.

— İşte, buna aşk denir. Aşkı kabul ettim gitti!

Kendini hayallere bıraktı. Bir gün tanınmış bir savaşçı olursa, kahramanlıkları şarkılara dökülecek, çiftliklerde ve köylerde söylenecek, adı düşmanları arasında dehşet saçacak, o ise birliklerinin başında vatanını Polonyalı senyörlerden kurtaracaktı. Özellikle Barankeviç ondan kaçarken mezar kaçkını, ince boyunlu karısına "Şeytan götürsün! Yine o, bizim fabrikada ateşçilik yapan Ptakha" diyecekti. O kahramanlıklarını anlatırken, Olessia da heyecandan kalbi çarparak dinleyecek ve herkesin sözünü ettiği bu gencin bir zamanlar dizini öpüp kulağına ateşli sözler fısıldayan genç olduğunu anlayacaktı. Artık onunla alay etmeyecek, Ptakha da gözlerinde gizlemeye çalıştığı o alaylı bakışa bir kez daha rastlamayacaktı. Olessia'nın gözlerinde, zaferden zafere koşan bu gence bakarken bir aşk ve hayranlık oku-

nacaktı... Kuru dalların çatırdadığını duydu. Ses çok yakınından gelmişti. Hemen silahını omuzladı, vahşi bir sesle sordu:

— Dur! Kim var orada? Ateş ederim!

Önünde uzun boylu ve karanlık bir gölge kımıldadı, neşeli bir sesle cevap verdi:

— Hey oradakiler! Değirmende kim var? Benim, ben Caçabel.

Andre tüfeğini indirdi. Sesi tanımıştı.

— Ben Ptakha'yım, diye bağırdı.

Atın başı boyunun seviyesindeydi. Koyun derisinden beresi ve pantolonuyla Çaçabel iyice eğilip Andre'ye baktı.

— Atı nereye koyayım? Kulübede kimler var? Tsiboulia burada mı?

— Hepsi buradalar, diye bağırdı Ptakha. Pavlodz'da durum nasıl?

— Şehirden geliyorum, İşler berbat. Komiteyi ele geçirdiler.

Ptakha geriledi:

— Nasıl olur?

Bütün akşamüstü ve gecenin bir kısmı ateşli tartışmalarla geçti. Komitenin tutuklandığı haberi herkesi üzüntü içinde bırakmıştı.

Caçabel mantosunu çıkarırken ekledi:

— Bir hain var. Herkesi ele geçirdiler...

Caçabel, Raievski'nin Pavlodz'u terk etmeyi başardığını bilmiyordu.

Odayı uzun, ağır bir sessizlik kapladı. Raymond'un yüzü kül gibi oldu. Tsiboulia sakalını çekiştirmeye başladı duruyordu. Gözleri sobaya yakın oturmuş, gözyaşlarını saklamak için başını dizlerine eğmiş Olessia'ya takıldı. Oysa daha birkaç saat önce attığı şen kahkahalarla herkesi neşelendiriyordu. Sarah kaygı dolu gözlerini Tsiboulia'ya dikmiş, davranış-larında boşu boşuna bir umut belirtisi arıyordu ama Sosnovkalı ihtilalci üzüntülüydü. Nöbetini Pşeniçek'e devreden Ptakha birden ayağa kalktı. Kir ve toz içindeki kırmızı beresini masanın üzerine attı.

— Peki, ne halt etmeye şimdi hepiniz buradasınız. Ko-

miteyi kurtarmak gerek. Gidip şehri işgal edersek efendilerin işini bitirebiliriz. Onları öldürür, bizimkileri kurtarırız.

Tsiboulia büyük başını yavaşça ona doğru çevirdi.

— Git işine çocuk, neyle saldıracaksın? Hem sen çeneni kapasan daha iyi edersin. Hiç olmazsa bu akıllı uslu bir şey olur...

Andre öfkelendi.

— Ne demek neyle saldıracaksın, bütün gücümüzle elbette. Köylüleri de ayaklandırmak lazım. Ayrıca, beni çocuk diye çağırma, aksi halde sakalına bakmaz sana hangi ormandan...

— Andre...

Sarah'ın uyarısı Ptakha'yı kendine getirdi. Saçek burnundan solurcasına konuştu.

— Bana bak, ufaklık! Bundan daha küçük şeyler için adamı ufalarlar. Burası çarın ordusu değil, değil ama şef her yerde şeftir. O konuştuğu zaman, dinleyip anlaman gerek. Sen de ancak büyüdüğün ve başkan seçildiğin zaman aklını işletirsin.

— Ufalama konusunda haksızsın diyerek konuşmaya katıldı Pşigodski. İçindeki erbaşlık alışkanlıklarım hâlâ terk etmemişsin.

Bu kez sözü Raymond aldı, kelimeleri yavaşça telaffuz ederek Ukraynaca konuştu:

— Yoldaş Tsiboulia siz şehre ya da en azından, hapishaneye saldırılmasına karşı mısınız? Daha açık söylemek gerekirse sizin birliğiniz kurtarma hareketine katılmayacak mı?

Tsiboulia masaya dayandı. Biraz sıkılarak öksürdü.

— Ben böyle bir şey söyledim mi? Ama siz de güçlerinizi en aşağı benim kadar biliyorsunuz; köylülerden oluşan elli atlı. Bunların yirmisi tüfekli, geriye kalanların ise avcı karabinaları var. Peki, bunlara yirmi daha ekleyelim. Sosnovkalı adamlardan, benimkilerden söz ediyorum. Öbür köylere sokulmak bir işe yaramaz. Onlar hayatlarını yaşıyor. Kuşkusuz, onlara saldıran olsa kendilerini savunurlar ama şehirdekileri kurtarmaya gideceklerini sanmıyorum. Üstelik şehirdeki düşman kuvvetleri bizimkilerden çok fazla.

— Yani vaz mı geçiyorsun, diye kızgınlıkla sordu Ça-

çabel.

Tsiboulia'nın yüzü kıpkırmızı kesildi.

— Siz şehirliler çok gürültücüsünüz. Dan, dan ve tamam! Ben sizinle geleceğim, buna hayır demiyorum, bana yapılan iyilikleri hiçbir zaman unutamam. Darağacından beni kimin kurtardığını biliyorum ama köylüler onlara ne yapabilir, ellerinden ne gelir? Sonra... Gerçeği söylemek gerekirse hepimiz tavşanlar gibi vurulacağız, kimseyi kurtaramadığımız gibi hayatımızı da kaybedeceğiz ve başkan olarak bundan ben sorumlu olacağım.

— Hadi Tsiboulia, hava atmayı bir yana bırak. Açıkça itiraf et, siz partililer pek bir işe yaramazsınız. Sizler dövüşmek için kapınızın eşiğinden uzaklaşmazsınız. Önemli olan karılarınızın etekleri dibinde kalmanızdır. İhtilal umurunuzda bile değil, Allah'ın belası küçük burjuva ruhu içinizi kemiriyor.

— Biz mi burjuvayız, diye hayretle sordu Saçek.

— Tabii, burjuvadan başka nesiniz ki, diye bağırdı Ptakha. Biz sizin arkadaşlarınızı kurtarmak için hayatımızı tehlikeye attık. Şimdi senyörler komite üyeleri için darağaçları hazırlıyor, siz de kalkmış "Ucu bize dokunmasın da ne olursa olsun" diyorsunuz.

— Tartışmanız boşuna Andre. Yoldaş Tsiboulia öyle bir şey söylemedi. Değil mi, yoldaş, diye söze karıştı Sarah. Tsiboulia, oturduğu sıranın üzerinde hafifçe kımıldadı, eliyle sakalını sıvazlayarak:

— Eğer ben bir burjuvaysam boşuna harcamayın tükürüğünüzü, dedi. Benimle dostça konuşursanız sizden hiçbir yardımı esirgemem ama şehrin üzerine yürümeyeceğim. Oraya gitmek intihar etmek olur...

Son kelimeleri üzerlerine basarak söylemişti.

— Bizimkilerin işi bitik demek, öyle mi, diye sordu Çaçabel boğuk bir sesle.

— Hayır, biz sağken böyle bir şey olmaz, diye bağırdı Raymond.

— Raymond, onlar istemezse istemesin biz gideriz, dedi Olessia nefretle. Ben de geleceğim.

— Ben de, dedi fısıldarcasına Sarah.

Pşigodski kendini tutamadı.

— Bu çocukların ölüme gitmelerine göz yumarken hiç utanmıyor musun?

— Ben şehre saldırmayacağımı söyledim ama saldırmak isteyenler davranışlarında özgürdür. Yedi kurban daha veririz, o kadar.

— Şeytan alsın canınızı, diye bağırdı Ptakha. Hazırlanın arkadaşlar. Burada yapacak bir işimiz yok. Benim etimi kıyma gibi doğrayabilirler ama burada kazık gibi durup arkadaşların asılmalarını beklemektense ölmeyi yeğlerim.

Durum umutsuzdu. Çaçabel'le Pşigodski bunu çok iyi anlıyordu. Partililerin yardımı olmadan yapılan bütün kurtarma çabalarının başarısızlığa uğrayacağı kesindi, gün gibi ortadaydı. Pşigodski, Tsiboulia'nın ne kadar inatçı olduğunu bilirdi, kararından dönmesi imkânsızdı. Başka yollar aramak gerekiyordu. O yollardan birini Andre'nin sayesinde buldu.

— Ne dersin Çaçabel, onları yargılayacaklar mı diye sordu Pşigodski.

— Boşversene, belki görünüşü kurtarmak için bir askeri mahkeme kurarlar ama sonuç değişmez. Yarından önce bir şey yapmazsak, sanırım çok geç olur.

— Nasıl, geç mi olur, diye mırıldandı Olessia. Bayılmak üzereydi. Kimse cevap vermedi. Sessizlik dayanılmaz bir hal almıştı.

— Eğer bizimkilere bir şey olursa kimseyi affetmeyeceğiz. Gerekirse bir takım kurmak için bir yıl bekleyeceğim ama sonunda başaracağım ve o zaman hesaplaşma saati çalmış olacak. Eğer ben bu Moguelnitskilerin hepsinin başını kopartmazsam Tanrı'nın tüm lanetleri üzerime yağsın. Şatoyu ele geçirecek, herkese dünyanın kaç bucak olduğunu göstereceğiz. Kana kan, diye ateşli bir şekilde bağırdı Andre.

— Söyle aslanım söyle, her şeye rağmen doğru bir düşünce, diye atıldı Pşigodski.

— Doğru olan nedir, Moguelnitskilerin kanım akıtmak gerektiği mi? Söylemesi yapmaktan kolay nasıl olsa, diye uyardı Tsiboulia. Kararsız ama küçümser bir şekilde gü-

lümsüyordu.

Pşigodski bu kinayeli gülüşün farkında değildi, neşeyle parlayan gözleriyle odaya baktı.

— Dinleyin çocuklar, ne durumda olduğumuza bakın, diyerek söze başladı. Bu subay ve senyör sürüsü bize mezbahadaki hayvanlar gibi davranıyor. Ellerine düşersek bizi öbür tarafa yollamaktan çekinmezler. Eğer onların boyunduruğu altına girmezsek beynimize yiyeceğimiz bir kurşunluk işimiz var. Hiçbirimiz ölümsüz azizlerden değiliz. Onlar birer yılan, çıplak elle tutmamalıyız sokuverirler. Saçek sözünü kesti:

— Sözü nereye getirmek istiyorsun?

— Şunu demek istiyorum. Bugün, örneğin şafaktan az önce birdenbire saldıracağız ama şehire değil, kontun malikânesine.

— Kadınlarla mı savaşmak niyetindesin? Kont şehirde.

— Saçek çeneni kapat biraz.

— Malikâneyi ele geçireceğiz. Yolu on iki kilometre uzatacağız ama onların Malaia Kholmianka'daki karargâhlarına görünmemek için yolumuzu değiştireceğiz. Böyle bir havada bizim geldiğimizi kimse görmez. Şimdi dinleyin... Oradaki askerlerin işini bitireceğiz. Moguelnitski'nin aklına geri hatlarını sıkı korumak gelmez. O partizanların yerlerinden çıkmayı sevmediklerini düşünür.

— Peki, anladık. Sonra, diye homurdandı Saçek.

— Kadınları ve o yaşlı ırz düşmanını rehin alacağız. Bakarsınız Moguelnitski'yi de ele geçiririz. Şehirden genellikle atla döner... Malikânenin girdisini çıktısını çok iyi bilirim. Onların hepsini ele geçirir, kızaklarına biner ve yola çıkarız. Çek arabacı! Sonra bizi yakalamak için çok uğraşırlar... Onları emin bir yerde saklarız. Moguelnitski'ye gelince, eğer onu ele geçirmeyi başaramazsak, telefonla bizimkilerden birinin saçının teline dokunmaya cesaret ettiği an ailesine pek yumuşak davranmayacağımızı söyleriz. Ne dersiniz?

— Harika. Tam benim düşündüğüm gibi. Hem de çocuk oyuncağı kadar basit, diye heyecanla bağırdı Ptakha. Hepsi Tsiboulia'ya döndü, cevabını bekliyorlardı. İriyarı

adam hemen konuşmadı. Her zaman ağır ağır düşünür, acele etmezdi ama suskunluğu bu kez umut taşıyordu.

— Evet. Bu öneri daha ciddi. Üzerinde tartışabiliriz. Şehire saldırmaktan daha akıllıca bir davranış. Yalnız, malikâneye saldırdığımızda kimseyi bulamamaktan korkuyorum. Sonra sudan çıkmış balığa döneriz...

Tsiboulia sustu, saldırının sonuçlarını tartıyordu.

— Sen ne düşünüyorsun Saçek?

— Sizin gibi düşünüyorum. Bu öneri hiç fena sayılmaz. Ayrıca köylülerimiz de belki ellerine birkaç şey geçirebilirler...

— Olmaz öyle şey, dedi Raymond sakin ama kendinden emin bir sesle. Kirpiklerini kırpmasından Saçek'in söylediklerinden pişman olduğu anlaşılıyordu.

— Canım laf olsun diye söyledim. Zaten onlar da hepsini bizden çalmışlardı.

— Biz komiteyi kurtarmaya çalışıyoruz, sen tutmuş...

Çaçabel öfkelenmişti. Tsiboulia düşüncesini yüksek sesle açıkladı:

— Tamam, kabul ediyorum. Saçek sen köye git, adamlarımız bir saat içinde atlarına binmiş olmalılar. Atı olanları alırsın, öbürleri kalabilir. Bu iş için onlar yeter bize. Bir saat sonra buluşuruz. Tamam mı?

...

Louise kütüphanenin büyük camlı kapısının yakınında ayakta duruyordu. Gece çıkan fırtına hafiflemişti. Kar taneleri yavaş yavaş toprağı örten beyaz halıya düşüyordu. Dün akşam bir hoşçakal bile demeden gitmişti Edouard.

Ne olmuştu, bu koca evde kendini neden bu kadar yalnız ve terk edilmiş hissediyordu? Birçok şey onun için karanlıkta kalmıştı. Bir yığın soru dalgası altında kaybolduğunu hissediyordu. Edouard'ın da, Potocki'nin de, Peder Jerome'un da ağzından "Polonyanın kurtuluşu" lafı bir an olsun düşmüyordu ama böyle bir görev için gerekli kahramanlık, fedakârlık ve soylu davranışlar göremiyordu. Kalleşlik, haksız yere adam öldürme ve idam. Bütün gördüğü buydu. Bu muydu politikaları? Ya özel hayatı? Burada kendini yabancı gibi görüyordu. Zaten bu eve hiç ısmama-

mıştı. Sadece Edouard kendisini sevmiş, yalnız o yakın olmuştu. Françoise'la aralarında geçenler gözünü açmadan önce hiç kuşkulanmadığı o iğrenç, alçak ve bunak ihtiyar bir kez olsun kendisine yakınlık göstermiş miydi? Ya Ladislas? Ya Stephanie? Kocasına taşındı yeniden düşünceleri, "Onu sevmek mümkün mü artık" diye sordu kendi kendine. Bundan kim sorumluydu? Kocası mı yoksa kendisi mi? Bir de onu tanıdığını sanırdı, eskiden onu bir kahraman, korkusuz ve eşsiz bir şövalye olarak görürdü. Bir gün bu kadar alçalabileceğini düşünebilir miydi? Belediyenin çevresine kurulan idam sehpaları aklına gelince titredi. Verdiği şeref sözüne inanan o adamları alçaklıkla ele geçirdikten sonra asılmalarını Edouard emretmişti. Onu böyle büyük bir suç işlemeye kim zorlamıştı? Wrona mı? O adamdan korkuyordu.

Odanın duvarları kitap dolu, büyük meşe dolaplarla kaplıydı. Buraya, bu kütüphaneye sık sık gelir, perilerle, maceralarla dolu bu eşsiz ve romantik dünyada saatlerce kalırdı. Şimdi yalnızca kaçmayı düşünüyordu. Camı açık bir dolaba doğru ilerledi. Rafların arasında gezen bakışları bir kitabın üzerinde durdu: "Geçmişin Mektupları". Yeniden Edouard'ı düşündü. Geçenlerde bir kitabın içinde bulduğu, unutulmuş eski bir mektubu hatırladı. Rahmetli kontes, Edouard'm annesi, aile doktoruna yazdığı bu mektupta, büyük oğlunun çapkınlıklarının kendisini çok üzdüğünü yazıyordu. Çocuk kötü bir has-talığa yakalanabilirdi. Yaşlı kontes doktordan kontun dairesine bakmakla görevlendirilecek oda hizmetçisi Vera'yı muayene etmesini rica ediyordu...

Utanç, kıskançlık ve nefret duyguları Louise'in kalbini doldurdu. Gururu kırılmıştı. Hıçkırarak ağlamaya başladı ama çabucak sildi gözyaşlarını. Her şeyi yıkan bu mektubu ona gösterdiğinde cevabın, bir burun kıvırma olacağını bilirken ağlamak neye yarardı. Annesinin evine gitmeliydi. Orada, Edouard'tan uzakta, bütün bunları tek tek düşünür, bir karara varırdı...

* * *

Avluda patlayan bir tüfek sesi her tarafta yankıladı. Louise pencereye koştu, aşağıya baktığında olduğu yerde

dona kaldı. Koyun derisinden bir kürk giymiş bir atlı avluda dörtnala koşuyordu. Elinde bir tüfek vardı, ihtimal ateş eden oydu. Birkaç atlı da son hızla malikâneye doğru geliyordu. Parkta birdenbire beliren iki atlı yere atlayıp köşke doğru koştu. Birkaç dakika içinde avlu atlılarla dolmuştu. Sakallı bir dev onlara kumanda ediyordu. Sesi Louise'e kadar geliyordu. Eliyle bir işaret verdi, dört bir yana dağılan atlılar köşkü sardı. Louise iki patlama daha duydu, bu kez ses evin içinden geliyordu. Artık hiç kuşkusu kalmadı, partizanlar malikâneye girmişlerdi. Korkudan nefesi daraldı.

Ölüm bu muydu acaba? Kısa bir süre sonra bu odaya girecek, içlerinden biri tetiğe basacak ve Louise'in sonu gelecekti... Onca insan darağacına gittikten, kurşuna dizildikten, bunca yalandan sonra kendisini öldürmemelerini istemek olacak şey miydi? Eddie'nin cinayetlerinin bedelini ödeyen bir kurban olacaktı! Korkudan her tarafına felç inmişti sanki. Kendini toparladı, kilitlemek üzere kapıya yürüdü. Birkaç adım attıktan sonra durdu. Gururu ve bulunduğu durumun umutsuzluğuydu onu durduran. Odanın ortasında, korku ve kuşkuyla kapının açılmasını beklemeye başladı. Kapı atılan kuvvetli bir tekmeyle açıldı. Kütüphaneye iri yarı bir adam girdi. Başlığı yana doğru kaykılmıştı. Sırtında koyun derisinden kısa bir kürk vardı. Bakışları odayı taradı.

— Eller yukarı! Hay Allah, yine bir kadın!

Tüfeğini indirdi, koşmaktan soluk soluğa kalmıştı:

— Adamlarınız nerede saklanıyor, çabuk söyleyin? Ortaya çıksınlar, nasıl olsa onları bulacağız, diye bağırdı.

Louise'in sararan yüzünü görünce daha yumuşak bir sesle devam etti:

— Biz partizanız, tamam mı? Korkmayın. Adamlarınızı ve subayları arıyoruz. Kadınlarla savaşmayız. Sizi bizimkilerle takas edebilmek için götüreceğim, benimle gelin!

Louise adamın gri, cesur gözleriyle karşılaştı.

— Belki de siz bu burjuvalardan değilsinizdir.

— Ben Kontes Moguelnitski'yim.

— İyi. O zaman gelin. Eliyle kapıyı gösterdi.

Koridorlarda silahlı adamlar koşuyor, tüm odaların ka-

pılarını açıp bakıyorlardı. Louise, iki partizanın arasında Peder Jerome'u gördü.

— Hey Ptakha, bir "ptachka"[1] yakalamışsın, diye bağırdı aralarından biri.

— Biz de bu kargayı bulduk! Telefonun başında sıkıştırdık, dedi ikincisi, cizviti cüppesinin bir köşesinden tutarak. Yanlarından geçen Pşeniçek son sözleri duydu. Gülerek bağırdı:

— O kadar aptal değiliz, aziz pederim! Telleri önceden kesmiştik. Boşuboşuna çaba harcamışsın.

Şimdi elimize düştün. Kutsal Ruh bile gelse senin için bir şey yapamaz.

Uzun boylu genç bir adam merdivende ayakta duruyordu. Kısa bir yün ceket giymişti. Belinde bir kılıç taşıyor, eli tabancasının kabzasında duruyordu. Louise çocuğun yüzünü tanır gibi oldu ama onu daha önce nerede gördüğünü çıkaramadı. Avluda, kürk mantosunun içine büzülmüş Stephanie'yle şaşkınlıktan dilleri tutulmuş hizmetçileri gördü. Pşigodski üst kattan son hızla aşağıya indi. Tüfeğinin kabzası basamaklara sürünüyordu, öfkeyle hizmetçilerin üzerine atıldı.

— Hey gidi uşak parçaları, ortalık yerde ağzınız bir karış açık ne dolanıp duruyorsunuz? Senyörlerinize kürk paltolarını getirin. Haydi çabuk! Yoksa... Yaşlı Joseph'e kötü kötü baktı.

— O Ladislas alçağı nereye saklandı? Burada, bu evde olduğunu biliyorum. Nereye saklandı, konuş! Bilirsin sen, o domuz yavrusunun nerede saklandığını, diye bağırdı Pşigodski babasına.

Yaşlı adamın yüzü buruştu.

— Hiçbir şey bilmiyorum. Bay Ladislas herhalde gitmiş olacak. Sana gelince, kendini pek yakında bir ipin ucunda sallanır bulacaksın.

— Yeter, ellerimi kirletmek istemiyorum, diye cevap verdi oğlu. Eğer buradaysa ve biz onu bulamadıysak çok yazık olur. Hadi çocuklar, yaşlı alçağı götürün, diye bağırdı

---

[1] Ptachka: Halk arasında "kuş" anlamına gelir.

eliyle merdiveni işaret ederek.

Birkaç partizan korkudan dili damağına yapışan, kürkler içindeki yaşlı kontu kollarında taşıyordu. Avluya açılan büyük kapı iki tekmeyle ardına dayandı. Tsiboulia atından inmeden kapıdan geçti. Sesi tüm evin içinde duyuldu.

— Çabuk çocuklar, çabuk olalım! Kımıldayın biraz! Sallanmayın!

Pşigodski bir kez daha odalara bakmak için koştu. Çaçabel'le Saçek, Edouard'ın çalışma odasında buldukları kâğıtları bir bavulun içine dolduruyordu. Raymond, albaya bırakmayı düşündükleri mektubu bitirmek üzereydi. Kısa bir süre sonra, ayı postundan kürklerle kapatılmış iki kızak malikânenin kapısından çıktı. Birincisinde Louise, Stephanie ve Pşigodski'nin yanlarında gitmesi için zorladığı Françoise; ikincisindeyse yaşlı kontla cizvit bulunuyordu. Üç at koşulu büyük Rus kızaklarına atlılar eşlik etti. Raymond, Pşeniçek ve Ptakha atlarının üzerinde onların gidişini izledi. Yirmi dakika sonra onlar da malikâneyi terk etti.

Moguelnitskileri asillerden Manejkeviç'in eski av köşkünde saklamaya karar verdiler. Köşk, kilometrelerce genişlikteki çam ormanının ortasında kaybolmuştu. En yakın kasaba yedi kilometre uzaktaydı.

— Sessiz bir yer. Burnunun ucunda olduğumuz halde burayı aramak Moguelnitski'nin aklına gelmez. Daha çok Sosnavka taraflarına saldırır, diye üstelemişti tedbirli Tsiboulia. Olessia'yla Sarah sabahtan gelmiş, ilk iş olarak yaşlı bekçiyle karısını boş bir odaya kilitlemiş, onları hapsetmek zorunda olduklarını ama bunun çok sürmeyeceğini kendilerine anlatmışlardı. Onlara, kasaba çocuklarının nedendir bilinmez "Yirmi Ruble" diye çağırdığı, sağ ayağı aksayan bir partizan yardım etmişti.

Atları ve kızakları ahıra yerleştirdikten sonra eve girdi, başlığını çıkardı, yemek odasının bir köşesinde asılı duran çarmıha gerili İsa resmine doğru. Sonra tüfeğini omuzundan indirdi.

— Tanrı'ya inanıyor musun, büyükbaba, diye sordu Olessia yarı şaka yarı ciddi.

— İnanıp inanmadığımı söyleyemem ama biz Hıristi-

yanların âdeti böyle, diye cevap verdi "Yirmi Ruble". Hem Polonya dininden olsalar bile onların da bize benzeyen azizleri var.

Büyük sobayla şöminede yakılmıştı. Yemek odasından başka, evde üç odayla bir mutfak vardı. Hayvan başları yemek odasının duvarlarını süslüyor, örümcek ağları ve toz toprak eve uzun süredir kimsenin ayak basmadığım kanıtlıyordu. Manejkeviç'in malikânesi köşke otuz kilometre uzaktaydı. Evde yalnızca bekçiyle karısı kalıyordu. "Yirmi Ruble" ahıra gittiğinde Olessia sesini alçaltarak Sarah'ya sordu:

— Şimdi orada ne oluyordur acaba? Ne dersin Sarah?

Sarah çam ağacından yapılmış bir sıranın üzerinde sessizce oturuyordu. Kuşkuya kapılan Olessia odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, arada sırada pencerenin önünde durup orman yolundan kimsenin gelip gelmediğine bakıyordu. Tsiboulia'nın karısının kendisine verdiği koyun derisi beyaz ceketi sırtından çıkarmamış, boynuna da yün atkısını sarmıştı. Keçeden botları içinde bir ayı yavrusu gibi yürüyordu.

— O kadar üzülüyorum ki. Babama ne olduğunu öğrenebilmek için her şeyimi verirdim, dedi arkadaşının yanına otururken. Niçin bir şeyler söylemiyorsun Sarah? Onları öldürürler mi acaba?

Sarah ses çıkarmadı. Kollarıyla bacaklarını sarmıştı. Bazen umudunu yitiriyor, bazen her şeyin yolunda gittiğine inanıyordu. Ne olacağını bilmeden beklemek onu tüketmişti. Kendine doğru çektiği Olessia uysallıkla başını omuzuna dayadı.

— Hadi Olessia, ne bu kadar umutsuzluğa kapıl ne fazlasıyla kendini kandır. Şimdi her zamankinden daha fazla mantıklı olmalısın ama bunu nasıl becereceğini bilemem...

Ocaktaki odunlar çıtır çıtır yanıyordu. Ev sessizdi, yalnızca evin yaşlı bekçilerinin sandık odasından gelen fısıltıları duyuluyordu.

* * *

— Demek buradasınız. Merhaba demek için şöyle bir uğrayayım dedim, diye bağırdı yemek odasına birdenbire

giren Ptakha. Oda kısa sürede doldu. Gelenler yanlarında Louise'le Stephanie'yi de getirmişlerdi. Tsiboulia yaşlı kontla Peder Jerome'u Sosnovka'ya götürmekle görevlendirilmişti.

— Böylesi daha emin olur. Neler olacağını bilemeyiz. Burada yapacak bir şeyimiz kalmadı. Size beş adam bırakacağım, gençleriniz onlara yardımcı olur. Biz Sosnovka'ya gideceğiz. Moguelnitski'nin yakında oraya damlayacağı gün gibi ortada. Biz burada görevimizi yaptık; kasabayı savunmasız bırakmak doğru olmaz. Böylesi daha iyi değil mi, dedi Çaçabel'e.

Çaçabel biraz düşündükten sonra bu öneriyi uygun gördü. Louise'le Stephanie yemek salonunun yanındaki odaya yerleşti. Odada iki deri kanepeyle bir piyano vardı. Françoise'ı da oraya getirdiler. Raymond, Ptakha, Pşeniçek, Olessia ve Sarah yemek odasında kaldı. Pşeniçek, o becerikli çocuk, evin bekçisi ve karısıyla dostluk kuracak kadar zaman bulabilmişti. Elinden geldiğince onları yatıştırmaya çalıştı. Sonunda o kadar gözlerine girdi ki yaşlı çiftin, yemek odasına döndüğünde elinde iştah açıcı kokular saçan bir jambon vardı. Her zamanki gibi gülerek ve kelimeleri yutarak konuştu:

— Bu küçük yaşlılar ne sevimli şeylermiş, bana jambon bile verdiler. Neden öyle bakıyorsun Andre, yoksa onu aşırdığımı mı sandın? İnanmıyorsan soralım onları.

Pşigodski ve Çaçabel odaya girdi. Raymond'un soru soran gözlerine karşılık;

— Her şey yolunda, diye cevap verdi Çaçabel.

— Kızaklarla atları ahıra sakladık, nöbetçiler yerlerini aldı. Dışarıda lapa lapa kar yağıyor, bir saat sonra bütün izler kaybolur. Tsiboulia bile bile Kholmianka'nın yakınından geçecek. Onu hemen görür ve haber verirler, böylece dikkatler başka yöne çevrilmiş olur. Ne kurnaz ayıdır o...

— O papaz hakkında ne düşünüyorsun, diye sordu Raymond.

Ptakha söze karıştı.

— Leş kargasının biri olduğu gözlerinden okunuyor, hiç yüzümüze bakmıyor, oynadığı oyunları saklamaya çalı-

şıyor. Ne biçim adam olduğunu anladım.

— İyi, her şeyi bu kadar iyi anlıyorsan, benim de sabahtan beri bir lokma yemediğimi, karnımın açlıktan zil çaldığını da bilmen gerekir, diye Andre'nin sözünü kesti Pşeniçek.

— Sen mi bir şey yemedin? Hiç utanmıyorsun Leon. Atasözü ne kadar doğruymuş, büyük bir yalan söylemek için insanın gerçek bir Çek olması gerekir, dedi öfkelenen Ptakha.

— Ben de Çeklere yalan söylemesini Ukraynalıların öğrettiğini söylerim, diye yanıt verdi Leon.

Herkes masaya oturunca "Yirmi Ruble" çantasından yuvarlak bir ekmek çıkarıp sekiz parçaya böldü. Sarah jambonu kesiyordu. Pşigodski masadan kalktı, yandaki odanın kapısını aralayıp karısına seslendi.

— Françoise...

— Ne istiyorsun?

Kocasına hemen yanıt vermemişti.

— Gel hadi, bir parça bir şey yersin.

Pşigodski'nin sesi sertliğinden bir şey kaybetmemişti.

— Gelmeyeceğim.

Pşigodski kapıyı tümüyle açıp içeri girdi.

— Belki sonra gelirsin.

Bir kanapede oturan Louise'le Stephanie konuşmayı dikkatle izliyordu. Üzerlerinde hala kürk mantoları vardı. Louise üzgün ama kayıtsız görünüyordu, Stephanie ise korkudan sinmiş ve şaşırmıştı. Oda sıcaktı. İnce mantosunu çıkaran Françoise küçük bir masanın yakınında oturmuş, dolgun göğüslerini yuvarlak kollarını kavuşturarak kapatmıştı.

— Sen ye yemeğini, diye ikince kez reddetti kocasının çağrısını, ben acıkmadım.

Pşigodski karısının iki düşman önünde bu şekilde davranmasına sıkıldı. Karısıyla barışmak için yaptığı beceriksiz girişimden pişman oldu ama onu yüzüstü bırakıp gitmeye de içi razı gelmiyordu. Stephanie birdenbire ayağa kalktı. Kısık ve kuşku dolu bir sesle,

— Söyleyen bana pan *) Pşigodski, bize ne yapacaksı-

nız?

— Ben bir pan değil, seyisim kontes, diye yanıt verdi Meçislas.

— Böyle söylemekle size hakaret etmek istememiştim. Siz bir Polonyalısınız, bu sözcüğün bizde çok kullanıldığını bilirsiniz. Hem bu konuda tartışmaya girmek istemiyorum. Tek isteğim bize ne yapacağınızı öğrenmek. Elbette Kontes Louise de istiyor. Sesi titredi, korkusu ona gözdağı vermenin bir savunma aracı olduğunu fısıldadı:

— Dinleyin, baylar... Özür dilerim... Sizi nasıl çağırayım?

Meçislas kibar olmaya çalışarak cevap verdi.

— Bizler birbirimize yoldaş deriz.

— Ama siz de biliyorsunuz, biz yoldaş değiliz. Neyse, bunu bırakalım. Bizlere ne yapmak niyetinde olduğunuzu öğrenmek istiyorum. Unutmayın Pşigodski, bütün bunları çok pahalıya ödeyeceksiniz...

Meçislas kabaca sözünü kesti:

— Hesaplaşmamızın düzenleyecek iyi bir yol bulunacaktır!

— Babanızı ve erkek kardeşinizi hatırlayın.

— Onları unutmadım.

Stephanie kendini tutamayarak:

— Utanmıyor musunuz? Aileniz bize yıllarca bağlılıkla hizmet etti. Sizse haydutluk yaparak ailenizin şerefini lekeliyorsunuz.

— Fanie, diye bağırdı Louise onu susturmak için.

— Şunu aklınızdan çıkarmayın Pşigodski, eğer bizi şimdi bırakmazsanız idam sephasından kurtulamazsınız. Siz de iyi biliyorsunuz ki kont size karşılık vermekten geri kalmayacak.

— Stephanie, diye bağırdı Louise. Sesi bu kez sertti.

Françoise kuşkuyla atıldı. Kocasının yüzünde, onun korkunç bir olaya yol açabileceğini görmüştü. Pşigodski'ye yaklaşarak:

— Yemek yiyelim, dedi.

---

(1) Pan: Polonezcade hem bay hem senyör karşılığıdır.

Kapı arkalarından kapandı. Stephanie yeniden korkmaya başladı,

— Sonumuz geldi Louise. Bu haydutları kimse durduramaz. Kutsal Meryem, diye kendi kendine fısıldadı.

— Sözlerinle onları niçin sinirlendiriyorsun?

— Bir bidlonun önünde ağlamamı mı isterdin?

— Sana ağla diyen yok ama küstahlık etmen de gerekmez.

— Küstahlık mı? Ama o kaba adamın teki! Schmultke onu asmamakla aptallık etmiş. Edouard ne kadar da haklı, bu kaba cahilleri asmaktan başka bir şey yapılamaz. Bizimle nasıl küstahça konuştuğunu görmedin mi?

ON IKİNCİ BÖLÜM

Küçük Kholmianka'yla Sosnovka arasında konuşmalar hemen o akşam başlamıştı bile. Mektuplar ayaklanmaya katılmayan köylüler aracılığıyla yollanıyordu. Tsiboulia'nın aldığı ilk mektup şöyleydi:

"Sosnovka kasabası partizanlarının şefi Emelian Tsiboulia'ya,

Mektubunuz bu sabah saat on birde elime geçti. Tutsaklarınızın karşılığı olarak beş bin altın ruble fidye ödemeyi öneriyorum. Fidye beşlik altın rubleler halinde verilecektir. Tutsaklarla paranın değiştirilme şeklinin kararlaştırılmasını sizlere bırakıyorum. Değiştirme hemen yarın olmalıdır. Kadınların, babamın ya da din adamının kılına bir zarar gelirse, en korkunç cezalardan kurtulamayacağınızı size ve arkadaşlarınıza hatırlatırım. Bunun dışında; şehirde tutuklanan, kurşuna dizilecek bütün Bolşevikleri saldırınızdan önce yargılamayı düşünmüştük. Ailemin fertleri geri verildiği takdirde, onların kesinlikle ölüm cezasına çarptırılmayacaklarını, yalnızca hapis cezası alacaklarını bildiririm. Konuşmalarımız sona erinceye kadar hiçbir askeri harekâta girişmeyeceğim.

Albay Moguelnitski. 21 Aralık 1918.

Saçek mektubu yüksek sesle Tsiboulia'ya okudu.

— Ne dersin, diye sordu Tsiboulia yardımcısına.

Saçek'in zayıf kirpikleri hızla çarptı ve gülümseyerek cevap verdi:

— Kabul etmezsek on bine kadar çıkar.

Tsiboulia sanki ilk defa görüyormuş gibi dikkatle yüzüne baktı.

— On bin mi dedin?

— Belki daha da fazla.

— Ya şehirdekiler ne olacak, diye sordu Tsiboulia.

— Ben biraz üstelersek on bin altın ruble verir, dedim. Herhalde hepimizden çok daha fazla parası var, bizi eşekler gibi çalıştırmaya başladığı günden bu yana çok zengin oldu, diye aceleyle ekledi. Tsiboulia'nın, önerisini kolayca kabul etmesinden mutluluk duymuştu. Şehirdekilere gelince, nesi var onların! Mektupta onları sadece hapse atacağını yazıyor. Bu pek de fena sayılmaz. Hapis yatmak herhalde idam edilmekten daha iyidir. Belki daha da güçleneceğiz. Breznia birleşip birleşemeyeceğimizi sormak için adamlarını gönderdi. Onlar da Polonyalı senyörlere karşı savaşıyor da, Bolşeviklerle araları pekiyi değil. Ama bize ne bundan, değil mi?

— Vay, vay, diye homurdanan Tsiboulia elini sakalına daldırdı. Albay bu hapishane masalıyla bizi kandıracağını sanıyor. Bu yolları iyi biliriz. Kholmiankalılar ona inandı, o da teşekkür etmek için hepsini astı.

Saçek kırdığı potun büyüklüğünü Tsiboulia'nın yüzü kararınca fark etti.

— Sen Saçek, pespaye adamın tekisin.Adamlarım söylediğinde bunun haksız bir suçlama olduğunu düşünmüştüm, ama gördüğüm kadarıyla sen öz babanı bile satarsın.

— Bakın Emelian, siz benim dediklerime boş verin, laf olsun diye söylemiştim. Şef sizsiniz, ne isterseniz onu yaparsınız.

— Vay, vay... Eline kâğıdı kalemi al ve yaz. "Biz böyle aşağılık işlere aracılık edecek insanlar değiliz".

— Yazdın mı? "Raievski'yi, karısını, Kovallo'yu ve Metelski'yi Kholmianka'ya getirin".

— Yazdın mı? "Değiş dokuşu ortalık yerde ve birbirimizi kandırmadan yapacağız. En küçük bir olayda sizinkilerin hepsini öldürürüm. Biz Kholmiankalı değiliz". Onlara aynen böyle yaz. Tamam mı? Oku bakayım. Güzel. Ver bana, imzalayacağım.

"Yirmi Ruble" aynı akşam av köşküne döndü, Moguelnitski'den iki mektup getirmişti. Albayın Tsiboulia'ya gönderdiği cevap kısaydı:

"Ailemi Bolşeviklerle değiştirme önerinizi kabul ediyo-

rum. Değiştirme aşağıdaki şekilde yapılacak:

Sosnovka'yla Khoknianka arasındaki alanda, yanlarında değiştirilecek insanların bulunduğu onar kişilik iki bölük birbirlerine bir kilometre uzaklıkta duracak. İlk olarak karım, kontes Louise Moguelnitski değiştirilmelidir. Onu serbest bırakırsınız, o tarlalar boyunca bizim bölüğümüze doğru ilerler. Biz de sizin adını bildireceğiniz kişiyi serbest bırakırız ve bu böylece devam eder."

— Yaşasın, diye bağıran Ptakha çılgınca dans etmeye başladı. Herkesi bir neşe dalgası sardı. Genellikle kendini tutmasını bilen Sarah bile ellerini çırparak yüzümle bir sevinç parıltısı, Olessia'nın kollarına atıldı.

— Görüyor musun, ne kadar güzel bir haber. Olessia, yakında babana sarılabileceksin.

— Tanrım, mümkün mü bu, dedi Olessia gülümseyerek.

Ptakha dansını kesip Pşeniçek'e doğru zıpladı.

— Dinle Leon, senin şu küçük yaşlılarında insanı daha fazla neşelendirecek bir şeyler yok mu? Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi?

Andre, ilk kez gülümseyen Raymond'a göz kırptı.

— Kuduz inek sütü mü? Leon hemen isteneni anlamıştı. Olduğunu sanıyorum. Zaten burada her şey var. Senyörlerin ava çıktıklarında şarap ve likörle ısındıklarını sen de bilirsin. Göz açıp kapayıncaya kadar bulurum istediklerinizi ama büyük şef ne der buna? Belki bu programa dahil değildir, diye şakalaştı Leon kapıya doğru giderken.

— Bana kalırsa bunu yapmamız doğru olmaz, dedi Raymond. İlk karşı çıkanın kendisi olduğu ve böylece bir çeşit şef rolü oynadığı için sıkılmıştı.

— Doğru. Arkadaşlar bu bir şeye yaramaz, diye diretti Sarah. Ptakha fikrini değiştirdi:

— Bunun gereği yok mu? Peki, kabul.

— Neden onları inandırmaya çalışıyorsun Sarah? Ptakha burnunu ceketinin koluyla sildiğine bakılırsa herşeyi anlamış demektir.

Olessia neşeyle bir kahkaha attı.

— İşte, çan çalıyor, dedi Çaçabel gülümseyerek. Ka-

ranlık yüzlü Pşigodski bile üzüntülü havasını bir yana bıraktı.

— Bizim gençlerin neşesine bak, insan onları mezara kadar sıkılmadan izler, dedi Çaçabel'e alçak sesle. Çaçabel de ona doğru eğilip aynı sesle sordu:

— Ne dersiniz yoldaş Pşigodski, ikimiz Tsiboulia'yı görmeye gitsek nasıl olur? Gençleri burada bırakırız, nöbet tutmaları için de üç partizan veririz. İyi okudunuz mu, Moguelnitski onlara para teklif ediyor. Ben gidelim derim, ne olacağı bilinmez.

Pşigodski bir süre düşündükten sonra kabul etti.

— Çocuklar ben yoldaş Pşigodski'yle Sosnovka'ya gidiyorum. Siz burada kalacaksınız. Tetikte durun. Raymond küçük birliğin kumandasını size bırakıyoruz. Esirleri Sosnovka'ya götürmek için sabaha doğru döneceğiz.

Çaçabel atına bindi. Yola çıkmadan Raymond'a emretti:

— Gözünü dört aç. Perdeleri sıkıca örtün. Nöbetçileri kendin kontrol et. Her türlü tehlikeye karşı atlarla kızağı yakın bir yerde tut. Eğer nöbetçiler bir bölük ya da iz süren düşmanlar görürse kontesi kızağa bindirip atlara atlayın ve dörtnala ormanın yolunu izleyerek Sosnovka'ya gelin. Kısacası, başının çaresine bak, en iyisi neyse onu yap.

Pşigodski bahçenin öbür ucunda Françoise'a veda ediyordu.

— Eğer değiş tokuş yapılırsa sen konteslerle birlikte gidecek misin, diye sordu kısık bir sesle.

— Belki giderim. Başka nereye gideceğim?

— Oraya geri dönme. Sosnovka'ya, babanın yanına git.

— Senin evine mi demek istiyorsun? Beni biraz daha fazla dövmek için mi? Hayır, sen beni aptal mı sanıyorsun? Artık seninle yaşamak istemiyorum, anladın mı? Artık seninle yaşamak istemiyorum.

— Françoise...

— Beni korkutmaya kalkayım deme. Hayatımı zehir etmen için evlenmedim seninle!

Kızgın yüzlerinde soğuk rüzgârın esintisini hissettiler.

— Pşigodski, diye seslendi Çaçabel.

— Seni dövmeyeceğim. Babamın yanına git. Orada

konuşabiliriz. Ama oraya geri dönme, yoksa öldürürüm seni...

Evin pencereleri sıkı sıkıya örtüldükten sonra Raymond'la Ptakha malikânenin içini bir kez daha gezdiler. Kar durmuştu. Gece aydınlıktı. Ay, gölgeleri birer dev gibi toprağı kaplayan dağların tepelerinden gizlice kayıyordu. Orman sessizdi. Ayaklarının altında ezilen taze karın çıtırdamaları duyuluyordu. Evle, müştemilatlarını beyaz bir örtü kaplamıştı. Ahırdaki atlar yulaflarını büyük bir gürültüyle çiğniyordu.

— Çok dikkatli olun yoldaşlar, dedi Raymond üç partizana. Sabaha karşı nöbeti devralırız. Eğer dikkatinizi çeken bir şey olursa hemen bildirin. Şimdi nöbete gidin...

Andre'yle Raymond yemek odasına döndüğünde nöbetini yeni devreden Pşeniçek yaptığı espirilerle genç kızları kırıp geçiriyordu...

— Yine neler anlatıyor, diye sordu Ptakha mermi dolu kemerini çıkarırken.

— *Söylediğine göre* asker sanıp gölgenin peşine düşmüşsün. Doğru mu?

Olessia kahkahalarla gülüyordu. Ptakha safça gülümsedi.

— Benim mesleğimin gereği bu, insan değirmenci olursa...

— Şimdi ne yapacağız, Raymond, diye sordu Sarah.

— Dışarı çıkmak için bu odadan geçmek zorundalar. Hem nereye gidecekler, diye cevap verdi Leon. Yine de kapıların kilitli olup olmadığına bakmak için odadan çıktı.

Üç gitar ve bir mandolinle geri döndü.

— Yirmi yıldan beri kullanılmamış olmalılar. Bütün tellerini bir araya getirsek tam bir gitar elde edebileceğimizi sanmam ama hemen işe başlayalım.

Andre coşkuyla çalışmaya koyuldu.

— Sarah, onlara hala yemek verildi mi, dedi Raymond eliyle kapıyı işaret ederek.

— Hayır, şişman kadın yemeği geri çevirdi, diye cevap verdi Olessia.

— Nasıl yapsak?

— Herhalde yalvaracak değilim. Bana o kadar kötü kötü bakıyor ki.

— Boş ver, karnı acıkırsa nasıl olsa yemek ister, diye ekledi Andre, Raymond'u yatıştırmak için, Bir yandan da ustalıkla telleri gitarın kulaklarına bağlıyordu.

Raymond ekmekle jambonun durduğu masaya doğru yaklaştı. Soran bakışlarını Sarah'ın üzerine dikti. Sarah'sa düşlere dalmış, şöminenin içinde dans eden alevleri seyrediyordu.

Raymond tabağı eline alarak:

— Yine de şunu onlara götürmeli.

Sarah alaycı bakışlarını üzerine dikti.

— Sen babanı da jambonla beslediklerini mi sanıyorsun, Raymond? O da geri mi çeviriyor yemekleri, diye sordu.

— Evet, ama o Polonya senyörlerinin elinde. Bu iki şey birbiriyle karşılaştırılamaz. Eğer kadınlar yine kabul etmezlerse, tabağı içerde bırakırım, ne isterlerse yapsınlar.

Yandaki odaya yöneldi. Ona kapıyı Françoise açtı. Divanda uzanan Louise onun girdiğini görünce yerinde doğruldu. Stephanie kımıldamamıştı bile.

— Size yemeğinizi getirdim. Neden yemek yemek istemiyorsunuz, diye sordu Louise'in önünde durarak.

— Teşekkür ederim, acıkmadık, diye cevap verdi Louise. Sesinden güvensizlik duyduğu anlaşılıyordu. Aslında acıkmıştı ama ne olursa olsun bu "kaba adamlar"dan gelen hiçbir şeyi kabul etmemeye kararlı olan Stephanie'den çekiniyordu.

Raymond tabağı masaya bıraktı.

— Yarın sabah jandarmaların elindeki arkadaşlarımızla sizi değiştireceğimizi haber vermek isterim.

— Değiştirilecek miyiz? Doğru mu bu?

Uyuyormuş gibi yapan Stephanie ayağa kalktı.

— Güvenilir insanlarla pek karşılaşmamış olmalısınız, diye kuru bir sesle cevap verdi Raymond. Louise'le Stephanie tavşan derisinden başlığını çıkarır çıkarmaz onu tanıdılar.

— Söyleyin bana, Pşigodski olacak o adam hâlâ burada mı? Bana sesi kesildi gibi geldi de, dedi Stephanie merakla.

— Hayır, takas işini halletmek için gitti.

— Tanrı'ya bin şükürler olsun!

Stephanie derin bir oh çekti. Raymond'u baştan aşağı yeniden inceledi, elinden geldiğince yumuşak olmaya çalışarak scrdu:

— Söyleyin bana, nasıl oldu da siz bu korkunç birliğe katıldınız?

Stephanie'nin bir patavatsızlık edeceğinden korkan Louise jambon tabağını Stephanie'nin dizlerine koydu.

— Şunları yiyelim, dedi gülümseyerek.

Raymond kapıya doğru bir adım attı ama Stephanie durdurdu onu:

— Söyleyin bana, sözlerinizin doğruluğunu nasıl kanıtlayabilirsiniz?

Raymond cebinden Mogıelnitski'nin mektuplarını çıkardı, Louise'e uzattı. Kontes eliyle istemediğini belirten bir işaret yaptı.

— Size inanıyorum, dedi Raymond'a.

Stephanie kâğıtları kapıp iki mektubu da yutarcasına okudu.

— Allahım çok şükür sana. Bu geceyi bir atlatabilsek, diye bağırdı mektupları Louise'e uzatırken.

— Takasın tek şartınız olduğunu konta haber vermiş miydiniz, diye sordu Louise.

— Evet, mektubu ben, kendi ellerimle yazdım.

— İlk mektuba ne cevap verdiğinizi öğrenebilir miyiz?

— Tabii. Takası para için değil, arkadaşlarımızı kurtarmak için yapacağımızı söyledik.

Raymond kapıyı aralık bırakıp çıktı.

— Tamam, işte oldu, diye bağırdı Ptakha ilk akordu yaparken. Birkaç dakika sonra parmakları teller üzerinde hızla gidip geliyor, elindeki mandolinden karışık ve hafif sesler yükseliyordu. Olessia'ya seslendi.

— Hadi sevdiğimiz parçayı söyleyelim.

Gitardan kalın sesli birkaç nota döküldü, aynı anda ırmağın kıyısındaki pompa istasyonunda üçünün birlikte geçirdikleri akşamlar gözünün önüne geldi. "Sevgili babam şimdi ne yapıyor acaba" diye düşündü "Yarın birbirimize

kavuşacağımızı bilseydi"...

— Bekliyoruz Olessia.

Hüzünlü bir şarkıya başladılar. Yitirdikleri dostları sanki notalarla birlikte geri geliyordu. Zaman zaman sevinçli sözler de dökülse ağızlarından seslerinin acısını kıramıyordu.

İlkbahar yeryüzündeki zafer dolu yürüyüşüne başlamıştı. Rüzgâr genç seslerini şehre taşıyordu, onlar fark etmese bile... İkinci parça ateşli ve alaycı bir Polonya şarkısıydı. Andre her şeyi unutmuştu. Ptakha o kadar tutkuyla çalıyordu ki, Stephanie de kendini kaptırdı. "Çok iyi çalıyor" diye düşündü. Louise de çalıştaki ustalığa hayran kalmıştı. Bir süredir unuttuğu acısını yeniden içinde duydu. Andre hoşnutsuzlukla bağırdı.

— Raymond, kimin için çalıyorum dersin?

Leon yerinden kalkıp Sarah'ın önünde durdu.

— Ey derin düşüncelere dalmış olan sevgili yoldaş. Geleceğimizin şerefine sizi dansa kaldırmama izin verin.

Sarah onu kendinden uzaklaştırdı. Andre yeniden hafifçe dokundu tellere ve bir vals çalmaya başladı. Leon sevecenlikle Sarah'ı kolundan tuttu.

— Dans da edebiliriz, değil mi? Neden günümüzü zehir edelim, ama belki siz benimle dansetmek istemiyorsunuz?

Olessia'nın gitarından çıkan müzik yükselerek yankılandı. Sarah ayağa kalktı. Leon incelikle belinden kavrayıp, kendinden emin bir hareketle çevresinde döndürdü. Raymond bu hafif ve rahat hareketleri gülümseyerek izliyordu.

Andre imrenerek Leon'a bakıyordu, "Bu şeytan Çek ne güzel dans ediyor" dedi kendi kendine. Kapının eşiğinde duran Françoise dans edenleri seyrediyordu. Gözleri Raymond'un gözleriyle karşılaştı ve tıpkı ilk karşılaştıkları günkü gibi ellerinde olmaksızın gülümsediler. Raymond bir an duraksadı, "Sarah dans ettiğine göre" diye geçirdi aklından. Aceleyle kemerinin kopçasını çözdü, kılıcıyla tüfeğini masanın üzerine koydu, gülerek ama tedirgin Françoise'a yaklaştı. Françoise hiç duraksamadan elini Raymond'un omuzuna koydu. Yeni bir çift odada dönmeye başlamıştı.

— Louise görüyor musun, dans ediyorlar... Stephanie

açık duran kapıdan bütün odayı görüyordu. Genç adam dans etmiyor, Françoise'ı dans ettiriyordu. Olessia gitarını bırakmış, keçeden botlarını ayağında çıkarmış, terlikleriyle odanın içinde dönüyordu. Ptakha kimsenin neşesini bozmamak için çalmasını sürdürdü. Sonunda bıktı ve çalmayı bıraktı.

— Benim ne günahım var? Haksızlık oluyor bu.

— Ne yapalım biz çalmasını bilmiyoruz, diye yanıt verdi Leon.

— Biraz daha eğlenelim, gece çabuk geçer, dedi Andre.

Andre yerinden kalktı, herkesin şaşkın bakışları arasında yan odaya geçti. Louise'in karşısında durdu. Parmağıyla piyanoyu gösterip sordu:

— Özür dilerim. İyi eğitim almış insanların şunu iyi çaldıklarını söylemişlerdi bana, sizden rica etsem, bir polka çalar mısınız? Çünkü öbür türlü herkes dans ediyor, bense habire çalmak zorunda kalıyorum.

Basitliği, doğruluğu ve çocuksu dans etme isteği Louise'in hoşuna gitmişti. Gülerek piyanoya yaklaştı, Rahmaninov'un İtalyan Polkası'nın notalarını tane tane çalmaya başladı. Cesaretine kendi de şaşan Andre birdenbire Stephanie'ye döndü:

— Özür dilerim, saygısızlık etmek istemem ama gecemiz daha neşeli geçer, daha çabuk sabah olurdu, benimle dans etmek ister misiniz?

Gri gözleri, beyaz parlak dişleri ve alnına düşen o deli perçemiyle Andre'yi önünde bulan Stephanie, ilerdeki tasarılarını kolaylaştırmak amacıyla bu öneriyi kabul etmeye karar verdi. Olessia'yla Sarah'ın hoşnutsuzluğu gözünden kaçmamıştı Andre'nin.

Av köşkü ancak gecenin birinde sessizliğe kavuşabildi. Herkes uyuya kaldı, ortalık tamamen duruldu. Louise düş görüyordu, düşünde bu küçük evde, bu biraz da bayağı ortamda, bu insanlarla karşılaşmıştı. Yanılmamış olmaktan mutluydu; bu insanlara yakınlık duyuyor, onlarla iyi anlaştığım düşünüyordu. Onların gerçekten soylu bir kalpleri olduğunu farketmişti.

Nöbetçilerle rehineler yumrukları sıkılmış bir şekilde

uyuyorlardı. Sarah'yla Olessia, geniş bir sıranın üzerinde, yanyana, büzülmüş bir şekilde yatıyordu. Andre üzerlerine bir kürk örtmüştü. Kendisiyse, kolunu başının altına sokarak yere uzanmıştı. Leon masada, Raymond'sa öbür sırada uyuyordu.

Köşkün çevresinde dolaşarak gözcülük etmekten usanan partizanlar ahırda toplanmıştı, içerisi sıcaktı. Nöbetçiler kızağa yerleşirken "Yirmi Ruble" tek başına nöbete çıktı. Susamıştı. Koridordaki su almak için eve girdi. Sonra biraz ısınmak için sobanın yanına oturdu, çok geçmeden de uyuya kaldı. Yolu gözetlemekle görevli öbür partizanlar "Yirmi Ruble"nin nöbette olduğunu düşünüp kendilerini derin uykuya bıraktı.

Gece yarısı Stephanie kalktı, şapkasını ve kürkünü giyip öbür odaya geçti. Genellikle rehineleri kızlardan biri tuvalete götürürdü ama şimdi herkes uyuyordu. Stephanie koridora açılan kapının kolunu yavaşça çevirdi. Partizanlardan biri sobanın yanında gönül rahatlığıyla uzanmıştı, tüfeyi duvara dayalıydı. Bir süre hareket etmeden bekledi, sonra kapıyı yavaşça araladı. Avluda kimse yoktu. Stephanie yüreği ağzında dışarı çıktı, biraz bekledikten sonra hızla büyük kapıya doğru yürümeye başladı. "Beni durdururlarsa, acele bir ihtiyacım olduğunu söylerim" diye düşündü. Ama onu kimse durdurmadı. Çıktığı yol kasabaya uzanıyordu. Kocası tarafından verilen av partilerinde, Ladisias'la birlikte birçok kez gelmişti buralara...

Evden uzaklaştıkça adımları sıklaştırdı. Sonunda koşmaya başladı. Karda yürümeye pek uygun olmayan kürklü kar botları ayağını acıtıyordu. Özgürlüğüne kavuştuğuna inanamıyordu. İki kilometre sonra yorulmaya başladı. Böğrü ağrıyor, koşamıyordu. Kar botlarını attı, topuklu ayakkabılarıyla yürümeyi sürdürdü. Sonunda köpek havlamaları duyuldu. Kasabaya yaklaşırken Polonezce konuşan bir ses onu durdurdu:

— Dur! Kim var orda?

Bir bahçe duvarının arkasından çıkan iki silahlı adam koşarak yanına geldi. Bunlar, Zaremba'nın askerleriydi.

* * *

— Kontes hazretleri korkmasınlar. Çavuş sizi şehre kadar götürecek. Yol kısa ve emindir, şimdi oradan geldik. Hadi, yola koyulun.

Zaremba çavuşa bir işaret verdi. Adam dizginleri tuttu ve atlar yola koyuldu. Stephanie kuşkuyla arkasına baktı. Zaremba'nın bölüğü tırısa kalkıp orman yolunu tutmuştu. Gün doğuyordu.

İlk uyanan koridorda uyuya kalan "Yirmi Ruble" oldu. Stephanie giderken kapıyı açık bırakmış, soğuk içine işlemişti. Herkesi uyandıran korkunç bir çığlık atacak kadar bir zaman bulabildi: "Kendinizi koruyun çocuklar. Polonyalılar geldi". Bu, onun son sözleri oldu, Zaremba tabancasıyla beynini uçurmuştu. Raymond silahlarına atıldı. Askerler birdenbire koridora doluştu. Ptakha bir kedi gibi yerinden sıçrayıp tüfeğine koştu. Yattığı masadan, uykudan sersemlemiş halde inen Leon ne olup bittiğini anlayamıyordu. Genç kızlar da ne olup bittiğinin farkında değildi. Andre kapıya atıldı, açmasıyla kapaması bir oldu. Koridorda birkaç silah patladı. Tahta parçaları havaya uçtu, birkaç kurşun kapıyı deldi. Andre bir mucize eseri yaralanmadı. Leon en sonunda olanı kavradı, masayı ters çevirip kapıya yasladı, sonra tüfeğine atıldı. Odanın diğer köşesinden Andre kapıya ateş ediyordu.

— Geriye, diye gürledi koridordan Zaremba. Ateşi kesin! Kontes içerde, oros... Geriye!

Koridor boşaldı.

— Nasıl olsa elimize geçecekler, içerde yalnızca üç sümüklü çocuk var, bir kurşun yanlışlıkla kontesi vurabilir, dedi teğmen, geri çekilmelerinin nedenini askerlerine açıklayarak.

— Bu namussuz olmasaydı onları uykuda bastıracaktık. Öfkeyle "Yirmi Ruble"nin cesedine bir tekme attı.

— Ne oldu Bay Zaremba, neden geriniz, dedi Ladislas. Askerlerin dövüşerek geri çekildiklerini görüyordu.

— Onları oradan bir çarpışmaya girişmeden çıkartmalıyız. Uyanacak kadar zaman buldular, diye cevap verdi Zaremba korku içinde olan genç Moguelnitski'ye.

— Ama evin içine girmiştiniz bile...

Bu eleştiriye öfkelenen Zaremba kendini tutamayıp cevap verdi.

— Evet, astsubay. Ben içerdeydim ama sanırım siz yoktunuz. Takımınızın başına dönmenizi, sizden daha yüksek rütbeli subayların yanında böyle aşağılayıcı düşünceleri kendinize saklamanızı rica edeceğim. Ne yapacağımı bilirim ben.

Öfkeden deliye dönen Ladislas atına yarım çark yaptırarak uzaklaştı.

— Pencerelerin önüne sıralarla barikat kurun, diye emir verdi Raymond. Rehinelerin bulunduğu odaya geçti, soluk yüzüyle Louise'i ve şaşkına dönmüş Françoise'ı gördü.

— Ne oluyor. Stephanie nerede, diye sordu Louise. Çılgına dönmüştü.

Raymond odaya bir göz attı.

— Nasıl, nerede o? Burada olmalıydı, diye bağırdı. Sonra ne olduğunu kavradı.

— Şimdi anlaşıldı. Kaçmış kahpe. Zaferimiz ve şerefimiz bir uyku yüzünden güme gitti, dedi Ptakha arkasından. Sesi kızgınlıkla doluydu. Louise onu kolundan tuttu.

— Ne yapacaksınız şimdi?

Ptakha kendini Louise'in ellerinden kurtardı.

— Hepimiz ölünceye kadar kendimizi savunacağız... Siz yere yatın, pencereden ateş edeceğim. Ne olursa olsun bizi canlı olarak ele geçiremeyecekler. Belki bizi yakalayacaklar ama bu onlara çok pahalıya mal olacak. Ağır divanı öfkeyle pencerenin önüne itti.

— Peki, siz neden burada kaldınız, diye sordu Raymond Louise'e.

— Onun kaçacağını bilmiyordum, diye cevap verdi kontes, zor duyulabilen bir sesle.

— Teğmenim, ahırda ikisini ele geçirdik, dedi bir asker partizanları göstererek. Zaremba eliyle askerlerinin kolaylıkla anlayacağı bir işaret yaptı. Silah sesleri ta evden duyuldu. Leon'la Ptakha nişan çizgilerine giren herkesi öldürmeye hazırdılar. Divanı siper olarak kullanıp ne olup bittiğini anlamak için pencereye çıktılar.

— Hey evdekiler, ateş etmeyin, teğmenimiz sizinle konuşmak istiyor, diye kalın bir ses bağırdı bahçeden doğru. Ev, sessizliğini korudu.

— Hepiniz dinleyin! Ben teğmen Zaremba'yım, Albay Moguelnitski tarafından gönderildim. Beni duyuyor musunuz, diye bağırdı Zaremba.

— Duyuyoruz, ne olacak, diye cevap verdi Pşeniçek.

— Size teslim olmanızı öneriyorum!

Sessizlik büyüdü. Kadınlar kendilerine emredildiği gibi yere oturmuşlardı. Raymond, elinde mavzeriyle kapıyı gözlüyordu.

— Tekrarlıyorum, teslim olmanızı öneriyorum. Eğer tutsağınız Kontes Moguelnitski yaşıyorsa hayatınızı bağışlayacağım. Eğer teslim olmazsanız hepiniz öldürüleceksiniz. Düşünmek için beş dakikanız var.

Ev sessizliğini korudu. Ptakha'yla Pşenicek'in bakışlarından teslim olmayacaklarını anladı Louise. Bahçedekiler onu bekliyordu. Ölüm içeri girmek için bir delik bulmaya çalışarak evin çevresinde dolanıyordu...

— Teslim oluyor musunuz?

— Defol, şeytan alsın canını, aşağılık herif... Tek kişi kalana kadar çarpışacağız. Yaşasın sosyalizm, diye bağırdı Andre.

BİRİNCİ KİTABIN SONU

İKİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

Avluda her kafadan bir ses çıkıyordu. Zaremba bağırdı:

— Son defa olarak söylüyorum, Teslim olun! Ev bir alay askerle sarıldı. Kimse sağ olarak kurtulamaz. Fikrimi değiştirmeden teslim olun. Size söylüyorum: Teslim olup kontesi serbest bırakırsanız ben de sizin kaçmanıza izin veririm.

İçerdekiler birbirlerine baktı.

— Çocuk mu kandırıyor, dedi boğuk bir sesle Ptakha. Louise ayağa kalktı:

— Subayla konuşmama izin verin serbest bırakılmanızı sağlarım. Şeref sözü veriyorum, sizi aldatmayacağım. Boş yere karşı koymayın, sizleri nasıl olsa öldürürler. Size yalvarırım Bay Raievski. Gitgide büyüyen bir heyecanla Raymond'a doğru yürüdü. Yorgunluktan bitik bir durumda olan Raymond ona bakmıyordu bile.

— Kontes hazretlerine güvenebilirsiniz. İyi kalpli bir kadındır o, kontes Stephanie'ye benzemez.

Ailenin en dürüstü ve en iyisidir.

Bu beklenmedik övgü Françoise'dan gelmişti. Ptakha gözlerini bir süre Louise'e dikti. Gözlerinden kontesin gerçekten dürüst biri olduğu anlaşılıyordu.

— Bana göre istediği zaman konuşabilir. Hiç olmazsa bunun ne sonuç vereceğini görürüz dedi, sonunda.

Kimse öneriye karşı çıkmadı. Herkes durumlarının umutsuz olduğunu anlamıştı. Raymond da aynı düşüncede olduğunu bildirdi.

— Hadi konuşun.

— Teğmen Zaremba benim, Louise Moguelnitski

— Yaşıyor musunuz kontes hazretleri? Korkmayın, sizi hemen kurtaracağız, diye bağırdı Zaremba.

— Gördüğünüz gibi hayattayım. Burada bulunanların serbest bırakılacağı üzerine söz verir misiniz teğmen? Onlar da dövüşmeden teslim olacaklar.

— Teslim olsunlar serbest bırakayım.

— Bu bir subay ve erkek sözü mü? Ben de söz verdim. Şerefimi kaybetmemi istemezsiniz değil mi? Doğruyu konuşun!

— Serbest bırakırım, hemen teslim olsunlar.

— Şerefinize güveniyorum Teğmen Zaremba. Onlardan silahlarını bırakmalarını isteyeceğim.

Louise Raymond'a döndü.

— Zaremba'yı tanırım, şerefli bir subaydır. Sözünü mutlaka tutar. Silahlarınızı bırakın, sizi serbest bırakacak. Bundan eminim, dedi yalvararak.

— Ne dersin Sarah, diye sordu Raymond genç kıza doğru eğilerek.

— Bizi aldatırlar Raymond... Inanamayız onlara, aldatırlar bizi!

— Hayır, buna cesaret edemezler. Sizi koruyacağım, dedi Louise.

Kısa süren bir tartışmadan sonra teslim olmaya karar verdiler. İlk dışarı çıkan Ptakha'ydı. Adımını dışarı atar atmaz topal partizanın cesedine ayağı takıldı. İlk defa korktuğunu hissetti.

Ev askerlerle sarılmıştı. Merdivenin önünde Zaremba, elinde tabancayla ayakta duruyordu. Ptakha teğmenin gözlerine bakar bakmaz bu avludan dışarı çıkamayacağını anladı. Kendi kendine acıdı. Evden en son kadınlar çıktı. Askerler gençlerin üzerine saldırıp üstlerini başlarını aramaya koyuldu. Birkaçı silahları toplamaya eve girdi. Zaremba mahmuzlarını birbirine çarparak selam verdi:

— Bu mutlu sondan dolayı sizi kutlarım, kontes.

— Merhaba Teğmen Zaremba.

Louise teğmenin elini sıktı.

— Götürün onları, diye emir verdi Zaremba. Yeniden

Louise'e döndü:

— Söyleyin bana, bu aşağılık herifler size iyi davrandı mı?

— Çok iyi davrandılar. Onları hemen serbest bırakacaksınız, değil mi?

Zaremba horgörüyle gülümsedi.

— Bundan söz etmeye bile gerek yok... Bu hainler için... Tanrı'ya şükür, sapasağlamsınız, Albay bütün gece uyuyamadı. Gelin, sizi kızağa kadar götüreyim. Kont Ladislas da bizimle birlikteydi. Aramızda ufak bir tartışma çıktı. İşte orada...

— Teğmen Zaremba, ben buradayken onları bırakmanızı istiyorum. Sözünüze güveniyorum ama onlar benim sözlerime güvenip teslim oldukları için kendimi serbest bırakılışlarını görmekle yükümlü tutuyorum, dedi kuşkulanmaya başlayan Louise.

— Siz ne sözünden konuşuyorsunuz Allah aşkına? Siz bize yardım ettiniz, bunun için size çok teşekkür ederiz. Bu bidlolar için o kadar üzülmeye değmez.

Bir asker sanki teğmenin yakalananlar hakkındaki düşüncesini sergilemek istercesine dipçikle Olessia'nm suratına vurdu.

— Sana yürü dedik...

Olessia düştü. Ptakha askerin üzerine atıldı.

— Dokunma ona.

Çavuş Kobylski Andre'yi de tıpkı Olessia gibi, yüzünün ortasınarine bir dipçik darbesi vurarak yere düşürdü.

— Katiller, bu mu sizin verdiğiniz söz, diye bağırdı Sarah. Şaklayan bir kırbaç yüzünde kandan bir iz bıraktı. Sarah'ı korumak için ileri atılan Raymond önünde duran askeri yere yıktı. Zaremba ateş etti ama vuramadı. Dipçik ve mahmuz darbeleri Raymond'u devirdi. Leon arkadaşını kurtarmak için kendini kalabalığın içine attı.

Bu sırada, Kobylski'yle iki asker ayağa kalkan Olessia'yı tutmaya çalışıyor, yerlerde sürüklüyordu. Françoise peşlerinden koştu.

— Onu nereye götürüyorsunuz, sefiller. Kontes hazretleri imdat, diye bağırdı Françoise. Şaşkına dönmüştü.

Olessia'yı tutmuş bırakmıyordu.

— Zaremba bu alçaklığına son verin. Sizden nefret ediyorum, siz bir canisiniz, diye bağırdı Louise.

Teğmenin yüzü kıpkırmızı kesildi.

— Geriye! Yerlerinize dönün! Oros... Kobylski, duyuyor musun beni, bırakın şu kızı!

Askerler Olessia'yı bıraktı. Gençlerin üzerine yağmur gibi yağan dipçikleri durdu. Karda kımıldamaksızın yatan Ptakha'nın kandan görünmeyen suratına, mahmuzların Raymond'la Sarah'nın yüzlerinde bıraktığı kanlı izlere kâbus görüyormuş gibi bakıyordu Louise. Andre kıpırdadı, kendine geliyordu. Louise hıçkırarak ona doğru eğildi. Kalkmasına yardım etti. Andre titreyerek doğruldu. Louise'e nefretle baktı, kuvvetli bir öksürüğe tutuldu. Ezilmiş dudaklarını zorla oynatarak avucunun içine üç kanlı diş tükürdü.

— Gelin kontes. Sizin yeriniz burası değil, dedi kuru bir sesle Zaremba.

— Bu gençlerin serbest bırakıldıklarını görmedikçe yerimden kıpırdamam, diye bağırdı Louise. Teğmene nefretle bakıyordu.

— Kontes hazretleri buradan gitmenizi rica ediyorum. Kızak sizi bekliyor. Onlara yasaların gösterdiği şekilde davranılacak, dedi Zaremba daha da kuru bir sesle. Louise hızla teğmene döndü. Gözlerindeki nefret teğmeni rahatsız ediyordu.

— Zaremba siz cani herifin tekisiniz ama şunu iyi bilin: Aralarından herhangi birini öldürürseniz ben de kendimi öldürürüm. Yemin ederim ki öldürürüm!

— Size söz veriyorum kontes, hiçbirisini kurşuna dizmeyeceğim, dedi birkaç adım gerileyerek. Ama onları bırakamam, buna yetkim yok.

Çevrelerinde askerler, birbirlerine sokularak yürüyorlardı. Ptakha hâlâ kan tükürüyor, karın üzerinde kırmızı lekeler bırakıyordu. Onlara kimse vurmuyordu artık. Louise onları kızakla, umutsuz bir şekilde izliyordu. Bir askerin yanına oturan Françoise'ın kalbi isyan ediyordu. Raymond koluna gitgide daha fazla yaslanan, yorgunluktan bitkin

Andre'ye dayanak oluyor, onu dirseğinden sıkıca tutuyordu.

— Uyurken şerefimizden olduk Raymond! Üç dişimi kırmakla iyi yaptılar; şimdi kiminle işim olduğunu biliyorum!

Soçi-Moskova, 1934-1935

SONSÖZ

Fırtınayla Gelenler Nicolay Ostrovski'nin ikinci romanıydı. Bu romanın ilk kitabını ölüm tarihi olan 22 Aralık 1936'dan birkaç gün önce bitirdi, geriye yalnızca tasarladığı ciltlerin plan ve taslakları kalmışdı.

"Ve Çeliğe Su Verildi"nin unutulmaz yazarı, Vilialı bir çiftçi ailenin çocuğu olarak 1904 yılında dünyaya geldi. Fırtınayla Gelenler'in geçtiği Volhynie'nin bir köyü olan Vilia, bugün Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Rovno bölgesinin bir ilçesi.

Çoban yardımcılığı, aşçı yamaklığı, demiryolu memurluğu yapan Ostrovski 1919'da Kızıl Ordu'ya katıldı ve özellikle Boudienny'nin ilk süvari alayında savaştı. Lvov önlerinde ağır yaralandı. Bu iç savaştan sonra Kiev'deki demiryolu atölyelerinde çalıştı ve gençlik örgütlerinde yer aldı. Kötürüm ve kör olduğu 1924 yılında gençliğin duygularını alevlendirmek için bir roman yazmaya karar verdi. 1930'da yazmaya başladığı "Ve Çeliğe Su Verildi" 1932 -1934 yılları arasında yayımlandı.

Sovyet gençliğinin ilk neslini anlatan bu tipik romanın ardından 1918-1919 yıllarında Polonya'yla Ukrayna'da geçen büyük bir tarihsel yapıta girişmeye karar verdi ve böylece Fırtınayla Gelenler yaratılmış oldu.

* * *

Ostrovski'nin romanındaki kişilerin gelecekteki kaderleri ne olmalıydı? Moskova ve Soçi'deki Ostrovski müzelerinde saklanan yazarın notlarıyla karalamaları yapıtın genel havasını sezinlememizi sağlıyor. İkinci kitap bir yandan düşmanın güçlerini birleştirmeşini, Petliura'yla işbirli-

ği yapan derebeylik Polonya'sı tarafından Ukrayna'nın bir kısmının işgal edilmesini; öbür yandan da küçük partizan gruplarından filizlenmeye başlayan Kızıl Ordu'nun örgütlenmesini, köylü kitlelerinin köy asilleriyle savaşını, halkın sömürücülere başkaldırmasına yol açan ve ülkenin çeşitli yerlerinde patlak veren ayaklanmaları göstermeliydi. Petliura çeteleri Kızıl Ordu tarafından ezilecekti.

Ostrovski üçüncü kitabında Sovyetlerin genç cumhuriyetine karşı Pilsudski taraftarlarının açtığı ahlaksız saldırının ayrıntılı bir tablosunu çizmek istemişti. Sovyetlerin küçük ordusu yiğitçe dayanıyor; on üç bin adam, ayağının tırnağından saçının teline kadar silahlı altmış bin askerle savaşıyordu. Pilsudski taraftarları Kiev'i ele geçiriyor, buna en çok da kapitalist dünya seviniyordu. Ama Kızıl ordu ilk süvari ordusunun çarpışma kıtalarını Ouman yakında toplayacak, korkunç bir hamle düşmanı geri çekilmek zorunda bırakacaktı. Sonunda Pilsudski taraftarlarını Ukrayna topraklarından kovuyordu. Faşistlerin vahşeti dört bir yana yayılıyordu. Binalar yıkılıyor, insanlar barbarca yok ediliyor, köyler yakılıyor, garlar yağma ediliyordu. "Kültürü koruduklarını" öne süren vahşilerin eylemlerinde kan durmuyordu...

Ostrovski kahramanlarından söz ederken sık sık "Bana çok yakın olan bu sevgili insanlar bir an olsun aklımdan çıkmazlar" diyordu. Kaderlerinin büyük bir bölümünü önceden sezinliyordu. Kahramanları iç savaş sınavını başarıyla verdikten sonra yeni hayatın etkin ve çalışkan birer kurucu olacaklardı.

Olessia babasının, makinist Kovallo'nun izinden giderek Kızıl Ordu'ya katılmıştı. Güzelim saç örgülerini kesmiş, erkek çocukları gibi giyinmiş, Çaçabel'in yönettiği birliğin en gözüpek süvarilerinden biri olmuştu. Çaçabel ona aşık olduğunu açıklamış, o da tüm Ukranya'nın özgürlüğe kavuşmasından ve savaşın bitiminden sonra evlenmeyi kabul etmişti. Bununla birlikte Çaçabel, ona verdiği bağlılık sözüne saygı göstermemişti. Onun bir sarhoşluk anında yaşadığı macerayı öğrenen Olessia, bu ihaneti hiçbir zaman bağışlamamış, onunla bir daha barışmamak üzere bozuşmuştu.

Savaştan sonra doğduğu şehre dönen genç kız Andre Ptakha'nın askeri başarılarını öğrendi. Olessia'nm Çaçabel'le evlenmeyi kabul etmesinden sonra umutsuzluğa kapılan Andre savaş alanlarında ölümü aramıştı. Ateşli yapısı, senyörlere karşı olan kini, onu, deli gözüpeklik isteyen girişimlere itmişti ama en tehlikeli durumlardan bile kurtulmuş, gösterdiği başarılardan ötürü Kızıl Bayrak nişanıyla ödüllendirilmişti.

Andre Olessia'nm şehirde bulunduğunu ve hiçbir bağı olmadığını öğrendiğinde çok sevindi. İki eski dost gibi karşılaştılar. Genç adamın davranışından ve bağlılığından etkilenen Olessia babasının ölümünden sonra kendisi için en değerli varlığın Andre olduğunun farkındaydı.

Ostrovski notlarında, onların mutlu hayatlarından, kara gözlü bebeklerinden ve Andre'nin oğluna olan sevgisinden büyük bir sevecenlikle söz ediyordu.

* * *

Vassilek'in Ostrovski için büyük değeri vardı, çünkü yazar, bu genç adama kendi gerçek yaşamının pek çok öğesini katmıştı. Gençliğinde ihtilalci, gizli bir komitenin bildirilerini yapıştıran Ostrovski gibi, Vassilek de jandarmaların burnunun dibinde, Bolşeviklerin bildirilerini dağıtmıştı. İkisi de Kızıl Ordu'ya katılmak için evlerini terk etmişti ve Vassilek, herkesin üzerine titrediği bir insan, bir süvari bölüğünün gözbebeği olmuştu.

Andre kardeşinin ne olduğunu bilmiyor, kendi kendine bu gürültücü çocuğun sonunun nasıl geleceğini soruyordu. Bir gün, çok büyük bir raslantı sonucu, onunla savaş alanında karşılaştılar. Bir grup savaşçıyla birlikte bir nehri geçme emrini alan Andre, bir süvari bölüğünün tıkadığı köprüye vardı. Kendine geçecek bir yol açarken bir kırbaç yüzünde şakladı. Yüzü kanamaya başladı. Tam karşılık vereceği anda elleri havada, donup kaldı; kendine çok büyük gelen bir kaputun içinde kaybolmuş, koskoca bir kürk kalpağı kaşlarına kadar indirmiş olan Vassilek'i tanımıştı. Çocuğun bu gülünç görünümü karşısında Andre, ona sarılmadan önce kocaman bir kahkaha attı.

Yolları bir kez daha, uzun süre görüşmemek üzere ay-

rıldı. Vassilek bir hava okuluna girerek orduda kaldı.

* * *

Raymond Raievski'ya ne oldu? Ostrovski notlarında ondan söz etmedi. Belki de hayatı konusunda daha açık seçik bir fikir edinememişti ama Raymond'un, Bolşevik partisinin sağlam ve en iyi savaşçılarından biri olan babasının yolundan gideceğini biliyordu.

"Profesyonel ihtilalci" bir ailede yetişen Raymond, duraksama nedir bilmiyordu. Ona en tehlikeli bölgelerde rastlanıyor, Polonya'nın, Çekeslovakya'nın gizli komünist örgütlerinde savaşıyordu. Leon Pşeniçek'in hayatıysa oldukça acıklı bir şekil alacaktı. Daha ilk savaşında bir bacağını kaybetti. Sakatlığının acısını bütün ağırlığıyla duydu. Françoise'la karşılaştığı bir su değirmeninde iş buldu. Kocasının zorbalığından bıkan Françoise evini terk edip değirmenin sahibi olan ailesinin yanına gelmişti. Pşeniçek kendisine bütün kalbiyle acıyan Françoise'a aşık oldu ama mutlulukları çok kısa sürdü. Françoise komşularının sakat adamla genç ve güzel kadın arkadaşını izleyen acı dolu bakışlarından rahatsızdı. Bu durum Pşeniçek'in gözünden kaçmadı, kalbi parçalanarak gitmesine izin verdi. Pşeniçek orduya dönmeye niyetlense de "Sen kazlara baksan daha iyi edersin, zaten işimiz başımızdan aşkın, bir de sakatla uğraşmayalım" gibi alaycı yaklaşımlarla karşılaştı. Sonunda bir partizan ordusuna ahçı olarak girmeyi başardı. Turna çorbası ve elmalı turta pişirmedeki ustalığından ötürü herkesin beğenisini kazandı. Ama o hâlâ savaşa dönmeyi istiyordu. İşlerini bitirdikten sonra mitralyözleri açıp temizlemelerinde arkadaşlarına yardımcı oluyordu. Silahlar konusunda bilmediği bir şey kalmamıştı. Bölük kumandanını kendisini de götürmeleri için kandırdı ve büyük bir gözüpeklikle düşman hatlarına saldırdı. İki kez Kızıl Bayrak nişanıyla ödüllendirildi. Savaştan sonra ona son derece geliştirilmiş bir takma bacak takıldı, artık sakat olduğunu anlamak imkânsızdı Günün birinde yeniden Françoise'la karşılaştı. Geçirdikleri zorlu sınavların etkisiyle güçlü ve sağlam bir ilişki kurdular. Françoise girişken, enerjik bir militan, bir Sovyet canlandırıcısı oldu, Pşeniçek de bir iş-

letmenin başarılı yöneticisiydi.

Bir mucize eseri kurtulan Sarah'ın dışında, bütün Michelson ailesi pogromda yok oldu. Sarah bütün gücünü halkının özgürlüğü için savaşarak harcayacağına yemin etti. Önemli bir konuma ulaştı. İnancı, prensiplerine sıkı sıkıya bağlılığı, kendine olan sarsılmaz saygısı ona sonsuz bir prestij sağladı. Korkunç felaket tüm gençliğini yaslara boğmuş ve bu yas ölümüne kadar sürmüştü, gözleri bir mutsuzluk, bir keder bulutuyla kaplıydı ve çok ender, güzel yüzünde bir gülümsemenin belirdiği görülürdü.

Casimir'le Ladislas Moguelnitski'yi utanç verici bir ölüm bekliyordu. Bu ölüm üzerine Ostrovski çok şekil düşünmüştü. En son düşündüğü şekle göre Casimir Françoise'a uyguladığı şiddetin, aşağılamanın bedelini Pşigodski'nin ellerinde ölerek ödeyecekti. Ladislas ise partizanların eline düşecek, ünvanından da, servetinden de vazgeçecek, arkadaşlarını ele verecek, partizanlara "büyük ödüller" dağıtmayı vadedecekti. Tüm bunları hayatını kurtarmak için yapacaktı elbett, ama yine de en bayağı şekilde ölecekti.

Ya Louise?

Edouard Moguelnitski karısından "Romantik bir insan" diye söz ediyordu. Gerçekten de öyleydi. Sienkiewicz ve Zeromski'nin romanlarıyla beslenen Louise gerçek hayattan çok uzak kalmıştı. Kocasının bir ideal uğruna çarpıştığını sanıyordu ama hayat acımasızca açtı gözlerini. Pekçok okuyucunun beklediği gibi ihtilal saflarına geçmedi, "insancıllığı" o kadar uzun boylu değildi. Savaşın dehşetinden uzaklaşmak için İngiltere'ye yerleşti.

Edouard Moguelnitski malikânesini kurtarmak için giriştiği savaşta gerçek yüzünü ortaya koydu. Bu yüz o kadar iğrençti ki, onu delicesine seven karısı bile varlığına dayanamaz hale geldi. Ostrovski notlarında Louise'den şöyle söz ediyordu: Louise, onu nereye çekmek istediğimi kendi kendilerine soran pek çok insanın kaygı ve itirazlarını ortaya çıkarır ama onu daha fazla yükseltmeyeceğim. O insancıllığının doruğuna erişmiştir.

Romancı savaşın bitiminden sonra Edouard'ı Fransa'da önemli bir diplomatik görevde göstermek niyetindeydi.

Genç okurlar tüm halk düşmanlarının ortadan kaldırılamadığını, Edouard'ların, dizginlenmesi çok güç olan tehlikeli hasımların, malikânelerini ve servetlerini korumak için herşeyi yapmaya hazır insanların, her zaman bulunduğunu bilmeliydi.

Fırtınanın Çocukları romanındaki kişilerin sonu yukarıda kısaca anlatıldığı gibi oldu. Elimizde kalan sayfalar, zamanımızın belirli dönemlerini anlatan bu hayranlık uyandırıcı romanın bütününün zenginliğine ve güçlülüğüne bir değer biçmemizi sağlıyor.

AKA DEMİ ROMAN

nikolay ostrovski

FIRTINA ÇOCUKLARI

Sosyalizme, devrime gönül veren herkesin başucu kitaplarından biriydi ***Ve Çeliğe Su Verildi***. Yazarı Nikolay Ostrovski ikinci romanında Sovyet Devrimi'nden sonra, Almanların işgalindeki Polonya'da Bolşevik örgütlenmeyi, işçilerin ayaklanmasını anlatıyor. Ostrovski tıpkı ilk romanındaki Pavel Korçagin gibi bu romanında da kendinden bir kahraman yaratıyor. Bu kez adı Vassilek. O da tıpkı yazarı gibi ihtilalci ve askerlerin burnunun dibinde Bolşeviklerin bildirilerini dağıtıyor. O da yazarının izinde Kızıl Ordu'ya katılmak için evini terk ediyor...

Vassilek, Olessia, Çaçabel, Andre, Raymond, Pşeniçek, Sarah, Edwige, Sigismond... Onlar Fırtına Çocukları... Hepsi birer roman kahramanından daha fazlası...

ISBN 978-975-6304-91-4

9 789756 304914